

HIVATALOS
STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

— KIADJA

AZ ORSZÁGOS STATISZTIKAI HIVATAL.

MAGYARORSZÁG
KÖZ- ÉS MAGÁNKÖNYVTÁRAI

1885-BEN.

AZ ORSZ. MAGYAR KIR. STATISZTIKAI HIVATAL MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTETTE

GYÖRGY ALADÁR

STAT. BELTAG.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM R. TÁRS. KÖNYVNYOMDÁJA.

1886.

ELŐSZÓ.

Az orsz. m. kir. statisztikai hivatal csakhamar működése megkezdése után, kulturállapotunkat jellemző több más tervezet mellett, elhatározta a könyvtárstatisztika létesítését is, jól tudván, hogy a könyvtáraknak, a közművelődés e fontos segédeszközeinek, ismerete kulturállapotaink megítélésénél mily nagy jelentőségű. A könyvtárstatisztikai felvételre azonban csak 1885-ben került a sor s ennek a felvételnek eredményét mutatjuk be a jelen műben.

Az eredmény a könyvtárstatisztika természeténél fogva, különösen a magánkönyvtárakra vonatkozólag, nem lehet oly pontos s minden egyes részletekben megbízható, mint azt ma más sokkal fejlettebb fokon levő statisztikai ágaknál megvárhatjuk. Az orsz. m. kir. statisztikai hivatal azonban, mint azt jelen mű bevezetésében kimutatjuk, megtett minden lehetőt, hogy a felvétel lehetőleg teljes s legalább tájékoztató legyen s az eredmény feldolgozásában arra igyekezett, hogy úgy az egyes könyvtárakról, mint azok kulturális jelentőségéről, a mennyire a beérkezett adatok s az eddigi irodalmi kutatások megengedték, tiszta képet nyújtson. Jelen dolgozatunk adatokat nyújt közel **harmadfélezer** hazai könyvtárról, melyekben összesen **nyolczadfél milliónál több könyv** őriztetik, s ezenkívül mintegy 400 bármily tekintetben figyelemreméltó könyvtárról a táblázatokban foglalt adatokon kívül jellemző ismertetéseket közöl. Ezek az eredmények, az első felvétel nehézségét tekintetbe véve, teljesen elegendők arra, hogy hazai könyvtárainak állapotáról tájékoztató képet nyerjünk s a külföldi hason felvételek eredményeivel összehasonlítva elmondhassuk, hogy Magyarország könyvtárakat illetőleg aránylag a művelt világ gazdagabb s minden esetre figyelemre méltó országai közé tartozik.

Megemlítem végül, hogy a jelen mű készítője mellett, technikai munkák végzésével, Dr. Barsi József és Broughton Adorján segédkeztek.

Budapesten, 1886. december hóban.

Keleti Károly.

BEVEZETÉS.

A könyvtár-statisztika fontossága bármely nemzet művelődési állapotának megítélésére szembeötlő. Kétségtelen, hogy a nemzetgazdasági állapot kültényezőinél a gyárak, gépek, továbbá az iparban s kereskedelemben alkalmazott segéd munkások száma, a termelt s forgalomba hozott árucikkek mennyisége stb. a nemzeti vagyonosságot illetőleg közvetlenebb s bizonyos tekintetben alaposabb következtetéseket engednek meg, mint a könyvtárak s könyvek száma a szellemi műveltségre vonatkozólag, hiszen — nem is említve a szellemi élet jelenségeinek nagy változatosságát, melyben a könyvtárak, különösen az egyház s iskola mellett, bizonyos tekintetben másodrangú szerepet foglalnak el — tudvalevő dolog, hogy Európa számos, a közművelődést illetőleg ma már igen csekély jelentőségű kolostoraiban (p. Athos hegyen) a tudomány gazdag tárházai heyernek használatlanul. Mindamellet alig szükséges bizonyítani, hogy egy nemzetnek összes társadalmi viszonyait tekintve, már magában a könyvtárak s könyvek száma, hasonlóan a gyárak és gépek számához az ipar terén, bizonyos tekintetben fokmérő gyanánt szolgálhat, mely fokmérő annál világosabb s annál tanulságosabb lesz, minél inkább képes a könyvtárstatisztika a könyvtárak kezelésére s használására, továbbá a könyvtárakban levő szellemi kincsekre vonatkozó részleteket kitüntetni, s így alkalmat nyújtani a művelődéstörténelem s irodalom kutatóinak, hogy ez adatokat a nemzet szellemi fejlődésének kutatásánál s a jelen állapot megítélésénél a többi tényezőkkal (közoktatásügy, művészet, irodalmi viszonyok stb.) kapcsolatban felhasználhassák.

Ily okok vezették a statisztika művelőit arra, hogy az egyes országok s nemzetek szellemi állapotának megítélésénél a könyvtárakra is folyvást figyelmet fordítottak, s a könyvtár statisztikai felvételek fontosságát hangsúlyozták. A statisztikai tudományok történetében oly nagy szerepet játszó nemzetközi statisztikai kongresszusok közül az 1867-ben Florenzben tartott 6-ik összejövetel foglalkozott legrészletesebben a könyvtárstatisztika ügyével s 11 pontban megállapította az ily statisztikai felvételnél figyelembe veendő kérdéseket *) ugyanakkor a levéltárak, muzeumok rokonirányu statisztikájára is kiterjesztvén figyelmét.

Már előbb (1865) megtörtént egy könyvtárstatisztikai felvétel Olaszországban, mely azonban, az akkori politikai viszonyok szerint, az Egyházi államokra, s így a bibliographiailag is oly fontos Róma városára vonatkozó adatokat nem tartalmazza. A legközelebbi felvétel — tekintettel a kongresszus határozataira — Svájcban eszközöltetett az 1868-ik évre vonatkozólag, de a magán-könyvtárak mellőzésével. Az eredmény igen gondos feldolgozásban 1872-ben jelent meg német és francia nyelven külön quartfüzetben**), mely még jelenleg is a legbecsesebb s legtanuságosabb könyvtárstatisztikai munkálatokhoz tartozik. Számos európai állam statisztikai hivatala követte e

*) Comptes Rendus des travaux de la VIe Session du Congrès International de Statistique réuni à Florence les 29, 30 Septembre, 1, 2, 3, 4 et 5 Octobre 1867. Florence 1868. 272, 445, 481. s más lapokon.

**) Die öffentlichen Bibliotheken der Schweiz im Jahre 1868. Nach dem von der schweizerischen statistischen Gesellschaft gesammelten Material bearbeitet von Dr. Ernst Heitz. Basel. Schweighauser 1872. 77 + 80 l.

példát, s most már, mint később az összehasonlításnál látni fogjuk, a legtöbb művelt állam könyvtárainról van legalább némileg tájékoztató adatunk.

Jelenleg csak kettőt emelünk ki: az osztrák felvételt s az amerikai Egyesült-Államok könyvtár-statisztikáját. Az előbbi politikai s társadalmi viszonyaink között legközelebről érdekel bennünket, az Egyesült-Államok statisztikája pedig azért említendő fel külön, mivel ugy a felvétel, mint a feldolgozás tekintetében teljesen páratlan s kiváló anyagi áldozatok nélkül utol sem érhető minta gyanánt tekinthető.

Az osztrák felvétel, az 1870-ik év végén levő állapotot véve tekintetbe, az akkori statisztikai központi bizottság által eszközöltetett, s az eredmény ugyanennek hivatalos közleményeiben jelent meg *). A felvétel, a kölcsönkönyvtárak kivételével, a könyvtárak minden csoportjára kiterjed, azonban a magánkönyvtárak közül csak 23, bár többnyire igen jelentékeny könyvgyűjtemény adatait szerezhették meg. Már maga e szám eléggé mutatja a felvétel hiányos voltát; mind a mellett e dolgozatnak több előnyös oldala van, melyek közül különösen kiemeljük azt, hogy a nagyobb könyvtárakról részletes leírásokat közöl, a könyvtárak gyarapodására s használatára nagy súlyt fektet, s egyes csoportok p. az egyházi s katonai könyvtárak adatai lehető teljességben közöltetnek. Megemlítjük itt azt is, hogy az osztrák felvétel eredménye, hiányossága daczára, ugy a könyvtárak, mint a könyvek számát illetőleg a megelőző felvételek ellenében a legnagyobb összeget mutatta ki (577 könyvtár 5.475,798 könyvvel), mely körülményt részben annak kell tulajdonítanunk, hogy a könyvtár fogalmának megállapításánál a könyvgyűjtemények köteteknek számában határvonalat nem állapított meg s a közlött adatok közt van olyan is, mely csak 78 darabból álló könyvgyűjteményre vonatkozik.

Az Egyesült-Államok könyvtár statisztikája az 1876-ki philadelphiai világkiállításra készült. E hatalmas mű **) csak a közkönyvtárakra terjeszkedik ki, de azoknál lehető teljességben felöleli mindazokat, melyekben a kötetek száma legalább a 300 darabot eléri; ismertetésüket minden irányban megkísérti, de különösen súlyt fektet a könyvtár kezelésére (a második kötet tulajdonkép csak a katalog készítésére vonatkozó szabályokat tartalmazza), s más nemzetek könyvtáraival összehasonlításokra, s így ez a mű nemcsak az Egyesült-Államok könyvtárstatisztikája, hanem valóságos gyakorlati bibliographiai dolgozat, mely, mint ilyen, az angol s német nemzet e nemben gazdag irodalmával szemben is számot tesz. Harminczkilencz fejezet, mindenik külön-külön szakférfiu által készítve, tárgyalja az egyes könyvtárcsoportok állapotát, a könyvtár kezelése és használata módját, az irodalom ide vonatkozó részeit, ezenkívül 18 nagy könyvtár épületének rajza van a műben. Számos tervrajzon kívül, közölve van egyes könyvtárak eljárása a kikölcsönzések, a czimjegyzékek készítése, apróbb nyomtatványok kezelése, könyvkötés, olvasó-terem berendezése tárgyában, külön jegyzék található a könyvtárnokoknak szükséges segédkönyvekről minden nyelven s minden irodalomra nézve, s mindez gyakorlati utasításokkal s példákkal.

Ily nagy apparatussal s kétségtelenül nagy költséggel készült könyvtár-statisztikai mű készítésére az orsz. m. kir. statisztikai hivatalnak jelen viszonyaink között gondolni sem lehetett. Másrészt azonban nemcsak az a körülmény, hogy a művelt államok legnagyobb része már e tekintetben is megfelelt a hazai állapotok ismertetését czélzó feladatának, hanem még inkább az sarkalhatott egy ily könyvtár-statisztika készítésére, hogy az eddig megjelent ily nemű művekben Magyarország vagy teljesen ignorálva van, vagy csak kicsinylőleg említettik. A leglelkiismeretesebben s legnagyobb alapossággal készült nemzetközi könyvtár-statisztikai dolgozat az Encyclopedia Brittanica legújabb kiadásában ***). Magyarország nagy könyvtárai közül csak nyolczról közöl adatokat (kivétel nélkül

*) Stand der Bibliotheken der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder zu Ende des Jahres 1870. Herausgegeben von der k. k. Statistischen Centralcomission. Bearbeitet von Josef Pizzala Mittheilungen aus dem Gebiete der Statistik. XX-ter Jahrgang, II. Heft 1873. 65. l., VI. Heft 1874. 133. l.

**) Public libraries in the United States of America, their history, condition and management. Special report. Department of the interior, Bureau of education. Washington Government printing office. 1876. I. köt. XXXV. és 1187. l. II. köt. 89. l.

***) »Libraries« című terjedelmes tanulmány Tedler H. R. és Thomas E. C. tollából.

hiányos becslés alapján), s könyvtárainkról általában, Bratassevič felületes ítéletét *) követve, határozottan kimondja, hogy : »the libraires in the hungarian kingdom are not very numerous.«

Minden az irodalommal foglalkozó művelt magyar tudja, hogy ez ítélet nagyon szigorú s igazságtalan. Könyvtár-statisztikát készíteni ugyan nálunk mindez ideig senki sem kísérlette meg, bár az orsz. m. kir. statisztikai hivatal megalakulása óta ezt több ízben tervbe vette **), s annak fontosságát több statisztikusunk, különösen Konek, hangsúlyozták. Másrészt azonban Bod Pétertől Szabó Károlyig a kiváló bibliographok egész sora működött hazánkban, 1876 óta a magyar nemzeti muzeumi könyvtár tisztviselői »Magyar Könyvszemle« czimű tudományos folyóiratot adnak ki, melyben egyes könyvtárak leírásán kívül már egyes csoportok ismertetését is megkezdik (Ballagi Aladár a felső-magyarországi könyvtárakról, Fraknoi a régi szepességi könyvtárakról), 1882-ben különösen sikerült könyvkiállítás létesült Budapesten, s a vallás- és közoktatásügyi miniszter újabb évi jelentéseiben különösen a közép-iskolai könyvtárakról rendszeres kimutatásokat közöl. Mindez, az utóbbi félszázad alatt nálunk óriási emelkedést mutató irodalom-történeti tanulmányokkal, s más társadalmi s irodalmi mozgalmakkal kapcsolatban nem alaptalannak tűntette fel a hitet, hogy könyvtárak tekintetében mi sem állunk nagyon hátra Európa miveltebb nemzetei között, s mindenekfelett megérlelte a vágyat, hogy hazai állapotunkról ez irányban is nyerjünk felvilágosítást.

Az orsz. m. kir. statisztikai hivatal tanulmányozván e kérdést, 1884. decz. hó 1-én indította meg az előmunkálatokat.

A tervezet a könyvtárak minden csoportját szándékozott felölelni, s így a magánkönyvtárakat is, mert, bár előre látható volt, hogy külön számláló ügynökök alkalmazása nélkül, a mire viszonyaink között gondolni sem lehetett, a magánkönyvtárak statisztikája igen hiányos leend, reménylhetők, hogy kitartó munka s egyes ügybuzgó férfiak közreműködése mellett e tekintetben is érünk el annyi eredményt, a mennyi tájékoztatóul, s egy esetleg később történeendő felvételnél összehasonlítás alapjául szolgálhat. A »könyvtár« fogalmára nézve bizonyos könyv mennyiséget szükséges levén megállapítani, mivel az eddigi felvételekben erre vonatkozólag tájékoztató megállapodás nincs, elhatároztuk, hogy a magánosok birtokában levő könyvgyűjtemények közül a felvétel keretébe illő könyvtárnak csak olyan tekintessék, melyben a kötetek s füzetek száma az egyezeret eléri, a közkönyvtáraknál ellenben, — tekintettel azok átlagosan nagyobb használatára s valószínűbb gyarapodására — már az olyanok is, melyekben a kötetek s füzetek száma legalább 500. Ugy a körlevelekben, mint a hirlapi felszólításokban mindenkor csak legalább ily terjedelmű könyvgyűjtemények adatait kértük beküldeni. Mivel azonban e felhívásunk daczára számos könyvtárlajdonos küldött be kisebb könyvgyűjteményről szóló adatokat, ezeket sem véltük félredobandóknak, nemcsak azért, mert kis könyvgyűjtemények között is akadnak olyanok, melyek specialis jellegük vagy néhány ritka mű folytán értékesek, hanem főkép abból az okból, hogy a későbbi felvétel alkalmával mennél több adat legyen a statisztikában első rangú fontossággal bíró összehasonlításra, melyet most — előbbi felvételek hiánya miatt — fájdalom! — csaknem teljesen mellőznünk kellett.

A legfontosabb elvi teendő volt a felvétel mód o z a t á n a k megállapítása.

Magyarországban a vidéki statisztikai bizottságok legnagyobbrésze csak névleg létezik, külön számláló ügynökök alkalmazására gondolni sem lehetett s így az orsz. statisztikai hivatal e kérdésre nézve is hátrányban volt más országok szerencsésebb hivatalaival szemben. Közigazgatási s nemzetgazdasági adatok lévén eddig főkép az orsz. m. kir. statisztikai hivatal által eszközölt felvételek tárgyai, a törvényhatósági s állami közegek közreműködése az anyag összegyűjtésében kielégítőnek bizonyult. A könyvtár statisztikánál azonban, különösen a magán könyvtárakat véve tekintetbe, a társadalom közreműködését az anyag összegyűjtésében mellőzni nem lehetett, sőt, ismerve a hivatalos közegek nagy elfoglaltságát más téren, igyekezni kellett azon, hogy az adatok lehető teljességé-

*) Zur Statistik der Bibliotheken von Bratassevič. Statistische Monatschrift. Wien 1880. VI. évfolyam 262. l.

**) L. a »Hivatalos Statisztikai Közlemények« első évfolyamában foglalt terveket s különösen Keleti K. javaslatát 1874-ben, mely a könyvtárstatisztika elkészítését a közoktatásügyi osztály teendői közé sorozza.

nek érdekében a munkafelosztás elve alkalmaztassék s a statisztikai hivatalnak különben rendes adatgyűjtő közegéül szolgáló törvényhatósági tisztviselők lehetőleg csak oly munkálatok teljesítésére szólíttassanak fel, melyeket más uton czélszerűbben nem lehetett eszközölni.

Ismeretes, hogy a könyvgyűjtemények legnagyobb része mindenütt iskolákkal s egyházi hatóságokkal áll kapcsolatban. Mindenek előtt tehát az egyházi s iskolai hatóságok kerestettek meg körlevélben és pedig oly módon, hogy nemcsak a hatóságok alatt álló nagyobb és kisebb könyvtárakról (e tekintetben különösen a tanuló ifjúság könyvtáraitra tétettek figyelmessé) szerezzenek be kimutatásokat, hanem egyes tanárok, papok magán-könyvtáiról is. Külön kerestetett meg ezután közel kétszáz oly testület, tudományos társaság s szakintézet, melyekről köztudomású vagy legalább feltehető volt, hogy könyvtárral rendelkeznek (muzeumok, Akademia, természettudományi társaság stb.). A következő körlevél a magánosokhoz küldetett szét: akadémiai tagok, írók, tudósok, országos nevű orvosok, ügyvédek s a közélet különböző ágaiban működő kiváló férfiak közül már kezdetben közel ezren kerestettek meg s a körlevélben mindenik felkérített, hogy előtte ismeretes könyvtártulajdonosok nevét a statisztikai hivattal közölni sziveskedjék. Végül szétküldtük a kérdőíveket az alispánoknak s polgármestereknek, ez utóbbiakat azért szólíttván fel külön, mivel természetesen feltehető volt, hogy a nagyobb városokban több könyvtár létezik. Ez utóbbi körlevelekben külön felhívtuk figyelmüket a hatóságok területén levő egyesületekre, olvasókörokre, színházakra, fürdőkre, börtönökre stb. s minden körlevél mellett külön íven összeállítottuk mindazon tesületek s magánosok neveit, kik már külön megkerestettek s ugyanott felsoroltuk azokat a helyeket, honnan s azokat a magánosokat, kiktől adatokat várni lehetett, figyelmeztetvén a törvényhatósági közegeket azon törvényhatóság területén élt írók, tudósok vagy más tekintetben nevezetes egyének hátrahagyott könyvtárainak kikutatására. — S midőn mindez szétküldetett, a statisztikai hivatal nyilvános felhívást tett közre a nagyobb fővárosi napilapokban s a tekintélyesebb szaklapokban, úgy, hogy bátran elmondhatjuk, miszerint a felvétel nyilvánosságára nézve mindaz megtörtént, a mi multhatlanul szükségesnek látszott.

Minden megkeresés mellett a megfelelő számban egy s ugyanaz a kérdőív küldetett szét, mely az összes eddigi felvételeknél szerzett tapasztalatokat figyelembe véve s hazai viszonyainkhoz alkalmazva, oly módon szerkesztetett, hogy a nagyobb s rendesebb könyvtárak állapotáról is lehető tiszta képet nyújtson. Szükség esetén azonban figyelmeztettük az illető könyvtár tulajdonosokat, hogy e kérdések mellett általuk czélszerűnek tartott más adatokat is közölhetnek, valamint abban az esetben, ha a könyvtár rendezetlen, általános becslés alapján közlött számokkal is megelégszünk.

A kérdőív szövege a következő:

könyvtár

állapota 1884. decz. 31-én.

1. Könyvtár tulajdonos
2. Alapítási év
- Jegyzet. Esetleg az az év, midőn a könyvtár külön helyiséget nyert vagy más könyvtárakkal egyesítve, új gyűjtemény-nyé lett.
3. Nyilvános vagy magánjellegű-e ?
- Jegyzet. Magánjellegűnek tekintendők az oly testületek hatósága alatt álló közkönyvtárak is, melyeket csak a testület tagjai (olvasóköri s egyleti tagok, tanárok, tanulók, hivatalnokok, lelkészek stb.) használhatnak. Oly esetekben, midőn a könyvtár üzleti czélból alapított, tehát az ugynevezett kölcsonkönyvtáraké minősége külön is kitüntetendő.
4. Van-e külön helyisége a könyvtárnak s ez esetben hány terem, hány szoba s raktár?

Jegyzet. Külön helyiségnek csak az tekintendő, mely tisztán könyvek tartására vagy legfelebb könyvtári tiszték irodájául, vagy olvasó-teremül szolgál. Oly esetekben, midőn a könyvtár muzeummal vagy levéltárral áll összekötésben, e körülmény világosan kiteendő.

5. Van-e külön olvasó-terem s mily nagy?

Jegyzet. Ez alatt csak hírlapoltvasásra szánt szobák nem értendők.

6. Külön könyvtári tisztviselők s szolgák száma s fizetése

Jegyzet. Oly esetben, midőn a különben fizetést élvező könyvtárnok más hivatalt is visel (tanár, lelkész stb.), ez külön kitéendő. Szolga csak abban az esetben mutatatandó ki, ha teendője kizárólag a könyvtárra szorítkozik.

7. A könyvtárra fordítottatott 1884. alatt:

a) személyi kiadásokra	forint	kr.
b) könyvvásárlásokra	forint	kr.
c) bekötésre	forint	kr.
d) más kiadásokra (lakbér, tisztogatás, írószerek stb.)	forint	kr.

8. A könyv vásárlására van-e állandó alap s ennek felhasználásáról ki intézkedik?

9. Volt-e czédulajegyzék, teljesen vagy részben?

10. Van-e nyomtatott jegyzék s ha van, mikor jelent meg s hány műről szól?

11. A könyvek összes száma: mű kötet füzet.

És pedig

a) tudományos nyelvészet (antik és modern, irodalomtörténet, klasszikusok stb.),	mű	kötet	füzet.
b) bölcsészet, theologia, aesthetika s elméleti paedagogia,	mű	kötet	füzet.
c) történelem, földrajz s segédtudományaik,	mű	kötet	füzet.
d) jog, államtudományok, nemzetgazdaság, statisztika, politika,	mű	kötet	füzet.
e) matematika, természettudományok, orvosi s mérnöki tudományok,	mű	kötet	füzet.
f) encyclopaedikus művek,	mű	kötet	füzet.
g) hírlapok,	szám		évfolyam.
h) szépirodalmi művek,	mű	kötet	füzet.
i) tankönyvek s ifjúsági olvasmányok,	mű	kötet	füzet.
k) vegyes művek,	mű	kötet	füzet.

Jegyzet. Az egyes rovatok összegeinek a főösszeggel mindenesetre egyeznie kell. Hol a könyvek száma nem ismeretes pontosan s megszámlolásuk sok időt venne igénybe, legalább száz darabokban becslés szerint kérünk kimutatást. Encyclopaedikus művek közé sorolandók: encyclopaediák, bibliographiai munkák, szótárak, ismeretterjesztő folyóiratok (a szakfolyóiratok az illető csoportokba), vegyes művek közé naptárak, egyesületi évkönyvek, iskolai értesítők, árjegyzékek stb. Az egyes csoportoknál óhajtható külön megjelölése annak a tudományágnak stb., mely legerősebben van képviselve, p. d)-nél jog, h)-nál regények, k)-nál iskolai értesítők.

12. A felsorolt könyvek közt

a) magyar nyelvű	mű.
b) német nyelvű	mű.
c) francia nyelvű	mű.
d) angol nyelvű	mű.
e) latin nyelvű	mű.
f) más vagy kettős nyelvű	mű.

Jegyzet. A hol ily osztályozás nem létezik s könnyen keresztül nem vihető, legalább az arányok megjelölését kérjük. E számok összegének a főösszeggel egyeznie kell.

13. A könyvtárban van

a) incunabulum (15. század végeig készült nyomtatvány)	darab.
b) kézirat	kötet darab.
c) térkép, földgömb stb.	kötet darab.
d) rézmetszet, szobor stb.	darab.

Jegyzet. Az érdekesebb vagy épen unikumot képező művek s kéziratok Szabó Károly művére s a »Magyar Könyvszemlé«-re hivatkozva jelölhetők meg, ha ezekben már közöltettek; minden ismeretlen becses mű külön rövid ismertetése kívánatos.

14. A könyvek száma szaporodott 1884. folytán

a) ajándék folytán művel,

b) cserében művel,

c) vétel által művel és pedig ez utóbbi esetben vásároltatott magyar tudományos mű
..... forint kr., szépirodalmi magyar mű forint kr. értékben.

15. A könyvtárt használta 1884-ben kikölcsönzés útján olvasó és pedig kikölcsönzötetett munka.

Jegyzet. A helyben olvasók száma, a hol lehetséges, szintén kiteendő s oly esetekben, midőn a kikölcsönzés csak föltételesen (p. óvadék letétele mellett avagy csak egyes jogosultaknak) engedtetik meg, a feltételek főbb részletei felemlítendőek.

16. Van-e a könyvtárban vas ajtó, vas-könyvtartó vagy általában más tűzmentes hely becesebb könyvek s kéziratok számára? Milyen a fűtés?

17. Főbb adatok a könyvtár szaporodásáról, a nevezetesebb adakozók nevei, továbbá a könyvtár esetleg nyomtatásban megjelent leírásának felemlítése.

18. Észrevételek ponthoz.

aláírás.

A kérdőívek szétküldése a fennemlített sorrendben történt. Mivel azonban az orsz. statisztikai hivatal különben is csekély személyzete új év körül munkával túlhalmozva van, az első kérdőív csak január 15-én küldetett el s a felsorolt ívek expediálása csak február 26-án fejeztetett be. A hivatalnak újból tudomására jött czímekre kérdőívek természetesen még ezután is küldettek, julius közepe után azonban inkább csak sürgetések. Ez ideig elküldetett összesen:

1. Iskolai hatóságoknak	1,300 példány
2. Egyházi hatóságoknak	1,240 »
3. Testületeknek	196 »
4. Magánosoknak	798 »
5. Törvényhatóságoknak	1,196 »
6. Újabb czímekre	920 »

Összesen 5,650 példány

Ez összeghez számítandó még közel ezer kérdőív, melyet egyesek s testületek kérelmére pótlólag küldöttünk szét. A törvényhatósági közegek közül különös buzgalmat fejtettek ki kérdőívünk szétküldésében Pest-Pilis-Solt-Kiskun-, Torontál-, Tolna-, Hunyad-, Sáros-, Heves-, Vas-, Szepes-, Szilágy-, Zólyom megyék alispánjai, a fővárosi statisztikai hivatal, mint a megkeresett Budapest főváros megbizottja, Halas-, Zólyom-, Székesfehérvár-, Ujvidék-, Nagyvárad polgármesterei. Az egyházi hatóságok közül az ügy iránt különös buzgalmat s a hivatalos érdeklődésnél melegebbet tanusítottak Szász Károly, Kovács Zsigmond, Kun Bertalan, Czékus István püspökök, továbbá Bognár Márk, Görög Kázmér, László Polykárp rendfőnökök. Az iskolai hatóságok közül különös figyelmet fordítottak ügyünkre Mészáros Nándor s Fehér Ipoly tankerületi főigazgatók, Tóth József, Varasdy Lajos, Sándor Mózes, Kolozsvári Miklós, Bárdossy Gyula, Gáspár János, Békey Imre tanfelügyelők. Köszönettel tartozunk ezenkívül számos magánosnak, kik különösen előttünk ismeretlen könyvtárlajdonosok czimeit közölték velünk. Ilyenek voltak Budapestről: Hamary Dániel, Wagner László, dr. Ballagi Aladár, Baumann István, id. Szinnyey József, Széll Farkas, Némethy Lajos, dr. Dubay Miklós, Mikszáth Kálmán, Tettey Emil, Paszlavszky Sándor. Vidékről: Lichtenstein József (Miskolcz), Ábray Károly (Hódmezővásárhely), Lehoczky Tivadar (Munkács), Bernáth Dezső (Ungvár), Finály Henrik (Kolozsvár), Sipos Pál (Szikszó), Solyom Fekete Ferencz (Déva), Ritook Zsigmond (Nagyvárad), b. Mednyánszky Dénes (Rakovicz), gr. Zichy Ágost (Fiume),

Harmos Gábor (Balassagyarmat), Reizner János (Szeged), dr. Horváth Adám (Kecskemét), Vadona János (Kolozsvár), Nagy Iván (Horpács), dr. Király Ferencz (Debreczen), Hegyessy Márton (Nagyvárad), Schvarcz Gyula (Székesfehérvár), gr. Szécsen Antal (Pozsony), Benke Gyula (Szarvas), Chernel Ignác (Kőszeg), dr. Vutkovich Sándor (Pozsony), Orbán Balázs (Székelyudvarhely), Bozóky Alajos (Nagyvárad), Keszi Hajdu Lajos (Kisujszállás), György Lajos (Losoncz), Ray Ferencz (Privigye), Unger D. (Zalaegerszeg), Boross Mihály (Székesfehérvár), Rác Vilmos (Szabadka) stb. Elismeréssel emeljük ki e mellett, hogy a hazai lapok általában készséggel közölték felhívásunkat, sőt oly lapok is, melyeket közvetlenül meg nem kerestünk, átvették az erre vonatkozó közleményeket, sőt egyes esetekben önálló cikkek alakjában figyelmeztették a magyar művelt közönséget e statisztikai felvétel nagy kulturális jelentőségére.

Az első kimutatás január hó 26-án, tehát néhány nappal az első kérdő-ívek szétküldése után, érkezett be Gyórból, s azután csaknem folytonosan jöttek újabb s újabb küldemények

Január hóban jött	3
Február hóban	45
Márcziusban	443
Áprilisban	411
Májusban	325
Juniusban	435
Juliusban	215
Augusztusban	132
Szeptemberben	220
Októberben	85
Összesen	2,314

oly jelentékeny szám, minőt még a különböző uton beérkezett duplumokat, s a meghatározott számon alul levő könyvtárakat is leszámítva, alig lehetett várnunk. Hogy e szám minél nagyobb, s így statisztikai kimutatásunk minél teljesebb s az igazságnak megfelelőbb legyen, az orsz. statisztikai hivatal nem kimélt időt s fáradságot a sürgetések szétküldésében sem, sőt ott, hol szükségét látta, igyekezett magán uton, avagy a hivatalos levelek rideg hangját kellően módosítva érdeklődést s buzgalmat kelteni fel. Elküldetett pedig megsürgetés

Május hóban	481
Juniusban	355
Juliusban	472
Augusztusban	83
Szeptemberben	80
Októberben	170
Összesen	1,641

melyek közül ugyancsak octóber hó végeig még mintegy hétszáz megkeresett maradt adós a felelettel, nagyobbrészt magánkönyvtár tulajdonosok, kiknek ismételt (részben most már negyedik) megsürgetése még a jelen mű nyomtatása alatt is eszközöltetik.

A beérkezett ívek közül, a mi ily felvételnél különben előre látható volt, igen nagy részt képviselnek azok, melyekben a könyvtárakra vonatkozó adatok csak általános tájékoztatást nyújtanak. Mint más országokban, ugy nálunk is jóformán csak a hatósági, s kaszinói könyvtárak rendezettek, s rendezetlen könyvtárról, ha kissé nagyobb terjedelmű, kérdéseinkre teljes s a valóságnak pontosan megfelelő feleletet adni oly sok időbe s fáradságba kerül, melyre a könyvtártulajdonosok nem voltak kötelezhetők. S mind a mellett — elismeréssel, de egyuttal, működésünk egyik hatását észelve benne, jogos önérzettel emeljük ki — hogy a társadalom minden rétegében akadtak lelkes ügybarátok, kik e fáradságos munkát is készek voltak megtenni. Nagy könyvtáraink közül egyesekről, így a nemzeti muzeum, budapesti egyetem, nemzeti kaszinó könyvtárainról, a marosvásárhelyi Teleki-féle, az esztergomi primási, a szegedi Somogyi-féle s más közkönyvtárakról több heti munkát igénylő s valódi belbecsrel bíró csaknem monograsiaszerű ismertetések kaptunk; a magánosok közül

dr. Ballagi Aladár, Révész Kálmán, özv. Gyárfás Istvánné, b. Mednyánszky Dénes, Horváth Árpád, Vásonkeői Imre stb. szintén ily részletes dolgozatokat készítettek; ezeken kívül egyes könyvtártulajdonosok, köztök gr. Apponyi Sándor, Csapó Vilmos, Ivánka Imre, özv. Vass Jenőné, Várady Mihály, Göndöcs Benedek, a dunaföldvári ferenczrendiek zárdája stb. részben külön e célra lemásolt könyvjegyzékeiket bocsátották rendelkezésünkre, nem is említve, hogy mintegy 30 könyvtártulajdonos (köztök a pozsonyi s kézsmárki hires ág. hitv. könyvtárak, a losonczyi közkönyvtár) igen becses nyomtatványokat küldtek be. Bizonyos tudomásunk van arról is — részben a mi közvetítésünk kéretvén ki — hogy egyesek tisztán e kimutatások készítésére jelentékeny anyagi áldozattal külön szakértőket kértek fel, mint p. a budapesti nemzeti kaszinó, orsz. képzőművészeti társulat, Vásonkeői Imre, Ybl Miklós, Weber Antal, Rózsa Péter, stb.

Nincs miért elhallgatnunk, hogy még e felsorolt vagy jelzett adatok sem merítik ki azt az erkölcsi s reánk, a munka kedvezményezőire s keresztülvívőire, nem ritkán lélekemelőleg ható eredményt, melyet a gyűjtés alatt tapasztaltunk. Az egyszerű tanároktól s lelkesektől fel a társadalom legmagasabb fokán álló egyénekig mindenütt akadtak oly buzgó s lelkiismeretes férfiak, sőt művelt előkelő nők is, kik nem sajnálták a fáradságot, hogy kimutatásuk minél tökéletesebb legyen; gyűjteményünkben, mely több száz a közélet terén kiváló szerepet játszó egyén levelét is tartalmazza, számos példát láthatunk, hogy a működésük sokoldalúsága által annyira igénybe vett férfiak is, minők Jókai Mór, Szász Károly, minő gonddal s fáradsággal készítették el kimutatásaikat. S e levelekben mennyi a lelkesülés s buzgalom! Számosan vannak, kik sajnálatukat tejezik ki, hogy könyvgyűjteményük még kicsiny arra, hogy felvétessék a jelen kimutatásba, de teljes erővel törekednek, hogy az a jövő alkalommal érdemes legyen a számbavételre. Mások, kiknek könyvtárai rendezetlen állapotban voltak, megragadják ezt az alkalmat, annak rendezésére s katalog készítésére. Ismét mások egyes kérdéseinket figyelembe véve jelezik, hogy a könyvtárak kezelésére nézve jövőben reformokat hoznak be, ígéreteket tesznek, hogy hatáskörükben a közkönyvtárak létesítését előmozdítják, sőt akad olyan is (Rakovszky István Pozsonyban), ki a könyvtár-alapot tárgyazó, természetesen inkább közkönyvtárakra vonatkozó kérdésünkre, feleletül adja, hogy ily alap eddig nem volt, de jövőre gondoskodni fog róla, mert ohajtja, hogy nagybecsű magánkönyvtára halála után nyilvános könyvtár legyen.

De sem ez örvendetes buzgalom, sem saját őszinte törekvésünk, hogy a jelen felvétel lehetőleg teljes s a valóságot megközelítő legyen, nem áltathat azzal a hittel, hogy a kimutatás, melyet e könyvben nyujtunk, közel áll a tökéleteshez (mert hiszen arról, hogy tökéletes legyen, különösen magánkönyvtárakra vonatkozólag, szó sem lehet). Épen, mert a felvételek által közelebről ismerkedtünk meg a kérdéssel, mi ismerjük legjobban annak hiányát. Ott, a hol a törvény szigorú intézkedése pontos számadást követel (p. pénzügyintézeteknél, katonaságnál), vagy még inkább ott, hol a természet is kétségbevonhatatlan határokat jelöl meg (p. halálozási statisztika) méltán követelhetnek a statisztikai felvételektől absolut bizonyosságot, más kérdéseknél azonban különösen a részletekre kiterjedőleg a statisztikai számok inkább csak tájékoztatást nyujtanak. Jelen kimutatásunkban — őszintén kimondjuk — főkép csak a magasabb tanintézetek s szerzetes rendek könyvtáiról nyujthatunk megközelítőleg teljes képet, más könyvgyűjteményeink ismertetése ellenben még többé-kevésbé hiányos s esetleg később eszközendő felvételek által egészítendő ki, midőn az összehasonlításra, a statisztikai eredmények megítélésénél oly nagy fontosságú tényezőre, sokkal több gondot lehet fordítani, mint jelenleg, midőn előbbi felvételek hiányában erre kellő alap nincs.

Hogy mindamellert jelen felvételünk eredménye az összes eddig eszközölt hivatalos s magán-jellegű felvételekkel összehasonlítva sikeresnek mondható, tanusítják a következő táblázatok, melyekben az 1885. október hó végeig beérkezett kimutatások főbb összegeit s ez összegeknek már eddig eszközölt felvételekkel összehasonlítását közöljük, megjegyezvén, hogy jelen művünk végén az azután befolyó adatok felhasználásával s esetleges hibák kiigazításával új táblázatot is szándékozunk közölni.

Az október hó végeig beérkezett könyvtári adatok kimutatásaiból az orsz. statisztikai hivatal előleges számitása szerint következő eredmény mutatkozik:

Folyó szám	Könyvtárak csoportja	Könyvtárak száma	Könyvek száma	Átlag	Ezek közül a kiszabott mértéket megüti	
					Könyvtár	Darabban összesen
1	Nyilvános könyvtárak	36	1.086,458	30,179	34	1.086,084
2	Hatósági könyvtárak	66	181,405	2,748	45	177,707
3	Felsőbb tanintézeti könyvtárak	43	402,194	9,353	36	400,012
4	Szakiskolai könyvtárak	31	80,056	2,582	26	78,447
5	Középiskolai könyvtárak	259	981,489	3,789	244	977,217
6	Népoktatási tanintézeti könyvtárak	204	225,757	1,106	151	207,791
7	R. k. egyházmegyei könyvtárak	110	537,301	4,884	74	527,792
8	Gör. k. és kel. gör. egyházmegyei könyvt.	18	59,955	3,330	16	59,489
9	Róm. kat. szerzetesi könyvtárak	149	720,826	4,838	145	719,585
10	Prot. egyházi könyvtárak	37	84,057	2,271	23	80,511
11	Bpesti egyleti és társulati könyvtárak	20	80,183	4,009	19	79,703
12	Vidéki egyleti és társulati könyvtárak	310	313,171	1,010	204	287,245
13	Kölcsön-könyvtárak	74	407,877	5,512	72	407,212
	Összesen közkönyvtárak	1,357	5.160,729	3,803	1,089	5.088,795
14	Magánkönyvtárak	913	2.167,469	2,374	666	2.026,152
	Főösszeg	2,270	7.328,198	3,228	1,755	7.114,947
	Átlag	—	—	—	—	4,054

Összehasonlítva ez eredményt, mely, ismételjük, még nem végleges s a mi felvételünkre vonatkozólag még kedvezőbb lesz, az eddigi összes hasonló felvételek eredményeivel, a következő táblázatot nyerjük:

Folyó szám	Állam	Könyvtárak száma	Könyvek száma	Egy könyvtárra jutó átlag	A felvételkor v. a legközelebbi népszámláláskor talált lélekszám	100 lakosra esik könyv
1	Amerikai Egyesült államok (1876.)	3,647	12.276,964	3,369	c. 45.000,000	27·2
2	Magyarország (1885.)	2,270	7.328,198	3,228	15.749,603	53·29
3	Ausztria (1873.)	577	5.475,798	9,490	20.394,980	26·8
4	Franciaország (1878—9.)	500	4.598,000	9,196	36.905,788	12·5
5	Olaszország (1865.)	493	4.349,281	8,822	22.104,789	20·8
6	Nagybritánia	200	2.871,493	14,357	31.629,299	5·0
7	Poroszország	398	2.640,450	6,629	25.742,404	11·0
8	Svájc (1870.)	2,006	2.490,312	1,241	2.669,147	93·29
9	Bajorország	169	1.368,500	8,097	4.863,450	26·4
10	Oroszország	145	952,090	6,566	71.169,673	1·05
11	Belgium	105	609,110	5,801	5.253,821	10·4

Az összehasonlítás főeredménye hazánkra nézve rendkívül kedvező. Abszolút számokban csak a dús gazdag, s népességre nézve háromszor oly nagy amerikai Egyesült-Államok mulják felül, aránylag véve pedig mindjárt Svájc után következünk, mely ország lakóinak műveltsége köztudomású, s mely

a közművelődésre rendkívüli áldozatokat hoz, úgy, hogy közoktatásügyi budgetje az összes költségvetésnek egynegyed részét rendesen fölülmulja, míg a többi kultur-államokban — különösen az államadósságok s állandó katonaság terhe alatt — ez összeg az összes költségvetésnek egy tizedrészét sem képezi, s rendesen csak 1—4 százalékkal szerepel.

Merész, sőt igazságtalan állítás volna azonban, ha tisztán e táblázat adataiból azt következtetnők, hogy a kulturállamok sorában (melyek nagyrésze szerepel itt) Magyarország egyike a legelsőeknek könyvtárak tekintetében. Különösen két szempontot nem kell elfelednünk. Egyik az, hogy habár már az egyiptomiak, assyrok s khinaiak is gyűjtöttek könyveket, s az alexandriai könyvtár kétezer évvel ezelőtt világhírű volt, a könyvtárak alapítása nagyobb számban csak a mult században kezdődött, s az irodalom óriási fejlődése, a gőznyomdák terjedése, s a colportage-üzlet meghonosodása folytán századunk második évtizedében minden egyes év jelentékeny előnyt nyújt azoknak, kik a felvételt később eszközlik. Figyelembe veendő továbbá az a körülmény is, hogy más országokban a magánkönyvtárak felvételét vagy egészen mellőzték, vagy, mint az osztrák felvétel ismertetésénél láttuk, igen fölületesen eszközölték. Ezzel szemben azonban meg kell jegyeznünk, hogy a többi felvételeknél (az Egyesült-Államokét kivéve, hol 300 darab volt a jelző szám a könyvtárakra nézve, tehát jelentékenyen kisebb, mint nálunk), határvonalat nem tűztek ki a könyvgyűjtemények számbavételénél, s így a mi számbavételünkkel szemben, hol *egyezer*, illetőleg *ötszáz* darabnál kisebb könyvgyűjtemények csak elvétele küldettek be, nagy előnyök volt.

Különösen hibásnak s igazságtalannak látszik e kimutatás Poroszországot s Nagybritanniát illetőleg, mely országokban e táblázat szerint aránylag mintegy ötször kevesebb könyv volna, mint Magyarországon. A közművelődés s irodalom terén vezérszerepet játszó államokról ilyesmit a priori is képtelenségnek kell nyilatkoztatnunk. A német földön ugyan aránylag kisebb számmal vannak könyvtárak, mint a közvélemény hiszi, legnagyobb bibliographjok, Petzholdt, is 584 városban csak 1547 könyvtárt számított, a »Centralblatt für Bibliothekwesen« panaszkodik arról, hogy honfitársainak nincs érzékük a nyilvános könyvtárak fontossága iránt, s tény az is, hogy az iskolai s kaszinói kitűnő könyvtárak mellett magánosok csak kivételesen gyűjtenek könyveket nagyobb számmal: mindamelllett kétségtelen, hogy Poroszországban, a számos egyetem s más iskola, valamint az óriási könyvproductio hazájában, az arány ennyire kedvezőtlen volta főképp a hiányos statisztikai felvételnek tulajdonítható. Még inkább áll ez Nagybritanniára nézve, melynek népe a legtöbbet olvasó nemzetek közé sorolható, hol már 1850-ben parlamenti határozattal megengedettett a községeknek, hogy népkönyvtárak javára pótadót vethessenek ki, hol — még csak ezt az egyet emeljük ki — alig van község nyilvános könyvtár, s alig palota s falusi kastély nagyobb magánkönyvtár nélkül. Ha csak azt az egy tényt emeljük ki, hogy Angliában évenként 6—7 ezer mű jelenik meg, s a nyomtatványok terjesztéséről milliókkal rendelkező társaságok gondoskodnak: lehetetlen feltételezni, hogy ez országban csak 200 könyvtár legyen, s még nagyobb képtelenség feltétlen hitelt adni a könyvek számáról szóló kimutatásnak, mely három milliót sem mutat, tehát jóformán felét annak, a mi az egyetlen British museum óriási gyűjteményében őriztetik.

Ha nem tudnók is, hogy Magyarország lakosságának legalább egy harmadát oly népelemek képezik, melyek között az olvasás s önművelés vágya még nem ébredt fel; ha a népszámlálás adatai szerint (Horvát-Szlavonországot ide nem számítva) a 7 éven felül levő lakosság közül 45·51% férfi s 62·12% nő nem tudott írni s olvasni s a művelődés alapfeltételeivel rendelkező alig ötmillió lakos közül közel 2 millió jut a tanulóifjuságra; ha nem tudnók is mindezt, az érdekelt felek s a közvélemény örökös panasza, hogy nálunk könyveket nem vesznek s nem olvasnak, szigorúbb önbírálatot követelnek a fentebb közölt számokból vonható káprázató következtetéssel szemben.

Egy újabb kimutatás*) a kulturnépek szellemi szükségleteinek megítélésére nézve a következő adatokat nyújtja:

*) Das wirthschaftliche Leben der Völker. Ein Handbuch über Production und Consum von Carl v. Scherzer. Leipzig 1885. Verlagshandlung von Alphons Dürr.

O r s z á g o k	Évenkénti papírfogyasztás hírlapokra		Évi kiadás hírlapokra és könyvekre	
	általában tonnák- ban = 1000 kgr.	fejenként kilogramm	általában forint	fejenként forint
Nagybrittania	100,000	2·77	164.214,000	4·55
Franciaország	72,000	1·91	119.322,000	3·19
Németország	77,000	1·65	129.500,000	2·85
Belgium	8,500	1·50	14.021,000	2·51
Svájc	4,300	1·50	7.015,000	2·47
Hollandia	4,000	0·96	6.740,000	1·62
Svéd- Norvég- és Dánor- szágok	6,000	0·68	10.785,000	1·28
Olaszország	19,500	0·68	31.998,500	1·11
Oszták-magyar monarchia	25,000	0·64	41.786,000	1·07
Portugália	2,100	0·45	3.500,000	1·27
Spanyolország	6,000	0·36	10.603,000	1·14
Oroszország	19,000	0·23	32.725,000	0·38
Európai országok összesen	343,400	1·09	572.209,500	1·82
Egyesült államok	109,000	2·13	208.080,000	4·08]
Kanada	4,300	1·00	7.116,500	1·66
Ausztrália	5,000	1·50	8.134,500	2·47

E kimutatás nem különíti el Magyarországot Ausztriától; de ha még feltételeznők is, hogy a tulajdonképi Magyarországon — Horvát-Szlavonországot ide nem értve — valamivel kedvezőbbek lehetnek a viszonyok, mint Ausztriában, kétségtelen, hogy helyzetünk e kimutatás szerint a kulturállamok sorozatában nagyon alárendelt s utánnuk jóformán csak oly nemzetek következnek, melyek műveltségi viszonyairól (Spanyolország, Oroszország) a köztudat kedvezőtlen fogalmat alkot.

Nincs tehát kétség, hogy a jelen statisztikai felvételnek hazánkra nézve oly kedvező eredménye részben annak tulajdonítható, hogy sok más országban e felvételt igen felületesen, sőt könnyelműen eszközölték.

Jogos önérzetünket sértené azonban, ha e következtetést általánosságban s egész szigorú következtetésekkel tartanók fenn. Nem. Ez az összehasonlítás alapján véve kellő tájékoztatást nyújt s e tájékoztatás eredménye, ha nem is kápráztató, de eléggé kedvező kép alkotására jogosít.

Az Egyesült-Államok, Svájc, Bajorország, Olaszország, sőt részben Ausztria könyvtárstatisztikai felvétele is gondosan, a két első kiváló gondal készült, teljességében a miénket is felülhaladja s mégis mindezek közt — még ha minden körülményt mérlegbe teszünk is — az egy Svájc kivételével Magyarország igen kiváló helyet foglalhat el. Mint az 1885-ki budapesti országos kiállítás az ipar fejlődéséről, ugy e felvétel könyvtárainkról kedvezőbb képet nyújt, mint magunk is hittük, de e kedvezőbb kép nem fallacia, nem önámítás, hanem tények igazolják.

Bármely többékevésbé lelkiismeretesen készült könyvtári felvételnél igen természetesen legkevésbé maradhatnak ki anagy könyvtárak, melyek létezéséről mindenki tud. 10,000 kötetet meghaladó könyvtár pedig a fenti kimutatások folytán közzétett adatok szerint:

Egyesült Államokban	266	összesen	6.984,882	darabbal
Ausztriában	115	»	3.630,787	»
Svájczban	43	»	1.341,393	»
Olaszországban	78	»	c. 2.300,000	»
Magyarországban (október végeig eszközölt számítás szerint)	129	»	3.417,122	»

Látható ebből, hogy, ismét csak az egy Svájc kivételével, a nagykönyvtárak is aránylag nálunk vannak legnagyobb számmal, s ez különösen feltűnő az Egyesült-Államokkal szemben, hol a közkönyvtárakra mesés összegeket fordítanak, s a hova vándorolt az utóbbi két évtized alatt Európa s különösen Németország leghiresebb tudósai becses magánkönyvtárának egy jelentékeny része. Pedig az összehasonlítás alapos, mert az Egyesült-Államok felvétele mintaszerű volt, s a nálunk eddig számba vett 30 tizezer kötetnyinél nagyobb magánkönyvtár a mérleget meg nem változtatja.

A munka folyamán s a részletek tárgyalásánál e fontos körülményen kívül, mely összehasonlításunk általános s aránylagos eredményét oly kedvező világitásban tünteti fel, még több okot is sorolunk fel, melyekből ki fog tűnni, hogy könyvgyűjteményeink száma s nagysága mégis több s kedvezőbb, mint magunk is hittük, s e jelen felvétel eredménye tényleg örvendetes, de a valóban megfelelő képet nyújt helyzetünkről az európai kulturállamok sorában. Itt, tekintettel a fentebb előhozott kedvezőtlen adatokra, csak egy fontos, s nézetünk szerint döntő körülményre hívjuk fel az olvasók figyelmét.

E körülmény az a hazánkban uralkodóvá lett öncsalódás, hogy anyagi s szellemi állapotaink megítélésénél állandó zsinórmértékünk a szomszéd német nemzet volt. Könyvtáraink számát, s még inkább a könyvvásárlási kedvet megítélő képzeletünkben ez okozta a csalódást. Egy kis nemzet, melynek államnyelvét alig értette valamivel több a lakosság felénél, s a haza határán kívül csak egyesek, állandóan összehasonlítás tárgya volt egy nagy nemzettel, melynek lakói igen csekély kivétellel mind értik az államnyelvét, nem is említve azokat a milliőkat, kik a világ minden részében olvasnak s vásárolnak német könyveket. A Németországban nevedett s csaknem egyedül németországi viszonyokat ismerő magyar könyvkereskedő elfogultan panaszkodott folytonosan, hogy e kis nemzet körében, melynek könyvvásárló közönsége a dolog természete szerint csak százezreket számíthat s melynek művelt osztálya, nem úgy, mint a szerencsésebb angol, német vagy francia, még az idegen irodalmat is kénytelen pártfogolni, hogy a műveltségben a kor színvonalán álljon, panaszkodott, mondjuk, hogy e kis közönség a magyar kiadványokból sokkal kevesebbet vásárol, mint az óriási német nemzet. De feledte azt, hogy e kis nemzet irodalmában ma már nemcsak a világirodalomban is számot tevő költői geniek működtek, de a legtöbb tudományágban képes volt a magyar a kor színvonalára emelkedni, feledte, hogy nálunk évenként 1200—1400 önálló mű jelenik meg s magyar lapjaink s folyóirataink száma már meghaladta az ötszázat, oly számot, mely az önművelődés magasabb fokát jelenti. Ez öncsalódás volt oka, hogy magunkat szellemi téren is kevésre becstültük. Schvarcz Gyula, egyike a legképzettebb magyar íróknak, már évekkal ezelőtt kimutatta, hogy a magyar irodalom oly jelentékeny helyet foglal el a világirodalomban, melynél a kis nemzetek közül csak a hollandi s svéd mutathat fel tekintélyesebbet; az az áldozatkészség, mely két évtized óta a közoktatásügy s közművelődés iránt mutatkozik*), az a hatalmas assimiláló erő, mely Magyarországon az idegen eredetű tehetségeket legnagyobbbrészt magyarrá képes tenni s mely elemi erő hatása alatt hazánkban még a belföldi német könyvirodalom is eltölpül s ezer meg ezer más jel mutatja, hogy e nép, mely a XVI-ik s XVII-ik században már egyszer a kultura magaslatán állott, most ismét teljes erővel tör előre s a felébredt vágy a műveltség s önművelődés iránt épen nem szalmaláng.

A magyar nép e hatalmas önművelődési vágya az a főtényező, mely a fentebbi érvekkel kapcsolatban eléggé valószínűvé teszi, hogy Magyarország könyvtárak s könyvek tekintetében a kulturállamok között még abban az esetben is, ha nem lehetne mindjárt Svájc után az első helyre tennünk, eléggé jelentékeny helyet foglal el, sőt valószínűnek tünteti fel azt is, hogy e tekintetben előbb állunk, mint egynemely nagy kulturnemzet, melynek irodalma, ipara s társadalmi élete a miénknél fejlettebb. A magyar nép fejlett műveltsége Korvin Mátyástól a tudománykedvelő erdélyi

*) A »Néptanítók lapja« 1883. júl. 14-ki (28-ik) számában közölt kimutatás szerint az 1882/3-ik tanév alatt tisztán magánosok részéről (tehát állam, egyház s más hatóságok hozzájárulásának nem számításával) jóval több mint két millió forint adomány gyűlt be iskolai czélokra, azaz a felnőtt írni s olvasni tudó magyar honpolgároktól átlag majdnem egy-egy forint.

fejedelmekig sok könyvtár alapját vetette meg, melyeknek egyrésze ma is fennáll s a modern magyar részt a nyilvános könyvtárak csekély száma s nehéz hozzáférhetése, még inkább azonban anyanyelvének szűk határokra szorítkozása következtében sokkal inkább kénytelen nagyobb könyvgyűjteményt szerezni, mint a művelt nyugoti, ki a művelődés e segédeszközeit gyakran még a kisebb városokban is oly mértékben s oly csekély fáradsággal találja meg, hogy otthonában elegendő a legszükségesebb kézikönyvekből álló kis gyűjteményre szorítkoznia. Egy szóval Magyarország könyvtárak könyvek tekintetében ha nem is a leggazdagabb, de mindenesetre a gazdagabb országok közé tartozik.

Bármily fontos s tanulságos azonban ez eredmény kimutatása is, Magyarország köz- és magán könyvtárai statisztikájának tudományos jelentőségét nem ily általános számok adják meg, hanem azok az adatok, melyek a könyvtárakban levő szellemi kincsek jellegét s belbecsét, azok használati módját s továbbá az egyes könyvtárak megoszlását világítják meg.

Jelen bevezető sorainkban az erre vonatkozó adatok főbb eredményeit már csak azért sem közölhetjük, mert, mint jeleztük, a tetemes időt igénylő nyomtatás alatt beérkező kimutatásokat is felhasználni ohajtjuk, hogy a rajz, melyet e számadatokban s az ahhoz csatolt megjegyzésekben nyújtunk, lehető teljes legyen.

A külföldi ilyenmü statisztikai dolgozatok mintájára czélszerűnek látszott minden egyes fejezetet szöveggel kísélni, nemcsak azért, mert az egymástól nagyon eltérő kimutatások adatainak összehasonlítása e nélkül nagyon megnehezítették, hanem főkép, hogy a kimutatások mellett küldött s részben irodalmi tanulmányozás által szerzett fontosabb adatok, melyek könyvtáraink állapotára világot vethetnek s melyeket ily mennyiségben magánosok aligha szerezhetnének meg, értékesítve legyenek.

A nagy könyvtárak (melynél önkényes, de mindenki előtt eléggé természetesnek látható határvonalul a 10,000 kötet számot vettük fel) a dolog természeténél fogva általában részletesebb leírást igényelnek, mint a kisebb, gyakran egészen jelentéktelen könyvgyűjtemények s e mellett ezen nagy könyvtárak ismertetése a legjobb alkalmat nyújtja a könyvtárak gyarapodását s kezelését illető tapasztalatok közlésére. A nagy könyvtárak e specialis jelentősége s az a körülmény, hogy ezek leírásánál a szokásos statisztikai táblázatok legkevésbé merithetik ki az adatokat, szükségessé tette, hogy ezekről, részben egyes könyvtárak külön leírását adva, önálló fejezetben emlékezzünk meg.

A következő fejezetek azután egyenként táblázatos kimutatásokban s a hozzá szükséges szövegben közölnék a köz- és magán könyvtárakra vonatkozó adatokat. Míg a nagykönyvtáraknál a sorrendben a kötet szám lehet irányadó, a közkönyvtáraknál s magánkönyvtáraknál a kezelés megkönnyebbitése végett részint a könyvtárak neme s helye, részint a tulajdonos neve szolgálhat a sorozat megállapítására kulcsul. A közkönyvtárak osztályozásánál a következő alcsoportokat vettük fel:

a) Nyilvános könyvtárak, azaz olyanok, melyek egészen a nagy közönség használatára szánvák, p. a nemzeti muzeum nagy könyvtára.

b) Hatósági könyvtárak, melyeket egyes hatóságok (p. miniszteriumok) saját szükségleteiknek megfelelően alapítottak.

c) Iskolai könyvtárak, az iskolák jellegei szerint csoportosítva.

d) Egyházi könyvtárak, az azokat alapító s fentartó felekezetek szerint osztályozva. A felekezeti iskolák könyvtárai azonban, a mennyiben csak iskolai célokra szolgálnak, az előbbi csoportba soroltnak.

e) Egyleti vagy testületi könyvtárak, ide nem értve a fentebb elősorolt politikai, egyházi s iskolai hatóságokat.

f) Kölcsönkönyvtárak, melyeket ugyan magánosok alapítottak üzleti célból, s ezért tulajdonkép magánkönyvtárak, de rendeltetésüknél s egyes társadalmi osztályok műveltségi viszonyaira gyakorolt hatásuknál fogva nálunk részben a nyilvános könyvtárak helyét igyekeznek pótolni, s ezért méltán sorolhatók a közkönyvtárak közé.

A köz- és magánkönyvtárak részletes ismertetése után külön fejezetekben fogunk szólni, részben a már közlött adatok csoportosítása s feldolgozása segítségével, a könyvtárak kezeléséről s azok megoszlásáról az ország különböző részei, valamint (magánkönyvtároknál) a könyvtártulajdonosok társadalmi állása szerint.

Hozzávéve az utolsó részt, melyben a még netán szükséges általános megjegyzéseket, s egy pár esetleg elkésve érkezett kimutatás adatait közölni szándékozunk, a jelen műben a nyert anyagot a következő fejezetek szerint csoportosítjuk:

- I. Nagy könyvtáraink.
 - II. Magyarország közkönyvtárai.
 - III. A magánkönyvtárak.
 - IV. A könyvtárak berendezése, gyarapítása és kezelése.
 - V. A könyvtárak megoszlása.
 - VI. Összesítés és zárszó.
-

ELSŐ FEJEZET.

Nagy könyvtáraink.

A könyvtárakban őrzött könyvek az idők folyama alatt még a munkafelosztás korszakában is rendkívül nagy mennyiségben szaporodnak fel. A washingtoni szigoruan orvosi szakkönyvtár ma már százezer kötetnél többet számlál s a német bibliographok számára kiadott válogatott bibliographiai művek jegyzéke ötezernél nagyobb. Ötven évvel ezelőtt még lehetett oly egyén, ki valamely nemzetnek legalább egy szakra vonatkozó összes irodalmát ismerte, ma az irodalmi productió-őrítés mellett ez teljesen lehetetlen. Hiszen, hogy csak egy pár számot említsünk fel, magában Németországban évenként mintegy 15,000 mű jelenik meg s a lipcei katalogusban körülbelül 50,000 német könyvíró neve van felsorolva. Nagyban számítva jelenleg évenként 25,000 mű, ezenkívül legalább 5000 kötetre menő folyóirat s 10,000 kötetet tevő hirlap jelenik meg tisztán franczia, angol s német nyelven, úgy, hogy ha valaki csak e három művelt nemzet irodalmában akarna a közönséges szólásmód szerint au courant lenni, megfeszített szellemi munka mellett alig jutna egy kötet áttekintésére 2—3 percznyi ideje, nem is említve ez óriási productió régibb termékeit, melyek száma ma már legio. Pedig De Quincey számítása szerint egy 80 éves korig anyagi gondoktól ment s egészséges ember is legfelebb csak 20,000 kötetet képes elolvasni s csak 8000-et kellően, azaz úgy, hogy abból valódi haszna legyen.

Bármily gondosan történjék is tehát a könyvtárak kezelőinek válogatása, oly könyvtáraknál, melyek fennállása biztosítva van, különösen abban az esetben, ha a könyvvásárlásokra némi alap létezik, a természetes szaporodás korunkban már igen nagy méreteket kell, hogy öltjön. Elég legyen itt csak azt az egy tényt felemlitenünk, hogy a jelenleg legnagyobb könyvtárban, a párizsi »Bibliothèque national«-ban, melynek kötet számát ma 2.078,000-re becsülik, 1791-ben, tehát még nem is egy századdal ezelőtt, Van Praet gondos számítása szerint csak 152.868 kötet volt s így az évi szaporodás azóta átlag huszezernél is több!

A könyvtárak ily szokatlan mértékben emelkedése különben nem az irodalmi tulproductio eredménye. Ellenkezőleg, mindkettő csak okozat, mely egy közös forrásból ered: a művelődés általánossá lételéből. Már Voltaire elmondta ugyan, hogy könyvek kormányozzák az egész művelt világot s egy más helyen: a török opiumot szív, a hindu betelt rág, a művelt keresztyén olvas; — de mindez az ő korában még frázis volt, vagy legalább igen szűk körben birhatott érvénnyel, ma ellenben valóság. Még ötven évvel ezelőtt is igen kevés hely volt, hol a könyvszerzés nem luxus avagy egyes szakpályákhoz kötött szükséglet lett volna, ma már a művelt nemzeteknél igen széles körben egyenlő rangú ez a mindennapi kenyérrel. Nemcsak a tanár s tudós kénytelen ma többet tanulni, mint régebben, de a közélet terén működő egyének (ügyvédek, falusi jegyzők stb.) sem végezhetik már teendőiket a régi patriarchalis módon könyvek nélkül. S épen azért, mert a könyvek olvasása életszük-

ségletté lett, nagyobbodott a termelés, egyuttal olcsóbbá lett az előállítás, könnyebbé a nemzetközi csere s mindezzel karöltve hatalmasabbá a vágy az önművelődés iránt. A mi »papirkor«-nak is nevezett századunk alkotta meg valóban a könyvtárakat, melyeknek most az általános műveltség korszakában komoly létalapja van, míg a régebbi gyűjtemények inkább csak ritkaságok s egyes kiváló egyének alkotásai voltak.

De ép azért, mert az általános művelődés s az irodalmi productió korunkban oly magas fokra emelkedett, nagy könyvtárakról csak relative lehet szólni. Még a párizsi óriási könyvgyűjtemény is, melynek tartalma egy statisztikus számítása szerint 446,280 hold területet volna képes beborítani, alig egy negyedrészt képviseli annak, a mit a könyvnyomtatás feltalálása óta producáltak s kétségtelen, hogy minél tovább haladunk, annál kisebb lesz ez arány, annál kevésbé lesz képes bármely könyvtár összeszerezni a különböző nemzetek folyvást fejlődő s izmosodó irodalmának termékeit.

Csak relative szólunk mi is nagy könyvtárakról. Önkényesen kell ez esetben a kötetek határszámát megállapítani, de mégis természetesnek látszott a 10,000 darab felvétele nemcsak azért, mert ez, mint kerek összeg, természetes válaszfalt képezhet s mert más hasonló statisztikai felvételeknél is tekintettel voltak reá, hanem mivel tizezer könyv kezelése már lehető szabályos administratiót követel, mely eljárás az egyik kriterium a valódi könyvtárak s egyszerű könyvgyűjtemények között különben szigorúan soha meg nem vonható határvonal felismerésére.

Már a bevezetésben említettük, hogy hazánk a nagy könyvtárak tekintetében kiváló helyet foglal el a művelt nemzetek sorában. S valóban kimutatásunk eddigi eredménye, 129 nagy könyvtár 3.417,122 darabbal fölülmulja a legvérmesebb számításokat is, s bátran elmondhatjuk, hogy az itt közölt névsor jelentékeny részéről még a művelt magyar közönségnek sem volt tudomása. Az Encyclopedia Britanica csak 8 nagy könyvtárt ismer (Budapesten a nemzeti muzeumi, egyetemi és akadémiai, Nagy-Szebenben a Bruckenthal, Marosvásárhelyt a Teleki-féle, Pozsonyban az Apponyi-féle s tudós társasági (?) könyvtárakat, végül a pannonhalmit). A Petzhold adresseskönyve 1875-ben, mely Magyarországgal legrészletesebben foglalkozik, 36 helyről 57 könyvtárt sorol fel, s ezek sem mind nagy könyvtárak a mi számításunk szerint*).

Nagy könyvtáraink tulnyomó része közkönyvtár, magasabb rangu intézetekkel s egyházi testületekkel kapcsolatban, s az egészből csak 30 van magánkönyvtár, mely a kimutatott nagy könyvtáraknak nem egészen egy negyedrészt képezi. S még ha tekintetbe vesszük is, hogy magánosok könyvtárai közt van egy pár 10,000 kötetnél nagyobb, melyeknek adatait eddig megszereznünk nem sikerült (ilyenek többek közt az alcuthi s főthi hires könyvtárak), kétségtelen, hogy a nagyobb könyvtárak között tulnyomó részben vannak a közkönyvtárak, melyeknek használata könnyebb s természetesebb, s melyek fennállása s gyarapodása jövőre is biztosított. Nagy könyvtáraknál különben azok fenmaradása rendesen jobban van biztosítva, mint a kis magánkönyvtáraknál; még a magánkönyvtárak nagyobb része is főuri családok s főpapok birtokában van, vagy oly szenvedélyes könyvgyűjtők (Ballagi, Latinovics, Magyarai Kossa, Rakovszky stb.) tulajdonát képezik, miszerint — még a tiz itt felsorolt kölcsönkönyvtárt is beleértve, habár ezek fenmaradása, mint üzletké, nagyon bizonytalan — egészen jogosultnak vehető az a reményünk, hogy a nagy könyvtárak száma jövőre nemcsak nem fog apadni, de, különösen a magasabb rendű tanintézetek könyvtárainak természetes gyarapodása folytán, ezentul még jelentékenyen nagyobb lesz.

Közönségesen elterjedt nézet volt nálunk az is, hogy nagykönyvtáraink általában régibb eredetűek, s e tekintetben hivatkozni szoktak a gazdag szerzetes könyvtárakra, melyeknek nagy része a mult századokban alakult, s arra a történetileg ismert buzgalomra, melyet az erdélyi fejedelmek s régi nagy uraink iskolák, s ennélfogva könyvtárak alapítása körül kifejtettek. Kétségtelen, hogy a

*) L. a »Magyar Könyvszemle« 1876-iki évfolyamát (282—292. ll.) e czim alatt »Magyarország könyvtárainak ismertetése egy német munkában.«

felsorolt 129 nagy könyvtár közül igen sok van olyan, melynek alapítása régibb időkre tehető, de az alapítási évre vonatkozólag beszerzett adataink általában mégis azt mutatják, hogy a könyvtárak alapítása nálunk is főképp e jelen században történik. Tizenhat könyvtárnál hiányzik az alapítási év, bár ezek közül is tizről, tehát a nagy többségről határozottan mondhatjuk, hogy a jelen században alapítottak. De mellőzve e valószínűséget, a *129 nagykönyvtár alapítási év szerint* a következőképp oszlik meg:

	Általában	Százalékban
A 19-ik században alapított	71	54·04%
A 18-ik században alapított	30	23·26 »
A 18-ik század előttről való	12	9·30 »
Bizonytalan eredetű	16	12·40 »
Összesen	129	100·00%

Láthatjuk tehát, hogy nagykönyvtáraink alapítása tulnyomó részben a jelen századra esik, sőt egy pillantás a táblázatra elegendő annak bizonyítására, hogy nemcsak magánosok (Simor János, Somogyi Károly, Wenzel Gusztáv, Apponyi család), de testületek is (akadémia, erdélyi muzeum, müegyetem, képviselőház) rövid idő alatt mily jelentékeny könyvgyűjteményeket szereztek össze. Igen természetes ugyan, hogy sok könyvtárnál az alapítási év csak azt jelenti, hogy ez évben egyes régibb könyvtárak egyesítették, így p. a nyitrai s váci egyházmegyei könyvtáraknál s tudvalevő dolog az is, hogy p. a nemzeti muzeum nagykönyvtára, a szegedi, marosvásárhelyi s alsó-kubini nyilvános könyvtárak adományozások által egyszerre kész könyvtárakká lettek, mindamellett el nem vitatható, hogy a nagykönyvtárak alapítására nálunk jelenleg is meg van a hajlam, sőt nagyobb mértékben, mint a régibb időkben.

Nagy könyvtáraink modern jellegét, mely azok belbecsére nézve igen sok tekintetben tájékozást nyújt, már maga ez a tény eléggé bizonyítja; de vannak e mellett más, az itt kimutatott adatokból szerezhető, bizonyítékaink.

A legelső s legdöntőbb volna ezek közül a könyvek számának szaporodása. Igen természetes, hogy kérdőíveinkben a könyvtárak multjára e tekintetben nem terjeszkedhettünk ki: habár egyes könyvtáraknál igen becses adatokat kaptunk, melyeket a részletekben alább közölni szándékozunk, azok összehasonlítási alapul nem szolgálhatnak, s meg kell elégednünk azzal, a mit az 1884-ki gyarapodásról kimutatva találunk. Sajnos, hogy e kimutatás is nagyon hiányos, 129 nagy könyvtár közül 48-ról, s köztök igen sok tekintélyes könyvtárról, épen semmi adatunk nincs. De még a fenmaradó 81 könyvtár részére is 1884-ben a szaporodás csak 52,119 művet tesz, azaz az összes nagy könyvtárakban kimutatott 1.398,901 műnek 3·8%-át, mely arányszám, mivel a művek száma (nem a köteteké) csak 31 könyvtárban nincs kimutatva, bizonynal inkább csekélynek, mint nagynak mondható; a mit az is bizonyít, hogy a kimutatás szerint a könyvtárakra fordított 174,565 frtból 1884-ben tisztán könyvvásárlásokra 79,299 frt fordított, tehát oly összeg, mely (tekintetbe véve azt, hogy a nagy könyvtárak ajándékban s cserében igen sok könyvet kapnak, kimutatásunk szerint 32,753 darabot, azaz az összes szerzemény 62·8%-át), bizonynal nem 52,119 műnek felel meg. Feltéve azonban, hogy az évi szaporodás 50—60 ezer kötet, azaz 3—4% volt csak egy pár évtized alatt is, könyvtáraink modern jellege kétségtelenné lesz.

Ugyanezt bizonyítja a könyvtárakban levő művek s darabok megoszlása tudománycsoport szerint, melyeket a B. táblázatban látunk. Megjegyezzük, hogy a könyvtári kimutatás részletei itt is igen sok helyt hiányoznak. 129 könyvtár közül 39-ről, melyekben a könyvek száma 1.276,288, teljesen hiányzanak a részletes adatok, egy könyvtár kimutatásában pedig 14,900 könyv nincs osztályozva, s ezért nem 3.417,122, hanem csak 2.125,934 darab könyvet vehetünk alapul. Ezek közt volt:

	Általában	Százalékokban
1. Nyelvészeti csoporthoz tartozó	204,291	9·61%
2. Bölcsészet, theologia, pedagógiai csoportbeli	489,757	23·03 »
3. Történelmi csoportbeli	351,116	16·52 »
4. Jog, nemzetgazdasági csoportbeli	173,712	8·28 »
5. Természettudományok csoportjához tartozó	192,561	8·95 »
6. Encyclopaedikus művek	103,537	4·87 »
7. Hírlapok	61,869	2·91 »
8. Szépirodalom	251,631	11·83 »
9. Tankönyv s ifjúsági olvasmányok	63,507	2·99 »
10. Vegyes	233,953	11·01 »
Összesen	2.125,934	100·00%

Első helyen áll tehát a második csoport, mely »bölcsészet, theologia, aesthetika s elméleti paedagogia« elnevezést visel; a mi igen természetes is, mivel 89 nagy könyvtár közül, melyekről ily részletes kimutatás közzétett, nem kevesebb mint 60, tehát $\frac{2}{3}$ -a, egyházi vagy iskolai könyvtár. De e nagy aránytalanság dacára a második csoport az összes művek negyedrészt sem foglalja magában, s igen kevéssel több, mint a 4—6 csoportok összege, melyek tulnyomólag a modern irodalomhoz tartozó műveket tartalmaznak. Tekintetbe kell még vennünk, hogy a részletes kimutatást nem nyújtó 39 könyvtár legnagyobb részt magánosok tulajdona s így fel nem tehető, hogy azokban is a jelzett bölcsészeti-theologiai művek volnának legerősebben képviselve.

A részletesen ismertetett 89 könyvtár közül a bölcsészeti-theologiai csoporthoz tartozó művek abszolút többséget képeznek hétben (zirczi apátság, váci főgymnázium, győri papnövelde, budapesti papnövelde, pozsonyi jezsuiták, szatmár-németii ev. ref. gymnázium s szombat-helyi papnövelde könyvtáraiban), tehát egy kivételével mind r. kath. jellegű könyvtárakban. Ezenkívül azonban nagy relativ többségben vannak még a következő helyeken: pannonhalmi, esztergomi, egri, szegedi (Somogyi-féle), nyitrai, jászóvári, soproni (ágost. hitv.), gyulafehérvári (egyházmegyei), kolozsvári (unitarius), kecskeméti (ref.), pápai (ref.), nyitrai (piaristák), váci (piaristák), budapesti (ágostai egyetemes egyház s piaristák), tatai (piaristák), s végül az eperjesi g. kath. egyházmegye könyvtárában; a budapesti nemzeti muzeumi könyvtárban a történelmi csoporthoz tartozó művekkel csaknem egyenlő arányban fordulnak elő. A többi csoportok között teljes kimutatás mellett kétségkívül legjobban volna képviselve a szépirodalom, mely aránylag így is a negyedik helyet foglalja el; tényleges kimutatásunkban azonban a kölcsön-könyvtárakon kívül (melyek közt Löwy Adolf, Lauffer, Krispin s Révai más műveket nem is mutatnak ki), csak egy helyen, Losonc város közkönyvtárában, találjuk azt relativ többségben. A történelmi csoporthoz tartozó művek abszolút többségben csak egy helyen, Schlauch Lőrincz püspök könyvtárában, fordulnak elő, de azért tekintélyes számban vannak még az akadémia könyvtárában, az árvamegyei Csaplovics-féle könyvtárban, a brassói ev. főgymnáziuméban s Aczél Péter magánkönyvtárában. Jelentékeny továbbá a nyelvészeti csoport különösen a régi könyvtáraknál, hol a klasszikusok igen gyakran nagy mennyiségben több kiadásban fordulnak elő. A kegyes tanítórend budapesti nagy könyvtárában s a budapesti ág. hitv. főgymnáziumban e csoport képezi a többséget, igen nagy számmal találjuk még a budapesti egyetem, továbbá a Szirmay család eperjesi s a Héderváry Khuen-féle magánkönyvtárban. Szakkönyvtár jellegét adják a nagy könyvgyűjteményeknek az államtudományi természetű tudományi csoportozott tartozó művek tulnyomó száma. Tekintetbe véve, hogy e tudományágak nagyobb része újabb keletű, eléggé örvendetes dolog, hogy a felsorolt, ismételjük, kétharmad részben egyházi s iskolai jellegű, 89 nagy könyvtár között is akad egy pár, melyekben az ilyen mű szaktudományok erősen képviselvek. Az államtudományok csoportjához tartozó művek abszolút többségben fordulnak elő a pozsonyi s nagyszombati jogakadémiák, s az orsz. statisztikai hivatal könyvtáraiban, igen erősen szerepelnek még (részben a történelmi csoporthoz tartozó művekkel kapcsolatban) a képviselőház, kassai jogakadémia könyvtáraiban. A Ludovica-Akadémia könyvtárában hadászati művek képezik a többséget az önálló művek közt. Természettudományi csoporthoz tartozó nagy szakkönyvtárunk kettő van, a müegyetemi

40, s a természettudományi társulaté 14 ezer kötetel. Ide sorolhatók azonban még, bár részletes kimutatás nem érkezett róluk, a selmeczbányai akadémia s a budapesti egyetem orvosi karának igen tekintélyes szakkönyvtárai.

Dé ha csak azokat a nagy könyvtárakat tekintjük is, melyekben a kimutatott csoportosítás szerint egyes tudományágak túlnyomó többségben vannak — teljesen mellőzve a szépirodalmat s a többi, a könyvtárak jellegére különös befolyással nem bíró csoportok ismertetését, — láthatjuk, hogy hazánkban legalább 15 oly tizezer kötetesnél nagyobb könyvtár van, melyeket (egy szakhoz tartozó művek képezvén a könyvek abszolút többségét) bizonyos tekintetben jogosan mondhatunk szakkönyvtáraknak s ezenkívül még legalább 27 oly nagy könyvtárunk van, melyekben legalább egy-egy tudományág irodalma erősen van képviselve. Kétségtelen, hogy e számok ily nagy országban nem elégségesek, nem különösen azért, mivel az említett könyvtárak nagy részében is theologiai s klasszikus művek képezik a többséget, oly művek, melyeket ma hazánkban kevés egyén tanulmányoz, de mindenesetre örvedetes jel, hogy ily szakjellegű nagy könyvtárak már léteznek és pedig a tudományok csaknem minden csoportjára nézve. Később, a kisebb könyvtáraknál látni fogjuk, hogy szakkönyvtáraink száma aránylag elég örvedetesnek mondható s vannak oly szakkönyvtáraink is, (p. a hirlap könyvtár) melyre méltán büszkék lehetünk.

Még világosabban mutatja könyvtáraink modern jellegét a megoszlás nyelvek szerint. Megtettük kísérletkép e felvételt is, s habár az eredmény nem felelhet meg teljesen a szigorú bírálatnak, mivel igen sok helyen a művek s kötetek száma összevegyített, avagy az adatközlés csak becslés alapján történt, sok könyvtárnál, köztök a három legnagyobb fővárosi könyvtárnál így sem, általában elmondhatjuk, hogy még ily kimutatás is elég tájékoztatót nyújt. Összesen 1.100,594 műről, tehát a többségről (914,407 mű nincs részletezve) érkezett kimutatás, melyek nyelv szerint a következő arányban oszlanak meg:

magyar nyelvű	251,833	vagyis 22'88%
német nyelvű	393,298	» 35'74 »
francia nyelvű	102,471	» 9'31 »
angol nyelvű	27,283	» 2'48 »
latin nyelvű	276,455	» 25'11 »
más vagy több nyelvű	49,254	» 4'48 »

Összesen 1.100,594 mű v. kötet.

Kétségtelenül nagy tehát a latin nyelvű művek száma, az egésznek egynegyede, körülbelül ugyanoly arányban, minőt láttunk a bölcészet-theologiai művek arányánál más csoportokéhoz s közönségesen ismert dolog, hogy épen az ily nyelven irt munkák nagy száma jellemzi régi könyvtárainkat: de másrészt láthatjuk, hogy jelenleg már a magyar nyelven irt művek száma is megközelíti a latin nyelven írottakét s a német nyelven írottak száma plane jelentékenyen felülhaladja azt, az összes nyelv szerint részletezett munkák egy harmadánál nagyobb összeget képviselve, mely körülmény onnan magyarázható, hogy nálunk minden művelt ember tud németül s könyvtárusaink csaknem kizárólag a német könyvpiacz szolgálatában vannak. Ez utóbbi körülmény az oka, hogy a német irodalommal legalább is egyenrangú francia s angol irodalom termékei még nagy könyvtárainkban is aránylag csekély százalékkal szerepelnek s együttvéve egy harmadát sem teszik a német munkáknak.

Egyes könyvtárakat véve, a latin nyelv legalább relativ többségben volt a pannonhalmi, esztergomi, egri, sárospataki, marosvásárhelyi (Teleky-féle), győri (püspöki papnöveldei), kolozsvári ref., nagyapponyi, marosvásárhelyi ref., budapesti papnöveldei, kassai jogakadémiai, győri benczések, nyitrai piaristák, váci piaristák, csornai premontreiek, budapesti piaristák, szegedi piaristák, szarvasi főgymnázium, pozsonyi francziskánusok, eperjesi g. kath. püspökségi s szombathelyi papnöveldei könyvtárakban, tehát túlnyomólag régi egyházi könyvgyűjteményekben. A magyar nyelvű művek száma relativ többséget képezett a debreczeni ref., kolozsvári unitárius, kecskeméti ref., pápai ref., halasi ref., aradi állami, nagykőrösi ref., budapesti II-ker. főgymnázium, losonczy állami, nagyszom-

bati érseki, szatmár-németi ref., székelykereszturi unitárius és a szombathelyi magasabb iskolákban, továbbá Losonc város, az esztergomi benzések, a budapesti ipar kamara, továbbá Eötvös Károly s Latinovics Illés könyvtárában. Német nyelvű könyv volt többségben a következő helyeken: alsó-kubini Csaplovics-féle könyvtár, zirci apátság gyűjteménye, képviselőházi könyvtár, a kézsmárki lyceum, Zombor városi, brassói ágostai főgymnázium, soproni ág. lyceumi, zayugróczy, nagyenyedi, nagyszebeni állami főgymnáziumi, segesvári, orsz. statisztikai hivatali, ludovica akadémiai, budapesti ágostai egyetemes, besztercei főgymnáziumi, a természettudományi társulati, budapest egyetemi orvoskari, medgyesi főgymnáziumi, pozsonyi főreáliskolai, nagyszebeni jogakadémiai könyvtárakban, továbbá a legtöbb kölcsönkönyvtárakban, valamint a Szirmay család, Festetich Pál magánkönyvtáraiban. Érdekes, hogy még a francia nyelvű művek is többségben voltak két helyen, gr. Khuen Héderváry s gr. Sztáray Antal könyvtárában, ezenkívül aránylag nagy számmal fordulnak elő az esztergomi székesegyházi könyvtárban, a marosvásárhelyi Teleky, keszthelyi Festetich könyvtárban, a képviselőháziban, a nagyapponyi, budapesti ref., Ráday-féle, zayugróczy, Ballagi, losonczvárosi, budapestegyetemi orvoskari, Aczél Péter-féle könyvtárakban, s néhány kölcsönkönyvtárban (Mandel Mórnál állítólag 19,000). Angol mű nagy számmal volt a képviselőházi, nagyapponyi, keszthelyi, Ballagi-féle, Ráday-féle s a műgyetemi könyvtárakban; a kölcsönkönyvtárak egy részében ilyen nyelvű munkák nem is fordulnak elő.

Általában véve tehát bizonyos korlátok között elmondhatjuk, hogy míg a latin nyelvű munkák jelenleg már főképp csak a r. kath. nagykönyvtárakban vannak tulsúlyban, a magyar nyelvű műveket túlnyomóan protestans iskoláink szerzik be, míg a külföldi eredetű modern nyelvű munkák megszerzésében magánosok, kölcsönkönyvtár tulajdonosok s főképp a szakiskolák s testületek járnak elől. Igaztalan volna azonban ebből esetleg az egyházi, különösen r. kath. fenhatóság alatt álló könyvtárak hátramaradottságára vonni következtetést; egy tekintet a táblázatra tanúsítja, hogy úgy a papnöveldekben, mint a szerzetesek könyvtáraiban is jelentékeny helyet foglalnak el már a magyar s német művek a múlt századok hagyatékaként lelkiismeretesen megőrzött latin nyelvű gyűjtemények mellett, sőt a legtöbb helyen — habár aránylag csekély számmal — francia s angol művekre is akadunk.

A nagy könyvtárak megoszlása alapítási idő, tudományszakok, nyelvek szerint, ugyszintén e könyvtárak jellege, s az 1884-ből kimutatott gyarapodás aránya a könyvek összes számához eléggé mutatja tehát, hogy Magyarországon nemcsak igen jelentékeny számmal vannak nagy könyvtárak, de hogy (a mi nézetünk szerint sokkal lényegesebb) e nagy könyvtárak túlnyomó része nem holt töke, hanem számottevő kulturális eszköz. Bizonyítja ezt végül az az adatunk is, hogy a könyvtárakból 1884-ben 102,457 olvasó 235,082 könyvet használt, mely szám ugyan magában véve elenyésző csekély, különösen abban az esetben, ha tudjuk, hogy p. a hires manchesteri városi közkönyvtárból egyetlen év alatt több mint egy millió kötetet olvastak: de magában véve mégis örvendetes adat, mert a kimutatott nagy könyvtáraknak alig egy harmadára vonatkozik (70 nagy könyvtárról e tekintetben még hiányos adataink sincsenek). Nem kell felednünk ugyanis, hogy e nagy könyvtárak közül összesen csak 14 nyilvános könyvtár van, s még ezek nagy részében sincs külön olvasó terem, úgy, hogy a kimutatott számok a legtöbb könyvtárban a mindenkor bizonyos tekintetben korlátozott kikölcsönzésekre vonatkoznak. Nem állítjuk, hogy ez nem baj, ellenkezőleg, már fentebb kiemeltük, hogy nálunk a nyilvános könyvtárak hiánya igen érezhető s később, midőn a nyilvános közkönyvtárról külön fogunk megemlékezni, azok kezelésének számos hiányait is kénytelenek leszünk felsorolni, itt egyedül arra utalván, hogy a három nagy fővárosi nyilvános könyvtárban az olvasók s kikölcsönzők száma 74,298 volt, s az olvasott művek száma 114,000, azaz az összes kimutatás óriási része e három könyvtárra esik: mindamellettt számbavéve azt a körülményt, hogy jelen kimutatásunkban még a kölcsönkönyvtárak használatáról is nagyon hiányosok e kimutatások s a nálunk leginkább használt egyetemi könyvtárak közül csak kettőben (a budapesti nemzeti kaszinó s természettudományi társulat könyvtárában) van tizezernél több könyv, az arányt nem tarthatjuk rendkívül cse-

kélynek, nem különösen oly országban, hol a legutóbbi népszámlálás adatai szerint is csak 4.998,937 egyén tudott írni s olvasni.

Másrészt épen ez okok méltán tartóztathatnak vissza attól, hogy a nagy könyvtárainkról itt közölt táblázatos kimutatások alapján még több általános következtetést vonjunk le. Épen, miként helytelen volna abból a tényből, hogy a 129 nagy könyvtár közül 26 (= 20·15%) a fővárosban van, azt következtetnünk, hogy könyvtárainknak egy ötöd része egyetlen városban, s talán, miként a nagy könyvtárak adatai bizonyítanak, az összes könyvek felénél több itt volna összehalmozva, s miként még helytelenebb volna e táblázatokból könyvtáraink felszerelésére, a tisztviselők aránytalanul nagy számára következtetnünk: épen oly igazságtalanság volna továbbá néhány mutatvány után két ezernél jóval több s egészen heterogen jellegű könyvtár állapotáról előre is képet alkotni. Az a következtetés, melyet eddig vontunk, s melyet lehetőleg érvekkel is támogattunk, hogy t. i. Magyarországon a nagy könyvtárak száma aránylag örvendetesnek mondható, s e nagy könyvtárak tulnyomó részben modern jellegűek, általános bevezetesként teljesen elég, s most áttérhetünk egyes nagy könyvtáraink közelebbi ismertetésére, mely nézetünk szerint fontosabb s tanulságosabb, mint az összehasonlító táblázat. E fejezet külön tárgyalásának főoka különben is abban rejlik, hogy e nagy könyvtárak legnagyobb részéről táblázatokban s jegyzetekben mindent elmondani nem lehet.

A felsorolásnál, bár a könyvtárak jellege természetesebb alapot képezhetne, az áttekintés, s könnyebb összehasonlítás kedvéért megtartjuk a táblázatokban követett sorrendet, t. i. a könyvtárak nagysága szerint, megjegyezvén, hogy oly könyvtárakról, melyeknek tudomásunkra jutott adatait a táblázatokban is közölhettük, itt külön nem emlékezünk meg.

1. A budapesti tudomány-egyetemi nagy könyvtár.

Alapítója, mint magáé az egyetemé is, Pázmány Péter esztergomi érsek volt 1637-ben, s azzal együtt költöztetett át 1777-ben Budára, majd 1784-ben Budapest bal partjára. Ez utóbbi helyen közel száz éven át a ferenczrendi barátok épületében volt elhelyezve, s csak újabb időben nyert a szomszédos telken új épületet, melyet 1876. márczius 27-én ünnepiesen nyitottak meg. Egyetlen hazai könyvtárnak sincs ily szép s czélszerű épülete, mely ugy szellemi alkotójának *Trefort* Ágost közoktatási miniszternek, mint építőjének Skálniczky Antalnak kiváló érdemei közé tartozik. Diszes homlokzata a Ferencziek terére a rohamosan emelkedő magyar főváros egyik építészeti nevezetessége; a két emeletes s mélyen benyuló, s toronnyal diszített épületben három könyvtári tisztviselő, néhány szolgálakásán, s a szükséges mellékhelyiségen kívül van két olvasóterem, 8 könyvtárterem, 11 könyvszoba s 3 dolgozó szoba; az egész épületben vízfűtés alkalmaztatik, a másodemelet néhány szobáján kívül mindenütt igen kényelmes s czélszerű vasszekrények s állványok alkalmaztattak. Maga a nagy olvasóterem mintaszerű, hossza 17·4 méter, szélessége 12·8 méter, s magassága 15·1 méter, területe 227·7 □ méter, térfogata 3340 köbméter, van benne 12,000 kötetre terjedő s a tudományok minden ágának legnevezetesebb darabjait magában foglaló kézikönyvtár s egyedül e teremben egyszerre 180 olvasó kényelmesen elfér. E nagy termen kívül van még egy kisebb terem komoly tanulmányozók számára s szokásban van ezenkívül, hogy az első emeleti szobában, mely, a könyvtár-tisztviselők hivatalos helyisége, magánosok is dolgozhassanak.

A könyvtár, mint neve is mutatja, az egyetemmel áll szoros kapcsolatban; mind a mellett nyilvános jellege már nem csak a gyakorlatban kifejlődött tény, de hivatalosan is elismertetik. A könyvek kikölcsönzésében e könyvtár összes nagykönyvtáraink közt a legliberalisabb eljárást követi. Megfelelő ovadék letétele mellett még ismeretlen egyének is vihetnek haza könyveket; ismertebb írók, akadémiai tagok s tanárok ovadékot nem tartoznak letenni s vidékiek számára az illető középiskolák s jogakademiák közvetítésével szintén adatnak könyvek záros határidő mellett. A helyben

olvasók számára látogatási jegyek osztatnak ki; ily jegy elnyerésére azonban egyetemi hallgatónál az index s másoknál valamely egyetemi tanár vagy ismert egyén ajánlása elegendő. Maga a könyvtár egész éven át mindennap nyitva van (a nagy ünnepek kivételével), az olvasó terem azonban rendesen csak az egyetemi szorgalomszak alatt délutánonként egész este 8 óráig. A könyvtár használhatóságának megkönnyítése végett a kapun levéldoboz is alkalmaztatott, hogy a kikölcösöző ne legyen kénytelen esetleg várakozni a könyvek kikeresésére, mely a könyvtár egyes helyiségében tűzveszély elkerülése végett csak a nappali órákban történhetik meg.

A könyvek beszerzése főképp az állam költségvetésben is szereplő rendes könyvtári alapból történik, mely jelenleg rendes alap czímen 10,000 frtot s rendkívüli alap czímen 3000 forintot tesz. Ezenkívül az egyetem egyes karai évenként külön összegeket fordítanak a könyvtár gyarapítására s bár a törvény e könyvtárt nem részesítette a köteles példányok jótéteményében, a kiadók s írók nagy része rendesen megemlékszik róla. Legjelentékenyebb gyarapodása volt a könyvtárnak az által, hogy a II. József által eltörölt zárdák egyrészéből a könyvek ide hoztattak, később Budapest főváros a neki hagyományozott igen tekintélyes Frank-féle könyvtárt ide adományozta. Másrészt azonban idővel a theologiai s paedagogiai művek egyrésze a könyvtár helyiségéből az egyetemmel összeköttetésben álló seminariumba vitetvén, valamint az egyes karok s egyes egyetemi tanintézetek külön szakkönyvtárakat alapítván, a nagykönyvtár gyarapodása bizonyos csorbulást szenvedett.

A könyvek számbavétele s rendbentartása tekintetében a külön épület felállítása korszakot alkot. Régebben a hazai könyvtáraknál szokásos patriarchalis kezelés mellett csak nagyon kezdetleges jellegű alphabetikus jegyzék volt a könyvekről, a czédula jegyzéket kevéssel az átköltözés előtt kezdték meg s ma már csaknem teljesen készen van és pedig két alakban: betűrendben negyedrét s továbbá külön szakczimtár 8-rét czédulákon. Ezenkívül 1874 óta az évi gyarapodás nyomtatásban közöltetik s az olvasó teremben elhelyezett nagy kézi könyvtárnak külön, bár ma már igen hiányos, nyomtatva jegyzéke van.

A könyvjegyzékekről s továbbá az egyetemi könyvtár saját beosztása szerint eszközölt számbavételről a könyvtár igazgatóság részéről a következő kimutatásokat vettük:

Az egyetemi könyvtár nyomtatott katalogusai.

- Pray Georgius: Index rariorum librorum bibliothecae Universitatis regiae Budensis. 2 vol. Budaë, 1780—81. 8°.
- Márki József, tdr. Czimmutató a m. kir. egyetem s Pest város könyvtárainak magyar, német, latin s francia nyelven írott jogi s államtani összes műveihez. I. füzet. XIX. századbeli könyvek. Pest, 1865. 8-rét.
- 2. füzet. XVIII—XV. századbeli könyvek. Buda, 1869. 8-rét. (A XIX. századbeli munkák 2-dik függelékével.)
- A budapesti királyi egyetemi könyvtár Értesítője. A könyvtár gyarapodásai 1874-ben. (4 közlemény) Budapest, 1874/75. 8-rét.
- A könyvtár gyarapodásai 1875-ben. Budapest, 1876. 8-rét.
- A budapesti királyi magyar tudomány-egyetem könyvtárának Czimjegyzéke. I. Olvasóterem. Budapest, 1876. 8-rét.
- II. 1877-dik évi gyarapodás. Budapest, 1878. 8-rét.
- III. 1878-dik » » » 1879. »
- IV. 1879-dik » » » 1880. »
- V. 1880-dik » » » 1881. »
- VI. 1881-dik » » » 1882. »
- VII. 1882-dik » » » 1883. »
- VIII. 1883-dik » » » 1884. »
- IX. 1884-dik » » » 1885. »
- A budapesti m. kir. egyetemi könyvtár codexeinek czimjegyzéke. Budapest, 1881.
- Ugyanez latin czimmel és előszóval. Budapest, 1881.
- A budapesti királyi magyar tudomány-egyetem segédkönyvtárának czimjegyzéke. Budapest, 1884.

A budapesti k. magy. egyetemi könyvtárban létező művek tudománysszakok és szám szerint.

O s z t á l y o z á s	Idegen nyelvű művek	Magyar nyelvű művek	Összesen
A) Hit tudomány.			
Aa) Ó és új szövetségi biblia-történet- s szövegízeszeti, régészeti, értelmezéstani s philologiai tudománysszakok és vita iratok	1,763	200	1,963
Ab) Egyház irodalom-történeti művek, sz. atyák, egyházi írók, zsinatok	779	15	794
Ac) Egyetemes egyháztörténet s ebbe vágó monographiák	2,408	135	2,543
Ad) Alap és ágazatos hittan, erkölestan, ascetikus munkák, hitvédelmi iratok	3,408	1,968	5,376
Ae) Lelkipásztorságtan, egyház-szónoklati művek	1,447	293	1,740
Af) Hit tudományi szakokba vágó irodalom	38	8	46
Hit tudománysszak összes művei	9,843	2,619	12,462
B) Jog tudományok.			
Ba) Jog történelem és encyclopaedia	889	515	1,404
Bb) Észjog, nemzetközi jog	450	266	716
Bc) Római jog	2,033	72	2,105
Bd) Egyházi jog	734	75	809
Be) Közjog, közigazgatás	1,264	86	1,350
Bf) Magánjog és bányajog	813	54	867
Bg) Polgári törvénykezés és büntetőjog	1,861	84	1,945
Bh) Váltó- és kereskedelmi jog	219	14	233
Jog tudománysszak összesen	8,263	1,166	9,429
C) Állam tudományok.			
Ca) Politikai tudományok	2,042	186	2,228
Cb) Nemzetgazdaság és pénzügytan	597	86	683
Cc) Statisztika	329	122	451
Cd) Ipar és kereskedelem	330	55	385
Állam tudománysszak összesen	3,298	449	3,747
D) Orvosi tudományok.			
Da) Boncztan, szövettan, fejlődéstan, élettan és élettani vegytan	1,684	66	1,750
Db) Kórboncztan, kórszövettan, kórtani vegytan, általános kór és gyógytan, kórjelzéstan és orvosi történet	1,739	138	1,877
Dc) Gyógyszertan, méregtan, különös kór- és gyógytan	1,218	204	1,422
Dd) Sebészet, szemészet és szülészet	852	29	881
De) Törvényszéki orvostan, törvényszéki vegytan, elmekórtan, közegészségtan, orvosi rendészet és orvosi statisztika	926	90	1,016
Df) Állatgyógyászat	156	8	164
Orvosi tudományok összesen	6,575	535	7,110

O s z t á l y o z á s	Idegen nyelvű művek	Magyar nyelvű művek	Összesen
E) Matematika és természet-tudományok.			
Ea) Matematika	1,149	247	1,396
Eb) Physica, astronomia és chemia	2,326	244	2,570
Ec) Természetráajz (ásvány, föld- és őslénytan, állattan)	2,397	192	2,589
Ed) Technológia, géptan, építészet, mezzei gazdaságtan	1,555	140	1,695
Ee) Hadtudományok	335	65	400
Mathem. és term. tud. szak összesen	7,762	888	8,650
F) Philosophia, aesthetika és paedagogia.			
Fa) Philosophia és történelme	3,014	252	3,266
Fb) Aesthetika és művészettan	316	94	410
Fc) Neveléstudomány	854	1,012	1,866
Philosophia-szak összesen	4,184	1,358	5,542
G) Történelem és földrajz.			
Ga) Egyetemes és nem hazai történelmi és segéd tudom. (chronol. diplom.)	6,963	347	7,310
Gb) Hazai történelem és segéd-tudományai	1,955	536	2,491
Gc) Irodalomtörténet és bibliographia	2,458	332	2,790
Gd) Műtörténet, művészettörténet s régészet (hazai s külföldi)	1,112	118	1,230
Ge) Földrajz és utazások (egyvet. és hazai, ethnographia stb.)	3,987	145	4,132
Történelmi szak összesen	16,475	1,478	17,953
H) Philologia és literatura.			
Ha) Görög és latin nyelv, régiségek, irodalom tört., commentárok, szótárak	2,166	280	2,446
Hb) Görög és latin írók	2,044	165	2,209
Hc) Összehasonlító és modern nyelvtudomány (magyar és külföldi)	2,247	266	2,513
Hd) Magyar irodalom	200	1,493	1,693
He) Germán irodalmak	1,867	183	2,050
Hf) Román irodalmak	3,204	258	3,462
Hg) Szláv irodalom	800	40	840
Hh) Keleti irodalom	113	13	126
Philologiai s litteraturai osztály összesen	12,641	2,698	15,339
I) Egyesek.			
Encyclopaediák, ezimták, naptárak és társ. kiadványok	306	140	446

Ö s s z e f o g l a l á s .		Mű
A—I osztály		80,678
Incunabulák 1500-ig.		723
Incunabulák 1500—1520-ig		1,200
Magyar nyomtatványok 1711-ig.		465
Magyarországi latin nyomtatv. 1711-ig		620
Magyarvonatkozású idegen nyomt. 1711-ig		400
Szláv könyvtár		2,500
Naptárak		894
Hírlapok : magyar 300, idegen 500		800
Folyóiratok : magyar 151, külföldi 950		1,101
Akadémiai kiadványok : magyar 30, külföldi 94		124
		89,505
Összesen 215,000 kötet és 60,000 apró nyomtatvány (Miscellanea)		
A könyvtár kéziratai.		
	Kötet	Darab
Eredeti van 6 fasciculus mintegy	—	500
Vegyes kéziratok	—	978
	—	1,478
Összesen		
Kaprinai gyűjtemény	154	—
Hevenessi gyűjtemény	86	—
Pray gyűjtemény	56	—
Codexek (latin, görög, szláv, keleti)	143	—
	439	—
Összesen		
Corvinák és a szultán ajándéka (35 drb.)		
Ezek között Káldi György bibliájának eredeti kézirata; Pázmán Péter, Cornides és Almási Balogh Pál eredeti kéziratai.		

A könyvtár történetére vonatkozólag érdekes még az a jegyzék, melyet *Szinnyei József* első könyvtárőr számunkra az egyetemi könyvtár-igazgatókról összeállított s melyhez hasonló összeállítás eddig nem létezett. A jegyzék következő:

Igazgatók: *Lakits* György Zsigmond, az egyházi jog tanára, 1780-ig mint első igazgató. *Csapody* Lajos, hittudományi szak tanára, később uszkupi püspök és veszprémi nagyprépost 1777. ápril 7-ig, mint második igazgató. *Pray* György, történetíró, a pecsét és czimertan tanára, 1777. ápril 7-től mint második igazgató; 1781-től egyedül 1790-ig. *Bretschneider* Henrik Godofred, a temesi bánságban volt kerületi alkapitány, 1779—1781-ig harmadik igazgató. *Gabelhoffer* Gyula, ausztriai tartománybeli kegyesrendű áldozár, a humaniorák tanára 1790. november 9-től igazgató 1794. febr. 7-ig, midőn meghalt. *Schönvisner* István, esztergomi egyházm. pap, régiség és érem tanára, könyvtár-igazgató 1794. jul. 29-től 1818-ig. *Schwartner* Márton, az oklevéltan tanára, 1818—20-ig, mint helyettes-igazgató; 1820. szept. 15-től rendes. *Fejér* György, nagyváradi kanonok és egyetemi tanár, könyvtár-igazgató 1824—1843-ig. *Toldy* Ferencz, egyetemi tanár, igazgató 1843—1873-ig. *Horvát* Árpád, egyetemi tanár, igazgató 1874. jan. 18-tól 1876-ig. *Szinnyei* József, első könyvtárőr, mint helyettes igazgató 1877. jan. 3-tól 1878. okt. 24-ig. *Szilágyi* Sándor, történetíró, a Történelmi társulat titkára, a m. tud. akad. tagja, könyvtár-igazgató 1878. okt. 24-től.

Első őrök: *Wagner* Károly, a czimer és pecséttan tanára, 1777—1784-ig. *Cornides* Dániel, oklevéltan tanára, 1785-től haláláig 1787. okt. 4. *Schwartner* Márton, 1788—1823. *Weszerle* József, 1824—1826. 1827—1852 nem volt betöltve. *Reguly* Antal 1853-tól haláláig 1858. aug. 23-ig. *Nagy* Iván 1862—1870. *Horvát* Árpád 1871—1873. *Szinnyei* József, ki 1872. decz. 27-én jött a könyvtárhoz, 1875. ápril 26-án neveztetett ki első őrre.

Másod-őrök: *Schönvisner* István, 1780—1781. *Wagner* Ferencz, 1782—1784. *Kovachich* Márton György, 1784. nov. 1—17-ig. *Katanchich* Péter, szent Ferencz-rendi áldozár, 1795-től 1799-ig. *Stipsich* Alajos Manó 1801—1815. *Weszerle* József 1817—1823. 1824—1854-ig nem volt betöltve. *Csery* József 1855-től haláláig 1866. szept. 23-ig. *Márki* József, ki 1858. decz. 12-én jött a könyvtárhoz; másodőrre lett 1866-ban.

Jelenlegi könyvtártisztek: Máté Sándor, Kudora Károly és Szádeczky Lajos.

2. A magyar nemzeti muzeum nagy könyvtára.

Nemzeti muzeumunk nagy könyvtáráról, mely a budapesti tud. egyetem könyvtárával nagyságra nézve csaknem egyenlő, de mint bizonyos tekintetben szakkönyvtár (főkép a magyar irodalom termékeire levén a fősúly fektetve), annál jelentékenyebb, *Magláth* Béla jelenlegi könyvtárőr igen részletes s, különösen itt egész terjedelmében közölt történeti részét illetőleg, nagyon becses monographiát készített kimutatásunk számára, melyet itt felhasználunk:

A magyar nemzeti muzeum könyvtárát néhai gróf *Széchenyi Ferencz* Bécsben 1802. nov. 25-én kelt, s néhai Ferencz császár és apostoli magyar király által nov. 26-án megerősített alapító oklevéllel oly célból alapította, hogy az kiválólag nemzeti magyar könyvtár legyen, s gyűjteményében felölelje mindazon nyomtatványokat s kéziratokat, melyek Magyarország történetére bármi tekintetben vonatkoznak.

A könyvtár alapját a gróf nagy-czenki könyvtára képezte, mely 11,884 műből, körülbelül 15,000 kötetben és 1152 kéziratból, körülbelül 2000 kötetben, kizárólag hungarikákból s tekintélyes térkép-, metszet-, cimer- és érem-gyűjteményből állt, melyeket a nagylelkű alapító a magyar nemzetnek e célra felajánlott. Ezenkívül saját költségén kinyomatta a könyvtár nyomtatványainak, kéziratainak és érmeinek katalogusát, a mint ez alább az intézet irodalmi rovatában olvasható.

A nemeslelkű gróf kikötötte, hogy az általa alapított könyvtár székhelye Pest város vagy azon város legyen, hol az ország legfőbb hatóságai székelnek, hogy a nemzeti muzeumnak első törzsosztályát képezze, továbbá, hogy annak őret, irtokát és fűtőjét, a ki egyszersmind a szolgálai teendőket is végzi (custos, cancellista et calefactor), ő s utána családjának azon tagjai nevezzék ki, illetőleg a kormánynak kinevezésre terjeszszék fel, kik a családban a legnagyobb méltóságot viselik. Az általa kijelölendő 3 egyénről kikötötte még az alapító gróf, hogy katolikusok legyenek, ezen kívül az őri és irtoki állomások betöltésénél különös tekintetbe kívánta részesíttetni azokat, kik a gróf *Széchenyi* családnál nevelősködtek, vagy a család körül érdemeket szereztek.

Az intézet fővédnökségét *József* főherczeg, az ország nádorispánja, vállalta el, ki a nemzeti muzeum, s különösen a könyvtár körül elévülhetlen érdemeket szerzett magának. Ő nyitotta meg a közönségnek ünnepélyesen az alapító gróf *Széchenyi Ferencz* jelenlétében 1803. decz. 10-én a könyvtárt, miután ez már előbb Nagy-Czenkről Pestre hozatott, s a pálosok itteni zárdájában felállított. Első könyvtárnoka *Miller Ferdinánd*, nagyváradi jogakadémiai tanár lett, kit a nádor az alapító gróf ajánlatára 1803-ban nevezett ki.

1804. febr. 28-án a m. kir. helytartó tanács kötelességökké tette az összes hazai nyomdatulajdonosoknak, hogy az általok kiadandó nyomtatványokból az országos könyvtárnak egy-egy példányt küldjenek.

1805-ben a könyvtár becsesebb tárgyai a nádorispán rendeletéből, a francia háboru miatt ládába rakattak és Temesvárra szállítottak, honnét csak a béke megkötése után hozattak vissza.

1806-ban a könyvtár az ugynevezett kis seminariumba (a mai Szerb- és Lövész-utca sarkán levő zálogházba) költözött át, s ott új szekrényekben új jegyekkel ellátva, felállított. Ez évben a nádorispán megbizta *Miller Ferdinánd* könyvtárőrt, hogy miután a *Széchenyi* országos könyvtár muzeummá lesz kiegészítendő, úgy, hogy a hozzátartozó régiségi, természeti tárgyak, valamint képek és festmények alkalmas s a nemzet méltóságának megfelelő saját külön épületben legyenek elhelyezve, — egy ilyen épület felállítása iránt tervrajzot nyújtson be.

Miller e megbizásnak 1807-ben eleget tevén a tervrajzot kinyomatta ily címmel: »Museum Hungariae Excelsis Regni Proceribus et Incl. Statibus ac Ordinibus exhibitum. Budae Typis Regiae Universitatis Hung. — fol.« E tervrajz az országgyűlés tagjai közt szétosztatott, s a nádor által az országos törvényhatóságoknak is megküldetett. Az 1807-i országgyűlés gróf *Széchenyi Ferencz* alapítványát becikkelyezte, s a »*Széchenyi* országos könyvtár«-ról külön czikk alatt rendelkezik. Itt kapta a könyvtár hivatalosan először a »*Széchenyi* országos« czimet.

1808-ban a nádorispán a nemzeti muzeumnak alapot óhajtván teremteni, elrendelte, hogy az összes királyi só- és vámhivatalok fogadhassanak el pénzbeli ajándékokat a muzeumi alap javára, de kötelesek azokat az országos közpénztárba beküldeni. Elrendelte továbbá, hogy a muzeumi tisztviselők fizetéseiket az országos közpénztárból huzzák, s hogy a muzeumi alapot ez kezelje. Ez az alap az országgyűlésnek bemutatott számadások szerint 1808-ban 233,333 frt 7 és $\frac{3}{8}$ kr.-ból állott. — Ezen alpból vétetett meg ez évben 4500 frton Éder József Károly kézirat- és oklevélgyűjteménye és herbárium. Ekkor ajándékozta a muzeumnak Grassalkovich Antal herceg a hatvani utcában fekvő üres telkét, mely az előtt egyetemi fűvészkert volt.

Azóta lelkes hazafiak áldozatkészsége nagybecsű nyomtatványokkal, kéziratokkal és metszettekkel gyarapította a könyvtárt. Ezek között első helyen említendő a nádor, ki 1809-ben nemcsak saját könyvtárát, hanem az általa 12,000 frton vásárolt Kovachich Márton György kéziratgyűjteményét is a könyvtárnak ajándékozta. Kisebbs-nagyobb kézirat-, könyv- és metszetgyűjteményeket ajándékoztak: gr. Rhédey Lajos, Kubinyi Péter, Nagy Ferenc, Genersich János, Horvát István, Kissel Pál, Ivritskay László, Német József, s mások.

1809-ben jun. 14-én a francia hadak fenyegető előnyomulása miatt a könyvtár ládáiba csomagolva Nagy-Váradra szállíttatott, s ott a megyeházban helyeztetett el. Itt maradt 8 hónapig és 1810-ben márcz. 10-én szállíttatott vissza Pestre. Ez évben vették meg a muzeumi alpból Szirmay Antal kézirat gyűjteményét 3000 forintért.

1811-ben az ország közadakozásaiból teremtett muzeumi alap 479,541 frtból állott, mely azonban az ez évben bekövetkezett devalvatio által 95,908 $\frac{1}{5}$ frtra olvadt le. Ez évben becses nyomtatványokat, kéziratokat s okleveleket ajándékoztak a könyvtárnak Kovachich Márton György, Marczibányi István, Bessenyei György, Nagy József, az egri és nagy-váradai káptalanok és Boronkay Imre.

1812-ben a nádor részletes jelentést tett az országgyűlésnek a múzeum összes ügyeinek állapotáról. Ezzel kapcsolatban felmerült egy, külön e célra építendő muzeumi palota eszméje, mely azonban csak eszme maradt, mert a múzeum hatvani utcai telkét a szakértő e célra nem találta alkalmasnak. Ez évben szólította fel a nádor az összes hazai törvényhatóságokat, hogy a birtokukban levő nyomtatott s írott könyvekkel, érmekkel, régiségekkel, természeti vagy műritkaságokkal gazdagítsák a múzeumot. Ennek következtében Verhovác Miksa, Koller József, Szirmay Antal, Horvát István, Kubinyi Péter, Kovachich Márton György, Miller Ferdinand becses kéziratokkal, nyomtatványokkal s oklevelekkel gyarapították a könyvtárt. Ez évben a nádor Miller Jakab könyvtárórt muzeumi igazgatóvá nevezvén ki, a megüresedett könyvtáróri állomásra gróf Széchenyi Ferenc Horvát István országbirói titkárt jelölte ki, s a nádor 1815. decz. 7-én hivatalában megerősítette. Ekkor ajándékozta a pozsonyi káptalan a könyvtárnak azokat a XIII—XV. sz. beli kéziratokat s régi egyházi nyomtatványokat, melyeket Horvát István muzeumi könyvtárór a nádor megbízásából a káptalan ősrégi könyvtárából a Széchenyi országos könyvtár számára kiválasztott. Ezek közt volt a Pray codex néven ismert Missale, mely irodalmunk legrégebb magyar nyelvemléké: a halotti beszédet s könyörgést, tartalmazza. Ez évben a nádor 11 aranyon megszerezte a »Capitula Concordiae« című ősnomtatványt s azt a könyvtárnak ajándékozta.

1813-ban megkezdettek az alkudozások gróf Batthyányi Antallal a hatvani és kecskeméti kapu közt fekvő nyári lak s a hozzátartozó kertnek a nemzeti múzeum céljaira való átengedése iránt. Az alkú 220,000 frtban csakhamar megkötetett. A telek másik részét, mely már más magán tulajdonosok kezén volt, a nádor közbenjárására 43,850 frton szintén sikerült megszerezni. — Az egész telek 10,000 □ ölnyi volt; a rajta levő kisebb épületek a muzeumi szolgálknak engedtetek át lakhelyül, s ez évi nov. 17-én Miller Ferdinand muzeumi igazgató ünnepiesen vezetett be a telek birtokába. — Ez időtájban adták el árverezés útján a múzeum hatvani utcai telkét 94,67 frt 35 $\frac{2}{5}$ krért, s nov. 22-én a nádor elrendelte, hogy a muzeum némely osztályai az újonnan szerze helyiségekbe költözzenek át.

1814-ben a nádor a frankfurti városi tanácstól ajándékba nyert Hartvik-féle XIII. sz. legendát ajándékozta a könyvtárnak.

1815-ben ápr. 29-én Marczibányi István trencsényi alispán végrendeletében 70,000 forint alapítványt tett oly czélból, hogy ennek évi kamataiból 1000 forint a Múzeumnak adassék oly feltétel alatt, hogy ebből 500 forint évenként vagy a tisztviselők javadalmazására, vagy könyvek vásárlására vagy az alaptőke gyarapítására fordíttassék, a mint a nádor ez iránt rendelkezik; továbbá a múzeum tüzzön ki évről évre 3—3 nyelvtudományi pályakérdést s annak, ki a Pestmegye által kinevezendő bíráló bizottság ítélete szerint a legjobb művet magyar nyelven küldi be, jutalmúl 100 forintot fizessen; végre a ki a legjobb tudományos művel gyarapítja a nemzeti tudományos irodalmat, a fennmaradt 400 forintot kapja jutalmúul. Ez évi május 5-én néhai Sándor István örökösei, azt a 10,000 forintot, melyet Sándor István a felállítandó magyar tudós társaságnak hagyományozott, a múzeumnak engedték át, oly feltétellel, hogy annak 6-os kamatai a múzeumi tisztviselők javadalmazására fordíttassanak. Ez évben az alapító gróf 11 kötet kézirat s két nyomtatványt, a nádor pedig 8 középkori codexet ajándékozott a könyvtárnak.

1816-ban Khun Ferencz és Mihály a múzeumi tisztviselők fizetésének javítása czéljából a személyes járandóságok alapjához 1000 forint tőkével járultak. Ez évben a nádor a könyvtárnál közadakozás útján gyűlt pénzalapból egy segédőri állomást szervezett s arra Kovachich József Miklóst nevezte ki.

1817-ben Vitéz József udvari agens 1000 forintos alapítványt tett oly czélból, hogy ennek kamatai felerészben a múzeum javára, felerészben pedig magyarországi tárgyú tudományos értekezések kinyomatására fordíttassanak. Ez évben a múzeum telkén levő helyiségekbe gróf Csáky László tinnini felszentelt püspök s az alapító gróf szekrényeket készíttettek, hova a könyvtár a semináriumból még ugyanez évben átszállíttatott.

1818-ban gr. Széchenyi Ferencz soproni könyvtárát, mely kizárólag külföldi munkákból állott, a nemzeti múzeumnak ajándékozta oly kikötéssel, hogy az »segéd könyvtár-czím alatt, mint külön könyvtár, kezeltessék, a benne található duplumok és nem szükséges munkák eladassanak s a bejövendő összeg kamatai a könyvtári tisztviselők csekély fizetésének pótlására fordíttassanak. Ennek következtében a nádor nov. 14-én Horvát István könyvtárórt Sopronba küldte, ki itten a könyvtárt jegyzékbe vette és megbecsülte. E szerint állott az 5082 műből, 9206 kötetben, melyek 25000 ezüst forintba voltak becsülve s 6000 db. rézmetszetből s földabroszból, melyeknek becserké 9000 forintba tétetett. Gróf Széchenyi 2 törzsalapítványa áll tehát összesen 16,966 műből, 24,206 kötetből, 2000 kéziratból, 6000 rézmetszet s földabroszból s tekintélyes érem-, kép-, és czimer-gyűjteményből. Ez évben vásárolták meg a könyvtár számára 7000 forintba Kitaibel kézirat gyűjteményét.

1819. jún. 25-én gr. Széchenyi könyvtára Sopronból Pestre szállíttatott s némely duplumok elárúrusításából, az ez év december. havában tartott nyilvános árverésen, 1060 forint folyt be, 1820 febr. 9-ig pedig összesen 2601 forint 20 krajczár. A nádor azonban a begyűlt összeget keveselvén, az árverést 1820. febr. 10-én megszüntette s a befolyt összeget a múzeumi alaphoz csatolta.

1821-ben Kovachich József György a múzeum helyiségében in crudo letett könyveit a könyvtárnak ajándékozta, s ez alkalommal a könyvtárnál viselt segédőri állásáról lemondott, mely utána aztán 40 évig betöltetlen maradt.

1824-ben végrendeleti hagyomány gyanánt kapta a könyvtár Vuchetich Mátyás egyetemi tanár gyűjteményét, mely 61 kötet kéziratból s 1492 kötet nyomtatványból állott.

1825-ben 5000 forintért megvásárolta a könyvtár Keler Gottfried kézirat- és könyvgyűjteményét, mely összesen 1492 munkát foglalt magában. Ez évben az alapító életnagyságu arczképét a gróf fiai saját költségükön Enders Tamás bécsi festő által lefestették, s a múzeumnak ajándékozták, péld az a könyvtár helyiségében felállíttatott. E kép a könyvtár mostani helyiségében az alapítóról kevezett Széchenyi termet díszíti.

1827. május 3-án gr. Széchenyi Lajos, az alapító fia, a könyvtárnak 10,000 frt alapítványt tett, oly célból, hogy ennek kamataiból évenként 400 frt magyar könyvek vásárlására, 100 frt pedig az alapítványt kezelő könyvtárőr javadalmazására fordíttassék. Ez évi okt. 27-én hirdettetett ki az országgyűlés azon határozata, mely szerint a muzeumi könyvtárnak minden nyomtatványból, továbbá fa-, réz-, aczél- és kőmetszetekből egy köteles példány küldendő. Ugyanezen országgyűlés egyik (Art. XXXV.) törvénycikkébe becikkelyeztettek mindazon pénzbeli adományok, melyeket a megyék, sz. kir. városok, testületek és egyesek akár az egész muzeum, akár különösen annak valamely osztálya javára tettek. Ezen adományok összege ekkor 606,990 frt 39 kajczárra s az 1836. évi országgyűlési kimutatásban 105,754 frtra, összesen tehát 712,744 s 39 krra ment.

Az 1832/6-i országgyűlés emlékezetes marad a muzeum s a könyvtár történetében. Ez szavazta meg a költséget id. Jankovich Miklós európai híru gyűjteményének megvásárlására, s 125,000 frtért ezüstben biztosította a nemzeti muzeumnak azon nagybecsü könyv- kézirát-, oklevél-, érem-, régiség-, fegyver-, ékszer- és festmény-gyűjteményt, melyet Jankovich egész életén át, nagy költséggel, fáradsággal s szakismerettel Európa-szerte összevásárolt. Ugyanezen országgyűlés (XXXVII. t.-cz.) az építendő új múzeum épület költségeire 500,000frtot ajánlott meg. Ezenkívül a karok és rendek, Deák Ferencz indítványára, Horvát Istvánnak a Széchenyi orsz. könyvtár örének, »ki fáradhatatlan munkássága s roppant ismeretei által a külföldön is köztiszteletet, nemzetünkötől pedig a hazai történetek, diplomatika, s a magyar nyelv körül szerzett jeles érdemeivel hálát s köszönetet vivott ki magának, nem annyira jutalmúl, mint inkább nemzeti közmegegyezés gyanánt, egyedül s egyenesen személyére, fizetésén kívül évenként 2000 pengő forint országos dotatiót szavaztak meg.«

1835-ben gr. Illésházy István dubniczi nagybecsü könyvtárát, melyben a Thurzók régi könyvtárából is voltak példányok, ajándékozta a könyvtárnak. A gyűjtemény több ezer kötet nyomtatvány-, kézirát-, térkép s oklevélből áll. Nevezetesebb codexei: a dubniczi krónika a XV-ik, Cícero de Oratore, Bakacs czimerével a XV-ik, s Galeotti de dictis et factis Matthiae Regis a XV-ik századból.

1836-ban kezdték meg a muzeumi épület alapjainak lerakását.

1837-ben hozzáfogtak a Jankovich könyvtár átvételéhez s lajstromozásához. A könyvgyűjtemény nagyobb része 165 ládába csomagoltatván a múzeum telkén levő régi épület első emeletére szállítatott. A többi tárgyak (könyvek, kézirátok, okirátok, képek, régiségek, drágaságok s ékszerek) még a Jankovich házban zár és pecsét alatt maradtak. Ez évben Kubinyi Péter 2000 frt alapítványt tett a könyvtárnak a végből, hogy ennek évi kamatai Horvát István könyvtárőr fizetésének pótlására fordíttassanak, holta után pedig a nádor rendelkezék vele a muzeum javára. — Ez az alapítvány 1846-ban a múzeumi alapba beolvasztatott,

1838-ban az árvíz betört a múzeum helyiségeibe, de a tárgyakban kárt nem tett. A hatvani utcai Jankovich házból azonban, minthogy ezt az árvíz összeomlással fenyegette, az ott hagyott tárgyak részint a megyeház fegyvertárába, részint az egyetem egyik termébe, részint pedig a Ludoviceumba vitettek át. Ez évben a nádor elrendelte, hogy az ócska muzeumi épületből, melynek lebontása immár szükségessé vált, az összes gyűjtemények a Ludoviceumba szállíttassanak, hol jól-rosszul elhelyeztetve, egyrészők ismét felállíttatott, a másik pedig ládába rakva, elzáratott s így maradt 1846-ig, midőn a könyvtár a múzeum új palotájában végleg elhelyeztetett.

Az 1838—45. időszakban, míg a múzeumi palota épült, a könyvtár új szerzeményekkel kevésbé gyarapodott.

1840-ben a Jankovich gyűjtemény, mely körülbelül 30,000 kötet nyomtatványból (hungarikák, külföldi jeles munkák s ritkaságok) és kézirátból, köztök 2 Corvin-codex — Curtius és Sallustius — és 1000-et meghaladó oklevélből állott, átvétetett s lajstromozása véget ért.

1845-ben a nádor a Thúróczy krónika 1488-i augsburgi kiadásának egy hártypéldányát, melyet Bécsben 400 frt 9 kron vásárolt, ajándékozta a könyvtárnak. Ez időre esik a nádor kezdeményezéséből a múzeumi igazgatóság tárgyalása a wolfenbütteli herczegi könyvtár igazgatóságával az itteni

Corvin-codexeknek megfelelő csere vagy vásárlás útján való átengedése iránt, mely azonban, fájdalom, eredményre nem vezetett. A múzeumi palota 1845. tavaszán elkészülvén, a hivatalnokok lakásaikba ápril végén beköltöztek.

A muzeum osztályai azonban csak 1846-ban kezdték meg az új palotába a költözködést. Legelőször a könyvtár hurczolkodott be, mely gyűjteményei számára az új palota első emeletén 14 egymásba nyíló nagy termet s három zárt folyosót nyert, melyeket azóta állandóan bir. Ezeknek fokozatos bebutorozását a nádor január 27-én rendelte el, minek következtében a könyvtárőr hivatalos terme, az olvasóterem s a kézirat és oklevélgyűjtemény helyiségei bebutoroztattak. A nádor a könyvtárnak a Ludoviceumból a muzeumba leendő átszállítására 300 ezüst frtot utalványozott. Az átszállítást azonban Horvát István könyvtárőr már nem eszközölhette, mert ez évi jún. 13-án elhunyt. — Harmincznégy évre terjedő működése az intézet történetében maradandó nyomot biztosít emlékének. Mint tudós és könyvtáros, a könyvtárőr állását oly magas színvonalra emelte s kéziratban maradt 946 kötetből álló munkáiban oly irodalmi kincset hagyott nemzetének, a melyért a hazai tudományt mindenkorra hálára kötelezte. Helyébe a nádor jún. 15-án a Széchenyi család javaslatára *Mátray Gábor* ügyvédet s a m. tud. akad. tagját nevezte ki, a ki a könyvtárban már évek óta Horvát István oldala mellett, mint napidijas a lajstromozási munkálatokban tevékeny részt vett. A nádor egyúttal megbízta *Mátrayt*, hogy Horvát István hátrahagyott könyvtára s kéziratgyűjteményének megvásárlása iránt, annak örökösivel tárgyalásokba bocsátkozzék.

Mátray jelentését ez év végén a könyvtárról elkészítette, melyet a nádor kinyomatván, a törvényhatóságoknak megküldött, ajánlván a könyvtárnak az ország költségén leendő megvásárlását. Erre Pest vármegye késznek nyilatkozott a könyvtárnak 80,000 frtért leendő megvásárlásához arányosan járulni. Ennek következtében a nádor az örökösökkel ideiglenes egyességre lépven, utasította a muzeum igazgatóságát, hogy a könyvtárt a hozzátartozó butorokkal tüstént vegye át s vitesse át a muzeumba, a mi haladéktalanul meg is történt. A gyűjtemény 30,000 kötet nyomtatvány-, kézirat- s oklevélből állott. Végleg azonban csak 1851-ben 60,000 frtért vétetett meg az örökösöktől.

Horvát István könyvtárának megvétele volt a nádor utolsó intézkedése, melyet a muzeum könyvtára érdekében tett, mivel 1847. jan. 13-án meghalt. Halála az országra csapás s intézetünkre nézve pótolhatatlan veszteség volt, mivel benne a muzeum nemcsak fővédnökét, hanem valóságos atyját veszíté el, ki a muzeumot saját gyermekének tekintette, gyöngéden őrködött fejlődése s haladása felett s 1802—1847-ig 45 éven át érdekében mindent megtett, a mit az akkori körülmények közt tennie lehetett. Midőn a muzeum védnökségét 1802-ben elvállalta, az még akkor, mint vendég bérházban volt elhelyezve, s csak a Széchenyi könyvtárból állott, s mikor meghalt, a muzeumnak már akkor saját fényes palotája volt, melyben a könyvtáron kívül régiségtári, természetrajzi s képtári osztályok nyertek elhelyezést. — A könyvtárnak pedig részint vásárlás, részint ajándék útján megszerezte mindazon nagy könyv- s kéziratgyűjteményeket, melyeket az akkori legelőkelőbb hazai amatőrök gyűjtöttek. Halálakor a muzeumi könyvtár könyv- és kézirat állománya a százhuszezer kötetet jóval meghaladta.

A könyvtár most állandó helyiséggel bírván, az ujonnan butorozott termekben úgy állított fel, hogy a kéziratok s oklevelek külön termekben, a voltaképeni Széchenyi könyvtár, s a kisebb szerzemények külön teremben, s a Széchenyi által segéd-könyvtár czímen adományozott külföldi munkák gyűjteménye, szintén külön lett elhelyezve; a Jankovich-, Illésházy- és Horvát-féle gyűjtemények ellenben külön termekben, régi szekrényekben, egymástól elkülönítve állítottak fel. Ekkor kezdték meg a kézirat- s oklevélgyűjteményt, a Széchenyi könyvtárt, s a kisebb szerzeményeket rendszeresen lajstromozni. — Ezen időbeli gyarapodásokból kiemeljük: 1848-ban Czeh János a könyvtárnak 70 db oklevelet, s Gallovich Vincze 400 műből, s 650 kötetből álló könyvgyűjteményt ajándékozott. A m. kir. pénzügyminiszterium az eltörölt szerzetes rendek azon könyveiből, melyek a kir. kamara levéltárába kerültek, 250 kötet nyomtatvánnyal s 27 kézirattal; — *Sadler J.* pedig 1849-ben 104 kötet kézirattal gyarapította a könyvtárt.

Az ötvenes években a legnevezetesebb szerzemények azon ősnymtatványok, nyomtatványok, kéziratok s oklevelek voltak, melyeket a könyvtár néhai id. Jankovich Miklós második gyűjteményéből 1862-ben tartott árverésen 2016 frt 12 krért vásárolt. E szerzemény állott 1448 régi oklevélből s 305 töredékből, továbbá 12 db. középkori pergamen s 90 db. középkori papír codexekből s 9 becses ősnymtatványból.

1853-ban a feloszlott »Magyar Kereskedelmi Társulat« 144 kötetből álló kézirateit s két láda leveleit a könyvtárnak ajándékozta, egyúttal ezek gondozásáért a könyvtári szolgának 200 frtnyi alapítványt tett.

1854-ben pedig Petrich András végrendeleti hagyatékából 128 kötet nyomtatványt s 2 kéziratot kapott a könyvtár.

1855-ben a cs. kir. helytartó rendelete következtében a könyvtár az 1804. óta élvezett köteles példányoktól megfosztott, melyek ezentúl az Akademiába voltak küldendők. Ezek helyett kárpótlásul kapta a rendőrséghez benyújtott próba nyomtatványokat. Néhány nyomda azonban ezentúl is küldött példányokat a múzeumnak. Az előbbi rend csak a magyar kormány megalakulásával állt helyre.

1857. máj. 8-án Ferencz József ő cs. kir. felsége, Erzsébet királyasszonnyal meglátogatta a múzeumot s ennek céljaira 50,000 frtot ajándékozott. Az összeg 1865-ben tétetett folyóvá s a könyvtárra eső részletből az olvasó terem beburorozásának s régi hírlapok bekötésének költségei fedeztettek.

1858-ban *Karácsonyi* Guidó 2000 frt alapítványt tett a könyvtárnak oly célból, hogy annak kamatai a könyvtár könyveinek bekötésére fordíttassanak. Az erről szóló számadások évenként neki vagy családjának beküldendők.

1859-ben a magyar hölgyek a múzeumi teremek bútorozására 26,000 frtot gyűjtöttek, mely összegből a múzeum disztermén kívül, a Széchenyi terem és az incunabulumok terme is bebútoroztatott.

1860. ápr. 24-én, a Kovachich J. Miklós lemondása következtében megüresedett segédőri állomás 40 évi szünetelés után betöltetett. Ezen állásra *Barna Ferdinand* ügyvéd s nagy-váradai pénzügyi fogalmazó neveztetett ki s állását ez év jún. 1-én foglalta el.

1866-ben ő felségének márcz. 15-ről, 3823 sz. a kelt udvari rendelete következtében a m. kir. udvari helytartó tanács a könyvtár- kézirat- s oklevélgyűjteményéhez egy segédőri állomást (adjunctus) rendszeresített s erre Supala Ferenczet nevezte ki. Ez évben a könyvtár olvasó terme teljesen bebútoroztatván, a közönség használatára megnyitvatott. Az ez évi ajándékokból kiemelendő gr. Sándor Móricz budai könyvtára, mely 17 kötet kéziratból és 1777 kötet nyomtatványból állott.

Az 1867. év a múzeum s a könyvtár történetében új aerát jelez. Az alkotmány teljes visszaállításával az ország ügyeinek vezetésére ő felsége által m. kir. felelős miniszterium neveztetvén ki, a múzeum összes ügyeinek vezetését a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter vette át. Br. *Eötvös József* vall. és közokt. ügyi m. kir. miniszter átvevén tárcazóját, a múzeumi ügyek előadásával *Hegedüs Kándi Lajos* dr.-t, a vall. és közokt. ügyi miniszterium osztálytanácsosát bizta meg, ki a múzeum ügyeinek beható tanulmányozása után az intézet állapotáról kimerítő jelentést készített, melyet a miniszter minden részleteiben elfogadott s jóváhagyott. E jelentés forduló pontot képez a könyvtár történetében, mert innét datálódik a könyvtár összes nyomtatványainak szakszerű rendezése, a könyvtárnak a tudomány mai elvei szerinti lajstromozása. A múzeumi könyvtár tisztviselőinek elégtelen volta, a könyvtári szerzeményeknek 65 év alatt felszaporodott nagy halmaza, a sokszori hurczolkodások s az a körülmény, hogy a könyvtári helyiségnek azon termei, melyekben a *Jankovich*, *Horváth*, *Illésházi* s más gyűjtemények voltak elhelyezve, még bútorozva nem voltak, s egyéb körülmények voltak okai annak, hogy a könyvtár lajstromozása nem haladhatott oly mértékben, a mint azt az intézet, s a hazai mivelődés érdekei kívánták.

A könyvtár gyűjteményeiből ez időben lajstromozva s cédulázva voltak: az u. n. Széchenyi-könyvtár, mely az alapító gróf hungarikáiból s az azóta szerzett hungarikákból (a *Jankovich*-, *Illés*-

házy- s Horvát- gyűjteményt ide nem számítva) állott. Összesen 58,353 kötet. Továbbá a 13000 kötetből álló kézirat gyűjteményből 11810 s a 4046 oklevélből 1468 db. Lajstromozatlan volt 4046 oklevél, Széchenyi magyar könyvtárból 4370 kötet, a kéziratokból 1190 kötet s az u. n. segédkönyvtár (külföldi munkák) 14,805 kötet egészen, továbbá a *Jankovich-, Illésházy s Horvát-*gyűjtemény, mintegy 65,000 kötet, 3600 kötet hírlap, 4000 duplicatum s a 15,000 dbot meghaladó térkép-, fa-, réz-, aczélmetszet, könyomatú s réztáblák, fénykép, s pecsétnyomat gyűjtemény.

Ennek következtében Eötvös József br. közoktatásügyi miniszter Hegedüs K. Lajos dr. osztálytanácsos javaslatára 1868. okt. 21-én 17,115. sz. a. kelt rendeletével a könyvtár rendezetlen részének végleges rendezését s lajstromozását rendelte el, s a lajstromozási munkálatok vezetésével Barna Ferdinánd segédőrt bízta meg, s ezt az újabb könyvtár tudomány vívmányainak, s egy európai újabb közkönyvtár rendezésének, lajstromozásának, felállításának, kezelésének tanulmányozására államköltségen Münchenbe küldte ki. A miniszter a könyvtárrendezés keresztülvitelére az országgyűléstől államsegélyt eszközölvén ki, ez évi decz. 18-áról 21,205. sz. a kelt rendeletével a könyvtár rendezés módozatait egy kimerítő utasításban részletesen megállapította; a rendezési munkálatoknak keresztülvitelével Barna Ferdinánd segédőrt bízta meg, melléje Supala Ferencz segédőrt osztotta be s 10 napidijast, egy szolgát bocsátott rendelkezésre.

A rendezésnél mintául a müncheni kir. könyvtár rendszere fogadtatott el, némi módosítással s pedig úgy, hogy, megtartatván az osztályozásnál a XII tudományos osztály, az alszakok száma 111-re redukáltatott. Hogy pedig a rendezési munkálatok a miniszterium közvetlen felügyelete s ellenőrzése alatt álljanak, a rendezés tartamára, Vilecz Kamill min. titkár személyében, miniszteri biztos neveztetett ki. Ennek rendelte alá a miniszter a könyvtárrendezés összes személyi s dologi ügyeit, Barna Ferdinánd segédőrt pedig a rendezés, felállítás, lajstromozás tartamára a muzeumi igazgató és Mátray Gábor könyvtárőr fegyelmi hatósága alól feloldotta. Ennek következtében a szakszerű rendezés nagy munkája a könyvtárban 1869-ben megkezdődött s 1875-ben befejeztetett.

A rendezés először csak a könyvtár rendezetlen részének lajstromozására szorítkozott, ennek befejeztével azonban az 1869 előtt rendezett részre is kiterjesztetett, s itt is következetesen keresztülvitetett. A könyvtár most egy rendszer szerint lévén rendezve, melynek keretében a hungarikáknak külön osztálya van, az összes nyomtatványok, a gyűjteményre való minden tekintet nélkül, kommaszáltattak, szakok szerint felállítottak, a duplumok kiselejteztettek, a czédula-lajstrom czédulái egyesítettettek, s a különböző gyűjteményekből, adományokból s szerzeményekből állott könyvtárból egy egységes nagy könyvtár lett, mely megtartva specialis nemzeti jellemét, a könyvtár-tudomány legújabb elvei szerint van rendezve, s nemcsak könyveinek mennyiségénél s minőségénél, hanem rendezett voltánál fogva is a tudományos igények mai színvonalán áll. Jelleme, természete ma is az, melyet a boldogemlékü alapító számára kijelölt. Gyűjteményében egyesíti magában a nem hungarikákat is, de ezeket nem gyarapítja, hanem vásárlásoknál kizárólag a hungarikák kiegészítésére s gyarapítására fordítja figyelmét. Ezeken kívül pedig csak könyvtártudományi, bibliographiai segéd- s kiválóbb történeti forrásmunkákat szerez.

A könyvtár rendezésének megkezdése összeesik *Pulszky Ferencz*nek a nemzeti muzeum igazgatójává történt kinevezésével, ki a muzeum történetében egy új korszakot nyitott meg, melyet a regeneratio korszakának nevezhetünk. Az ő igazgatása alatt a nemzeti muzeum európai színvonalra emelkedett s elérte a fejlődés azon fokát, mely neki az európai kulturállamok hasonló intézetei közt kitűnő helyet biztosít. Igazgatása alatt a nemzeti muzeum dotatiója emelkedett, a tisztviselők száma gyarapodott, fizetések a régiekhez képest javítottak, s az osztályok gyűjteményei szakszerűen rendeztettek s lajstromoztatottak.

A könyvtárban ez idő alatt hajtattott végre a szakrendezés munkája, bebutoroztatott erkélyes szekrényekkel négy nagy terem, a hivatalos személyzet száma három tisztviselővel s három szolgálval gyarapodott s az osztály nyomtatványokban, kéziratban s oklevelekben oly mérvű gyarapodást nyert, a minőt csak a harminczes években tapasztalunk. Az ez időbeli gyarapodásokból kiemeljük a következőket:

A j á n d é k o k: 1869. Ferencz József ő cs. és kir. apostoli felségének ajándéka: négy konstantinápolyi Corvin codex. Kölcsey Ferencz végrendeleti hagyatéka 1158 kötet nyomtatvány. A Nemzeti Casino adománya 934 kötet hirlap. A m. kir. belügyminiszterium ajándéka, a felosztott helytartó tanács levéltárából, 1208 kötet nyomtatvány. A belügyminiszterium ajándéka, a Hajnóczy könyvtár, 660 kötet nyomtatvány és 20 kézirat. Pulszky Ferencz ajándéka 450 kötet nyomtatvány. A m. kir. ker. miniszteriumtól 1350 czéhszabály. Fraknoi Vilmos ajándéka: töredék legrégebb magyar nyomtatványból XV—XVI. századból. A Kállay, Jeszenák br., Hanvay, Dancs, Berényi gr., Soos, Forgács gr., Esterházy gr., Békássy, Máriássy, Rhédey gr., és Kisfaludy családok levéltárai, mint örök letétemények, továbbá özv. Bükk Zsigmondné és Szily Kálmán ajándéka.

V á s á r l á s o k. A muzeum rendkívüli dotatiójából megvásároltatott:

Jászay Pál kézirat-gyűjteménye	3,000 frt
Farkas Lajos könyv- s kézirat-gyűjteménye	7,500 »
Nagy István kézirat- s oklevél-gyűjteménye	3,000 »
Vörös Antal könyv- s kézirat-gyűjteménye	3,600 »
A Fáy-gyűjteményből származó Sylvester grammatica	1,100 »
Könyvkiállítási fényképek gyűjteménye	2,080 »
Tunyogi oklevél-gyűjteménye	2,000 »
Torma-féle okl. gyűjtemény	1,000 »
Liszky József könyv- s kézirat gyűjteménye	600 »
Gyurikovics oklevél gyűjteménye	462 »
Hodza-féle könyvgyűjtemény	600 »
Összesen	26,942 frt

Ezen összegbe azon szerzemények, melyeket a könyvtár rendes évi dotatiójából szerzett, felvéve nincsenek.

A Pulszky-aerába esik *Fraknoi* Vilmos történésznek s a m. tud. akad. osztálytitkárának könyvtárőri működése a könyvtárban, ki a nyugalomba vonult Mátray Gábor helyébe 1875-ben nevezetett ki könyvtárőrnek, s négy évet meghaladó, rendkívül tevékeny működésével maradandó nyomot hagyott a könyvtárban. Az ő könyvtárnokságához fűződik a »Magyar Könyvszemle« című folyóirat alapítása, melyet az osztály ritkaságainak s a hazai könyvtáraknak ismertetésére, továbbá a bibliographiai s könyvtártudományi ismeretek terjesztésére 1876-ban a könyvtár kiadásában alapított, s mely a jelen évben 10-ik folyamába lép. Ő hozta létre a könyvtárban annak kiválóbb ritkaságaiból az állandó könyv-, kézirat- s oklevél-kiállítást s széleskörű tudományos összeköttetései által a külföldi könyvtárakkal oly tudományos érintkezéseket szerzett a könyvtárnak, a minőkkel ez azelőtt nem bírt. Emelte a könyvtár tudományos reputációját, hatással volt a fiatal könyvtárnoki s levéltárnoki nemzedék képzésére, midőn fiatal történészeket a könyvtárban, mint gyakornokokat alkalmazott, s itt valóságos kis iskolát nyitott a könyvtártudományi, bibliographiai, levéltárnoki s diplomatikai ismeretek elsajátítására.

Könyvtárnoki működését azonban nem sokáig folytathatta, mert 1878-ban n.-várad kano-nokká kinevezetvén, majd 1879-ben a m. t. akad. főtitkárává megválasztatván, a könyvtárban viselt őri állásáról lemondott. Helyébe 1879. okt. 1-én a gróf Széchenyi család felterjesztésére Székelyi *Majláth* Béla volt lipócmezei alispán s ismert történet- s régiségbúvár nevezetett ki, kinek vezetése alatt a könyvtár a megkezdett irányban s szellemben halad előre. Alatta a könyvtár résztvett a velencei nemzetközi földrajzi, továbbá a bécsi városi könyvkiállításon, s az 1882-i budapesti országos könyvkiállításon 2000-nél több nyomtatványt s kéziratot állított ki.

A könyvtár 1884. évi gyarapodása a következő:

Nyomtatvány	3,371 kötet s füzet.
Kézirat	111 kötet.
Oklevél és levél	4,185 darab.

Ezekből: Kötelempéldány: 2461 kötet s füzet; ajándék: 193 kötet és füzet, 31 kötet kézirat és 3928 oklevél és levél. Vétel: 712 kötet és füzet nyomtatvány, 80 kötet kézirat és 257 darab oklevél és levél.

Ez évben a muzeumi könyvtárban 21,091 egyén használt 39,150 nyomtatványt, 1834 kéziratot és 8903 oklevelet; a könyvtáron kívül házihasználatra 1451 egyén 3217 kötet nyomtatványt kölcsönzött ki. Összesen tehát : 22,542 egyén használt 42,367 kötet nyomtatványt, 1834 kötet kéziratot s 8903 oklevelet.

A könyvtár jelenleg a múzeum épületében az első emeleten 14 nagyteremben s 3 zárt folyosón, festett faszekrényekben van elhelyezve, nyilvános jellegű s 90 egyénre berendezett olvasó teremmel bir. A termék vízfűtésre vannak berendezve, s összes helyiségei tűzmentesek. A könyvtár összes ügyeit az őr vezeti, kit feladatában 6 rendszeresített tisztviselő, 4 napidíjas s 4 rendszeresített szolgálta támogat. A tisztviselők az állampénztárból fizettetnek s 100 frt ötödéves korpótlékot élveznek. A könyvtár tisztviselőinek fizetése a következő: 1. könyvtárőr 1400 frt fizetéssel, természetben lakással s 600 frt személyes pótlékkal; 1 segéd- és tiszteletbeli őr 1000 frt fizetéssel, természetben lakással és 300 frt személyes pótlékkal; 1 segédőr 1000 frt fizetéssel s 300 frt lakbérrel; 2 segédőr 900 frt fizetéssel s 300 frt lakbérrel; 1 levéltárnok 900 frt fizetéssel s 300 frt lakbérrel; 1 írnok 500 frt fizetéssel, 200 lakbérrel s 100 szem. pótlékkal; 1 felügyelő szolgálta 400 frt fizetéssel, természetben lakással és 50 frt ruhapénzzel; 3 szolgálta 300 frt fizetéssel, 60 frt lakbérrel, 50 frt ruhapénzzel; 4 napidíjas 1 frt 50 kr—2 frtig terjedő napidíjjal.

A könyvtár rendes évi dotatiója a Széchenyi-alapítvány 420 frt s a gr. Karácsonyi-alapítvány 100 frt évi kamataival együtt 3000—3500 frt közt váltakozik, melyből 1000 frtot meghaladó összeg bekötésekre, a hátramaradt összeg pedig könyv- kézirat- s oklevélvásárlásra fordíttatik.

1884-ben a könyvtárra fordíttatott:

a) személyes kiadásokra	14,099 frt — kr.
b) könyvvásárlásokra	3,512 frt 14 kr.
c) bekötésre	1,128 frt 50 kr.
d) dologi kiadásokra (tisztoztatás, írószerek. blanquette-nyomtatás)	703 frt 16 kr.
Összesen	19,442 frt 80 kr.

A könyvtár nyomtatott könyveinek száma, az ősnymtatványokon kívül, 141,255 műre s 202,494 kötetre rúg, melyek a következő szakok szerint oszlanak meg:

I. Encyclopaedia	10,537 mű	15,986 kötet
II. Philologia	9,763 »	13,313 »
III. Historia	40,878 »	54,753 »
IV. Mathematica	3,546 »	4,956 »
V. Physica	6,800 »	10,192 »
VI. Anthropologia	4,464 »	6,237 »
VII. Philosophia	4,324 »	5,822 »
VIII. Aesthetica	15,390 »	21,802 »
IX. Politica	5,318 »	7,935 »
X. Medicina	7,632 »	10,224 »
XI. Jurisprudentia	6,331 »	8,538 »
XII. Theologia	21,421 »	28,107 »
XIII. Hírlapok	1,154 »	6,629 »
Összesen	137,550 mű	194,494 kötet
Felvételen az utolsó szerzeményekből	3,705 »	8,000 »
A könyvtár összes könyvállománya	141,255 mű	202,494 kötet.

Ehhez járul: 865 incunabulum (1500-ig), 40,000 apró nyomtatvány (alkalmi versek és beszédek), 12,000 dissertatio, régi röpiratok, újságlapok, 10,000 iskolai értesítő, 20,000 egylevelű nyomtatvány (hirdetés, körlevél, szinlap, gyászjelentés, stb.) 15,301 drb fa-, réz-, kőmetszet, 2064 térkép, egy óriási és 6 kisebb földgömb, 16,460 kötet kézirat, 80,000 drb oklevél és 603 drb fényképritka kéziratok, oklevelek s nyomtatványok másolatai.

Ezekből a nyomtatványok legnagyobb része, az utolsó szerzemények, metszetek s egylevelű nyomtatványok kivételével, rendezve van. A betürendes czédulalajstrom 650 negyedréti, vastag könyv-

alakú tokban van elhelyezve. Ezenkívül van a könyvtárnak még egy szakkatalogusa is, mely 111 alszakra oszlik s a könyvtár anyagáról szakok szerint nyújt tájékoztatást. A Széchenyi-féle törzskönyvtárnak s kéziratgyűjteménynek katalogusát az alapító gróf saját költségén nyomatta ki. Egyéb nyomtatott katalogusa a könyvtárnak nincs. A kéziratgyűjteménynek legnagyobb része, az utolsó szerzemények kivételével, lajstromozva van. És pedig van egy betűrendes czédulalajstrom s egy nyelvek szerinti jegyzék. Munkában van a kézirat gyűjtemény raisonné catalogue-ának előkészítése, mely a Széchenyi kéziratgyűjteményről megjelent katalogusnak folytatása lesz s a szakférfiakat a könyvtár fölötté becses kézirat-gyűjteményéről fogja tájékoztatni. Az oklevél-gyűjteményből körülbelül 8000 oklevél van lajstromozva.

Elismert igazság, hogy a muzeumi könyvtár, főleg hungaricákban s ritkaságokban oly gazdag, hogy ehhez hasonló gyűjteményt ma lehetetlen volna összehozni.

Ezen ritkaságokból kiemeljük a kiválóbbakat a könyvtár különböző gyűjteményeinek csoportja szerint:

I. Régi magyar nyomtatványok.

A magyar nemzeti muzeum könyvtárában található régi (azaz 1711. előtti) magyar nyelvű nyomtatványok száma, — ideértve a Magyar Könyvszemlében közölt adalékok illető példányait is — összesen 1056-ra rug, mely létszámban 282 unicum foglaltatik. 15 mű 2—2 és 3 mű 3—3 példányban van meg. Ezeknek legnagyobb részét Szabó Károly régi magyar könyvtárában ismerteti.

Ez 1056 műből esik: 1. A XVI-ik századra (1,531—1,600) 168 mű s köztük 47 unicum. 2. A XVII. századra 792 mű s köztük 206 unicum. 3. A XVIII-ik századra (1,711-ig bezár.) 96 mű s köztük 39 unicum.

A magyar nemzeti muzeum könyvtárában található idegen nyelvű hazai nyomtatványok száma az 1473—1711 korszakból összesen 1,113-ra rug. Ez összegben 336 unicum példány van. Századok szerint ez összeg következőleg oszlik meg:

1. A XV-ik századból van	1 mű (1473).
2. A XVI-ik » »	74 » közte 14 unicum.
3. A XVII-ik » »	954 » » 303 »
4. A XVIII-ik » »	84 » » 109 »

Mint legrégebb hazai nyomtatvány, az 1473-iki budai *Chronica Hungarorum* (az úgynevezett budai krónika) érdemel különösen említést, mely az incunabulumok rovatában van kiemelve.

A régi magyar 1711. előtti ritka nyomtatványokból, kiemelendő 48 darab XVI-ik századbeli unicum, melyek Szabó Károly művében s a »Könyvszemlé«-ben ismertetve lettek. Köztök van a legrégebb magyar nyomtatvány tőrédéke. Egy negyedréti levél, góth betűkkel, ismeretlen munkából és nyomdából. Tartalmaz Sz. Pál leveléből részleteket. Felfedezte Fraknoi Vilmos a krakkói könyvtár egy XVI. századbeli könyvtábláján, hol mint maculatur levél volt beragasztva. (Magy. Könyvszemle 1879. évf. 169—180. l.) Továbbá Sylvester János magyar nyelvtana 1539-ből.

II. Ősnyomtatványok és kiválóbb régi 1526. előtti nyomtatványok.

A magyar nemzeti muzeum könyvtárában van összesen 865 ősnyomtatvány (incunabulum). Ezekből kiemelendők a következők:

1. Cicero de oratore libri III. 4° s. l. s. a. Ezen év és hely nélküli nyomtatvány a subiacoi nyomdának első terméke, mely 1465-ben szeptember 30. előtt nyomtatott s ekkorig 8 példányban ismeretes. A bibliographusok ekkorig Lactantiust tartották az első subiacói nyomtatványnak, mely 1465. okt. 29-én készült. Azóta azonban, hogy a Fumagalli gyűjteményből Cicero azon példánya lett ismeretes, melyet a Corrector 1465-ben szeptember 30-án javított: kétségtelen, hogy ez a legelső subiacoi nyomtatvány, mely Lactantiusnál legalább 30 nappal régebb. A könyvtár legrégebb nyomtatványa.

2. Constitutiones Clementis V. Mainz 1471. Petrus Schoiffer. Ivret, hártypéldány.

3. 1473. Chronicon Budense. Finita Bude Anno domini M.C.C.C.C. LXXIII. in vigilia penthecostes, per Andream Hess.

4. Év és h. n. Constitutiones incliti regni vngarie. (Mátyás király korából). Mátyás király fametszetű arczképével.

5. Év n. Capitula concordie dudum inter Gloriosissimum Principem dominum Fridericum Romanorum imperatorem . . . nec non clare memorie Mathiam Hungarie Regem etc. conclusa. (H. és év. n. A XV. század végéről)

6. Concordia hungarica inter Fridericum III. Imperatorem Rom. et Maximilianum regem Hungariae . . . Posonii conclusa. Hely, év és nyomda megnevezése nélkül. Folio.

7. 1488. Thuróczy János magyar krónikája latin nyelven. »In inclita terre Moraviae civitate Brunnenis lucubrattissime impressa. Anno salutis M. C.C.C.C. LXXXVIII. die XX. Martii.

8. 1488. Thuróczy János magyar krónikája. Impressa impensis siquidem Theobaldi Feger concivis Budensis Anno salutifere incarnationis millesimo quadringsentesimo octogesimo octavo tertio nonas Junii. Két hártya példány, arany betűs dedicatióval és egykoruan kifestett metszetekkel. Ugyane kiadásból van két papír példány is, egyik festett, a másik tiszta.

III. Kéziratok.

A magyar nemz. muzeum könyvtárának kéziratgyűjteménye összesen 16,460 kötet kéziratból áll, melyek nagyobb részt hungaricák s latin, magyar, német, szláv, olasz, francia, görög, arab, török, perzsa, horvát, ó-szláv, lengyel, oláh, örmény, spanyol, angol, amhar és buddha nyelven vannak írva. Ezek közül 8,599 kötet latin, 4,165 kötet magyar és 3203 kötet német nyelvű. A gyűjteményben van 400-nál több középkori kézirat s köztük 50 miniature-ökkel, az olasz, francia, burgundi, flamandi, angol, német, holland és cseh könyvfestészeti iskolák termékeiből. E középkori kéziratok közül kiemeljük a következő történeti és philologiai becű kéziratokat :

a) Magyar nyelvemlékek.

1. Halotti beszéd és könyörgés a XIII. század első negyedéből. A Pray-codexben.
2. Szabács viadala a XV. század utolsó negyedéből.
3. Magyar naptár Batthyányi Boldizsár missalejából, 1489.
4. Imakönyv és eszió a XVI. századból.
5. Szent Margit élete, 1510-ből.
6. Peer-codex a XVI. század elejéről.
7. Simor-codex, a XVI. század elejéről.
8. Szent Krisztina élete, a XVI. sz. elejéről.
9. Gömöry-codex, 1516-ből.
10. Szent Domonkos élete, 1517-ből.
11. Jankovich-töredék, 1519-ből
12. Horvát-codex, 1522-ből.
13. Vitkovics-codex, 1525-ből.
14. Kazinczy-codex, 1526-ből.
15. Erdy-codex, 1527-ből.
16. Kulcsár-codex, 1539-ből.

b) Corvin-codexek.

1. Q. Curtius Ruffus: De gestis Alexandri Magni. 1467-ből. Kis ívrétű hártya-kézirat. Colophonja. »Exscriptis Florentie Petrus Ceninius. Anno Domini 1467. VII. Idus Aprilis.«
2. C. Sallustius Crispus: De conjuratione Catilinae. Kis ívrétű hártya-kézirat a XV. századból.
3. Plauti Comoediae XX. Hártya-kézirat ívrétben, a XV. századból.
4. Polybius: Hártya-kézirat ívrétben, a XV. századból.
5. S. Augustinus: De civitate Dei libri XXII. Nagy ívrétű, fényes kiállítású hártya-kézirat, a XV. sz.-ból.
6. Joannes Scholasticus: Vita et opera. Kis ívrétű hártya-kézirat, 1470. előtt.
7. Georgius Trapezuntius: Rhetorica. Ivrétű hártya-kézirat. 1467 körül.

c) Egyéb latin codexek.

1. Epistolae S. Pauli (ad Romanos, Corinthios) IX. századból. A boríték belső lapján XIII. századbeli lapnagságu miniature-rel.
2. Boethius in tropica Ciceronis commentarius. X. századból.
3. Cassiodorus: De quatuor disciplinis és Boethius de Arithmetica et Musica. X. sz.
4. Apollonii Regis Tyri Historica. Töredék. Illustratiókkal. XI. sz.
5. Virgilius cum commentariis et scholiis germanicis. XI—XII. sz.
6. Orosius, Paulus: Historiarum libri VI. XII. sz.
7. Pray-codex. A legrégebb magyarországi missale, az Árpád-ház korából. Benne a legrégebb magyar nyelvemlék: a Halotti beszéd és Könyörgés. A XIII. század első negyedéből.

8. Hartvicus : *Legenda S. Stephani Regis Hungariae*. 1200 körül.
9. Bernardus Morlanensis : *Poema de contemptu mundi*. XIII. sz.
10. Boethius : *De consolatione*. XIII. sz.
11. Pauli Diaconi *Historia Longobardorum*. XII—XIII. sz.
12. Philonis Iudaei *Historiarum Libri ab initio mundi usque ad David regem*. — *Eiusdem liber quaestionum in genere*. XIII. sz.
13. Platonis *Tymaeus ex interpretatione incerti cujusdam*. XII. sz.
14. *Tractatus de substantiis, cum dedicatione ad ducem Normannorum et Comitem Andegavensem*. XII—XIII. sz.
15. Algorismus : *Tractatus de sphaera, Computus Joh. de Sachrobusto etc.* XIV. sz.
16. Aristotelis *Conticuorum libri*. XIII. sz.
17. *Breviarium ad usum ecclesiarum Regni Hungariae*. XIV. sz.
18. *Vita S. Elisabeth, Andreae regis filiae*. XIV. sz.
19. *Gualterii de Cartillione de vita et morte Alexandri Carminum libri X.* XIII—XIV. sz.
20. Isidorus : *De originalibus rerum*. XIV. sz.
21. *Calendarium et necrologium monialium in Jadra*. XIV. sz.
22. *Expositio seu glossa super Juvenalis opera*. XIII—XIV. sz.
23. *Macer Aemilii de proprietatibus herbarum*. — *Item Matthaei Vindocinensis Historia Tobiae*. XIII—XIV. sz.
24. *Constitutiones synodales provinciae Salzburgensis annor. 1274. et 1281.* XIV. sz.
25. *Tractatus de naturis animalium et de plantis et mineralibus*. XIV. sz.
26. *Alberti Magni liber physicorum*. XIV. sz.
27. *Alphonsi regis tabellae astronomicae*. XIV. sz.
28. *Jacobi de Belvisio super usibus feudorum*. XIV. sz.
29. *Michael de Buda : Agenda*. XIV. sz.
30. *Statuta synodalia Burchardi episcopi Augustinae ecclesiae*. XV. sz.
31. *Cassiodorus : Libri variorum*. XIII—XIV. sz.
32. *Clementis IV. Papae Epistolae*. XIV. sz. Papir.
33. *Livius : De bello punico*. XIV. sz.
34. *Sancti Epiphani Episcopi Cypriensis, S. Ignatii et Johannis Damasceni : Vita B. Mariae Virginis versibus conscripta*. XV. sz.
35. *Missale dom. Stephani dicti Golsonis de Suprunio 1363. Cum calendario et officiis Sanctorum Regni Hungariae*. XIV. sz.
36. *Missale cum calendario et officiis Sanctorum Regni Hungariae*. XIV. sz.
37. *Missale cum officiis Sanctorum Regni Hungariae*. XIV. sz.
38. *Prisciani Prosodia*. XIV. sz.
39. *Statuta Conciliorum Viennensis et Trevirensis*. XIV. sz.
40. *Antonii fratris ord. minorum Quaestiones super XII. libros metaphysicae*. XIV. sz. Papir.
41. *Petri Arçelati Chirurgia*. XV. sz. Papir.
42. *Leonardi Aretini de bello Italico adversus Gothos gesto libri IV.* XV. sz.
43. *Petri Aschpalt : de confectione medicamentorum*. XV. sz. Papir.
44. *Alexandri doctrinale*. 1454. Papir.
45. *Flavii Ariani liber fabularum Aesopi*. 1416.
46. *Aristotelis liber physicorum*. XV. sz. Papir.
47. *Aesopiani et Ariani de diversis exemplis et instructionibus*. XV. sz. Papir.
48. *Psalterium Blasii canonici Posoniensis*. 1419.
49. *Calendarium commune*. XIV. sz. Papir.
50. *Chronicon mundi : a) ab initio mundi usque ad concilium Basileense ; b) chronica de imperii translatione a graecis in germanos*. XV. sz. Papir.
51. *Ciceronis officia paradoxa de senectute etc.* XV. sz. Papir.
52. *Artis chimicae libri II.* XV. sz. Papir.
53. *Ciceronis de officiis, de amicitia dialogus*. XV. sz. Papir.
54. *Ciceronis de officiis*. XV. sz.
55. *Ciceronis de officiis, de senectute, de amicitia paradoxa*. XV. sz.
56. *Ciceronis officia et paradoxa*. XV. sz. Papir.
57. *Ciceronis ad Herennium*. XV. sz. Papir.
58. *Ciceronis Tusculanarum quaestionum libri*. XV. sz.
59. *Ciceronis de finibus bonorum et malorum*. XV. sz. Hártya. (Palimpsest).

60. Historia romana. XV. sz. Papir.
61. Astronomia. XV. sz. Papir.
62. Computus ecclesiastici et astronomici. XV. sz. Papir.
63. Computus astronomici. XV. sz.
64. Curtius. XV. sz.
65. Diogenes Laertius. XV. sz.
66. Chronicon Dubnicense. 1480. Papir.
67. Lucii Annaei Flori de tota historia Titi Livii epitome. XV. sz.
68. Florus. XV. sz.
69. Georgii Episcopi Pataviensis Statuta. 1419.
70. Horatii Flacci Epistoloe. XV. sz.
71. Horatii Flacci Ars poetica. XV. sz.
72. Juvenalis Satyrarum libri. XV. sz.
73. Jul. Caesaris commentarii de bello gallico. XV. sz.
74. Juvenalis Satyrae. XV. sz.
75. Acta concilii Basileensis. XV. sz.
76. Juvenalis Satyrae. XV. sz.
77. Ugyanabból más példány.
78. Laurentii Pisani dialogus qui dicitur Cyprianus. XV. sz.
79. Lucani Pharsalia. 1420. Papir.
80. Alchymia. XV. sz. Papir.
81. Martini Chronica romana, de gestis summorum pontificum. 1466. Papir.
82. Missale pro ecclesiis Hungariae. XV. sz. 8 példány.
83. Chronicon Norimbergense. XV. sz. Papir.
84. Bartholomaei Montignani liber contigiorum medicinalium. XV. sz. Papir.
85. Chronica romana. XV. sz. Papir.
86. Persii Satyrae. XV. sz. Papir.
87. Persii Satyrae cum commentariis. XV. sz. Papir.
88. Suetonii de XII. Caesaribus. XV. sz.
89. Codex epistolaris Sigismundi regis etc. XV. sz. Papir.
90. Terentii Comoediae. XV. sz. Papir.
91. Terentii Comoediae cum scholiis. XV. sz. Papir.
92. Sallustii Crispi Bellum Catilinarium. XV. sz.
93. Sallustii Crispi de Bello Catilinario cum scholiis. XV. sz. Papir.
94. Sallustii Crispi de Bello Catilinario et Jugurthino. XV. sz. Papir.
95. Rituale et Constitutiones Paulinorum. 1409. Papir.
96. Repertorium juris alphabeticum. XV. sz. Papir.
97. Breve chronicon episcop. Ratisbonensis. XV. sz. Papir.
98. Ptolomaei Cosmographia. XV. sz. Papir.
99. Platina : De honesta voluptate et valetudine. XV. sz.
100. Tractatus de Sphaera. XV. sz.
101. Tractatus artis inferioris astronomicae. XV. sz. Papir.
102. Virgilius. XV. sz.
103. Ugyanaz. XV. sz.
104. Virgilius. XV. sz. Papir.
105. Franciscus Barbarus: De re uxoria. XV. sz.
106. Virgilius et Ovidius. XV. sz. Papir.
107. Valerius Maximus. XV. sz. Papir.
108. Statuta civitatis Justinopolis. XV. sz. Papir.
109. Catullus, Tibullus et Propertius. XV. sz.
110. Breviarium canonici Stephani de Nagylak. 1489.

d) N é m e t c o d e x e k.

1. Daz puche baumgart genannt. XIII. sz.
2. Libellus Censuum Prepositure Rhetie. (Güldbüchl). XIV. sz.
3. Muffel Pauli Bürgers Nurnberg Salbuch. 1387.
4. Nonnenchoral und Liturgie. XIV. sz.

5. Schwabenspiegel. XIV. sz.
6. Calendarium ecclesiae Bambergensis. XV. sz.
7. Alchymia. XV. sz.
8. Alchymia. XV. sz. Papir.
9. Lantrecht oder Schwabenspiegel. XV. sz.
10. P. Jeronymi Chronic des römischen Reichs. XV. sz. Papir.
11. Helden- und Zaubergeschichten. XV. sz. Papir.
12. Privilegia et iura municipalia urbis Viennensis. 1277—1453. XV. sz. Papir.
13. Hagen : Chronicon Austriae. XV. sz. Papir.
14. Legende des heiligen Georg von Ungarn. XV. sz. Papir.

e) **Olasz, holland, görög, örmény, cseh és illyr-serb nyelvű codexek.**

1. Statuta originalia ephippariorum seu sellariorum mediolanensium de a. 1473. (Olasz).
2. Gratosi Benincasae anconitani Mappae Nauticae a. 1474. Papir. (Olasz).
3. Pamphilia. XV. század. (Olasz).
4. Legende der heyligher werdigher vrouwen Sinte Annen. XV. század. [1458.] (Holland).
5. Sinte Matheus ewangelie. XIV. sz. [1436.] (Holland).
6. Auslegung der zehn Ghebot Gods. (Expositio Decalogi) XV. század. (Holland).
7. Breviarium Hollandicum. Cum glossis manu Franz. Kazinczy. XV. század. [1426.] (Holland).
8. Liber precum idiomate hollandico. XV. sz. [1415].
9. Codex graecus Carpozovianus : IV. Evangeliorum. Lapnagyságu miniatüre-ökkel. XI. sz. (Görög).
10. Philostrati : Heroica. XV. század. (Görög).
11. Evangeliorum liber Armeniacus. XV. sz. (Örmény). Papir.
12. Rituale Armeniacum. XIV. század. (Örmény).
13. Meditationes sacrae homileticae idiomate Armeniaco. XV. század. Papir.
14. Novi-Zákon spitani skrze Wadawa rigełdi u Szvatého Wogtecha prebiwogicihu Magstra Skolniho we Wilign S. Jakuba Apostola. [1469]. Papir. (Cseh).
15. Rokycána Jána : Postylla czeska. XVI. század. [1581.] Papir. (Cseh).
16. Sartori Nicodemi Concordantia Evangelistarum. XVI. század. [1591.] Papir. (Cseh).
17. Biblia illyrica novi testamenti XIV—XV. század. (Ó szláv).
18. Testamentum novum idiomate serbico. XV. század. Papir. (Ó szláv).

f) **K e l e t i k é z i r a t o k.**

Arab nyelven.

1. Korán. 4 r. 240 lev.
2. Korán. Elejétől az 58. szúra 12. verséig. 4 r. 332. lev.
3. Korán. XVI. dzsúz' ; szúra 18, v. 75—20. sz. 135. v.
4. Korán. I—III. dzsúz' ; szúra 1—3. v. 85.
5. Koránmagyarázat. 4 r. 38 lev.
6. Koránmagyarázat. Sheikzâde kommentárja Al-Bejdâwi hires Koran-tefszírjéhez. A budai nagy mecset könyvtárából.
7. Multaka al-abhur. (A tengerek összefolyása). Seikh Ibrahim Halabi műve.
8. Chazánat al-fatâvi (fetvâ-k tarháza). Azonos Iftikhâr ad-Dîn Tahir b. Ahmed Chulâszat al-fatâvi cz. jogi munkájának első részével.
9. Rituale Mahometanum.
10. Latâ' if al minan. A budai nagy mecset könyvtárából.
11. Kitâb al-szub' ijjât. Szerzője Abu Naszr. Muhammed b'-Abd-al-Rahmân-âl-Hamadâni.
12. Keresztyén-arab codex. Kitâb mandâ'ih mukaddasz.

P e r z s a n y e l v e n.

13. Szilszilet al-dahab. (Arany láncz). Szerzője Dzsâmi Maulânâ Nûr al-Dîn Abd-al-rahmân.
14. Lejla-ve-Medzsnûn. Szerzője Abdallâh al Hâtifi.
15. Ferid-al Dîn Attâr persa költő Pend-Nâme (Tanácskönyv) cz. tanköteményének egy része.

T ö r ö k n y e l v e n :

18. Mír Ali Sir Nevâ'i csagataj költő munkái.
17. Huszn u-dil. (Szépség és szív). Szerzője Haszan b Szajjidî Chodzsa Ahî.
18. Mevlûden-nebi. (A próféta születése).
19. Teshrifât-i-mu' ta bara. (A legnevezetesebb udvari szertartások).
20. Defter mufasszal livâ Novigrad be-mirmiran Budun. (Buda mirmiránságában lévő Nógrád részletes defterje). 987. — 1579-ből.

21. Tutûhât ilâhijje kitab al-Châfijjâ li- (cod. al-) Shâmûr al Hindirahmat Allahi âlejhiva-âla dzsâmî' mashâ' -ich al-islâm (= Isten felvilágosításai az indiai Shâmâr R. al-Châfijja, azaz »Titkok könyve« cz. művének.

H é b e r n y e l v e n :

1. A Mardekhai könyve.
2. Egy cabbalisticus irott óvszer (Amulet).
3. Mózes öt könyve, a »haphtaráh-k« és az öt »megillah«, »targûm«-mal és Rashi magyarázatával.
4. A parancsolatok kis könyve. Két codexben.
5. Izraelita imakönyv. (Siddûr).

V e g y e s e k :

1. Buddhista rituale a XVIII. századból pali-birmai nyelven.
2. Amhar nyelvű biblia, a XV. századból.

IV. Oklevél-gyűjtemény. (Levéltár).

Az oklevélgyűjtemény, illetőleg a levéltár a magyar nemzeti muzeum könyvtárának kiegészítő részét képezi s 80,000 darab oklevélből, levélből és actából áll. Ezekből 30,000 darab a nemzeti muzeum tulajdona, 50,000 darab pedig családi örök letétemény. Ez utóbbiak a könyvtár oklevélgyűjteményével egy teremben ugyan, de egymástól egészen elkülönítve kezeltetnek. Ha a gyűjtemény összes anyagát két főcsoportra, u. m. mohácsi vész előtti és utáni osztályozzuk, az oklevelekről következő kimutatást nyerjük:

I. A könyvtár tulajdonát képező gyűjteményben a mohácsi vész előtti oklevelek és levelek száma:

1. Hazaiak	4,354 darab
2. Külföldiek	760 »

II. A letéteményezett családi levéltárakban a mohácsi vész előtti oklevelek száma:

1. A Kállay család levéltárában	5,980 darab
2. A báró Jeszenák család »	58 »
3. A Hamvay család »	244 »
4. A Dancs család »	80 »
5. A gróf Berényi család »	26 »
6. A Soós család »	770 »
7. A gróf Forgách család »	2,952 »
8. A gr. Eszterházy család »	30 »
9. A Békássy család »	342 »
10. A Máriássy család »	830 »
11. A gróf Rédey család »	23 »
12. A Kisfaludy család »	1,954 »

A mohácsi vész előtti időszakból származó oklevelek és levelek száma tehát:

I. A könyvtár tulajdonában	5,114 darab
II. A családi levéltárakban	13,289 »

Összesen 18,403 darab

A gyűjtemény legrégebb hazai pergamen-oklevele 1203-ból, papir-oklevele 1325-ből, czimeres-levele 1415-ből, czéhszabálya 1466-ból, magyar levele 1504-ből való. A külföldi oklevelek között a legrégebb papir-oklevél 1273-ban van kiállítva. Aranypecsétes oklevél van három és pedig II. Endrétől 1225., IV. Bélától 1251., s IV. Bélától 1258. évekből származó.

A könyvtárról megjelent ismertetések, könyvjegyzékek s más irodalmi munkák a következők:

1. Catalogus Bibliothecae Hungaricae Francisci Com. Széchenyi Partes II. Sopronii 1799. 8°.
2. Index alter libros Bibliothecae Hungaricae Francisci Com. Széchenyi duobus tomis comprehensos in scientiarum ordine distributos exhibens. Pesthini 1800. 8°.
3. Catalogus Bibliothecae Hungaricae Nationalis Széchenyianae. Supplementum I. Posinii 1803. 8°.
4. Catalogus Bibliothecae Hungaricae Széchenyiano Regnicolaris. Supplementum II. Sopronii 1807. 8°.
5. Index alter libros Bibliothecae Hungariae Széchenyiano-Regnicolaris Supplemento I. comprehensos, in Scientiarum ordines distributos exhibens. Posonii 1803. 8°.
6. Das ungarische National-Museum zu Pesth. Wien 1814. 4°.
7. Catalogus Manuscriptorum Bibliothecae Nationalis hungaricae Széchenyiano-Regnicolaris. Vol I—IV. Sopronii 1815. 8°.
8. Acta litteraria Musei Nationalis tervrajzai. (Ver. Ofner u. Pester Zeitung 1816. 56—57. szám).
9. Miller Jacobi Ferd. Acta litteraria musei Nationalis Hungarici. Tomus I. Budae 1818. 4°.
10. Acta litteraria Musei Nationalis . . . Ismét (U. o. 1818. 32., 38., 39. sz.)
11. — Ugyanaz. (Pressburger Zeitung 1818. I. évf. 32., 38. sz.)
12. Luczenbacher János. Nagyszombati codex. Tudománytár 1834. I. hasonmással.
13. Horváth István. A magyar nyelv régi maradványairól. Tudományos gyűjtemény 1835. I—XII. 17 hasonmással.
14. Horváth István könyvtára. (Jelenkor 1846. 79.)
15. Szóemelés a Horváth gyűjtemény ügyében. Vasvári Pál. (Társalkodó 1846. 97.)
16. Mátray Gábor. A Simor-codex ismertetése. Uj magyar muzeum I. évf. 2. köt. (1850—51.)
17. — Egy magyar carthausi codex ismertetése. Ugyanott.
18. — A magyar nyelv divatozásáról hazánk tauodáiban a XVIII. század folytán. U. o. II. évf. (1851—2.) 2. közlemény.
19. — A második nyomtatott magyar könyv. U. o. III. évf. (1852—53.) 2. közlemény.
20. — A magyar naptárak a közelebb lefolyt IV. század alatt. U. o.
21. — A magyar nemzeti muzeum négy magyar codexének ismertetése. U. o. IV. évf. (1853—54.) 2. közl.
22. Clarissa szüzek régi magyar ordinaria. M. Acad. Értesítő 1855.
23. Igazítás Mátray Gábornak a magyar nemzeti muzeum 4 magyar codexe ismertetéséhez. M. Akad. Értesítő 1858.
24. A m. n. muzeum, mint intézet és tulajdon örökítése a gróf Ráday könyvtár megvétele érdekében. Kubinyi Ágoston. Pesti Napló 1859.
25. A nemzeti muzeum és könyvtár diszterme. T. k. Vasárnapi Ujság 1864.
26. Mátray Gábor. A m. n. muzeum korszakai. Pesten. 1868. 8°.
27. Mátray Gábor. A Konstantinápolyból legujabban érkezett 4 Corvin-codexről. (Értekezések a nyelv és széptud. o. köréből II. köt. 1. füz. Budapest 1870.)
28. Közkönyvtáraink és az országos könyvtár. Szász Károly. Pesti Napló 1871. 285—288.
29. Dr. Ring Mich. Bericht über die Curtius Handschriften des ung. Nat. Museums. Budapest. 1873. 4°. 19. l.
30. Pulszky Fer., Mikes Kelemen ismeretlen kézíratairól. Kisfaludi társ. évlapjai. Uj folyam X. k. (1874—5.)
31. Mikes Kelemen kézíratai a magyar nemzeti muzeumban. Fővárosi Lapok 1874.
32. A mohácsi csatáról szóló egykoru ujságlapok a m. n. muzeum könyvtárában. Magyar könyvszemle I. évf. (1876.) 8—14. l.
33. Barna Ferdinánd. A m. nemz. muzeum Széchenyi országos könyvtárának rendezéséről. U. o. 127—134. és 173—183. l.
34. Csontos János. A Farkas Lajos-féle gyűjtemény codexei a m. nemz. muzeum könyvtárában. U. o. 134—140. és 183—189. ll.
35. A Kállay család levéltára. M. Könyvszemle (1876.) I. évf. 166—167. l.
36. A Hamvay család levéltára. U. o. 205—206. l.
37. A báró Jeszenák család levéltára. U. o. 260. l.
38. Dr. Kohn Sámuel rabbi: A magyar. nemz. muzeum héber kézíratai. U. o. II. évf. (1877.) 16—27. és 90—105. ll.
39. Csontos János. Adalék az 1848—49-iki hirlapirodalom bibliographiájához. U. o. 27—36. ll.
40. Csontos János. A m. nemz. muzeum könyvtárának oklevélgyűjteménye. U. o. 37—41. l.

41. Pulszky Ferencz. A Corvina maradványai. U. o. 145—152. l.
42. A kövecsesi Dancs család levéltára. U. o. II. évf. 1887. 141—142. l.
43. Bubics Zsigmond. A nemz. muzeum fa- és rézmetszetei. U. o. 218—222. l.
44. Fraknói Vilmos. A m. nemzeti muzeum könyvtárának magy. tört. és irod. történeti kiállítása. U. o. 261—320. ll. Megjelent önállóan is, Budapest 1877.
45. Csontos János. Adalék a magyarországi cigányok történetéhez, a Dancs család levéltárában. Századok 1877. 454—456. l.
46. — Egy magyar példabeszéd a XVII. századból, a Hamvay család levéltárában. U. o. 175—177. l.
47. A Széchenyi könyvtár gyarapodása. E. K. Fővárosi Lapok 1877.
48. Boynychich Iván. Két ó szláv kézirat a m. n. muzeum könyvtárában. U. o. III. évf. 1878. 224—228. l.
49. Fraknói Vilmos. Könyvtáblákban felfedezett XVI. és XVII. századbeli magyar ősnymtatványok. U. o. 251—302. l.
50. Dr. Kracsári János. Egy esagataj kézirat a nemzeti muzeum könyvtárában. U. o. 328—331. l.
51. Adalékok. Szabó Károly régi magyar könyvtárához. A m. nemz. muzeum könyvtárából. U. o. IV. évf. (1879.) 20—34. l.
52. Densusianu Miklós. Ritka román biblia a m. n. muzeum könyvtárában. U. o. 157—158. l.
53. Fraknói Vilmos. A legrégebb magyar nyomtatvány. U. o. 169—180. l.
54. Fraknói Vilmos. A Pray-codex. U. o. 275—278 l.
55. A muzeumi könyvtár. Pesti Napló 1879.
56. Goldziher Ignác. A m. nemz. muzeumi könyvtár keleti kéziratjai. Magyar Könyvszemle. V. évf. (1880.) 102—125. és 222—243. l.
57. Majláth Béla. Adalékok Szabó Károly régi magyar könyvtárához. U. o. 126—134 l.
58. Majláth Béla és Thallóczy Lajos. Petőfi Sándor hátrahagyott kéziratjai és könyvtára. U. o. 193—217 l.
59. Majláth Béla. A gróf Forgách család levéltára. U. o. 368—371. l.
60. Bubics Zsigmond. Magyarországi várak és városoknak a m. n. muzeum könyvtárában létező fa és rézmetszetei. Budapest 1880. VIII. + 104. l. és 22 fénynyomatu tábla.
61. A nemzeti muzeum ügyeinek megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése. Báró Radvánszky Bélától. Magyar könyvszemle 1881. évf.
62. Majláth Béla. Adalék Szabó Kár. régi magyar könyvtárához. U. o. VI. évf. (1881.) 83., 239—242. és 348. l.
63. Komáromy András. Gr. Eszterházi Dániel levéltára a nemzeti muzeum könyvtárában. Magyar Könyvszemle. VII. évf. (1882.) 72—81. l.
64. Majláth Béla. Adalékok Szabó Károly régi magyar könyvtárához. U. o. 270—273. l.
65. Hahn Adolf. Dugonics Tárházija. Egyet. phil. közl. VI. évf. (1882.) 733—776. l. Megjelent önállóan itt
66. Nagy Sándor. Horvát István kéziratok a magyar nemzeti muzeum könyvtárában. U. o. VIII. évf. (1883.) 1—26. l.
67. Majláth Béla. Adalékok. U. o. 27—29. l.
68. Komáromy András. A kis rhédei gróf Rhédey család levéltára a n. muzeum könyvtárában. U. o. 30—60. l.
69. Dr. Szinnyey József. A magyar nyelvészeti irodalom bibliográfiája Révai előtt. U. o. 148—163. ll.
70. Dr. Nagy Sándor. Hazai tanodai drámák a nemzeti muzeum könyvtárában. U. o. 309. l.
71. Nagy Sándor heraldikai és sphragistikai kéziratok a m. n. muzeum könyvtárában. Turul. I. évf. (1883.) 150—151. ll.
72. Dugonics András följegyzései. (Olcsó kknvtár 162. szám, Budapest 1883.)
73. Dr. Nagy Sándor. Szombatos kódexek a nemzeti muzeumban. (Értek. a nyelv és széptud. oszt. köréből XII. köt. 2. szám). Budapest 1884.
74. Hahn Adolf. Ének Thököly Imre és Zrinyi Ilona házasságáról. Egyet. phil. közl. VIII. évf. (1884.) Megjelent önállóan az olcsó könyvtárban.
75. Dr. Nagy Alexander. Schulcomœdien in der Bibliothek des ung. National-Muzeums. Ungarische Revue 1885. Jahrg. II. Heft 91—121. ll.
76. Dr. Nagy Sándor. Adalékok a XVI—XVII. századi elbeszélő költészetünk irodalmához. Egyet. phil. közl. IX. évf. (1885.) 25—37. ll.
77. Finácz Ernő. A m. nemz. muzeumi könyvtár Livius codexe. U. o.

Ezekon kívül a könyvtárban található unicumok és ritkaságokról jelentek meg ismertetések a könyvkiállítási kalauzban, Könyvkiállítási Emlékben, Döbrentei régi magyar nyelvemlékeiben, a Nyelvemléktárban s számos hazai és külföldi szakfolyóiratban és lapban.

3. A magyar tudományos akadémia nagykönyvtára Budapesten.

Akadémiánk alapításakor kitűzetett már, hogy azzal kapcsolatban nagyobb könyvtár állítassék fel s az első alapítók között gr. Teleki József, Adám és László atyjuk igen becses s mintegy 30,000 kötetre menő könyvtárát ajánlották fel e célra. Az akadémia működésének megkezdésekor azonban még tényleg nem volt könyvtár s, mint Toldy Ferencz emlékezetben fennhagyta ¹⁾, a könyvtár csirája gyanánt néhai Schams Ferencz öt darab ajándék könyve szolgált, melyeket 1831. márcz. 7-én tettek be a szekrénybe. Még néhány éven át lassu volt a szaporodás. Bajza József, Czuczor Gergely, Fáy András, Horvát István, Helmezy Mihály, Kiss János, Széchényi István gróf, Vörösmarty Mihály, tehát maguk a tagok, adtak ajándékol egyes darabokat s e mellett jött egy pár cserepéldány is külföldről, köztök először a philadelphiai természettudományi társaságtól s a porosz tudományos akadémiától. Két jelentékenyebb adomány volt ez időből Marczibányi Liviusé s még inkább Teleki József grófé, ki Kresznerics Ferencznek 1060 kötet könyvből, 76²⁾ darab kéziratból s 200-nál több régi nyomtatványból álló becses gyűjteményét megvásárolván annak nagy részét, különösen a kéziratokat s térképeket az akadémiának hagyta.

Mindez azonban legfelebb becses gyűjtemény volt, valóságos kezdet. Czuczor Gergely, akkori segédjegyző, a három szekrényben kényelmesen elfért könyvekről jegyzéket készítvén, mintegy 2200 darabot mutatott ki. E nagyon szerény gyűjtemény 1838-ban egyszerre nagy könyvtárrá lett a Batthyányi grófok ajándékának átvétele által. *Batthyányi Kázmér* gróf kisbéri, különösen modern francia művekben gazdag könyvtárát, *Batthyányi Gusztáv* gróf pedig a családi nagykönyvtárt ajánlotta fel, melynek alapját *Batthyányi Lajos* nádor vetette meg, s melyet mintegy harmincezer darabra becsültek. A könyvtárt a rohonczi kastélyban 1838. ápril 7-én Toldy Ferencz személyesen vette át. Csakhamar ezután átvették a Telekiek ajándékát is s ez által a könyvtár oly tekintélyessé lett, hogy midőn 1844. decz. 23-án ünnepiesen megnyitották, már 60—70 ezer darabra becsülték köteteinek számát s a nem teljes lajstrom már kilencz kötetet tett ki.

A könyvtár természetes szaporodása ez idő óta igen jelentékeny, részint a köteles példányok beküldése által ²⁾, részint az ajándékok, vételek s csere-viszonyok emelkedése következtében. Az ajándékozók hosszú sorában, hol 1846-ban a király is szerepel 40 kötettel, különösen kiemelendő *Pulszky* Ferencz, ki külföldről visszatérve 1867-ben mintegy 1200 nagyon becses művet ajándékozott a könyvtárnak. E gyűjteményben volt — mint maga írja ³⁾ — »mindaz, a mi külföldön, különösen Angolországban s Amerikában Magyarországról s Kossuthról megjelent, továbbá gazdag archaeologiai gyűjtemény, ezek közt *Rossellini* nagy munkája Egyiptomról, *Lord Kingsboronghé* Mexikóról, mely utóbbi négyezer forintba került; ezekhez járult több könyvészeti ritkaság, incunabulák, köztök egy gyönyörű *Justinus* ezernégyszázhetvenből, nagy papíron, melyen itt-ott még a papir eredeti széle megmaradt, mit a bibliophilek »temoins«-nak neveznek s nagyon becsülnek, a könyv *Schaidler* Pál körmöczi polgár által igazítottatott ki a XV. században; egy kitünően szép miniatur festésekkel diszített burgundi horarium, kézirat a XV. századból stb.« — A vételek között igen becses *Jancsó* Imre mintegy 600 kötetre menő s hungarikákban igen gazdag gyűjteménye, melyet 1850-ben Teleki József gróf szerzett meg s az akadémiának ajándékozott. Ujabbán még *Oltványi Páltól* nyert az akadémia

¹⁾ *Schedel* Ferencz: Az akadémiai könyvtár rövid története s miben léte. Beszéd a könyvtár ünnepélyes megnyitásakor (1844.) M. T. Akad. Évkönyvei. VII. kötet, 86. s köv. 11.

²⁾ Az 1848. XVIII. t. cz. 40. §-a ugyan csak azt mondja, hogy »ugy a nyomtatványokból, mint az ábrázolatokból két példány a helybeli hatóságnak átadandó, egyik a hatóságé, másik bekötve a nemzeti múzeumé lesz« s így az akadémiai könyvtár itt nem emlittetik, de feltűnő, hogy egy előbbeni e tárgyra vonatkozó törvénycikkben viszont csak erről van szó. Ez a magyar nyelvről szóló czikk 1840. VI. t. cz. 11. §-a, mely így hangzik: »Ő Felségének meg egyező kegyelmes akarattjával a Magyarországnak és ahoz kapcsolt részekben kinyomatott minden munkákból a magyar tudós társaságot egy példány illeti.«

³⁾ Budapesti Szemle. 33-ik kötet (1883-ik évf.) 339—340 l.

több becses űnyomatványt. A csere-viszony különösen a 60-as evék óta folyvást emelkedőben van, 1884. végén már 140 hazai s külföldi társaság küldte meg az akadémia könyvtárának kiadványait, míg maga az akadémia a tagokon kívül Budapesten 24, vidéken 88, külföldre pedig 155 könyvtár számára küld példányokat kiadványaiból. Jelenleg ez első tudományos testületünk Európa s az Egyesült Államok legnagyobb tudományos testületeivel csaknem általában összekötetésben van s ezenkívül Kalkuttából s Montrealból is rendszeren kap könyveket. Az 1884-iki almanach szerint az évi gyarapodás volt (a táblázaton a következő évi főadatok közöltetnek):

Cserében	429 mű	320 kötet	180 füzet.
Magánosok ajándékából	128 »	84 »	62 »
36 nyomda köteles példányaiból	572 »	244 »	430 »
Saját kiadásából	62 »	57 »	26 »
Vásárlás utján	351 »	390 »	92 »
Összes gyarapodás	1,542 mű	1,095 kötet	790 füzet.

Megemlitendő, hogy az országgyűlés könyvek szerzésére s bekötésére évenként 5000 forintot szavaz meg.

A könyvtár teljesen nyilvános; 1883-ben kikölcsönzés utján 168 egyén 580 munkát s az olvasó-teremben 9,731 egyén 12,944 munkát használt.

1865-ig az akadémiai könyvtár a belvárosban a Trattner Károlyi-féle házban (koronaherczeg-utca) volt elhelyezve, azután az akadémia saját palotájába vitetett át, melynek magas földszintjéből az egész nyugoti oldalt, továbbá a déli oldalnak felét, végre az akadémiai bérház által elrekesztett éjszakai oldalnak felét foglalja el. A főterem a Rudolf-rakpartra néz, az olvasó-terem a Ferencz József-tér felé. Ez utóbbi hossza 14 méter, szélessége 6 méter, térfogata tehát 84 □ méter. Van benne 4 asztal 3—3 légszesz lámpával, 17—17 (összesen tehát 68) ülőhelyyel, két kézi könyvtári üveg-szekrény és 2 kis asztal a felügyelők számára. Vasajtó, vaskönyvtartó vagy más tűzmentes hely becsesebb könyvek s kéziratok számára külön nincs, mivel az egész könyvtár tűz ellen eléggé biztosított földszinti boltozatos helyiségekben van elhelyezve. A fűtés a palló alatt vezetett vascsövekkel eszközölt gőzfűtés.

A könyvtári tisztviselők közül maga a főkönyvtárnoknak mindig akadémiai tag (jelenleg *Hunfalvy Pál*), ki, mint ilyen 1,300 forint fizetést s természetben lakást kap. Mellette van alkalmazva egy alkönyvtárnok 1,300 forint fizetéssel és 240 forint lakbérrel, továbbá egy könyvtártiszt 1000 forint fizetéssel és 200 forint lakbérrel. Van a könyvtárnak három szolgálja 480—480 frt fizetéssel egyik közülök lakással bir az akadémiai palota félemeletén, a másik kettő 120—120 forint lakbért kap.

A nagybecsű könyvtár jelenlegi állapota egész határozottan nem ismertetik. A táblázatunkban közlött szám (179,248) csak hozzávetőleges és a becslés kulcsa (minden munka átlag négy darabban véve) talán kissé magas, bár a könyvtári jelentés szerint több gyűjteményes munka, melynek kötet száma százakra is megy, egy munkának van felvéve. Nyomtatott jegyzék nincs, de szakkatalogus kettős, u. m. betürendszerinti és folyó számszerinti példányban vezetetik. *Hellebrandt* Árpád könyvtártiszt a »Magyar Könyvszemlé«-ben ismertette az incunabulumokat s ezenkívül számos becses kézirat adatott ki s a könyvtárban levő 66 darab unicum már irodalmilag felhasználtatott. A fentemlitett könyvtártiszt legközelebb megjelent művében ¹⁾ a könyvtár kincsei közül 466 incunabulumot ismertet (mind 1500-ig s 36 helyről), melyek közt a legrégebb 1468-ból való s 28 magyar vonatkozásu. A könyvtár rendezése vége felé közeledik. 1884. végéig összesen 37,312 munka rendeztetett s 50 tudományszakról készült el a kimutatás, melynek eredménye a következő:

¹⁾ *Hellebrandt* Árpád: A magyar tudományos akadémia könyvtárában levő űnyomatványok jegyzéke. Budapest 1886.

Az 1884. végéig rendezett munkák összes száma az ekkorig rendezett 49 tudományszakra következőképpen oszlik meg :

1. Történelem (a magyar kivételével)	4,630	munka.
2. Magyar történelem	2,077	»
3. Élelírás	1,688	»
4. Politika (a magyar kivételével)	1,803	»
5. Magyar politika	950	»
6. Jogtudomány (a magyar kivételével)	765	»
7. Magyar jogtudomány	872	»
8. Magyar országgyűlések	96	»
9. Földrajz (a magyar kivételével)	850	»
10. Magyar földrajz	355	»
11. Térképgyűjtemény	698	»
12. Utazás	879	»
13. Statisztika (Schematismusokkal)	798	»
14. Anthropologia	124	»
15. Természettudomány (általános)	80	»
16. Physika	532	»
17. Vegytan	271	»
18. Mathematica (astronomiával)	881	»
19. Természetrész (általános)	70	»
20. Állattan	266	»
21. Növénytan	226	»
22. Ásvány- és földtan	364	»
23. Orvostudomány	2,164	»
24. Hadtudomány	416	»
25. Philosophia	997	»
26. Paedagogia	381	»
27. Széptudomány	346	»
28. Nyelvtudomány (a magyar kivételével)	1,189	»
29. Magyar nyelvtudomány	300	»
30. Régi magyar irodalom	498	»
31. Magyar irodalom (ujabb)	1,394	»
32. Külföldi folyóiratok	182	»
33. Magyar folyóiratok	310	»
34. Görög irodalom	548	»
35. Latin irodalom	701	»
36. Classica philologia	403	»
37. Uj-latin irodalom	554	»
38. Régészet	976	»
39. Éremtudomány	175	»
40. Keleti irodalmak	713	»
41. Olasz, spanyol, román irodalom	197	»
42. Francia irodalom	612	»
43. Germán irodalmak	912	»
44. Szláv irodalmak	406	»
45. Külföldi akadémiai társulatok	232	»
46. Magyar akadémia kiadv.	336	»
47. Gazdászati	1,330	»
48. Theologia	893	»
49. Incunabulumok	463	»
50. Encyclopaedia	309	»
Összesen	37,212	munka.

A kéziratok rendezése szintén folyamatban van. Az akadémia e gyűjteménye különösen magyar irodalomtörténeti szempontból nagyon gazdagnak mondható. Kazinczy (1863.) s Toldy (1880.) kéziratai itt vannak most 182 kötetbe összerakva s ezek az irodalomtörténet évtizedek óta

számos kincset nyújtó bányái. Az egészből eddig mintegy 600 kötetnyi van némileg rendezve. Ezek között vannak könyvalaku versgyűjtemények és prózai művek is, így gróf Teleky, Faludy, Batthyányi s más íróktól. Maga a Toldy-féle gyűjtemény 227 darabból állott, melyek sok ezer nagy részt igen érdekes levelezést foglaltak magukban. A kéziratárnak külön bejárással is bíró saját helyisége van s a rendezéssel Jakab Elek már évek óta foglalkozik.

A könyvtárra a rendesen alkalmazott tisztviselőkön kívül külön bizottság ügyel fel, melynek feladatai: a) a könyvtár kezelése, rendezése, kiegészítése és lajstromozása tárgyában rendelkezni, a) a főfelügyeletet gyakorolni és esetleg javaslatait az akadémia elé terjeszteni; b) az újabb könyvek szerzése iránt az akadémia egyes osztályai és bizottságai, ugyszintén a könyvtárnok részéről előterjesztendő javaslatokat és kívánatokat tárgyalni; c) a vidéki akadémia tagok és a Budapesten lakó nemtagok kölcsönkérése tárgyában határozni; d) a könyvadományozásokat és a csereviszonyokat illető kérvények és előterjesztések tárgyában javaslatokat tenni; e) működéséről évenként rendszeres jelentést tenni az akadémiának.

A könyvtár kezelését illetőleg külön szabályok állanak fen, melyek az évi almanachban rendszeren közöltetnek. Kiemeljük ebből a következőket: Az olvasóterem mindenki előtt nyitva áll, ki tudományos czélből akar olvasni, naponként délután 3—7 óráig, azzal a megszorítással, hogy a középiskolai tanulók közül csak a VII. és VIII. osztályt látogatók nyernek bejárási jogot, ha igazgatóik bizonyító levelével vannak ellátva. Akadémiai tagok, egyetemi tanárok s külföldi vendégek számára ezenkívül naponként délelőtti 11 órától d. u. 1 óráig nyitva áll a könyvtár. Budapesten lakó akadémiai tagok s egyetemi tanárok egy hónapra kaphatnak kölcsön könyveket; vidéken lakók a könyvtári bizottság beleegyezésével két óra kapják a könyveket, több kötetű munkák egyes köteteit s kéziratokat azonban csak a bizottság különös engedélyével. A kéziratok közzé tételét s felhasználását az irodalom-történeti bizottság engedélyezheti, élő írók munkáinál s levelezéseinél továbbá még azok engedélye is kikérendő.

A könyvtárról Hellebrandt fenemlített művén kívül nyomtatott jegyzék nem jelent meg. Ugyane mű rövid történeti bevezetésén kívül azonban főkép az akadémia hivatalos kiadványaiban számos, részben itt is felhasznált adat található a könyvtárra vonatkozólag.

4. A pannonhalmi főapátság könyvtára.

A pannonhalmi főapátság hazánkban a legtekintélyesebb s legrégebb zárda, mely alapítását egész hitelesen sz. István koráig vezeti. Kétségtelen, hogy e tekintélyes testületnek már a legrégebb időkben volt némi könyvgyűjteménye, Kuncze Leo a könyvgyűjtemény megalapítását 996-ra k. n. teszi s felemlíti, hogy 1093-ban már írott lajstrom is volt 72 kéziratról, kimutatásunkban azonban Halbik Cziprián könyvtárnok adata szerint alapítási évül csak 1802-öt vettünk fel, midőn a szerzet s egyuttal a könyvtár új szervezetét nyerte.

A könyvtár részletes leírása feltalálható »Győrmegeye és város egyetemes leírása« című műben, mely 1874-ben az orvosok s természetvizsgálók vándorgyűlése alkalmával adatott ki, a »Magyar Könyvszemle« 1878-ki évfolyamában, hol Kuncze Leo a pannonhalmi szent Benedek-rend könyvtárainak történetéből igen érdekes adatokat sorol fel.

Az első nyomtatott könyvjegyzék 1667-ben jelent meg s 1,341 munkaról szól 1,614 kötetben, melyből 980 egyházi, 118 világtörténeti, 130 nyelvészeti tartalmu, de más tudományágak is jól voltak képviselve. 1786-ban a szerzet egyidőre fejfüggesztetett s a könyvek Budára vitettek, honnan 1802-ben már csak mintegy 700 került vissza. 1829-ben volt 7,273 munka, köztök 1,858 theologiai, 1,813 történeti, 806 philologiai, 704 bölcsészeti, 753 jogi s a többi vegyes. 1827—1839 között készült el a szép könyvtári épület, mely egyuttal muzeum gyanánt szolgál.

A könyvtár gyarapodása főkép az elhunyt rendtagok könyvgyűjteményeinek bekebelezése által történik (1883-ban ily módon mintegy 4,000 kötet volt a gyarapodás), de a rendfőnök évenként

bizonyos összeget utalványoz a könyvtárnoknak. A cédulajegyzék (lényegileg a müncheni rendszer szerint 150 csoportban) már közel áll a befejezéshez. A könyvtár kezelése rendszeren egy tudós rendtag feladata (köztük voltak Czuczor Gergely és Czínár Mór) s mellette van egy világi irnok 650 forint fizetéssel. A könyvek száma jelenleg százezer körül van.

A kimutatásunkban közölt számadatok, mivel a rendezés és összeállítás még be nem fejeztett, csak megközelítő, a mint az a kerek összegből is látható, azonban valószínű, hogy a ténylegesnél kevesebbet tüntetnek fel, különösen ha a rendtagok hátrahagyott könyvtáraiban található duplumok is beszámíttatnak. A könyvtárnok értesítése szerint az a) csoportnál a klasszikusok, b)-nél a theologia, c)-nél a történelem, d)-nél a jog, h)-nál a regények, k)-nál iskolai értesítők képezik a tulnyomó részt.

5. Az esztergomi főegyház könyvtára.

Az esztergomi főegyházi könyvtár állapotáról *Feichtinger* Ev. János könyvtárnok s címzetes kanonok igen részletes s kimerítő dolgozatot küldött be számunkra, melyből táblázatunk kiegészítéseül közöljük a következő részleteket:

Az esztergomi primási könyvtár első keletkezési idejét biztosan meghatározni nem lehet, de tény, hogy a Lippay György érsek 1666-ban történt halála után — ki Fugger Antal könyvtárából 1,681 kötettel gazdagította sajátját — hátramaradt jelentékenyebb mennyiségű könyv szilárdította meg azt. A káptalani könyvtárra nézve minden kétséget kizáró biztossággal mondhatni, hogy a *Köszeghy* János László esztergomi kanonok nagyprépostnak 1641-ben bekövetkezett halála után maradt könyvek képezték annak alapját. Ezen külön-külön helyiségben és külön kezelés alatt állott két könyvtár 1853-ik évben — külön kezelés alatt hagyatva — egy e célra emelt épületben helyeztetett el, míg végre *Simor* János érsek parancsára 1876-ban mindkettő a régebben használt »Esztergomi főegyházi könyvtár« cím alatt a kettős példányok eltávolítása mellett egyesítettett egy nagy emeletes házban, mely 1853-ban újból épült.

A könyvek elhelyezésére van benne 3 nagy terem és 12 szoba. Jelenleg egy termet és tizenkét szobát foglalnak el a könyvek.

A könyvtári személyzet következő: a) Praefectus Bibliothecae, ki mindig a főkáptalan egyik tagja és ezen hivatalt tiszteletből viseli. b) Könyvtárnok 800 frt fizetéssel, melyhez az érseki pénztár 250 frttal, a könyvtári alap pedig 500 frt és 200 frt lakbérrel járul. c) Portás 192 frt fizetéssel és 24 frt fa fejében. A könyvtárra fordított 1884. alatt: a) személyi kiadásokra 1,216 frt, b) könyvvásárlásokra circa 200 frt, c) bekötésre és más kiadásokra circa 100 frt. A könyvtár fenntartására van alap, melyről a főkáptalan a könyvtári praefectus által intézkedik.

A könyvtár tartalmát a teljesen készen levő szakkatalogus, melyhez járul még egy pontos szám és tárgymutató, latin nyelven a következőkép részletezi:

Az esztergomi főegyházi könyvtárban találtató művek 617 helyről kerültek, ezek közt a magyarországi és erdélyi nyomtatási helyeket a kötetek számával együtt a következő táblázat tünteti fel:

H e l y	Kötet	H e l y	Kötet	H e l y	Kötet
Arad	5	Kolozsvár	233	Sasvár	1
Balázsfalva	3	Komárom	82	Somorja	1
Balassa-Gyarmat	5	Körmöcz	9	Sopron	48
Bártfa	9	Kőszeg	4	Szabadka	5
Besztercebánya	59	Léva	1	Szakolcza	39
Brassó	4	Lugos	1	Szatmár	14
Buda	1,187	Lócse	92	Szamosujvár	1
Budapest	338	Mária-Völgy	1	Szarvas	1
Csepreg	1	Marosvásárhely	8	Szeben	42
Csiki-Kolostor	5	Miskolcz	22	Szeged	36
Csik-Somló	3	Munkács	1	Selmecz	9
Debreczen	71	Nagy-Enyed	3	Szered	1
Eger	400	Nagy-Kanizsa	2	Szombathely	66
Eperjes	31	Nagy-Károly	1	Temesvár	56
Esztergom	303	Nagy-Szombat	1,329	Trencsén	2
Fehérvár (Székes)	51	Nagy-Várad	122	Turócz-Szt.-Márton	1
Gyula-Fehérvár	8	Nyitra	17	Ujvidék	1
Győr	307	Pápa	11	Ungvár	1
Kalocsa	66	Pécs	128	Vác	145
Károlyvár	15	Pest	2,813	Veszprém	102
Kassa	297	Pozsony	1,342	Apróbb nyomtatványok	
Kecskemét	7	Radna	1	(Collect.) külöm. helyeken	4,000
Keszthely	3	Rozsnyó	41		
Kis-Marton	1	Sárospatak	19	Összesen	14,034

A könyvtár nevezetesebb műveiről a következő ismertetések jelentek meg:

1840-ben Pribely Ferencz n.-szombati tanár és könyvtárnok ismertette egy kis röpiratban az incunabulumokat. — 1856-ban Ocsovszky Ferencz könyvtárnok a könyvtár keletkezését és az új könyvtári épületet, úgy szinte az incunabulumokat vázolja. »Religio« 1856. évf. 3. és 4. sz. — 1870-ben Knauz Nándor könyvtárnok: a könyvtárban létező missalékat (misekönyv) és a breviariumokat írja le »Libri Missales ac Breviaria Eccl. Hung. Strig 1870.« című munkájában. 1882-ben. Kalauz az orsz. magy. iparművészeti részéről rendezett könyvkiállításához, Budapest 1882 — a könyvtár több nevezetesebb művéről és az unicumokról közöl részletesebb leírást. 1882-ben a »Magyar Könyvszemle« 306—335. lapjain közölve van »Az esztergomi főegyházi könyvtár kéziratai« cím alatt Kovachich és Palkovich 1811-iki jegyzéke 338 kéziratról néhány adattal a könyvtár más kézirati ritkaságáról. — 1883-ban Szabó Károly, a könyvtárban található hazai nyomtatványok némelyikét felsorolja ily című munkájában: »Az 1473—1711-ig, megjelent nem magyar nyelvű hazai nyomtatványok jegyzéke, Budapest 1883.«

Az esztergomi főegyházi könyvtárnak nagyobb mennyiségű könyveket hagyományoztak:

I. E s z t e r g o m i é r s e k e k : Lippay György esztergomi érsek † 1866. jan. 3-án, ki maga könyvein kívül B. Fugger Antaltól vásárolt 1681 kötetet hagyott hátra, ezek majd mind az ő és Fugger czimerével vannak ellátva. — Szelephényi György esztergomi érsek † 1685. jan. 14-én, ennek könyvei nemzetiiségi czimerével ezen felirással: »Patrona Hungariae« vagy »Mater Misericordiarum« vannak jegyezve. — Széchényi György esztergomi érsek † 1695. febr. 18. Könyvei családi czimerével vannak jelölve. — Gróf Batthyány József bibornok, esztergomi érsek † 1799. okt. 23. Könyvei családi czimerével és ez felirással »Biblioth. Domus Poson. AEppalis« tűnnek ki. — Rudnay Sándor bibornok, eszt. érsek † 1831. szept. 13. Némely könyvei a családi czimerrel vannak jegyezve. — Kopácsy József eszt. érsek † 1847. szept. 17. Számos könyvet különösen francia nyelvűeket hagyott hátra. — Scitovszky János bibornok, eszt. érsek † 1866. okt. 18. Könyveit a borítékokra ragasztott czimerről lehet felismerni.

II. Esztergomi kanonokok: Kőszeghy János László eszt. nagy prepost, kanonok és érseki helynök † 1641. — B. Balassa Pál vál. püsp., eszt. kan. és érseki helynök † 1705. — Pyber László eszt. kan., érseki helynök, nagy-szombati plébános † 1719. — Bartakovits Pál volt benczés, eszt. kan. és érseki helynök † 1758. B. Révay Pál vál. püsp., eszt. kan. † 1770. körül. — Zbiskó József Károly felszent. püspök, eszt. kan., komáromi főesperes † 1774. — Jaklin István vál. püsp., eszt. éneklő kan. és pedig 50 éven tul † 1787. jan. 1. — Gr. Kemény László eszt. kan., nyitrai főesperes † Erdélyországban 1787. — B. Luzénszky László felsz. püsp., eszt. örkanonok † 1790. nov. 4. — Draveczky Ferenc eszt. örkanon. † 1082. 77 éves korában. — Vancsay János vál. püsp., eszt. kanonok † 1806. jul. 15. — Görgey Márton eszt. kanon. és k. kinevezett pécsi püspök † 1807. aug. 24-én. — Nedeczky Imre eszt. kanon., komáromi főesperes, országgyűlési követ † Pozsonyban 1808. — Bäerenkopf Ignác vál. püsp., eszt. kanon. † 1809. ápril 19. — Arady nep. János vál. püsp., eszt. olvasó kanon., érseki helynök † 1810. — Beznák Pál eszt. olvasó kan. † 1814. jan. 20. — Krammer Ferenc eszt. kanon., főegyházi esperes † 1818. okt. 22. — B. Borie Mária pozsonyi kántor kanon. † 1819. év körül, több ezerre megy a tőle a káptalani könyvtárnak hagyományozott könyvek száma. — B. Perényi Imre vál. püsp., eszt. nagyrep. kan., érseki helynök † 1823. jan. 26. — Gr. Csáky Miklós eszt. éneklő kan. † 1824. márcz. 9. — Talabér Boldizsár eszt. éneklő kan. † Esztergomban 1828. jul. 26. 79 éves. — Kovách Ádám eszt. kanon., nógrádi főesperes † 1830. febr. 19. — Iványi János eszt. kan., nógrádi főesper., n.-szombati érseki helynök † 1831. — Palkovits György eszt. kan., könyvtári őr † 1835., több sajátkezű kézirat maradt utána. — Szabó Pál eszt. kan., főegyházi főesperes † 1835. aug. 30-án, 83 éves, híres poeta. — Ürményi Péter felszent. püsp., eszt. nagyrep. kanon. † 1839. nov. 15. — Jordánszky Elek felsz. püsp., éneklő kanon., híres nyelvész † 1840. febr. 15., tőle van a magyar sz. írás, melyet Báthory László 1456-ban irt, e könyv Jordánszky Codex név alatt ismeretes. — Ordódy Tivadar eszt. kan., első bazilikai plébán. † 1864., jelentékeny könyvmennyiség maradt utána. — Durguth József felszent. püsp., eszt. nagyrep. kanon. † 1872. nov. 10. — Kántz Lázár vál. püsp., eszt. éneklő kanon. † 1881. márcz. 14. Könyveivel egy nagy hézag lön a könyvtárba betöltve, a mennyiben a német irodalom legkitünőbb termékei többnyire meg voltak könyvei között, maradt utána 1420 igen diszesen kiállított kötet. — Szuppan Zsigmond vál. püsp., eszt. kan. † 1881. jul. 17., maradt utána 585 kötet. — Szabó József felsz. püsp., eszt. ének kan., érseki helynök † 1884. ápril 27., utána a könyvtár 1096 kötettel lett gazdagabb.

7. A debreczeni ev. ref. főiskola könyvtára.

A tiszántuli ev. ref. egyházkerület debreczeni főiskolájának nagy könyvtára a hazai köz-könyvtárak között kiváló helyet foglal el, különösen az által, hogy a 16-ik századtól kezdve e főiskola volt a magyar irodalomban oly gyakran vezérszerepet játszó protestánsok főszékhelye. Szabó Károly a régi magyar nyomtatványok közül a vidéki könyvtárakból itt gyűjtötte a legtöbbet, s mivel szokásban volt, hogy a nagyobb részt külföldi egyetemeken tanult kiválóbb protestáns papok s tanárok könyvgyűjteményei hagyomány czimén itt egyesíttessenek, még külföldi ritka művek s unikumok is találtak benne.

A könyvtár a főiskola diszes épületének jelentékeny részét foglalja el; van két egymással összekötött nagy terem, könyvtárnoki szoba, egy raktár s egy külön szoba a duplumok számára. Olvasó és dolgozó-terem gyanánt a főiskolai tanári olvasó-terem és a könyvtárnoki szoba használatik, ujabban azonban mindinkább élénkebbé lesz az óhajtás, hogy a becses könyvtár egészen nyilvános jellegűvé tétessék s ennek megfelelően külön olvasóterem rendeztessék be.

A könyvtár modern jellegű; rendezése 20 tudományszak szerint 1863-ban kezdődött s ma már teljesen befejeztetett. Van szakkatalogus folyó szám szerint s teljes czédulajegyzék. A kezelésről 1745 óta rendszeren a magyar irodalom tanára gondoskodik (köztök voltak Sinay Miklós, Lugossy József, Imre Sándor s más híres tudósok). Segédül 600 frt fizetéssel külön kezelő könyvtárnok s egy szolga van alkalmazva.

A könyvtárról egyetlen leírás a jelenlegi könyvtárnok Géresi Kálmán tollából a Zelizy Dániel által szerkesztett »Debreczen szabad királyi város egyetemes leírása (1882.)« czimű műben jelent meg, mely az orvosok s természetvizsgálók a debreczeni vándor-gyűlése alkalmával adatott ki. Egy 1867-ben nyomtatott s 1529 műről szóló jegyzék az akkor létezett duplumokat tartalmazza. A könyvtár történetéről s nevezetességeiről a fennemlített leírás nyújt tájékoztatást. Jelenleg a könyvtár állománya 52,351 kötet.

8. Az alsó-kubini Csaplovics-féle könyvtár.

Az 1839-ben hagyományozás után Árva-megye tulajdonába jutott Csaplovics-féle könyvtár jelenleg is csaknem oly állapotban van, mint évtizedekkel ezelőtt. A megye egyik tisztviseelője 600 forint tiszteletdíj mellett végzi mellékesen a könyvtárnoki teendőket, melyek csaknem kizárólag a kikölcsonzésre vonatkoznak, mivel a könyvtár a m. t. akadémia által adott ajándék-könyvek kivételével évek óta nem gyarapodott, czédulajegyzékről (melynek készítése már egyszer megkezdett) nem gondoskodnak. A vasajtókkal s vasablaktáblákkal ellátott, de különben elhanyagolt könyvtári helyiség egy teremből áll egy kis mellékszobával, melyekben a nagy gyűjtemény a szó szoros értelmében összehalmozva van.

A könyvtár 50,553 darabot tevő tartalmából a táblázatunkban közölt adatokon kívül a jelenlegi könyvtárnok *Ambrózy Imre* a következő 1711. előtt magyar nyelven megjelent nyomtatványok jegyzékét állította össze :

1. Isteni Igazságra vezérleő Kalauz, melyet irt Pazmany Péter. Posenban 1613 in Folio.

2. Magyarok Chronicaja. Kiadta Lisznyai Pál. Debreczenben 1692.

3. Tizenkét idvösséges Elmélkedések, melyekben igen szép óhitatos buzgósággal és vigasztalásokkal tellyes könyörgések foglaltatván. Minden istenfélő hivek idvösségének elöl mozdítására kiváltképen való, Istenes indulatból elsőben Philip Kegelius D. által Diákul öszöszedetettvén, egytív szerkesztettének. Annak utánna némely részből Magyar nyelvre fordítottak, mostan pedig újjob revisioval nagyobbítottak. Deselvits Istvántól. Lőcsén 1639. in 12°.

4. A magyar Országi Palatinusnak Gróf Eszterházi Miklósnak, Rákóczi György Erdélyi Fejedelemnek egynehány intő Leveleinek igaz Páriája. Béchben 1645.

5. Postilla, az az Evangeiiomoknak, mellicket esztendő által a Keresztyénc gyöleközetibe szoktac olvasni és hirdetni, praedicatio szerint való magyarazattia, az Régi és mostani szent írásbeli Doktoroknak írásokból irattatott az Kultsár György Alsó Lyndvai praedicator által 1574. esztendőben in 4°.

6. Lovak országos könyvetskéje, melyben sokféle próbált Experimentumok és orvosságok találatnak, kiket Török, Magyar és Német országokban lakó fejedelneknek és Nagy Uraknak Udvariban öszveszedezetett a Brandeburgomi Herczeg Fő Lovász Mestere Tseh Márton, mostan pedig magyarul kinyomtatott Lőcsén 1676. in 8°.

7. Agenda az az Szentegyház cselekedeteknek avagy Szentségeknék etc. kiszolgáltatasának módgya. Keresztúr 1612.

8. Az egész esztendő által való vasárnapokra és Innepekre rendeltetett Evangeliomoc és Epistolac, az Evangeliomokból szerzeszetet Imádságockal egyetemben, mellicket mostan új job revisio és meg igazítás alat, maga költségvel ujonnan kinyomtatott Csepregben Farkas Imre 1631. in 16°.

9. Pecsvaradi Péternek Varadi Lelki pasztornak feleleti, Pazmany Péternek két könyvetskeire, mellicket az Szent írásról és az Anyaszent egyhárról irt Debreczenben 1629. in 8°.

10. Egri egyházmegyei könyvtár.

A könyvtárt gr. Eszterházy Károly egri püspök alapította, s később jelentékenyen gyarapodott Pyrker János László, Bartakovics Béla érsekek s néhány elhunyt kanonok könyvtáraival. Az Eszterházy-féle könyvtárról hármás, t. i. sorrendi, betürendi és szakrendi könyvjegyzék maradt fenn 7 ivrét kötetben 13,879 munkáról 20,293 kötetben, melyek közt volt 130 kézirat, 47 incunabulum s 187 ritkább mü.

A könyvtár teljesen rendezett, három irott könyvjegyzéke van s leirása is két izben jelent meg, u. m. az »Uj Magyar Muzeum« harmadik évfolyamában s az orvosok s természetvizsgálók 1868-ki egri nagygyülease által kiadott »Heves és Külső-Szolnok megyék leirása«-ban, melynek szerkesztője éppen az akkori könyvtárnok, montedegói *Albert Ferencz* volt. A könyvtárt jelenleg, egy kanonok felügyelete alatt a tanárok közül egy könyvtárnok s egy alkönyvtárnok kezeli, 1867 óta azonban alig négyezer kötetel szaporodott, s az olvasók száma, bár a könyvtár a lyceum első emeletén igen díszes helyiségben van, s külön olvasó szoba is létezik, rendkívül csekély volt.

A nagybecsü könyvtár kincsei közül megemlitjük Heltai krónikájának egy teljes példányát s Paduai Julius Caesar »Practica Arithmetica« czimü munkájának magyar kiadását (Lőcse 1701.

32 rét), mely utóbbi unikum, hogy továbbá a szentírás huszonöt nyelven van meg, s 38 nyelven írt művek közt az olasz 2188 darabbal van képviselve. Igen csekély áldozattal e becses könyvtárt nyilvános jellegűvé lehetne tenni, s gondoskodni arról, hogy a modern művek nagyobb számmal legyenek benne képviselve.

A könyvtárt ismertette Toldy Ferenczen kívül (Uj Magyar Muzeum 1853), a »Magyar Könyvszemle« 1880-ki évfolyamában egy névtelen. Jelenleg van benne 49,769 kötet.

13. Az erdélyi országos muzeum könyvtára.

A gr. Mikó Imre által alapított »erdélyi országos muzeum« könyvtárához gr. Kemény Sámuel, gr. Mikó Imre, gr. Teleki Domokos, b. Radák Istvánné, a kolozsvári kaszinó s mások járultak. A könyvtár leggazdagabb a hungarikumokban, úgy hogy Szabó Károly jelenlegi könyvtárnok illetékes ítélete szerint, a budapesti nagy könyvtárak után itt van a legtöbb unikum, sőt az erdélyi részekre vonatkozó irodalmi termékekben kétségkívül a legelső helyet foglalja el. A becses könyvtár az egyetemen a kolozsvári egyetem alapításakor az állammal 50 évre kötött szerződése értelmében az egyetemi épületben (földszint) van elhelyezve s az egyetemi könyvtárral közös könyvtárnoka s 40 olvasóra berendezett olvasó-terme van. A könyvtárnok fizetését (1200 frt és 300 frt lakbér) s a könyvtár gyarapítására évenként fordíttatni szokott 3000 forintot az egyesület adja. A könyvtár részletesen s rendszeresen ismertette nincs, alapítására vonatkozó adatok a régi Bud. Szemle 7-ik kötetében (1859.) találhatók, de becsesebb darabjai Szabó Károly nagyműveiben mind felsorolhatók. A többszörös példányokról négy ízben (1863, 1867, 1873 és 1877) jelent meg nyomtatott jegyzék. Jelenleg van benne mintegy 45,000 kötet.

A jelenlegi helyiség egy nagy termet, 2 szobát és egy széles világos folyosót foglal el, melyek vasajtóval s vasablaktáblákkal birnak; a kéziratár, oklevélgyűjtemény és a régi hazai nyomtatványok egy külön álló teljesen biztosított szobában vannak. A könyvtartó szekrények fából vannak. A könyv- és kéziratárban fűtés nincs; a könyvtári két dolgozó-szobában, az olvasó teremben, a folyóiratok olvasó-szobájában, melyek a könyvtári termektől vasajtóval el vannak különítve, a fűtés cserépkályhákban fával történik.

A könyvtár használata évről évre növekedik. Jelenleg, mint az egyetemi könyvtár is, a tanári kar tagjainak térítvény mellett, az egyetemi hallgatóknak pedig térítvényre lezckönyvek letétele mellett kölcsönöz ki hazavihető könyveket. Tudománnyal foglalkozó helybeli szakemberek részére, az igazgató választmány engedélyével, vidékiek részére pedig csak valamely tudományos intézet vagy testület megkeresése és jótállása mellett történhetik a kikölcsönzés. A kikölcsönzött könyvek száma 1884-ben négyezer kötetten felül ment; egyetemi hallgatók közül 247-en, tehát a tényleges hallgatók nagyobb része, használta e kedvezményt. Az olvasó-szobában, mely ünnepek és vasárnapokat kivéve naponként öt órán át, a nyári szünetekben pedig hetenként két nap egy-egy óráig nyitva áll, az olvasók száma naponként 40—50 közt váltakozik.

14. Pécsi püspöki könyvtár.

A könyvtárnak 1837. óta külön épülete van, melyben 4 nagy terem, egy olvasó szoba (7 méter hosszú, 6 méter széles), egy könyvtár-szoba s külön régiség-tár van.

Tartalmát (körülbelül 43,800 darab) főképp theologiai, bölcsészeti, jogtudományi s történeti művek képezik. A magyarországi történeti kútfők majdnem teljesen megvannak. Több igen becses incunabulum van. Így egy latin hártiabiblia 1466-ból két folio kötetben a helynév megjelölése nélkül; két hasábon goth betűkkel van nyomva s fényes miniatűrök és lombozatos festések díszítik. Fényes miniatűr rajzokkal van ellátva az ismeretes pécsi hártya missale is 1499-ből, melyből egy levél hiányzik. A kéziratok s oklevelek között, melyek nagyobbára Klimó püspök és Koller kanonok

gyűjteményeiből kerültek össze, van több zsoldár és imádságos könyv, biblia s ájtatos elmélkedés a XV. és XVI-ik századból, nagyobbbrészt igen csinos kiállítású latin hártyakéziratok. Egyetlen magyar eredeti kézírata : Nyirkállay Tamás : Stylus Cancellariae sub Mathia Corvino című műve, mely nevezetes jogtörténeti emléket Kovachich adott ki »Formulae Solennis Styli« című munkájában. Igen becsesek Koller kanonok még át nem tanulmányozott kéziratgyűjteménye s a Dobai Székely Sámuel által gyűjtött, részben kiadatlan okiratgyűjtemény.

A könyvtár egy theologiai tanár felügyelete alatt áll, nyilvános jellegűnek van kimondva, azonban kevésbé használtatik, mit előmozdit az a körülmény, hogy a művek nagyobb része latin s a gyarapodás főképp az elhunyt kanonokok könyvtárainak bekebelezése által történik. A könyvtár részletesen ismertetve nem volt; rövid ismertetése olvasható a »Magyar Könyvszemle: 1880-ki évfolyamában s kissé terjedelmesebb *Sarkady István*-tól az »Uj magyar Muzeum« 1859-ki évfolyamában; kétségtelen azonban az itt s táblázatunkban közölt adatok alapján is, hogy sok becses mű van benne s teljesen nyilvános jellegűvé tétele s átalakítása Pécs városa közönségének nagy hasznára válnék.

15. A szegedi Somogyi-féle könyvtár.

Legujabban alapított nagy nyilvános könyvtárunk. A Szeged városát 1879-ben ért szerencsétlenség után *Somogyi Károly* esztergomi kanonok 1880. ápril 26-kán kelt levelében s 1881. febr. 15-kén kelt alapítóokiratában összes, szakértők által 70,000 kötetre becsült s részben Budapesten Márton-utcza házában, részben Esztergomban levő, könyvgyűjteményét örök tulajdonul Szeged városának ajándékozta. A könyvek közül 1884. végeig 17,572 mű 40,524 kötetben szállított le Szegedre 210 ládában, ehez járult a régi városi közkönyvtár, a Lechner-féle könyvtár, újabb beszerzések s adományok 5173 kötetben, úgy hogy jelenleg a könyvtár 45,697 kötetből áll.

A könyvtár igazgatója *Reizner János* elismerésre méltó buzgalommal s gyorsasággal fogott a rendezés nagy munkájához 1882. november havában; úgy, hogy 1883 október 16-án, midőn a könyvtár a király jelenlétében ünnepiesen megnyitott s a közhasználatnak átadott, már nemcsak megtörtént a felállítás, de 17,000 kötetről címjegyzék is készült s 1884. végeig a könyvtár kétharmad része czimtározva volt s csak a hitudományi s állam-tudományi szakok maradtak érintetlenül.

E rendezésnél a könyvtárnok a következő beosztást használta :

A) H i t t u d o m á n y.

- A. a. Ó- és ujszövetségi bibliai történet, szöveg itészeti, régészeti, értelmezéstani s philologiai tudományszakok és vitairatok.
- A. b. Egyház-irodalom-történeti művek, szentatyák, egyházirók, zsinatok.
- A. c. Egytetemes és részleges egyháztörténelem (kivéve a hazait) és ebbe vágó monographiák.
- A. d. Alap és ágazatos hittan, erkölctan, asceticus munkák, hitvédelmi iratok.
- A. e. Lelkipásztorságtan, egyházszónoklati művek, halotti s alkalmi beszédek. (Kivéve a magyarorsz. érdekűeket.)
- A. f. Hittudomány szakokba vágó irodalom, folyóiratok, lapok s más vegyes munkák s egyházi encyklopaediák.

B) J o g t u d o m á n y.

- B. a. Jogtörténelem és encyklopaedia.
- B. b. Észjog, nemzetközi jog.
- B. c. Római jog.
- B. d. Egyházi jog.
- B. e. Közjog, közigazgatás. (Törvénytárak, törvénykönyvek, országgyűlési irományok.)
- B. f. Magánjog, polgári törvénykezés, bányajog.

- B. g. Büntetőjog. (Börtönrendszer, halálbüntetés).
- B. h. Váltó és kereskedelmi jog.
- B. i. Jogi szaklapok, folyóiratok s vegyes jogi munkák.

C) Államtudományok.

- C. a. Politikai és társadalmi tudományok. Alkotmánytan. (Socialismus, szegényügy.)
- C. b. Nemzetgazdaság és pénzügytan.
- C. c. Statisztika.
- C. d. Ipar és kereskedelem.
- C. e. Politikai, társadalmi s közérdekű lapok.

D) Orvosi tudományok.

- D. a. Boncztan, szövettan, fejlődéstan, élettan és élettani vegytan.
- D. b. Kórboncztan, kórszövettan, kórtani vegytan, általános kór- és gyógytan, kórjelzéstan és orvosi történet.
- D. c. Gyógyszertan, méregtan, különös kór- és gyógytan.
- D. d. Sebészet, szemészet, szülészet.
- D. e. Törvényszéki orvostan, törvszéki vegytan, elmekórtan, közegészségtan, orvosi rendészet, orvosi statisztika.
- D. f. Állatgyógyászat.
- D. g. Orvostani szaklapok, folyóiratok, vegyes művek, szótárak, tudori értekezések.

E) Mathematica és természettudományok.

- E. a. Mathematica.
- E. b. Physica, astronomia és chemia.
- E. c. Természetráaj (ásvány-, föld- és őslénytan), növénytan, állattan.
- E. d. Technologia, géptan, építészet.
- E. e. Mezei gazdaságtan (állattenyésztés, gyümölcészet).
- E. f. Hadtudomány.
- E. g. Szaklapok, folyóiratok, vegyes munkák.

F) Philosophia, aethetica, paedagogia.

- F. a. Philosophia és történelme. Folyóiratok.
- F. b. Aethetica és művészettan. (Rajzok, képzőművészeti kiadványok.) Zene.
- F. c. Neveléstudomány, neveléstani s ifjúsági folyóiratok, iskolai értesítők.

G) Történelem s földrajz.

- G. a. Egyetemes és nem hazai történelem és segéd-tudományai (chronologia, diplomatika, numismatica.)
- G. b. Egyetemes mütörténet s régészet.
- G. c. Egyetemes s nem hazai részleges földrajz, utazások, ethnographia, topographia, chorographia térképek.
- G. d. Egyetemes s nem magyar részleges irodalomtörténet; incunabulumok.
- G. e. Hazai történelem. (Egyháztörténelem, hazai vonatkozású alkalmi s halotti beszédek.)
- G. f. Hazai történelem segéd-tudományai. (Oklevél-, kor-, pecsét-, czimer-, nemzedékrend- és éremtan.)
- G. g. Hazai mütörténet s régészet.
- G. h. Hazai földrajz, utazás, népisme, topographia, chorographia, térképek.
- G. i. Hazai irodalmitörténet, nyomdászati zsengek (1711-ig.)

H) Nyelvészet s irodalom.

- H. a Görög s latin nyelv, régiségek, mythologia, irodalom-történet, commentárok, szótárak.
 H. b. Görög s latin írók.
 H. c. Keleti s más idegen nyelvek.
 H. d. Összehasonlító és modern nyelvtudomány (Magyar és idegen.)
 H. e. Magyar irodalom. (Beleértve a fordításokat is.)
 H. f. Nem magyar irodalom.

I) Vegyesek.

- I. a. Könyvtárban, könyvtárak, nyomdászat, könyvészet, (bibliographiai), könyvjegyzékek.
 I. b. Encyklópaediák, lexiconok, szótárak (a szakszerűek illető szakjaikban.)
 I. c. Vegyes tartalmú folyóiratok, szemlék, lapok.
 I. d. Szerzők összegyűjtött munkái (opera unius auctoris collecta), társulati gyűjteményes kiadványok, munkálatok. (Nem értve a régi classicusokat, (H. b.) s egyéb különös szakjelleggel bíró kiadványokat.)
 I. e. Egyvelegek, (miscellaneák, collectaneák, colligatumok.)
 I. f. Társulati évkönyvek, almanachok, név- és czimtárak, naptárak.

Jelenleg két már csaknem teljesen kész czimjegyzék van: betűsoros és szaklapok.

Szeged városa, az alapítóval kötött szerződés értelmében a könyvtár felállítása s rendezése körül felmerült mintegy 20,000 forintra menő költségeken kívül teljesen fedezi az évi körülbelől öt ezer forintot tevő folyó kiadásokat s könyvvásárlásokra évenként legalább ezer forintot ad, melyhez hasonló összeggel járul élete fogytáig az alapító is. A könyvtár ügyeit s igazgatását egy városi tanácsnok elnöke alatt 14 törvényhatósági bizottsági tagból alakított könyvtári bizottság vezeti. A könyvtár a főreáliskola földszinti részében négy nagy teremben, két szobában s egy nagy hosszú folyosóban van, olvasóterme (48 személy számára) s egy kisebb (8 személyre való) olvasó-szobája is van. Vastrácsajtók, Meidinger kályhák, téglaboltívezet, 4 ablakokon vasból készült gördülő függönyök a helyiséget tűzmentessé teszik. Házhöz könyvet nem adnak. A megnyitástól 1884. június végeig (július s augusztusban a könyvtár tisztogatás végett zárva van) 205 olvasási napon 3437 olvasó volt, köztök lelkész 22, tanár s tanító 69, tanuló 2957, író 20, művész 22, ügyvéd 15, katona 23, törvényhatósági tisztviselő 60, állami tisztviselő 80, magántisztviselő 45, orvos 20, gyógyszerész 25, földbirtokos 3, gazdatiszt 2, építész vállalkozó 1, építészeti hivatalnok 5, kereskedelmi vállalkozó 9, kereskedelmi hivatalnok 20, házbirtokos és magánzó 11, s végül nő 28. Az olvasók használtak 5173 munkát. Az olvasók naponkénti átlagos száma 16 volt, legnagyobb szám (63) 1883. október 31-én; ezen kívül hatszor 50-en felül, ötször 40-en felül s tizenkétszer 30-on felül.

A könyvtár részletes leírása már készülöben van. A »Magyar Könyvszemle s a szegedi napilapok több közleményben ismertették. A táblázatunkban közölt adatok mellett még kiemeljük, hogy magyar régi nyomtatvány a könyvtárban 31 volt s magyarországi nem magyar nyelvű 1711 előtt megjelent mű 42. A Somogyi-féle törzs könyvgyűjtemény Reizner osztályozása szerint így oszlik meg:

A) Hittudomány	7,127 mű	15,190 kötet
B) Jogtudomány	928 »	1,456 »
C) Államtudomány	495 »	781 »
D) Orvostudomány	504 »	896 »
E) Mathematica s természettudományok	931 »	2,117 »
F) Bölcsészet, szépművészet, neveléstan	1,469 »	2,806 »
G) Történelem, földirat	3,302 »	7,517 »
H) Nyelvészet, irodalom	2,197 »	4,937 »
I) Vegyesek	619 »	4,827 »

Összesen . . . : 17,527 mű 40,524 kötet

16. A müegyetem könyvtára Budapesten.

1874-ben a müegyetem akkori könyvtáráról szóló nyomtatott jelentés még csak 3783 műről szól, ma e könyvtárban 8700 mű van 40 ezernél több darabban, melynek nagyobb része szakjellegű. Ez örvendetes gyarapodás mutatja a müegyetemi könyvtár jelentőségét, mely, mint modern jellegű szakkönyvtár, hazai könyvtáraink közt kiváló helyet foglal el. Ismertetve részletesen nincs.

A könyvtár a diszes müegyetemi épület földszintjén csinos helyiségben van, maga az olvasó terem 28 méter hosszú, két oldalról 18 ablakkal, légfűtéssel ellátva s czélszerűen felszerelve. A könyvtár kezelése *Wartha Vincze* tanár s egy buzgó segédkönyvtárnok *Nagy Sándor* feladata, kik a könyvtárt példás rendben tartják. A kormány évenként 2000 forintot ad a könyvtárra s beiratási díjakból mintegy 3000 forint jó be. A nagy könyvtár mellett csaknem minden tanárnak külön kézi könyvtára is van, részben igen drága könyvekből s folyóiratokból. A könyvtár még nem nyilvános jellegű, de 10 forint biztosíték letétele mellett a müegyetemi hallgatók is vihetnek haza könyveket.

X 17. Simor János primás könyvtára Esztergomban.

A táblázatokban kitett alapítási év (1882) tulajdonkép csak azt jelöli, hogy ez évben nyert a könyvtár külön helyiséget: egy nagy három emeletre felosztott, vasállványokkal felszerelt termet, két szobát s két raktárt két külön olvasó-helyiséggel. A könyvtár még nincs teljesen rendezve, bár a munkálat, *Sujánszky* Antal kanonok vezetése alatt, ki a könyvtárról közelebb nyomtatásban is megjelenő munkát ír, serényen folyik. A könyvtár egyik nevezetessége, hogy körülbelül 1300 részben igen drága s ritka diszmunka van benne, köztök Európa összes irodalommal foglalkozó fejedelmeinek s uralkodó család-tagjainak dolgozatai. A könyvtárban őrzött összes darabok száma 40,199. A primási híres képtár a könyvtártól külön helyiségben őriztetik.

X 18. Eszterházy családi könyvtár Kismartonban.

1794-ben egyesítette herczeg Eszterházy Miklós tábornoszernagy s hitbizományi tulajdonos az Eszterházy család különböző kastélyaiban levő könyvgyűjteményeket egy nagyobb könyvtárrá, melyet Böckh mintegy 20,000 kötetre becsült, kiemelvén, hogy a természetrajz, utleírás, nyelvészet s régiség-tan voltak benne leginkább képviselve. A könyvtár eredetileg Bécsben, az ugynevezett vörösházban volt s csak a jelenlegi hitbizományos *Eszterházy* Miklós herczeg hozatta azt 1862. végén Kismartonba, a család ősi fészkebe, hol jelenleg az igazgatóság irodaépületének hat szobájában van elhelyezve s körülbelül 40,000 darabból áll. A könyvtár rendezése *Bubics* Zsigmond apát-kanonok vezetése alatt történt; részletesebb ismertetése nem jelent meg, a történelmi társulat soproni kirándulása alkalmából kiadott jelentés (Századok XVII. kötet) inkább csak külső adatokat közöl. A könyvtárt még tudományos czélből is alig használják.

19. A pozsonyi ág. hitv. lyceum nagykönyvtára.

A legértékesebb vidéki könyvtárak egyike. *Harmath* Károly egyik igen buzgó könyvtárnok a pozsonyi ág. hitv. ev. főiskola 1877/8 és 1878/9-iki értesítőjében (később külön lenyomatban is) e könyvtár kincsei közül, válogatva, 82 ősnymtatványt, 57 részben codex jellegű kéziratot s számos más becses művet ismertetett. *Reichenthal* Ulrik »Costnitzer Concilienbuch Augsburg 1483« művének ismertetése a »Magyar Könyvszemle«-ben jelent meg s *Szabó* Károly nagy művében nem kevesebb mint 22 unicumot (az I. kötetben 300, 1346, 1419; a II-ik kötetben 464, 1105, 1121, 1143, 1216, 1248, 1289, 1315, 1508, 1524, 1573, 1602, 1943, 2115, 2116, 2223, 2244, 2357 és 2419 számok alatt) sorol fel, mint e könyvtár tulajdonát. — E terjedelmes s igen érdekes ismertetéseken kívül nyomtatásban még mintegy 70 ivnyi terjedelmű könyvjegyzék jelent meg e könyvtárról, három füzetben (1869, 1870, 1873) 16,692 műről.

A részletekre nézve e nyomtatványokra s táblázatos kimutatásunkra utalva, itt csak azt jegyezzük meg, hogy ohajtandó volna, ha a könyvtár tulajdonosa, a pozsonyi evang. egyházközség, e rendkívül becses könyvtár fentartására s tovább fejlesztésére nagyobb áldozatokat hozna. Jelenleg a könyvtár főkép ajándékok útján szaporodik (a darabszám 37,890); két tanár működik, mint könyvtárnok, kik ily minőségükben együttvéve 100 forint tiszteletdíjat kapnak, szolgálta nincs. A nevezetesebb adakozók, illetve könyvhagyományozók: Marth Mátyás, Trencsenszky, Institoris Mossóczy Mihály és Geduly Lajos pozsonyi lelkészek, Zay-Calisch bárónó, a b. Jeszenák család, Hrabovszky pozsony-városi tanácsnok és Sinkó Dániel Frigyes bécsi theologiai tanár.

20. A nyitrai egyházmegyei könyvtár.

Túlnyomóan hittani jellegű szakkönyvtár, melyet a jelenlegi nyitrai püspök: Roskoványi Ágoston 1879-ben egyesített a székesegyházi, papnöveldei, továbbá Vurum József s Palugyay Imre volt nyitrai püspökök tulajdonát képező könyvgyűjteményekből, hozzáadván saját mintegy 18000 darabra menő könyveit is. Ez utóbbi, csaknem kizárólag theologiai gyűjtemény a maga nemében páratlan; sok unikumon s ritkaságon kívül van benne:

Egyházjogból	7,413 mű, továbbá	5,030 kötet	611 füzet
Római pápáról szóló	2,438 »	»	1,352 » 481 »
Az 1869/70-ki vatikáni zsinatról	866 »	»	390 » 22 »
Keresztýén s polgári házasságról	868 »	»	400 » 9 »
Egyháztörténelemre vonatkozó	2,332 »	»	2,768 » 228 »

Az incunabulumok közt igen nevezetes egy 1480-ki veronai kiadásu, hártýára nyomtatott misale, melyet Knauz Nándor s Dankó József az »Uj magyar Sion«-ban ismertettek. A régi magyar nyomtatványok (42) közt legrégibb (1552) Heltai Gáspár bibliájának 4-ik része (Szabó K. 28. sz.). A kéziratok között, melyek legnagyobb részben XVII és XVIII-ik századi iskolai könyvekből állanak, legrégibb egy német szentírás 1573-ból. A darabszám 35,156.

A könyvtárt eddig csak a papnöveldei és főgymnaziumi tanárok használják, mivel még teljesen rendezve nincs, de önálló e czélra épített szép helyisége s jelentékeny (24,768 frt) alapja levén, tervben van, hogy mielőbb nyilvánossá tétessék. A jelenlegi könyvtárfelügyelő: Vagner József kano-nok, a könyvtár becsesebb darabjairól részletes leírást készít sajtó alá.

22. A sárospataki ev. ref. főiskola nagykönyvtára.

Szinyei Gerzson jelenlegi könyvtárnoknak »A sárospataki főiskolai könyvtár története« (Sárospatak. 1884.) című munkája szerint a könyvtár valószínűleg a főiskola alapításával (1531) egyidőre esik, az 1621-ki iskolai törvényekben már intézkedés van a könyvtárnok választásáról s közöltetik annak eskümintája. A könyvtár első jegyzéke (296 szak szerint osztályozott müről) 1623-ból maradt fenn. A Rákóczyak, a sárospataki főiskola nagy patronusai, a könyvtár gyarapításáról nagylelkűen gondoskodtak, külön nyomdát szerveztek benne, külön bolthajtásos épületet készítettek, saját gyűjteményeiket is idecsatolták, úgy, hogy Szinyei szerint a sárospataki iskola könyvtára a XVII-ik század derekán egész Magyar- és Erdélyországban a legelső helyet foglalta el. Az iskola viszontagságai azonban csakhamar tönkretették a könyvtárt s csak a múlt század végén s a jelen század elején jött ismét létre Sárospatakon tekintélyes könyvtár, melynek számára 1806—1834 között külön diszes épületet emeltek, melyben egy nagy festett terem, három kisebb szoba, egy hirlap-olvasó hely van s ezenkívül most van alakulóban egy két-szobából álló könyvtári olvasó-szoba.

A könyvtárnak külön alapja is van, de az iskolát fentartó egyházkerület ez alap jövedelmére tekintet nélkül évenként 800—1000 forintot szavaz meg könyvvásárlásra s kötésre. Más kiadások nincsenek, mivel a könyvtárt segéd személyzet s szolgálta nélkül egy akadémiai tanár kezeli, kinek

egyedüli beneficiuma ezért, hogy csak négy órát tanít. Az írott czédulajegyzéket 1879—1883 közt külön tiszteletdíj mellett, érettebb tanulók segítségével, a jelen könyvtárnok készítette el.

A könyvtár tartalmáról a kezünkön levő adatokból igen keveset tudhatunk meg. A kötetek számát 32,700-ra teszik. Kovachich 1812-ben összeírta a kéziratokat, s jegyzékét a »Magyar Könyv. szemle« 1881-iki évfolyama közli. Színei a Rákóczy-korból fenmaradt 101 munkát ismerteti fennidézett művében, kiemeli többek közt, hogy Szombathi János egykori könyvtárnok (1783—1823) 170 különböző régi magyar művet gyűjtött össze s felsorolja a vásárlásokat s adományokat, melyek közül kiemeljük, hogy 1808-ban Kazinczy Ferencz könyvtárát vették meg 2000 váltó forintért, mely könyvtárban 2511 nyomtatvány, 19 kézirat s 1081 rézmetszet volt, s hogy ide került gr. Teleki József könyvtárának az a mintegy 4000 kötetre menő része is, melyet az akademia nem tartott meg.

23. A marosvásárhelyi gróf Teleki könyvtár.

E tekintélyes s ritka művekben gazdag könyvtár, mely egy kis fegyvertárral van kapcsolatban, a gróf Teleki család tulajdona (jelenlegi tulajdonos gr. *Teleki* Sámuel), de teljesen nyilvános jellegű. Ismertetését már Kazinczy Ferencz »Erdélyi levelei«-ben feltaláljuk, ujabban néhány lapban, de inkább csak külalakjáról, Nemes Ödön írt; nyomtatott jegyzék jelent meg 1796, 1800, 1811 és 1819 években, összesen 13,154 műről; az újabb szerzeményekről csak leltári könyv van.

A könyvtár külön épületben van elhelyezve, egy karzatos és bolthajtásos nagy teremben, van 20 □ méter terjedelmű olvasó-szobája is, melyet azonban nagyon kevés látogatnak. Kezelése egy ev. ref. gymnáziumi tanár (jelenleg *Horváth* Gáspár) teendője, ki ezért 400 forint tiszteletdíjat s egy három szobás lakást kap. Van még egy szolgáló 80 forint fizetéssel.

A könyvtár tartalma eléggé ismert. Szabó Károly az 1531—1711-ig megjelent ritkább magyar művek közül 196-ot sorol fel s ezenkívül még 7 unikumot (199, 351, 400, 1024, 1028, 1101 és 1311 számok alatt). Egy unicum, az u. n. Teleki codex, Wolf György által a »Nyelvelmléktár« XII-ik kötetében adatott ki. A kötetek s füzetek összes száma 32,514.

Horváth Gáspár könyvtárnok még a következő jegyzéket közli velünk:

U n i c u m o k a l a t i n m ű v e k k ö z t :

1. *Biblia sacra*. Középkori u. n. barátbetűkkel (félgoth), szűzhártyára, igen szépen írva, élénk színű, ékes initiale-kkal, író- és helymegnevezés nélkül. A betűk characteréből következtetve, a XIV. száz. végén vagy a XV. sz. elején íratott. Az elejére közönséges írópapirosra ismeretlen kéz által tett, de hitelesnek épen nem tekinthető, egyszerű megjegyzés szerint: In Expugnatione castelli cujusdam Hungarici inventus a copiarum Brandenburgicarum praefecto Schwarzio (christiano) qui illic a sacris fuit dono est datus. Perhunc Berolinum delatus in manus claris viri Jacobi Beausobre pervenit.

2. Egy *Corvin-codex*, ismertetve Romer Floris, s azután Csontos János által. E könyvet a gyűjtő cancellarius gróf Teleki Sámuel németországi utazása közben, Zweibrückenben, vásárolta.

3. Egy ugyancsak hártára írott codex, kerek betűkkel, csinos initiale-kkal ellátva, II-ik Pius pápa leveleit foglalván magában. Másolta *Leonardus Job*. Áll 332 levélből, nagy quart alakban, régi piros bőr kötésben, négy kapocsal volt ellátva, de azok jelenleg hiányzanak.

I n c u n a b u l á k :

1. *Tortelli* (Jo. Aretini) Commentariorum Grammaticorum de orthographia dictionum e Graecis tractarum Opus. fol. Vicentiae. 1479. (602/c. könyvtári sz.)

2. *Aeneae Sylvii* Epistolae. 4. Norimberg. 1496. et in fol. inter eiusd. opp. (718. kvsz.)

3. *Philelphi Marii* Epistolare. 4. Basil. 1495. (719. kv. sz.)

4. *Breydenbach* (Bern.) die Fahrt zu dem heil. Grabe gen Jerusalem, c. fig. pict. fol. Augsburg. per Ant. Sorgen. 1488. rar. (805. a. kv. sz.)

5. *Rollwink* (Ant. Werner) Fasciculus temporum ab initio Mundi, ad ejus usque tempora. Impress. per Henr. Quentel. fol. 1459. (814. a. kv. sz.)

6. *C. Julius Caesar*. Commentar. de bello gall. Civ. Alex. Hispan. et Afric. 4. Tarvisiis, 1480. edit. rariss. (137. a/2. kv. sz.)

7. *Valer. Maximus*. Factor. et Dictor. memorab. c. commentar. Oliverii Arzignanensis. fol. Venetiis per Barthol. de Zanis. 1497. (127. d. kv. sz.)
8. *L. Ann. Seneca*. Opera moralia et epistolae (cum supposititiis et spuriis) Rhetoris item Declamationes. fol. maj. Neapoli. 1475. per Math. Moravum. edit. princeps rariss. (127. a. kv. sz.)
8. *Biblia sacra* cum summariorum apparatu et interpret. nominum Hebraicor. 8. Lugd. in Offic. Jac. Marschal. Anno Domini Decimo nono supra Millesimum (quingentesimum). (2. kv. sz. 8°)
10. Prologus in legendas Sanctorum, quas collegit unus frater Jacobus ianuensis de ordine praedicatorum. 1481. fol. Norimberg. (249. e/1. kv. sz.) (Megjegyzendő, hogy kezdőbetűi színesek.)
11. Lombardica historia, quae a plerisque Aurea Legenda Sanctorum adpellatur; auctore Jac. de Voragine Ord. Frat. Praedicator. 4. 1497. (272. a. kv. sz.)
12. *M. T. Cicero*. De Off., Amicit., Senec. et Paradoxa cum comment. Petri Marsi, Omniboni-Leoniceni Vicentini et Mart. Phibelthici, in fol. Venetiis. 1484. Eiusd. Epistolae ad Famil. c. comment. Hubertini Clerici Crescentinatis ibid. 1484. (112. i/1. kv. sz.)
13. *A. Hor. Flacc.* Opera, c. comment. Acronis Porphirionis, Landini et Ant. Mancinelli in fol. Venetiis. 1495. (123. a. kv. sz.)
14. *Martianus Mineus Felix Capella*, de nuptiis philologiae et Mercurii Lib. VIII. ex edit. Berthoci. in fol. Mutine. 1500. (147. kv. sz. a.)
15. *Grammatici Graeci veteres*, sive Thesaurus Cornucopiae et Horti Adonidis, graece, in fol. Venetiis apud Aldum. 1496. lib. rariss. (162/a. kv. sz.)
16. *Etymologicum Magnum Marci Musuri*, graece, in fol. mai. impressum Venetiis opera Zacharias Calliergi. 1499. editio princeps nitidiss. cor. rubr. deaur. (110/a. kv. sz.)
17. *Digestum infarciatum*, in fol. impress. Venetiis per Bernardinum de Tridino de Monteferrato. 1495. (164. d/2. kv. sz.)
18. *Institutiones Imp. Justiniani*. in 8°. Venetiis. per Hier. de Paganinis Brixiansem. 1493. (645. fkv. sz.)
19. *S. Hieronymus*. Epistolae et Tractatus varii. in fol. Venet. per Jo. Vercellensem. 1496. rar. Accedit: Regula Monachorum, ex scriptis D. Hieronymi excerpta, s. l. et an. (247. a/2. kv. sz.)
20. *Juvenalis*. Satyrae XVI. cum comment. Ant. Mancinelli et Explanationibus Jodoci Badii Ascensii, fol. Lugduni Arte et Industria Jo. de Vingle. An. 1501. rar. (139. a/3. kv. sz.)
21. — — — — Satyrarum Enarrationes per Georg. Merulam Alexandrinum. fol. impr. Venetiis per Gabrielem Petri. 1478. rar. (139. a/2. kv. sz.)
22. *M. V. Martialis*. Epigrammata cum Commentar. Chalderini et Georgii Merulae. fol. impr. Venetiis per Barthol. de Zanis de Portesio. 1493. rar. (139. b/2. kv. sz.)

Ezeken kívül a könyvtárnak 1796., 1800., 1811. és 1819-ben nyomtatott catalogusaiban »rarus« és »rarissimus«-nak van jelölve 285 mű.

25. A gróf Nádasdy Ferencz könyvtára Nádasdladányon.

Egyike a legtekintélyesebb főúri magánkönyvtáraknak, melyek rendezése Horváth József káplán által most van folyamatban. A könyvtár a »Magyar Könyvszemle« (1883-ik évfolyam 207—8 l.) egy rövid ismertetése szerint nagyuri ízléssel van beszerezve s kezelve, szakjellege nincs, magyar művek száma aránylag csekély, azonban kisebb nyomtatványok alakjában mintegy harmincz érdekes incunabulum van benne. A kötetek száma körülbelül 30,000.

26. Wenzel Gusztáv magán könyvtára Budapesten.

Hirneves jogtudósunk tudvalevőleg a legszenvedélyesebb könyvgyűjtők közé tartozik Magyarországon. Könyvtára, mint a szenvedélyes könyvgyűjtőké általában, encyclopaedikus jellegű, legerősebben vannak képviselve benne a jogtudomány, történelem s államtudományok. Bibliographiai ritkaságok nincsenek, de azért az újabb irodalmak köréből sok különösen az ilyen jogrendszereket ismertető becses s ritka mű található itt. A 30,000 kötetre becsült könyvtárt tulajdonosa eladásra becsátja. Czédulajegyzéke még nincs.

29. A kézsmárki ág. hitv. ev. lyceum könyvtára.

A könyvtár rendezésével 1884-ben megbizott *Kudora* Károly budapesti egyetemi könyvtár-tiszt erről »A kézsmárki ágost, hitv. evangelikus lyceum könyvtára« (Kézsmárk, Sauter és Schmidt 1884.) című önálló kis füzetet adott ki, melyben a 14 incunabulum s 169 régi 1711 előtt kelt nyomtatvány címeit közli. A könyvtárral kapcsolatban három kisebb ifjusági könyvtár, kéziratgyűjtemény, 840 darabból álló éremgyűjtemény van, úgy, hogy ezek egyesítése (különösen mert azóta is jelentékeny szaporodást nyert a könyvtár Jony Tivadar hagyatékából) s teljesen nyilvánossá tétele által e nagybecsű gyűjtemény a vidéki könyvtárak közt kiváló helyet fog elfoglalni. Jelenleg a jól rendezett s Palcsó István tanár-könyvtárnok által gondosan kezelt könyvtárról már a czédulajegyzék is nagyobb részt elkészült. Egy pár jelentékeny alapítványa is van Schwartner Márton, Schmidt Ádám s Jony Tivadar-féle hagyatékokból könyvszerzésekre. A régi magyar művekből Szabó Károly a »Századok« 1872-ki évfolyamában, az incunabulákról pedig Ballagi Aladár a »Magyar Könyvszemle« 1879-ki évfolyamában közöltek ismertetéseket. A kötetek s füzetek száma 28,300.

30. A kolozsvári ref. kollegium könyvtára.

A nagykönyvtár az ifjusági könyvtárral közös felügyelet alatt áll egy tanár (jelenleg Szabó Sámuel) vezetése alatt. Mindkét könyvtár együtt vétetett be táblázatunkba; a kettőben van 27,332 könyv. Az ifjúságnak külön könyvtárnoka van, ki az olvasó-terem mellett lakik. Ez utóbbi könyvtár tagdíjából (évenként 4—500 frt) gyarapittatik, főkép hirlapok s magyar nyelvű könyvek beszerzése által; nyomtatott könyvjegyzék is van 1878-ról. A négy alsó osztályú tanulóknak külön gyermek-könyvtáruk van.

A nagykönyvtár egy nagy teremben, 2 szobában s egy folyosóban van elhelyezve, az olvasó szoba 3 öl hosszú, 2 öl széles, csak ez fűtetik, a könyvtartó termeken vasajtó van. A könyvtár gyarapítására évenként átlag 400 forintot fordítanak. A tanár, könyvtárnok s egy segéd a fiatalok közül díj nélkül működnek. A könyvtárról *Szabó Sámuel*, az intézet 1874/5-ki Értesítőjében közölt ismertetést s ugyanő közölte velünk a becsebb művek jegyzékét, mely következő:

I. I n c u n a b u l á k .

1475. Diogenis Laertii historiographi philosophorum vita etc. CXXXVII. levél. 8°. Venundantur Parisiis. (Johan. Petit.)

1476. Opus ruralium commodorum Petri de Crescentiis. Libri XII.

1478. I. Joannis de Sacrobosco anglici de sphaera mundi. 16 levél. — II. Magistri Gerardi Cremonensis theoria planetarum. 8 levél. In Venezia.

1483. Biblia volumen sacro sanctum exactum est in urbe Venetiarum stb. 2°. Elöl két levél a₁, a₂ hiányzik. Végén: »Interpretationes nominum hebraicorum« 31 levél.

1484. Prainostica Magistri Pauli de Middelburgo ad viginti annos duratura, in Lipsensi oppido. 8°. 21 levél. — Hozzáköteve szerző és évsz. nélkül: Scientia naturalis cheiromantica, ex divina philosophorum academia collecta. 8°. 20 levél, a—e iv, utolsó iv közepe hiányzik.

1485. Calendarium Johannis de Monteregio. 24 levél.

1485. Liber completus in indiciis stellarum, quem composuit Albobazen Vali Filius Abenragel. Venetiis. 152. számozott lap. 2°.

1488. Opusculum praeclarum beati Thomae Aquinatis de esse et essentiis. Venetiis. 30 lev. 8°. Folytatása: — Albertus magnus. De secretis naturae. 25 lev.

1488. Hyginii poeticon astronomicum. 55 lev.

1488. Albumasaris florum astrologie. 18 lev. (Auguste vindelicorum.)

1489. Directorium statuum, seu verius Tribulatio seculi. Editor: Jacobus Wimpfelingus Slettstatensis (Spire) 3°. 33 lev.

1489. Marsilius Ficinus florentinus : de triplici vita 8°. 102 lev.
1489. Summae astrologiae judicialis de accidentibus mundi, quae anglicana vulgo puncupantur. Johannis Eschuid viri anglici. Venetiis 2°. 118 szzott levél.
1489. Tractatus de arte loquendi et tacendi (ab Albertano causidico brixienzi, Memmingen). 8°. 8 levél.
1492. Silius italicus Libri XVII. Cum commentariis Petri Marsi. Venetiis. 2°.
1492. Vincentius Sermones sancti Vincentii fratris ordinis predicatorum, de tempore. Pars hyemalis. Norinberge. 2°. — Sermones de Sanctis — Sermones de tempore. Pars aestivalis.
1493. Jacobi Wimpelingi Sletstatensis elegantiarum medulla oratoriaque praecepta. 34 lev.
1496. Autoritates Aristotelis, Senece, Boetii, Platonis, Apulei affricani Porphirii et Gilberti porritani (Impressum Spire) LVI. szzott levél. 8°. — Hozzáköttve : Pamphilus poeta de amore, a—a, b—b p. = 14 lev.
1496. Diodorus Siculus. Libri sex, Venetiis 2°. Igen szép nyomtatás. LXXXVI. szzott lev.
1496. Lombardica historia que a plerisque Aurea legenda sanctorum apellatur (Impressum Nurnberge). 2°. CCXV. szzott lev.
1497. Liber Arasis ad Almansorem (23 külön czimű fejezet van czimlapján). 159 szzott levél. 2°.
1499. Astronomi veteres : Venetiis (Aldus). 2°. Julii Firmici Astronomica. Marci Manilii astronomica. Arati phaenomena. Theonis commentaria. Procli Diadochi sphaera graece. Procli ejusdem sphaera latine. (Szép nyomtatás.)
1504. a) Sextus Julius frontinus vir consularis de re militari. (teljes) 29 levél. 2°. Bononiae.
1505. b) Flavius vegetius vir illustris de re militari. (teljes) 31 levél. 2°. Bononiae. — c) Aelianus de instruendis aciebus. (teljes) 17 levél. — d) Modesti libellus de vocabulis rei militaris. Csonka, csak 3 levél van belőle : pI, pII, pIII.
1508. Repertorium alphabeticum sententiarum prestantium etc. ex Nicolai de lyra, Pauli Burgen, Matthie Thuringi. 2°. 144 levél. (Calepinus theologiae).
1510. Suetonii Tranquilli de vita duodecim caesarum etc. CCCXLI szzott levél. 2°. Venetiis. — Commentationes a Phil. Bervaldo ; C. Suetonii vita per Bervaldum et Labellicum etc. — (Egybekötve, mint egy idejű bolognai nyomtatvány Ph. Bervaldo előszavával a fennebb 1504., 1505. a), b), c), d) alatt leirt hadi művek).
1513. Directorium in dominicae passionis articulos decastichon. F. D. Agricolae ordinis minor. 4 levél. Szöveg : Passio domini nostri Jesu Chisti, secundum seriem quattuor evangelistarum, per fratrem Daniele Agri colam ordinis minorum de observantia. Csak 32 szzott levél van meg. Elébe kötve :
1515. Postilla Guillermi, super Epistolas et Evangelia. (Basilea) 186 szzott levél.
1524. Dispensarium magistri Nicolai prepositi ad aromatarios nuper Diligentissime recognitum. (Lugduni) 2°. 94 szzott levél. Folytatása : Planetarius de simplici medicina per Michaellem de capella. 39 szzott levél. 2°.

II. Nevezetesebb régi magyar nyomtatványok.

(Jegyz. : A számok Szabó Károly R. M. K. T. I.-nek a megfelelő számaira utalnak).

59. Heltai Gáspár. Zaz fabula 1566.
151. Énekes könyv. Debreczen 1579.
186. Arithmetica. Debreczen 1584.
232. Énekes-könyv. Debreczen 1590.
252. Énekes-könyv. Debreczen 1592.
291. Szikszai Fabr. Bas. Nomenclatura 1597.
- M. Tullii Ciceronis Synonima ad. L. Veturium. Claudiopoli 1539. Magyar, német, latin szógyűjtemény.

III. Nevezetesebb kéziratok.

1656. Album, scholae leges, constitutiones, seriesque professorum etc. a Joh. Chieri Apacio in publicum scholae recentis usum destinatum propriaque donantis manu scriptum.
1680. Egy ujj fűzésről való könyv, a mainzi Elector fő szakácsa Marcus Rumpolt által ; magyarul Keszei János. — Volt : Bornemissza Annáé (Abaffy Mihály fejedelem nejéé) ; kezírása is rajta van : »Ez a könyv int arra : először keressük a léleknek eledelit, s annak utánna az Isten a testit is megadgya.«

IV. Térképek közt említendő :

- »Peitingeriana tabula itineraria. Pesti 1825-ki kiadás.« Jegyzet : Kiegészítik ezeket a tanszergyűjtemény új térképei (98) és földgömbjei (8). összesen 106 drb. — Az éggömbön következő felirat : Globus coelestis novus, opera J. G. Doppelpmaieri exacte concinnatus a Joh. Geor. Puchnero calcographo. Norb. (Nürnberg) 1730.

32. Kolozsvári unitarius főiskola.

Régi s sok becses dolgot tartalmazó könyvtár, melynek ismertetése a »Keresztyén Magvető« XII-ik kötetében jelent meg. Évről-évre jelentékenyen gyarapodik, *Brassai* Sámuel, ki becses könyvtárát már régóta ez intézetnek adományozta, évenként 150—200 művel gyarapítja azt. 1884-ben 1162 frt 94 kron *Simén Domokos* tanár könyvtárát vásárolták meg, melyben szintén sok becses mű van. A könyvtár jelenlegi kezelője *Boros György*, ki ezért 100 frt tiszteletdíjat kap. A könyvtár 4 szobában s egy előszobában van elhelyezve. A kötetek száma 26,307.

35. Zombori városi könyvtár.

Tekintélyes, tulnyomólag szépirodalmi, nem üzleti kölcsönkönyvtár-jellegű közkönyvtár, melyet 1857-ben egy magán-társaság alapított, 1859-ben azonban a kezelés, vezetés és szaporítás jogainak fentartása mellett középületben leendő elhelyezés céljából Zombor sz. kir. város közönségének felajánlott, mely azt még ez évben külön tűzmentes helyiségben (egy nagy és egy kis szoba) helyezte el. A könyvtárt bizottság kezeli, melynek elnöke jelenleg *Gertinger Adolf*, jegyzője *Zsuffa Vincze*; a tényleges kezelést egy 225 forint tiszteletdíjat élvező könyvtáros viszi. A könyvtár tulajdonkép adományokból tartatik fenn, nagyobb adakozók: zombori magyar olvasó-kör, dr. *Rátay Józsefné*, *Mártonfy Károly* és *Pribil Ernő*, de vásárlásokra is szép összeget költenek a tagdíjakból. A könyvek jegyzékét kinyomatják, addig 13 ily jegyzék jelent meg, a legutolsó 1884-ben. A kötetek száma 25,315.

37. Brassói ev. gymnasium könyvtára.

Az alapítás a reformáció terjedésével kezdődik, a legrégebb katalóg 1575-ből van, több mint 600 kötetről, köztök 70 kézirat. 1689-ben Brassó pusztulásakor a könyvtár is elégett, úgy hogy az 1705-ki katalógban már csak 270 könyvről van szó, mely szám a további katalógusokban (1803-ban 5,500, 1845-ben 7,000, 1858-ban 11,000, 1884-ben 24,487) jelentékenyen szaporodott, különösen adományok által. Nyomatott könyvjegyzék is van 1880-ból 2,063 műről e czim alatt: »Katalog der belletristischen und populär-wissenschaftlichen Bibliotheks-Abtheilung.« A könyvtár 24,487 kötetével 4 termet s 2 szobát vesz igénybe; az olvasó-terem 7·37 meter hosszu s 5·69 méter széles. A könyvtárban vas ablaktáblák, gondos fűtés, sőt még vízzel telt kádak s külön fecskendő által gondoskodnak a tűzveszély ellen. Jelenlegi könyvtárnok *Gross Gyula* tanár, ki külön 200 forint tiszteletdíjat kap. A könyvtárt nemcsak az iskola tanárai s tanulói használják s így bizonyos tekintetben nyilvános jellegű. Állítólag sok becses régi vagy ritka mű van benne, de ezek nem eléggé ismeretesek. A könyvtárról *Düch* »Geschichte des Kronstädter Gymnáziums« czimű 1845-ben megjelent dolgozata s egyes becsesebb művekről *Gross Gyula* 1883-ki füzeté »Katalog der von der Kronstädter Gymnasialbibliothek bei der 400jährigen Luther-Feier ausgestellten Druckwerke« ad némi felvilágosítást.

38. Ráday-könyvtár Budapesten.

A rendkívül becses, de még mindig csak részben rendezett s a nagy közönségre nézve hozzáférhetetlen Ráday-könyvtár a dunamelléki ev. ref. egyházkerület tulajdona s a budapesti egyházi épület földszintjének egyik nagy termében van elhelyezve, vasajtók s vasablak-táblák oltalma alatt. Állítólag magyar ritka művekben gazdag. A könyvtár állománya táblázatunkban hiányosan van kimutatva, mivel csak az eddig lajstromozott könyvekről szól. *Petri* Elek theologiai tanár a rendezésről a következő táblázatot küldte be hozzánk:

	Munka	Kötet
1	Ósnyomtatványok (Incunabulum 1520-ig)	90 101
2	Régi magyar irod. (1711-ig egyházi és vil. tart. művek)	279 360
3	Magyarnyelvű tud. és szépirodalmi művek	2,050 2,733
4	Magyarnyelvű egyházi művek	670 776
5	Idegen nyelven magyarok által irt vagy Magyarországon nyomatott egyházi művek.	400 440
6	Idegen nyelvű biblia (héber, görög, latin, német, francia)	112 164
7	» » írás magyarázati művek (Exeg. theol.)	315 540
8	» » egyháztörténeti művek (Hist. theol.)	393 817
9	» » rendszeres theol. művek (Systh. theol.)	341 606
10	» » gyakorlati theol. művek (Pract. theol.)	658 1,070
11	» » vegyes tartalmu theol. művek (Encyclop. theol.)	857 1,305
12	» » philosophiai művek	663 1,051
13	Kéleti országokra és nyelvekre vonatkozó művek (Orient.)	270 384
14	Idegen nyelvű irod. történelmi művek (Hist. lit.)	375 1,452
15	» » nyelvészeti művek (Szótár stb.) (Lingv.)	301 404
16	Ókori latin és görög class. művek (Ant. Class.)	853 1,218
17	Idegen nyelvű ujkori class. művek (Mod. class.)	1,240 2,881
18	» » történelmi művek (Hist.)	608 1,483
19	Történelmi segédtudományok (jog, földrajz stb.) (Subs. hist.)	907 1,522
20	Természettudományok, orvosi művek stb. (Phys.)	1,667 3,083
21	Idegen nyelven magyarok által vagy Magyarországról irt, vagy Magyarországon nyomtatott művek (Hung.)	1,631 1,949
22	Idegen nyelven irt encyclopaediák	24 121
	Összesen	14,704 24,460

Ezekon kívül van kettős-példány (duplum) hozzávetőleg 3—4 ezer mű mintegy 7—8 ezer kötetben, s meg vannak az akadémia kiadványai. Továbbá egy rendezetlen hírlap- és levéltár, ez utóbbiban az u. n. Szemere-tár.

40. Soproni ev. lyceum nagy könyvtára.

Sopronban 1557-ben alakult az ág. hitv. latin iskola, de 1674-ben az evangélikusoktól elvéteztett, s így a könyvtár alapítása az új gymnasium létesítésével egyidőre (1682) tétetett. E könyvtárral 1825-ben egyesített az evang. gyülekezetnek 1666-ban alapított könyvtára, 1827-ben az első leltározás már 10.750 kötetet mutatott ki. Az újabb gyarapodások közül Glosius Dánielnek 2,630 darabból álló hagyatéka (1840.) külön kezeltek s külön alapítványból gyarapittatik. Mind e könyvtárak (összesen 24,022 darab könyv) a lyceumi épületben 6 tűzmentes szobában vannak elhelyezve, kezelőjük egy tanár, jelenleg Müllner Mátyás igazgató, ki ezért szabad lakást nyer. Az alapon kívül (összesen 2600 frt) az új tanulók beiratási díja fordittatik beszerzésekre. A könyvtár osztályozása (l. »Magyar Könyvszemle« 1880-ki évfolyam 7. l.) még régi rendszer szerint történt, czédulajegyzék nincs. Könyvei között van négy unikum, u. m.: »Comenii Januae linguae latinae Vestibulum« bártfai 1698-ki kiadása, Kassai András ujfalusi lelkész predikatiója az özvegyeségről (Bártfa 1644.), az Evangéliumok s epistolák (Keresztur 1614.), s Evangeliumos könyv (Csepreg 1831.) E művek az 1882-ki könyvkiállításon is közszemlére lévén téve, a »könyvkiállítási emlék«-ben ismertetvék. A kéziratok közt nevezetesebbek: Pergamenre irt teljes latin biblia 1380-ról. Ó szövetségi könyvekhez német nyelven irt magyarázat: írta Ivan Lessovitz 1445. Statuta communitatis terrae fluminis Sancti Viti 1527. (Pergamenre irt szép kézirat). Hrabovszky György scrinium antiquariuma 14 kötetben, mely a hazai protestantismus történetéhez sok érdekes adalékot nyújt.

42. Marosvásárhelyi ev. ref. kollegium könyvtára.

Régi hires könyvtár, melynek különösen hungaricumokban gazdag gyűjteményét nagyban gazdagította az a körülmény, hogy a Sárospatakról, majd Gyulafehérvárról is kiüzött protestans tanárok és tanulók itt telepedtek le. Azóta is igen sok elhunyt protestans tanár s lelkész hagyományozott könyveket, köztök Wyttenbach marburgi egyetemi tanár. Jelenleg egy terem s két boltozatos szoba van tele; a könyvtárnoki szoba 5·5 m. széles s 6·6 meter hosszú, melyekben 22,579 könyv őriztetik. A könyvtár mellett van egy kis okirat s éremgyűjtemény; továbbá 6 drb ezüst emléktábla, 46 ősi nemes czimer, 15 zászló s mintegy 200 darab kép s rajz. A könyvtár részletes leírását a buzgóságról s szakértelméről ismeretes bibliograph-könyvtárnok *Koncz József* tanár (ki könyvtárnoki teendőiért 52 frtot kap) részletesen megírta az intézet 1876/7-ki iskolai értetítőjében s a »Magyar Könyvszemle« 1979-ki évfolyamában. Ugyan ő 1884-ben a könyvtár többes példányainak igen érdekes jegyzékét adta ki nyomtatásban. Egy hozzánk küldött jegyzék szerint a könyvtárban 218 drb 1559—1711. közt megjelent magyar mű van, melyek közül Szabó K. nagy munkájában nem emlittetnek a következők:

Komáromi Cs. György : Hungaria illustrata, Utrecht 1655. — Kalendarium, Lőcse 1668.

Rácz János : Gyászvers Békés Horváthi János, Bernben elhalt egyetemi mágyar ifju szüleihez, Basel 1674.

Medgyesi Pál : Praxis Pietatis, Kolozsvár 1677.

Kun István : Hét napi utitárs, Kolozsvár 1677.

Técsi János : Liliium humilitatis, Kolozsvár 1679. — Kalendarium, Kolozsvár 1687—8.

Pápai Páriz Ferencz : Igazság koronája. Halotti oratio, (egybe kötve) Kolozsvár 1697.

Tótfalusi Kis Miklós : Apologia Bibliarum, Kolozsvár 1697. — Vectigal Transilvaniaicum, Kolozsvár 1700.

— Isten eleibe fölbocsátandó áhitatos imádságok, Bártfa (XVII. század).

Madarász Márton : Kegység gyakorlása, Lőcse (XVII. század). — Dictionariolum, Kolozsvár 1702. — Kalendarium, Kolozsvár 1708.

43. Lugossy-féle könyvtár Debreczenben.

Lugossy József egykori hires debreczeni tanár s m. t. társaság rendes tagja, némcsak szenvedélyes. de ritka szakértelemmel bíró könyvgyűjtő volt s így unokahugára, Joó István debreczeni tanár nejeére Széles Irmára, hagyott könyvtára a hazai könyvtárak között igen előkelő helyet foglal el. Különösen igen sok 1711. előtt nyomtatott magyar mű van benne. Szabó Károly 270-et sorol fel, köztök 17 unikumot, melyhez a »Magyar Könyvszemle« 1882-ki évfolyamában még 6 unikum soroltatik.

Más tekintetben is igen nevezetes a könyvtár. *Révész Kálmán* jeles bibliograph, *Révész Imre* fia, hozzánk küldött ísmertetésében többek közt a következőket írja: »A hungaricumokon kívül az astrogostikumok, uranographicumok, az orientálék, bölcselmi és összehasonlató nyelvtudományra tartozó művek vannak legnagyobb számmal, végül különösen a szanszkrit nyelv és irodalom oly módon képviselve, mint hazánkban sehol. A szanszkrit művek száma mintegy 250-re tehető, az u. n. »Nála irodalom« pedig teljesen össze van gyűjtve. A perzsa s arab nyelvre vonatkozó művek közt a legdrágább kiadások: a Sah Name párizsi diszkiadása, Freytag, Richardson, Wallers, Villiams stb. nagy szótárai meg vannak.« Igen értékes s becses a kézirat gyűjtemény is, habár Lugossy sokat (Lugossy codex, Szilágyi Benjamin István Synodaliai, Kazinczy levelezései, Szemere Pál-féle kéziratok stb.) ajándékozott életében közintézeteknek. Nevezetesen köztök a régi oklevelek, hires emberek levelezései, Szilágyi Sándor mult század elején élt kővárvidéki pap még ki nem adott becses naplója stb. A könyvtárról Géresi Kálmán, Lugossy közel rokona, a debreczeni nagykönyvtár igazgatója, irt rövid ísmertetést »Debreczen város egyetemes leírása«-ban, melyek az orvosok és természetvizsgálók 1882-ki nagy gyűlése alkalmával jelent meg.

A könyvtár különben teljesen rendezetlen, egy része Debreczenben s a másik része Lugossy szülőhelyén Felső-Bányán (Szatmármegye) van. A debreczeni rész rendezését közelebb *Révész Kálmán* kezdte meg. A kötetek számát 22,000-re becsülik.

46. Ballagi-féle könyvtár Budapesten.

Dr. Ballagi Mór akadémiai rendes tag már 1838. óta nagy szorgalommal gyűjtötte a könyveket s könyvtárában különösen a modern nyelvészeti, szótári s újabb theologiai művek hazánkban szokatlan nagy számmal fordulnak elő. E könyvtár, fia (dr. Ballagi Aladár egyetemi tanár s akadémiai tag) gyűjteményével egyesítve, Budapesten a legnagyobb magánkönyvtárak közé tartozik, mintegy 20,000 kötet. Ballagi Aladár szenvedélyes gyűjtő is, gyűjteményei közt vannak: 18-ik századi magyar s német nyelvű hirlapok (67 darab), gyászjelentések mintegy 8000 darab; magyarországi iskolai értesítők 3,200 drb; az ősnymtatványok colophonos lapjainak külön gyűjteménye, egyetlen a hazában, 1455—1500. közt 32 darab; továbbá családi és hatósági pecsétek, régi érmek, régi metszvények s térképek, ezek közt unicum egy Magyarország régiségre nézve harmadik térképe, melyet »Adam Henricpetri« készített »Zu Basel den 15. Tag Junij 1577.« A könyvtár számára megvették egészen Urházy György és Konopi Czigler Antal, részben Saphir, Fogarassy János, Dömötör János s Tomcsányi József könyvgyűjteményei.

A könyvtár s szintén becses kéziratgyűjtemény értékesebb darabjai a következők:

1. Külföldi művek:

Egidii de belle mere tractatus de permutatione beneficiorum, Item Johannis de ligniano tractatus de pluralitate beneficiorum. Impressi Parisiis per Johannem Barbier impressorem. S. a. (XV. század). Hain csak loeweni kiadását ismeri.

Diogenes Laertius. Impressum Bononiae per Jacobum de Ragazonibus. A. d. 1495. die 30. Marci. V. ö. Hain, Nr. 6,204.

Von der Babylonischen gefengknusz der Kirchen, Doctor Martin Luthers. S. l. e. a. (1520.) A czimlapon Luthernek, mint augusztinus barátnak arczképe, Cranach Lukácstól; az utolsó lapon egymásba harapó két kutya. V. ö. Kuczyski: Flugschriften Luthers. Nr. 1,400.

Luther bibliájának, Melanchton 11 művének, Agricola, Camerarius, Maior, Calvin s több más reformátor egy-egy művének editio princeps.

Les ordonnances ecclesiastiques de l'eglise de Geneve. Item l'ordre des escoles de ladite Cité. 3 különböző apró nyomtatvány.

Michlal Jofi Salamon Nun Melechtól. Rabbinicus commentár az egész ó-szövetség szövegéhez. Leibnitz sajátkezű sorközi latin jegyzeteivel.

Az új testamentomnak a londoni biblia-társaság által kiadott héber fordítása, 1813. Dr. Gesenius sajátkezű igazításával,

2. Hungaricák.

Magyar nyelvű régi nyomtatvány, 1711-ig, 72 darab. Ezek, valamint a magyar vonatkozású német és latin nyelvűek, között érdekesebbek, részben unicumok a következők:

V. M. Matheis Blochinger: Klag an künigkliche Maiestat Vngern vnd Behem wider ainen Lutherischen münch etc. Wittemberg, 1522.

Excommunicatio In Joannem Zapulianum, qui se Regem Hungariae nominat, publicata per Italian, Germaniam, Hungariam, et Boemiam. S. l. e. a. 4°.

Georgy Agricole Oration: anred vnd vermanung zu den groszmechtigsten... Fürsten Ferdinandum zu Vngern / Böhem / Dalmatien vnd Croation könig / von kriegsz rüstung vnd heerzug wider den Türchen / durch Laurentium Werman aus dem Latein insz Teutsch gebracht. 1531. Gedruckt zu Nüremberg.

Reformatio Ecclesiae Coronensis Ac Totivs Barcensis Provinciae. Cum Praefatione Philippi Melanchthon. Vittembergae Anno. M. D. XLIII.

Pécsi Lukács: Szent Ágoston doctornak imádsági. Nagyszombat, 1591. Egykoru magyar kötésben. Teljes példány, minő ezen kívül csak még egy létezik: Kolozsvárt, az erdélyi muzeumban. Lásd Szabó Károly: R. M. K. I. 249. szám.

Hatwan in Vngern mit gestürmter Handt gewonnen vnd eingenommen. Dergleichen was sich jetzund in Siebenpürgen zugetragen etc. Gedruckt zu Nürnberg, 1596.

Gönci György: De disciplina ecclesiastica. Debreczen, 1613. Még két példány ismeretes (a muzeumi és akadémiai könyvtárban.) Lásd Szabó K.: R. M. K. II. 350.

Prágai András: Fejedelmeknek serkentő órája. Bártfa 1628. A fordító ajánlatának újra nyomtatott első levelével, mely példány ezen kívül még csak Ráth György gyűjteményében van meg. Ld Könyv Szemle 1880. 299. l. Comenius Ámostól: Janua Lingvae Latinae. Hozzá: Comenii Januae Lingvae Vestibulum. Lócse, 1649. Ezen kívül még csak egy példány van (az egyetemi könyvtárban). Lásd Könyv-Szemle 1879. 36. lap.

Comenius Ámostól: Index Vocabulorum. Lócse 1649. Unicum. Leirva: Könyv-Szemle 1879. 288. l.

Uj és ó Kalendarium. Bécs 1664. Az 1664-ki dráva-mura-melléki magyar-török háborúról szóló egykoru kézirati naplójegyzetekkel. Ezen kívül csupán egy példány ismeretes (az academiái könyvtárban). Lásd Szabó Kár.: R. M. K. I. 1,008. sz.

Pereszélyi: Grammatica lingvae Ungaricae. Tyrnaviae 1682. Ezen kívül csak a nemz. muzeumi könyvtárban van meg. Lásd Könyv-Szemle 1879. 26. l.

Blasius Lövey, der Augspurgischen Confession zugethanen in Raab Prediger: Ein Lied bey Einweihung eines Bethauses zu gebracht. Anno 1696. S. I. Unicum.

Pataki János: Halotti Predikatio Kende Ferentz Uramnak Teste felett. Debreczen 1702. Unicum. Ismeretve: Könyv-Szemle 1879. 292. l.

Hit által meg-tisztított szívnek Hitbeli Tsokja, Avagy Böjti Imadtság. 1705. S. I. Unicum. Ismertette: Könyv-Szemle 1879. 292. l.

Magyar Kurir. I. évfolyam, I. negyede. Bécs, 1786/7. Unicum.

Joh. v. Csaplovics: Archiv des Königreichs Ungern. I. Bd. Csaplovics János példánya; a szerző sajátkezű igazításával és bő jegyzeteivel.

Megemlítendő még, hogy van e könyvtárban egy-egy példány Thurzó György nádor, Apafi Mihály erdélyi fejedelem, gr. Hadik András budai főhadparancsnok könyvtárából, s 3 darab mű, a Louvre fölégetett könyvtárából III. Napoléon stampigliájával ellátva; ezek egyikén, vörös nyomtatban e sorok olvashatók: Bibliothèque du citoyen Napoléon Bonaparte.«

G. Kéziratok.

Eredeti oklevél 1268-tól fogva 1711-ig, 450 darab.

Külön csomagokba kötött kéziratgyűjtemények, melyek mindenike legalább százdarabból áll: Czegléd városára vonatkozó eredeti okmányok, 1368—1798. Abauj- és borsodmegyei birtokokról szóló eredeti acták, 1419—1770. A görgényi ev. ref. egyházmegye eredeti jegyzőkönyvei s egyéb irományai, 1600—1760. A gr. Teleki, Csernátoni és Incze családok levelezése a XVIII. század végén s a XIX. elején. Dósa Gergely marosvásárhelyi jogtanár kiadatlan jogtudományi dolgozatai s apróbb irományai. Bányakerületi ág. hitv. ev. papok levelezése, 1783—1797. Bekötte. Keresztes Zsigmond marosvásárhelyi kir. táblai ülnök eredeti irományai. Tomcsányi Ádám egyetemi tanár eredeti iratai. Vajda Péter kiadatlan művei s egyéb eredeti kéziratai. Konopi Czigler Antal eredeti irományai. Arady János saját és őseire vonatkozó eredeti okmányai. Gyulai báró Gaál Lajos eredeti irományai. A brassói kormánybiztosság eredeti jegyzőkönyvei s összes irományai 1848/9. Tomcsányi József békésmegyei főispán összes iratai. A moldva-oláh-országi ev. ref. missió eredeti okmányai.

Bekötött, nagyobb s értékesebb kézirati művek: Chronicon Hungarorum Budense, ad exemplar aug. bibliothecae Viennensis. Iniciallékkal díszítve, másolta Szakács József, Bécsben 1824. Servet Mihálytól: De trinitatis erroribus libri VII. 1531. Másolat. Servet Mihálytól: Dialogorum de trinitate libri duo. 1532. Másolat. Dávid Ferencztől: Enarratio disputationis Albanæ. Gyulafehérvár, 1568. Másolat.

Rövid és egyenes elmélkedés az közönséges anyaszentegyházról mely elsőben a witenbergai nevezetes Academián Doctor Jacob Márton által az deáki nyelvnek folyása szerint megpróbáltatott és annak utánna Sárvári Budak György által magyarra fordítottat Anno 1637 Die July 20. Jóváhagyását írta »Perényi Horvát András Witembergában 1637 20. Julý.« Eredeti.

Röm. Kaysz. May. Ferdinandi III. Hoffstatt zu Regensburg aufm Reichstag. Anno 1653. Eredeti.

Kecskeméti W. Péter ötvöskönyve. Irni kezdte 1644-ben Brassóban, folytatta Váradon, bevégezte Kassán, 1671-ben. Eredeti. Bevezetéssel és glossariummal ellátva, kiadta Ballagi Aladár. Budapest 1884. n. 8-r. 192 lapon.

Magyar nyelvű beszédek gyűjteménye. Elmondattak Gyöngyösön 1676. s a következő években. Eredeti.

Kösziklán épült ház ostroma. Kocsi Csörgő Bálint latin munkája után fordította Bod Péter. Lemásolta Szalontai László, Körös-Tarcsán 1772. E mű eredetije lappang; jelen másolat, a Lipcsében 1866-ban Szilágyi Sándor által kiadott munkánál 141 lappal bővebb.

Unbilliges Verfahren des Erz-Hauses Oesterreich gegen die Evangelische. Másolat. Nyomtatásban is megjelent 1757-ben.

Rezik Jánostól: Theatrum Eperjesiense. 1687. Másolat.

Erdélyi közpolitikai acták, pasquillusok, történelmi, jogi és theológiai jegyzetek gyűjteménye. 1738—1789. Egykoru másolat.

Promptuarium Samuelis Vajda Csernátoni. Marosvásárhely, 1767. Eredeti.

Joh. Georg Neubergers Abhandlung von den Einkünften der Klöster. Másolat.

Csernátóni W. Sámuel külföldi akademiákon vezetett utazási naplója. 1776. Eredeti, kiadatlan.

Egy felsőmagyarországi szabadkőműves páholy német nyelvű irományai II. József korából. 3 kötet. Eredeti.

Csizi Jánostól: Könyvhullatással egyveleges sírásra és kesergésre serkentő keserves trombita szó. Sárospatak, 1784. Eredeti.

Keresztyéni tanítás a munkásságról; II. József korából. Eredeti.

V. J., erdélyi gyalogezredben szolgáló gránátos őrmester táborozási naplója a Hóra támadástól az 1796-iki felsőolaszországi hadjáratig. Eredeti.

Bessenyei György kiadatlan művei 4 kötetben. Köztük: Magyarországnak törvényes állása; a bihari remete; Tarimenes utazása III. könyv, melynek két első könyve lappang, s harmadik csupán a sárospataki ref. collegium könyvtárában van még meg. Másolta P. J., Sárospatakon 1815-ben.

Kelemen Imrétől: Institutiones juris Hungarici. Pest 1806/7. 3 kötet, in 4°.

Világi dallos könyvecske. Iratott Csurgai Mihály által Pesten 1830—1831. Két kötet. Eredeti.

Az 1833/4. pozsonyi országgyűlés jegyzőkönyve és tárgyalásai.

Országgyűlési Szemle. Szerkeszti Záborszky Alajos. Pozsony 1843.

Gil Blas de Santillana Le Sage-től. Magyarra fordította Incze József, gyulafehérvári fogságában, a 19. számú kaszmatában, 1851. dec. 14—1852. máj. 10-ig. Öt kötet. Eredeti.

Don Carlos, drámai költemény 5 felvonásban. Irta Schiller (jámbusokban), fordította Ballagi László. Eredeti, kiadatlan.

A zarándok útja, Bunyan Jánostól. Angolból Ballagi László. »B. L.« jegy alatt nyomtatásban is megjelent. Pesten 1867-ben, két kötetben.

Elmélkedések a keresztyén vallás lényege felett. Irta Guizot, francziából fordította Ballagi László. Eredeti.

Szórakozottak. Vigjáték, írta Kotzebue. Fordította Ballagi László és Pázmándy Dienes. Eredeti.

Szilaj Pista. Népszinmű 3 felvonásban; Petőfi elbeszélése után Ballagi László. Eredeti.

A biblia magyar fordítása Ballagi Mórtól, nagy részben sajtókészen. Néhány ív próbanyomat.

A magyarországi várak története, Ballagi Aladártól. 1865—1868-ig, 18 kötetben; attól fogva czédulákon gyűjtve.

Erdély naplóírói a XVII. században. Pályanyertes mű, Ballagi Aladártól. 1868. 28 ív; kiadatlan.

Az őserődítések Magyarországon, Ballagi Aladártól. 48 ív.

Könyvtartan (bibliotekonomia), Ballagi Aladártól. 42 ív; kiadatlan.

Hazai és külföldi utazási naplók, Ballagi Aladártól. 1869—1884-ig, 15 kötetben.

Magyar népköltési gyűjtemény, Ballagi Aladár által. 19 kötet; czédulákon folytatva.

47. Gr. Zichy Jenő szentiványi könyvtára.

A könyvtárt gr. Zichy Domonkos rosznyói püspök 1840-ben alapította s 1846-ban megvette 8,900 forintért Simon István veszprémi kanonok s szent-keresztii apát gyűjteményét is. Jelenleg a könyvtár vasajtókkal ellátott bolthajtásos külön teremben van, de rendezetlen, fele részben egyházi latin könyvekből áll, melyek számát a tulajdonos 20,000-re becsüli. Van mellette egy pár régi térkép s földgömb a mult század elejéről s egy 1200 forintos távcső.

49. Batthyányi könyvtár Gyulafehérvártt.

Gr. Batthyányi Ignác erdélyi püspök 1798-ban kelt adománylevelével harminczezer forintra becsült könyvtárát az erdélyi r. kath. egyházmegyének ajánlotta fel, kikötvén annak nyilvános jellegét. Azóta e könyvtár az elhunyt papok s tanárok könyvtáraival gyarapodva, Gyulafehérvártt a trinitariusok volt templomában van, régiség s ásványgyűjteménnyel s csillagvizsgáló intézettel kapcsolatban. Az épület berendezése azonban hiányos s tűzmentességről nincs gondoskodva.

A nagy könyvtárt egy kanonok (840 frt), egy könyvtárnok (300 frt) s egy szolga (210 frt) kezelik a külön alap kamataiból; a fenmaradó csekély rész könyvek beszerzésére fordítatik. A szakok szerint rendezés még a huszas években történt s így igen hiányos. Az újabb hagyományok s letétek (köztök Kovács Mihály s Fogarassi Mihály püspökök könyvei) egyáltalán nincsenek számba

véve s így kimutatásunkban sem közöltetnek, bár a jelenlegi könyvtárnok *Beke* Antal számukat 15,000-re teszi, mely összeg a táblázatunkban részletezett számban (18,334 mű) nem foglaltatik.

A könyvtár tulnyomólag theologiai jellegű, de becses darabok s ritkaságok elég nagy számmal fordulnak elő. Így van egy evangéliuma Nagy Károly fiainak korszakából; itt van a Döbrentei codex, a Batthyányi-féle hymnarium s más unikumok. A kéziratokról 1871-ben *Beke* Antal adott ki egy 56 lapra terjedő füzetet »Index manuscriptorum Bibliothecae Batthyányianae, Diocesis Transylvaniensis« czim alatt.

50. A budapesti nemzeti kaszinó könyvtára.

A budapesti nemzeti kaszinót, társasköreink e legnevezetesebbikét, alapítója gróf Széchenyi István már kezdetben (1827) könyvtárral látta el, 338 kötetből álló gyűjteményét használatra átengedve. Még ez évben egyes tagok 250 könyvet ajánlottak fel s azonkívül hirlapokra 1200 frtot s magyar könyvek vételére 500 frtot fordítottak. 1833-ban a könyvek szaporítására már ezer forintot adtak s azontul rendszeresen ennél is többet, úgy hogy a könyvtárra fordított összeg csak az ötvenes években s a hatvanas évek elején volt kisebb, a legnagyobb volt 1877-ben, midőn hirlapokra és folyóiratokra 2120 frt 90 kr., könyvekre és kötésekre 3153 frt 71 kr., összesen 5273 frt 61 kr. fordítottatott. 57 év alatt a könyvtárra kiadatott összesen 153,843 frt 44 kr. (átlag évenként 2699 forint). 1884-ben kiadatott hirlapokra és folyóiratokra 2346 frt 77 krt s könyvekre 1150 forint.

A könyvtár magánjellegű, még a tagok is csak az egyesület helyiségében használhatják, mely 1867 óta a kaszinó palotájában a második emeleten egy nagy teremben s 3 kis szobában van. Külön olvasó-terem létezik. A könyvtárt egy 660 frt tiszteletdíjat élvező tiszt kezeli a könyvtári bizottság vezetése alatt. Van kétféle katalog s egy inventárium.

A könyvtár története s jelen állapotát ismertető hozzánk beküldött terjedelmes kéziratból, melyet Csontos János állított össze, közöljük e következő részleteket:

A könyvtár közvetlen kezelése eleinte a kaszinó egyik irnokára volt bízva, kit 1835-ben *Antal* Mihály m. tud. akadémiai levelező-tag, mint rendszeresített könyvtárnok váltott fel. Ő már 1834-ben mint irnok a kaszinó szolgálatában volt s a könyvtári bizottság megbízásából ez évben elkészítette a kaszinó könyveinek és lapjainak első inventariumát. Ezen inventáriumból megtudjuk: hogy a kaszinó könyvtára 1834-ben 673 munkából és közel 3000 kötet könyvből, hirlap és folyóiratból állott. S ha ehhez hozzáadjuk a részvényesek által letéteményezett és ajándékozott könyveket, melyeknek száma 588 kötetre ment, a kaszinói könyvtár könyvállománya ekkor a negyedfél ezer kötetet már meghaladta.

A könyvtári bizottság 1838-ban a könyvtár rendszeres lajstromozást rendelte el s a munka keresztülvitelével, *Antal* Mihály könyvtárnok szembaja miatt, Szalay László akadémiai levelező tagot és segédjegyzőt külön tiszteletdíj mellett bizta meg, ki azonban a párizsi könyv- és levéltárakban folytatott buvárlatai miatt csak később felelhetett meg reá bizott feladatnak.

1840-ben a könyvtári bizottság megállapította azon elveket, melyek a kaszinó könyvtáránál úgy ennek irányára, mint gyarapodására és föntartására nézve mérvadóak.

1842-ben a korán elhunyt gróf Desseffy Aurél végrendeletében 278 magyar, latin, német, francia, angol, görög, spanyol és olasz munkából és 433 kötetből álló könyvgyűjteményét a kaszinó könyvtárának hagyományozta, mi által ennek legnagyobb alapítója lőn. Utána későbbben *Tasner* Antal, *Láng* Ignác, *Szilágyi* Ferencz, *Török* János, *Weisz* Bernát F. és mások jelentékeny adományokkal gyarapították a könyvtárt. Ezekből különös figyelmet érdemelnek *Szilágyi* Ferencz és *Török* János adományai, kik közül az első az »Augsburger Allgemeine Zeitung« 1798—1848-iki folyamait teljes 130 kötetben, az utóbbi pedig egy önálló szekrényben, mely Széchenyi nevéről és czimeréről Széchenyi-szekrénynek neveztetik, gróf Széchenyi István munkáit ajándékozta a könyvtárnak, továbbá azon munkákat, melyeket mások gróf Széchenyi Istvánról irtak.

A könyvtár folytonos gyarapodásával 1850-ben a könyvtári bizottság a könyvtár szakszerű lajstromozását s a könyvlajstrom kinyomatását határozta el s a munka végrehajtásával, *Antal Mihály* könyvtárnok elhalálózása következtében, *Tóth Lőrincz* kaszinói s m. tud. akadémiai rendes tagot bízta meg, ki a végrehajtandó rendezés elveiről és módozatairól egy konkrét javaslatot nyújtott be, mely a hazai könyvtárrendezési mozgalmakhoz, úgy mint a magyar könyvtártudományhoz érdekes adalékokat nyújt.

A rendezés és lajstromozás még ez évben megindult, de azt *Pákh Albert* író, publicista s m. tud. akadémiai tag csak 1852-ben, mint *Antal Mihály* könyvtárnok halála után a nemzeti kaszinó könyvtárnoka fejezte be, ki ez évben a nemzeti kaszinó könyvtáráról egy kötet katalogust tett közzé, melyben az intézet gyűjteményének anyagát betűrendben és szakok szerint ismertette. E jegyzék 850 példányban nyomtatott, szerkezeténél fogva bibliographiai irodalmunknak díszére válik s még ma is haszonnal forgatható. Ez időre esik *Toldy Ferencz* statisztikai kimutatása ¹⁾ a könyvtárról, melyben mintegy 7000 darabot mutat ki.

Pákh Albert, ki közel tíz évig állott a kaszinó-könyvtár élén, a könyvtári adminisztrációban tudományos rendszert s a könyvtárban rendet honosított meg, mely az intézetre minden tekintetben előnyös volt. Működésének a könyvtár történetében maradandó nyoma van. — Utána a könyvtárnokságban *Urházy György* publicista, kaszinói tag és országgyűlési képviselő következett, ki a kaszinói könyvtár utolsó rendszeresített könyvtárnoka volt. Halála után a könyvtár felügyelete *Menyhárt Antal* kaszinói pénztárnokra és jegyzőre, közvetlen kezelése pedig *Macskási N.* felügyelőre bízott kik hivatalukat a könyvtári bizottság felügyelete alatt ez idő szerint is viselik.

A könyvtár történetéből kiemelendő még, hogy az 1873-ban a nemzeti muzeum rendszere szerint újból rendeztetett. A rendezést *Barna Ferdinánd* muzéumi könyvtárőr s akadémiai levelező tag több napi-díjnyokkal s egy szolgálóval hajtotta végre.

A nemzeti kaszinó könyvtára tehát, ha az utolsó évek szerzeményeit kivesszük, teljesen rendezve és lajstromozva van. Betűrendes és szakkataloguson kívül van még egy mutató könyve is (index), melyben a legújabb szerzemények vannak bevezetve. Ezenkívül a könyvtár nyomtatott katalogusa 1852-ben látott napvilágot s 7000 kötet könyvnek címét sorolja fel.

A könyvtárban a történeti szak van leggazdagabban képviselve, ezután következnek: a politika, államtudomány, közélet, társadalom, törvény, jogtudomány, büntetőjog és sajtó, továbbá a remekírók, szépirodalom, művészet, muzeumok, ifjúsági iratok, játékok és a földirat, statisztika, utazások, helyrajzok, népismertetés és kalauzok szakai, melyekből különösen az utóbbi ritka, értékes és illusztrált művekben különösen gazdag.

A könyvtár legnagyobb kontingensét a magyar irodalom termékei s a magyar történeti kutatók szolgáltatják. A könyvtár birja a m. t. akadémia s a Kisfaludy-társaság összes kiadványait, a magyar zeneiróknak legnagyobb részét s a magyar tudományos irodalomnak minden nevezetesebb termékét. Birja továbbá a »Tudományos gyűjtemény« összes folyamait, *Kossuth Lajos* országgyűlési tudósításait, 1832—1836-ig (kéziratban), a *Pesti Hirlapot* 1841—1847-ig, az 1848—9-iki *Közlönyt*, *Március Tizenötödikét* és több ez időbeli ritka hirlapot. A külföldi irodalom ritkább termékeiből meg vannak: *Ersch és Gruber Encyclopaediája*, a *Revue des deux Mondes* összes folyamai, az *Edinburghi és Westminsteri Review-uk* s több más ritka munka. Szépirodalmi munka aránylag kevés van a könyvtárban.

A könyvtár könyveinek száma 1884. végén a legújabb megolvasás szerint a következő volt:

1. Irodalomtörténet. Itészet. Nyelvészet. Bibliographia. Szótárak. Encyclopaedia. Könyvnyomtatás. Akadémia	450 mű	991 kötet
2. Remekírók. Szépirodalom. Művészet. Ifjúsági iratok. Muzeumok. Játékok	1,185 »	2,186 »
3. Philosophia. Nevelés. Tanodaügy. Testgyakorlat. Vallás. Egyház. Mythologia	398 »	780 »

¹⁾ Uj Magyar Muzeum 1850—1851. 300 l.

4. Történelem. Életírás. Emlékbeszédék. Anthropologia. Oklevél. Érem. Czimertan. Genealogia. Régiségek	1,295 mű	3,264 kötet
5. Földirat. Statisztika. Utazások. Helyrajzok. Népismertetés. Kalauzok	785 »	1,209 »
6. Politika. Államtudomány. Közélet. Társadalom. Törvény. Jogtudomány. Büntetőjog. Sajtó.	1,213 »	1,719 »
7. Nemzetgazdaság. Pénzügy. Ipar. Kereskedelem. Közlekedés	397 »	687 »
8. Természettudomány. Orvostan. Baromorvoslás. Gazdaság. Földművelés. Állattenyésztés. Erdészet. Vadászat. Kertészet. Sport.	531 »	902 »
9. Matematika. Csillagászat. Építészet. Kézműtan. Hadtudomány.	134 »	178 »
10. Vegyesek. Operák.	65 »	593 »
11. Hírlapok és folyóiratok	340 »	4,600 »
12. Felvétetlen.	600 »	1,000 »
Összesen	7,393 mű	18,109 kötet

Ezek közt van 13 kézirat, 2 régi 1711. előtti magyar nyomtatvány, 400 térkép és 1 földgömb.

A könyvtárban van ezenkívül egy régi festmény, állítólag Mária királynénak, II. Lajos özvegyének arczképe, a XVI. századból.

A könyvtár 1884-ben vásárlás útján gyarapodott:

110 hírlappal és folyóirattal	300 kötetben.
<u>330 munkával</u>	<u>500 kötetben.</u>
Összesen . 440 munkával	800 kötetben.

A könyvtárt az intézet helyiségeiben 1884-ben 1800 kaszinói tag használta, kik összesen 3210 kötet könyvet olvastak.

A könyvtárban régi magyar nyomtatvány csak kettő van: Calepinus szótárának bázeli kiadása (1605.) s Szenczi Molnár Albert szótára 1703-ból. A kéziratok következők:

1. Diarium Comitiorum et Acta Diaetae Annorum 1741. et 1751. Latin kézirat. Ivrét. 2 kötet.
2. Jordanics József: Nagyméltóságu gróf Festetich Antal Urnak Dég és Illekő város több különféle uradalmi örökös földes Uraságának nagykegyelmességű Uramnak alázatos kézcsókolással nyujtandó haszonszükségletek a mezei gazdaságról. 4°. 1 kötet.
3. Gaal József: Tanácslatok a magyarországi mezei gazdák számára. 1828. 4°. 1 kötet.
4. Kossuth Lajos: Országgyűlési tudósításai 1832—1836-ból. 4°. 3 kötet.
5. Deák Ferencz és Hertelendy követjelentése az 1830/36-iki országgyűlésről. Ivrét. 1 füzet.
6. Deák Ferencz jelentése az 1839/40-iki országgyűlésről. Ivrét. 1 füzet.
7. Kolozsvári tudósítások. 1834. 4°. 1 kötet.
8. Nagyszebeni országgyűlési tudósítások. 1837. Szerk.: Virágh Károly. 4°. 1 kötet.
9. Gróf Dezewffy Aurél hátrahagyott s a nemzeti kaszinónak ajándékozott könyvei. 1842. Ivrét. 1 füzet.
10. Záborszky Alajos: Országgyűlési tudósításai. 1843. 1847. 4°. 2 kötet.

A nagy számmal levő diszmunkák közül kiemeljük a következőket:

Papyros Ebers: Das hermetische Buch über die Arzneimittel der alten Egyptier in heratischer Schrift Leipzig 1875. Nagy folio. 2 kötet.

Schliemann Heinrich: Atlas trojanischer Altherthümer. Leipzig 1874. Ivrét. 2 kötet.

Marcoc Paul: Voyage a travers l'Amerique du Sud. Páris 1869. 4°. 2 kötet.

Michaud: Histoire de Croisades. Páris 1877. 2°. 2 kötet.

Perrot G. et Chipier Ch. Histoire de l'art dans l'antiquité. Páris 1882—1884. 4°. 2 kötet.

Kretschmer Carl: Die Trachten der Völker Europas von Beginn der Geschichte bis zum 19-ten Jahrhundert. Zweite Auflage. Leipzig 1882. 4°.

Richthofen (Freiherr von) Ferdinand. China. Ergebnisse eigener Reisen und darauf gegründeter Studien. Berlin 1881—1883. 4°. I—IV. kötet.

Reiset (le Comte de Reiset): Modes et Usages au temps de Marie-Antoinette par le comte de Reiset. Páris 1885. 4°. 2 kötet.

Falke (von) Jacob: Hellas und Rom. Stuttgart. Ivrét.

Nordland Fahrten: Malerische Wanderungen durch Norwegen, Schweden, Irland und Schottland, England und Wales, Holland und Dänemark. Leipzig 1881. Folio. 3 kötet.

Russel William Howard: The Prince of Wales'tour, a Diary in India with some account of the visite of his Royal Highness te the courts of Grece, Egypt, Spain and Portugal. London 1877. 8°.

Yriarte Charles: Les Bords de l'Adriatique et le Montenegro. Paris 1878. 2°. 1 kötet.

Rousselet Louis: L'Inde des Rajahs voyage dans L'Inde centrale et dans les presidences de Bombay et du Bengale Paris. 1877. 2°.

Ujfalvy-Bourdon: De Paris a Samarkand. Paris 1880. ivrét.

Lacoix Paul összes diszmunkái. 8 kötet. 4 r.

Falke: Die Kunst im Hause. Wien, 1882.

Sz.-Erzsébet élete. Pest, 1857. ivrét.

A nemzeti kaszinó könyvtáráról a következő ismertetések jelentek meg:

Pregardt János. A pesti Nemzeti Casinóról. Erdélyi Híradó. 1828. I. 28, 51.

Pesti Casino. Hasznos Multságok. 1829. II. 37.

Pesti Nemzeti Casino. Jelenkor. 1833. 25, 48.

Casinók Magyarországon. Honművész. 1833, 6.

Nemzeti Casino Pesten. Hazai és külföldi Tudósítások. 1854. I. 12, 1837, I. 14. 1839. I. 12.

Nemzeti Casino. Pregardt János igazgatótól. Magyar Kurir 1834. I. 12; jelenkor 1834. 11. sz.

Nemzeti Casino. Pregardt János igazgatótól. Jelenkor 1835. 9, 14, 50.

Gróf Széchenyi István felszólítása a pesti Casino tagjaihoz. Hasznos Multságok 1839, I. 15. Századunk 1839, 16.

Pákh Albert. Kalauz a Nemzeti Casino könyvtárához. Pest 1852, 8 r.

51. A kolozsvári tudományegyetem könyvtára.

Mint fentebb említettük, e könyvtár az erdélyi muzeumi könyvtárral összeköttetésben áll egy könyvtárnok, jelenleg a tudós bibliograph Szabó Károly vezetése alatt. Magának az egyetemi könyvtárnak van jelenleg még egy könyvtárőre: Bedő Dániel, egy könyvtártisztje: Zilahi Kiss Béla s két napi dijasa. A könyvtár 1872-ben a kolozsvári jogakadémia, orvos-sebészeti tanintézet s a Benigni-féle könyvgyűjteményből alakult, két szobában van, melyeken vasajtók s vasablak-táblák vannak, állománya 18,030. A gyarapításra az országgyűlés általányt (1884-ben 4000 forintot) szavaz meg s ehhez járul még a beiratási díjak fele része. A könyvtár alapezímirtára kész, a szakcezímirtarak közel állanak a befejezéshez. Mint új könyvtár, régibb nevezetesebb művekkel nem igen dicsekszik.

54. Gr. Hadik Barkóczy Ilona könyvtára Pálócson (Ungmegyében).

A könyvtárt a mult század végén gr. Barkóczy János, a jelenlegi tulajdonos nagybátyja alapította s fő zömét a francia encyclopaedisták művei képezték. A könyvtár teljesen rendezetlen, a tulajdonosnő tavernai kastélyában s kassai házában is vannak könyvek ládákbán, a közölt kötet szám (18,000) csak becslés eredménye. A könyvtárral kapcsolatban álló, de szintén rendezetlen levéltár is igen beces.

60. Országos m. k. statisztikai hivatal könyvtára Budapesten.

Teljesen modern jellegű könyvgyűjtemény, melyben csak a Magyarország ismertetésére vonatkozó művek közt van néhány darab a mult századból. A könyvtár nagy részét a különféle statisztikai hivataloktól nyert cserepéldányok képezik, melyek változatosságát tanusítja az, hogy a táblázatban közlötteken kívül még bolgár, dán, finn, görög, holland, horvát, illyr, japan, khinai, lengyel, norvég, olasz, orosz, portugál, román, ruthén, spanyol, svéd, szerb, tót s zsidó nyelven irt nyomtatványok is előfordulnak benne. A statisztikán kívül a földrajz s nemzetgazdaság van leginkább képviselve s mindkét irányu gyűjtemény igen beces. Gazdag gyűjteménye van továbbá e könyvtárnak az egyházi

schematismusokból, Magyarországról irt monográphiákból, a hazai s külföldi kiállítások nyomtatványából s végül igen becses a nemzetgazdasági, statisztikai s encyclopaediai jellegű folyóiratok gyűjteménye. A könyvtárt jól kezelik, czédulajegyzéke teljes s a budapesti 1885-ki orsz. kiállítás alkalmából *Findura* Imre jelenlegi könyvtárnok összeállításában 60 quart ivre terjedő nyomtatott czimjegyzéke is jelent meg, melynek előszavából kiemeljük, hogy a könyvtárra 1884. végeig 20,146 firt 60 kr. fordított (a személyi kiadások, lakbér, butorzat stb. ide nem számítottván) s a kikölcsönzések száma 1884-ben már 3833-ra emelkedett. A könyvtár nem nyilvános jellegű, de szakférfiak által használása megengedett. 1884. végén 5878 mű volt benne 17,239 darabbal. 1887-ben Budapesten a földművelési miniszterium most épülő palotájába fog átvitetni, hol tűzmentes helyiségben lesz, mint jelenleg is.

61. Pápai ref. főiskola könyvtára.

A könyvtár jelenlegi helyisége (1856. óta) nagy boltíves, utczára szolgáló 7 ablakos, 52 láb hosszú, 26 láb széles és vasablak-táblákkal ellátott terem s egy vele párhuzamosan futó, raktárnak használt, 52 láb hosszú, 8 láb széles folyosó. A könyvtárnoki tisztelet egy tanár külön díjazás nélkül mellékesen viszi, czédulajegyzék nincs. A könyvtár jelentékenyen gyarapodott Kazay Gábor, Deáky Gedeon, Pázmándy Károly, Hodosi Karácsonyi Antal és Lázár, Tóth Ferencz, Királyföldy Péter könyvgyűjteményével, a m. tud. akadémia könyvkiadványaival, br. Baldácsi Antal rézmetszetgyűjteményével és Sárközy József régi pénzgyűjteményével. Jelenlegi könyvtárnoka Tóth Dániel, a darab szám 17,256.

62. A központi papnövélde könyvtára Budapesten.

Régi könyvtár, részben még a pálosoktól, kiktől erednek az egyik teremben levő szép könyv-állványok is. A könyvtár a második teremmel csak 1883-ban bővített ki, midőn az 1874-ben elhunyt Stadler Ferencz nyugalmazott esztergommegyei áldozár mintegy 6600 darabra menő könyvtára beolvasztatott. Czédulajegyzék készülöben. A könyvtárt egyik tanulmányi felügyelő (jelenleg dr. Való Simon) 100 forint tiszteletdíjért kezeli, gyarapítására ujabban nagyobb gondot fordítanak, jelenleg már mintegy 17,000 darab könyv van benne. A könyvtár tűzmentességéről nincs gondoskodva.

63. A kassai jogakadémia könyvtára.

A könyvtárnak néhány régi becses darabja is van (Szabó Károlynál 53, 54, 176, 230, 231, 236, 524, 618, 619, 940, 1059, 1160. stb. számok alatt), melyekről, valamint az ősnymtatványokról a jelenlegi könyvtárnok, dr. Rössler István a felső-magyarországi muzeum IV-ik (1882) évkönyvében s a »Magyar Könyvszemle« 1882-ki évi folyamában részletesen irt. Említés van még róluk Mayer »Wiens Buchdruckergeschichte« czimű munkájában.

Kimutatásunkban az alapítási év csak 1784-re van téve, de valószínű, hogy e könyvtárban az 1657—1777. közt fenállott kassai egyetemi s a jezsuita kollegium könyvei közül is sok van, mely könyvtárak 4800 kötettel bírtak. Ujabban különösen Kossovich József, Bobrányi János, Dégen Gusztáv, Turcsányi Vincze ajándékoztak nagyobb számú könyveket. A könyvtár jó kezelés alatt áll, bár czédulajegyzéke még nincs. Szakférfiak is használják, de nem nyilvános jellegű s olvasóterem hiányzik. Köteteinek száma 16,845.

65. Aradi főgymnáziumi könyvtár.

Alapját a 8196 darabot tevő *Orczy-könyvtár* képezi, melyet Arad város vásárolt meg, s melyben a francia encyclopaedisták s a francia forradalomra vonatkozó művek hazánkban ritka nagy számmal vannak meg. Jelentékeny rész (3039 darab) még a Vásárhelyi család által 1873-ban adományozott gyűjtemény. A könyvtár kiválóbb darabjai közül a jelenlegi könyvtárnok, dr. *Márki Sándor* az »Alföld« című lapban (1885. 32. sz.) a Rákóczy bibliát (Nürnberg 1475.), továbbá a »Századok«-ban (1881. 335. l. és 1882. 421. l.) két becses kéziratot ismertetett, továbbá *Nuszbeck Sándor* az orsz. méhészeti társulatban (1883.) *Toldy József*nek a méhekről szóló kéziratát. Teljes czédulajegyzék van. A helyiség egy terem, melynek tűzmentességéről nincs gondoskodva. Összes tartalma 16,599 könyv.

70. A kegyes tanítórend nyitrai társházának könyvtára.

16,281 darabból álló könyvgyűjtemény. Nehány becsesebb régi magyar nyomtatványa az 1882-ki könyvkiállításon szerepelt. Van két régi nyomtatvány, egyik: *Summula confessionis utilissima* etc. 2. Anton. archiepiscopus florentinus 1467. *Aurea epistola Joannis Pici Mirandulae*. Parisiis 1550. Kéziratai között érdekes *Gyöngyösy* István Báthory erdélyi fejedelem történetéről irt eredeti kézírata. A könyvtár különben leginkább csak a rend tagjainak hagyatékából gyarapodik.

76. Dankó József kanonok magánkönyvtára Esztergomban.

Dankó szenvedélyes gyűjtő, kinek ornamentikai graphikus gyűjteménye az 1882-ki országos kiállításon feltűnést keltett. Könyvtárában is a hittani s műtörténelmi műveken kívül ezekre fekteti a fősúlyt. Tisztán graphikus gyűjteménye (mely a könyvtár kiegészítő részét képezi) mintegy 10,000 darabból áll. Van benne miniature, aquarell, toll- és egyéb rajz 370 darab; műfénykép 2346, Dürer-féle metszet-gyűjtemény 359, arczkép 3000, ornamentikai önálló lap 1800, azonkívül szemelvények a metszésnek legelső korától: a tiszta nyomat és nielloktól kezdve mostani időkig, különös tekintettel az olasz, német, németalföldi és francia műtörténelmi jelentőségű lapokra.

Maga a könyvtár két nagy teremben s egy szobában van, s tulnyomólag latin nyelvű. Körülbelül 15,000 darab. Van tiz kodexe, melyből 4 pergamen; nyelvre nézve egy magyar a XVI-ik század végéről: »*Niecky Eores Matthiasnak, szegeni bűnös embernek, az irgalmas Vr. Istenhöz, irgalmassagh kérő esedezése*i és alázatos imádsági«; azonkívül 4 latin, 3 német, 2 vegyes keleti és nyugoti nyelven.

77. Eperjesi ág. hitv. kollegium könyvtára.

Rendezetlen könyvgyűjtemény igen sok becses régi s új munkával. Szabó K. nagy művében 34 könyvét sorolja fel, de ezen kívül itt őriztetnek még *Huszár Gál* evangéliuma s epistolái (Nagy-Szombat 1698.); *Manuale Marianum* (Nagy-Szombat 1700.); *Endter Marton*: *Liliom kertecske* (1701.). Rövid leírása a »Századok« 1881-ki évfolyamában jelent meg. Jelenlegi helyisége a kollégium fűthetetlen nagy termében van, hol még a tiszai kerület s a sáros-zempléni esperesség levéltára is őriztetik. Könyvállománya mintegy 15,000 darab.

82. Besztercezi ág. hitv. főgymnázium könyvtára.

A három teremben elhelyezett könyvtár szépirodalmi részéről, összesen 2882 kötetről, három nyomtatott jegyzék is jelent meg 1872., 1875. és 1882-ben, a többi részről azonban czédulajegyzék sincs. Tűzmentességi intézkedések nincsenek. A könyvtárt ujabban gyarapították: gr. Bethlen Lajos, a besztercezi kölcsönkönyvtár s olvasó-egylet; Zimmermann András, Friedenfels Jenő s Storch Frigyes tanár örökösei. Megjegyzendő, hogy mintegy 6000 iskolai program van a könyvtárban, az összes darabok száma 14,575.

84. Losonc városi közkönyvtára.

Teljesen rendezett nyilvános könyvtár, melynek 7923 műről szóló nyomtatott könyvjegyzéke (1883.) s teljes czédulajegyzéke van. 1884. végén a könyvvállomány már 14,486 darabot tett. 1884 második felében adatott át a közhasználatnak s ebből magyarázható meg az olvasók csekély száma, bár a könyvtári termen kívül 24 □ meter nagyságu fűthető olvasó-szoba is van. A könyvtár tőkége 1000 frt, ezen kívül a város a könyvtárnok s szolga fizetésén kívül 100—150 frtot ad évenként könyvvásárlásokra.

Az említett nyomtatott katalogus bevezetésében közölve van a városi képviselő testület 1883. április 4-én alkotott tanuságos szabályrendelete a közkönyvtár kezeléséről, melyből átvesszük a következőket: A könyvtár felügyeletét a városi képviselő testületből három évre választott nyolcz tagu gondnokság vezeti, mely legalább évnegyedenként ülést tart. A könyvtár hétköznapokon 9 órától 12-ig bárkinek nyitva áll díj nélkül; kikölcsönözni könyveket azonban csak olvasási díj s megfelelő kauczió letétele mellett lehet. Kauczió nélkül könyv nem adható ki, valamint bekötetlen könyvek sem. A könyvtárnok a 10 forinton felül levő összeget a városi pénztárnak adja át s a város közgyűlése intézkedik a könyvtár költségvetéséről s más szükségleteiről a gondnokság előterjesztésére. Jelenleg a szépirodalmi művek vannak többségben, de a szabályrendelet utasítja a gondnokságot s könyvtárnokot, hogy lassanként minden tudományszak jelesebb műveit beszerezzék. A könyvtár keletkezéséről sem e jegyzék, sem a hozzánk beküldött kimutatás nem nyújt tájékozást.

85. A báró Prónay-család könyvtára Acsán (Pestmegyében).

Már régibb időkben is ismert magánkönyvtár volt, Wallaszky »*Conspectus reipublicae literariae in Hungaria*« (422. l.) címü művében felemlíti. Br. Prónay Gábor gömöri főispán alapította s jelenleg, mint a családi hitbizomány birtokosa, br. Prónay Dezső, az ág. hitv. felekezet egyetemes felügyelője, kezeli, ki magánkönyvtárának nagy részét is egyesítette vele. A könyvtár Acsán külön álló, tűzmetes, 38 méter hosszú s 9½ méter széles épületben van, benne egy nagy terem, egy szoba raktár s kapcsolatban áll egy kis természetrajzi s tanszergyűjteménnyel. Hajdan ez épületben könyvtárnoki szoba is volt, de 1840 óta nem lévén könyvtárnok, a helyiség olvasó szobául használtatik. Az utolsó könyvtárnok 15 folio füzetből álló 9699 könyvről szóló irott jegyzékén kívül újabb katalogus nincs, a könyvek száma jelenleg 14,356.

A könyvtár aránylag gazdag a mult században megjelent protestans theologiai művekben; nevezetes darabjai is vannak, többek közt egy Velenczében 1487-ben nyomtatott s festett initialékkal ellátott latin biblia, egy papir-codex a 15-ik század elejéről német és latin énekekkel s praedikatiokkal, továbbá Luther Márton összes műveinek wittenbergi első (1539—1572.) kiadása 12 folio, régi kötésben. A mult század francia, német, angol tudományos folyóirataiból számos évfolyam van meg, így Hedonville-féle »*Journal des Savans*« teljesen (1665—1771.). Emlitendők még Katona történetének teljes példánya (43 kötet), egy 1607-ki nagyszombati magyar kalendárium, melyet br. Prónay Gábor Farkas Lajos könyvtárából szerzett meg s unikumot képez, végre kézsmárki br. Tököli István albuma (1596—1602.) címü autograph gyűjtemény, mely szintén unicum.

86. Ráczevei Eötvös Károly ügyvéd könyvtára Budapesten.

Különösen politikai röpiratokban igen gazdag gyűjtemény, melynek egyrésze azonban Veszprémben és Mező-Szentgyörgyön teljesen rendezetlen. A tulajdonos vette meg 1876-ban Vermes Illés volt 48-ki követ és veszprémmegyei alispán s 1883-ban *Hindy* Árpád, az »Ellenőr« volt szerkesztőjének könyvtárát. Hungaricák e könyvtárban szép számmal vannak. Könyvek száma 14,095.

87. Dr. Schlauch Lőrincz püspök könyvtára Szatmárnémetiben.

A tekintélyes könyvtár legnagyobb részét *Török* János, volt publicista híres gyűjtőnek 20,000 forinton megvásárolt nagy gyűjteménye képezi, melyben 11,839 kötet s füzet volt tulnyomólag hazánkra vonatkozó művekből, köztök 2303 röpirat, igen tekintélyes részben unikum vagy ritkaság. E gyűjteményről a »Magyar Könyvszemle« 1877-ki évfolyamában Fraknói Vilmos részletes ismertetést közölt, az unicumokat egyenként felsorolva. A könyvtár többi része modern jellegű. Könyvek száma 14,034.

88. A természettudományi társulat könyvtára Budapesten.

Kitünő szakkönyvtár, melynek, kétségkívül, legnagyobb része gondosan megválogatott mű, bár ajándékok is nagy számmal fordulnak elő, így dr. *Bene* Rudolf 2000-nél több művet ajándékozott. Igen becsesek e gyűjteményben a legjobb hazai s külföldi szakfolyóiratok csaknem teljes példányai. A könyvtár kezelése is mintaszerű, könyvtárnoka, *Heller* Ágost tanár minden lehető módot felhasznál annak értékesítésére. A két ablakos, 36 □ méter területű olvasó szobában a folyóiratok s szaklapok legujabb füzetei a tagok szabad használatára ki vannak téve. Nyomtatott jegyzék 1877-ben jelent meg 4528 műről szakok s betürend szerint. A könyvtár célszerűtlen s tüztől nem óvott bérhelyiségben van. A könyvek közt Magyarországra vonatkozó több régi mű van s egy unicum is »Nomenclatura rerum domesticarum« (*Löcse* 1684.). Könyvek állománya 1884. végén 13,978.

89. Nagyszombati érseki főgymnázium könyvtára.

Az 1784 óta fennálló könyvtár 1878-ban lett jelentékenynyé, midőn *Sipeky* Ágoston, *Prileszky* Antal s *Ordódy* Mór családi könyvtárai egyesítették az előbbi kis gyűjteménnyel s az egész egy olvasó-teremben s négy szobában helyeztetett el. Az 1879—84-ki iskolai értesítőkből 656 lapon 3544 mű soroltatik fel; czédulajegyzék van. *Simor* János érsek s *Somogyi* Károly kanonok ujabban sok becses munkát adtak. A szaporítás főképp tandíjakból történik. A könyvek közt van 12 régi magyar nyomtatvány 1711 előtti időkből. Összes állomány 13,713.

93. Medgyesi ev. főgymnázium könyvtára.

Története s leírása az intézet 1863/4-ki értesítőjében jelent meg. Könyvek már a 17-ik században voltak ugyan, de csak a jelen században gyarapították gondosabban. 1817-ben mintegy 1000; 1852-ben már 4800 kötet volt. Még most is igen nagy számmal (5700) szerepelnek az iskolai értesítők. Bécsből többek közt a tudományos akadémia megküldi kiadványait. A könyvtárt egy tanár kezeli 30 forint tiszteletdíjért, szolgálja sincs; a helyiség nem tűzmentes. A könyvek száma 13,148.

94. Kazinczy Arthur könyvtára Berettőn (Zemplénmegye).

Kazinczy Ferencz s Kazinczy Gábor könyvtárai képezik zömét s így igen sok beceses dolog lehet köztök, bár a könyvtár rendezetlen. Nevezetesen benne a Magyarországra vonatkozó külföldi művek, a 40-es és 50-es években megjelent 120 hirlap 223 évfolyama. A kéziratok száma is jelentékeny, ezek közül a mohácsi vész előtti időkből származottak jelenleg az akadémiánál vannak kiadás végett. A könyvtár állománya becslés szerint 13,000 darab lehet.

95. Borsodi s katymári Latinovics Illés könyvtára Katymáron (Bácsmegye).

Rendezett magánkönyvtár, melynek nemrég elhunyt tulajdonosa külön könyvtárnokot (500 frt) s szolgát (200 frt) tartott; a könyvtárnok jelenleg Dervaderits István. A könyvtár (12,714 darab) egy 20 méter hosszú, 8 méter széles, 7 méter magas légfűtéssel ellátott teremben 20 nagy szekrényben van, melyek közül kettő beceses kéziratok számára tűzmentes. A beceses gyűjteményről bővebb ismertetés nem jelent meg.

97. Ipolyi Arnold könyvtára Bars-Szent-Kereszten.

Régi hazai okmányok képek s régiségek gyűjteményével kapcsolatos könyvtár, melynek alapját e század elején Zerdahelyi Gábor püspök vetette meg, de azóta is gyarapodott *Belánszky* József püspök idejében, de főképen *Ipolyi* szerzeményei által. A régi kéziratokat *Kovachich* 1812-ki regestái után a »Magyar Könyvszemle« 1882-ki évfolyama ismerteti s egyes darabokról a könyvkiállítás kalauzában van szó. A könyvtár általában modern jellegű, rendezés alatt áll. A darabok száma 12,500.

98. Székelykereszturi unitárius középiskola könyvtára.

Leírása olvasható a »Keresztyén Magvető« XII-ik évfolyamának második kötetében s e mellett van egy nyomtatott jegyzék is 1879-ről, mely azonban csak 627 műről szól. A könyvtárt kiválóan gyarapították: *Jakab Elek*, *Sándor István*, *K. Horváth János*, *Orbán Balázs*, *Berde Mózes* s a m. t. akadémia. A termék nem tűzveszélyesek. Jelenlegi könyvtárnok *Sándor János* igazgató, tanár, ki e minőségében havonként — két forint »fizetést« kap. A könyvtár átlaga 12,475.

102. Br. Apor-féle könyvtár Marosvásárhelytt.

Ismeretes beceses könyvtár, melyről azonban volt tulajdonosa (br. Apor Károly ítélőtáblai elnök) betegeskedése s elhunytja miatt az általa kilátásba helyezett részletes kimutatást nem kaphattuk meg. A könyvtárt törvénykezési, történelmi s természettudományi művek alkotják főkép. Hires Apor gyűjteménye az 1848/9-ki eseményekre vonatkozó mindennemű nyomtatványokról, mely gyűjteménynek együttesen valamely közkönyvtárba elhelyezése nagyon óhajtható volna. A könyvtár különben rendezetlen volt s részletes leírása nem jelent meg, Volt tulajdonosa 12,000 darabra becsülte.

104. Rakovszky-féle könyvtár Pozsonyban s Lontón (Hontmegye).

Igen beceses családi könyvtár, melyből azonban a szenvedélyes könyvgyűjtő jelenlegi tulajdonos id. *Rakovszky* István kamarás 1847-ben csak mintegy 3500 kötetet örökölt s a többi saját szerzeménye, többek közt 1859-ben Szentiványi Péter hagyatékából 177 részben igen beceses hungaricát

szertett. A könyvtár jelenleg két helyen van, a nagyobb rész (7—8000 kötet) Lontón, a többi mintegy 4000 darab a tudós tulajdonos pozsonyi házában, de terve, mint nekünk írja, hogy az egész könyvtár a pozsonyi házban egyesítették s külön alapot nyerve, önálló nyilvános könyvtárrá legyen. Négy kötet betürendes jegyzéke van. A könyvtár kincsei közt található 49 ősnymtatvány (1470—1515), számos unikum, melyeket Szabó Károly ismertetett; meg van továbbá csaknem teljesen az ugynevezett »Fontes rerum hungaricarum« s az országgyűlési acták 1623—1862-ig részint nyomtatványokban, részint eredeti kéziratokban. Ha a derék tulajdonos e könyvtárt nyilvánossá teszi, Pozsony városa e gyűjteményre méltán büszke lehet.

105. Herczeg Windischgrätz Lajos könyvtára Sárospatakon.

A rendezett főuri könyvtár különösen történeti és katonai művekben gazdag. Tartalma mintegy 12,000 darab. Becsesebb műveiről Szekerák Kálmán, sárospataki plébános, a következő jegyzéket küldte be hozzánk:

1. Dietys Cretensis. Warhafftige Histori vnd beschreibung von dem Troianischen Krieg vnd zerstörung der Stat Troie. Augsburg 1540.
2. Grison Fridericus. A fegyverjáték és lóidomítás kézikönyve. Augspurg 1570.
3. Dionysii Petavii Aurelianensis Rationarium temporum. Moguntiae 1646.
4. Sleidanii. De statu religionis et reipublicae. Argentorati 1557.
5. Ortelius Redivivus et Continuatus. Frankfurt 1665.
6. Beschreibung d. Übergabe d. Ordens des gold. Vliesses an d. römischen Kaiser. Dillingen 1587.
7. Neu-eröffnete historische Bildersaal. Nürnberg 1697.
8. Das alt und neue teutsche Dacia. Johann Tröster. Nürnberg 1666. Képekkel.
9. Histoire du prince Rákóczy. Paris 1707.
10. P. Virgilii M. Opera. Nürnberg 1492.
11. T. Livius und Lucius Florus német ford. 1591.
12. Trithemius. Historia Franciae et Germaniae. S. Galli 1690.
13. Hedion. Chronica. 1545.
14. Áventini. Annales Boicorum. Basel 1615.
15. Hospiniani. De Monachis. 1669.
16. Urstini. Rerum germanicarum. Frankfurt 1670.

109. Szarvasi ág. hitv. főgymnázium könyvtára.

Levéltárral áll kapcsolatban egy nem tűzmentes teremben s két szobában. Mint könyvtárőr egy főgymn. tanár 52 frt 50 krt s mint segéd egy tanuló 10 frt fizetést kap. Régi művek közül meg van Sylveszter János (1541) s Heltai Gáspár bibliája (1551). Leírását Mihálfi József könyvtárnok az iskolai értesítő 1878/9-ki folyamában közölte. A könyvek darabszáma 11,400.

111. Gróf Andrássy Manó könyvtára Betlénen (Gömörmegeye).

A könyvtár alapját báró Balassa Antal vetette meg, szaporították: gr. Andrássy Lipót, gr. Nádasdy s a jelen tulajdonos. A könyvtár helyiségét tűzmentes helyen álló, kőből épült, bádoggal fedett, erős kőboltozattal bíró rotunda épület képezi. Jelenleg rendezés alatt van, de a könyvek száma, 11,251, már tudva van. A művek nagyobb része német nyelvű. Nevezetesebb darabok: egy ősnymtatvány 1495-ből, egy orvosi tartalmu folio kézirat 1439-ből, egy Sebers Wolfgang-féle eperjesi theologiai tartalmu kézirat 1665-ből.

113. Nagyszzebeni jogakadémia könyvtára.

A szász nemzeti egyetem segélyével alapítottatott s 1857-ben külön helyiséget nyert. Gyarapodását a következő adatok mutatják:

1846—7. tanév végén	236 mű,	344 kötet,	97 füzet.
1856—7. » »	1,310 »	1,870 »	906 »
1866—7. » »	2,541 »	4,033 »	985 »
1876—7. » »	4,315 »	6,286 »	2,009 »
Jelenleg » »	4,824 »	8,114 »	2,958 »

A könyvtári átalányon kívül a hallgatók beiratási díja (3 frt) erre fordittatik. Testületektől (Bécsből is) s magánosoktól igen szép adományokat kapott, a szász nemzeti egyetem régebben külön dotatiót adott. Egyes esetekben szebeni lakosok is használhatják. Volt a könyvtárról egy 21 tudományszakra berendezett főjegyzék s egy általános betűszerű könyvjegyzék. A könyvtár alapításáról és régebbi felszereléséről dr. Müller »Taschenbuch der k. k. Rechtsacademie in Hermannstadt pro 1858/9. u. pro 1859/60.« czimű munkájában közölt néhány adatot. Jelenlegi könyvtárnok dr. Neugeboren Emil. Óhajtható volna, hogy az akadémia feloszlata után e könyvtár nyilvános közkönyvtárrá tétessék.

117. Kegyes rendiek tatai könyvtára.

Mint a szerzetes könyvtárak általában, ez is főkép a társház elhunyt tagjainak könyvhagyatékából gyarapodik. Nagyobb adakozók voltak még Takácsy Ignác főtörvényszéki ülnök, Marossy János gyógyszerész s Loutrey abbé, francia nyelvtanár. Nevezetesebb művek: Verbőczy tripartitumának 1517-ki bécsi kiadása. Cantus Catholici 1697. Illyés István katekismusa 1697. Páriz Pápai szótárának 1708-ki lőcsei kiadása. Penther János Frigyes és Leopold Jakab művei. Külön tűzmentes helyisége van az emeleten, egy terem s egy szoba. Könyvek száma 10,420.

11. Sz. Máriáról czimzett sz. Ferenczrendiek tart. könyvtára Pozsonyban.

Régi könyvtár, mely 1821-ben csak külön helyiséget nyert. Sok becses régiség van benne s többek közt két oly codex, melyet régebben a Corvinák közé soroltak s egy nyomtatott munka, melynek czimlapján Mátyás király czimere van. 22 becses codexről Csontos János a »Magyar Könyvszemle« 1878-ki évfolyamában emlékezik meg. A könyvtár különben határozottan theologiai jellegű. Könyvek száma 10,384.

122. Magyar Kossa Sámuel könyvtára Tápió-Szt-Mártonban (Pestmegye)

A könyvtárt Magyar Kossa István a mult század közepén alapította Aranyoson Komárom megyében. A jelen tulajdonos, ki szenvedélyes gyűjtő, 1866-ban vette át s többek közt 1877-ben roffi Borbély Lajos s 1879-ben dr. Kátai Gábor könyvtárának megvásárlása által is szaporította. Ujabban külön épületet állít számára. A könyvtár rendezése s lajstromozása előre haladt állapotban van, átlaga 1884. végén 10,225 darab. Encyclopaedikus jellegű, de különösen a természettudományok, földrajz, népisme s történelem vannak legjobban képviselve. Az időszaki folyóiratok s lapok közül teljes példányban vannak: Vasárnapi Ujság, Budapesti Szemle, Századok, Természettud. Közlöny stb. A latin klasszikusok közt néhány igen régi kiadás. Az 1711-ig terjedő időből mintegy 200 nyomtatvány, köztök legrégebb egy német zsoltár 1494-ben. Szép gyűjtemény van itt az 1848/9-ki szabadságharczra vonatkozó apróbb nyomtatványokból, minők: kiáltványok, hirdetések, torzképek stb.

125. Aczél Péter könyvtára Aradon.

Tekintélyes családi könyvtár, melyet e század elején *Aczél* János alapított. A könyvtár e század második felében Sikulán (Arad megyében) egy czélszerűtlen nagy nedves teremben, részben a padlón összehalmozva, felvigyázat nélkül hevert s ezért sok tekintetben nagy kárt szenvedett. 1885. május havában a jelenlegi tulajdonos a könyveket 40 szekeren Aradra hozatta be s egy külön, e czélra épített nagy teremben szándékozik azokat elhelyezni. A könyvtár jelenleg teljesen rendezetlen s csak egy, a jelenlegi tulajdonos egykori nevelője, *Szabó* Alajos által készített beszerzési jegyzék létezik. Legbecsesebb darabjai közé tartozik: Katona nagy történetének kézirata, a francia encyclopaediának egy teljes példánya, az 1790. évi hazai röpiratoknak egy csaknem teljes gyűjteménye. A kimutatásban közölt számok csak becslés alapján közöltettek, jelenleg sok mű elromolván, a könyvtárban alig lehet több 10,000 darab könyvnél.

127. Pap Károly püspök könyvtára Rév-Komáromban.

A becses, körülbelül 10,000 darabot tevő családi könyvtár, melyet főkép jelenlegi tulajdonosa gyarapított, még rendezetlen. Theologia, bölcsészet, történelem s szépirodalom vannak benne legjobban képviselve. Nyelvek szerint magyar, latin, görög, német és francia művek vannak a sorrendnek megfelelő számban. A nevezetesebb darabokról a tulajdonos a következő sorozatot közli velünk:

A magyarországiak közül 1760. év előtt jelentek meg:

1. Halottas könyv (ezimlap nélkül) a 17-ik századból.
2. Sionvára (idvezült Czeglédi Istvántól) kiadta Köleséry Sámuel, a 17. századból. (Sáros-Patak 1675).
3. Porából megelégedett Phoenix (Gyöngyösi Istvántól), a 18-ik századból (1744).
4. Márssal társalkodó Murányi Vénus (Gyöngyösi Istvántól), a 18. századból (1751).
5. Historia Diplomatica de Statu Religionis Evangelicae in Hungaria etc., a 18-ik századból (MDCCX).
6. Regni Hungarica Historia etc., a Nicolao Istvánffio etc., a 18-ik századból (M. DCC. XXIV).
7. Mausoleum Regni Apostolici Regum et Ducum Norimbergae etc., a 17-ik századból (M. DC. LXIV).
8. Index Corporis Juris Hungarici etc., a 17-ik századból (1699).
9. Animadversiones Apologiae etc. et Veracius Constantius Miles Hungarus, a 18-ik századból (anno reparatae Salutis 1706. — operatae vero Libertatis quarto).
10. Ungaria Suis cum Regibus etc. cum studio R. P. Ladislai Turóczy e Societate Jesu, a 18-ik századból (Tyrnaviae etc. 1729).
11. Annales Veteres Hunnorum, Avarum et Hungarorum ab anno ante natum Christum CCX ad annum Christi CMXCVII. etc. cum studio Georgii Praÿ, a 18-ik századból (M. DCC. LXI).
12. Annales Regum Hungariae etc. cum studio Georgii Praÿ (Pars I—IV), a 18. századból (CD. DCC. LXIV).
13. Sacra Concilia Ecclesiae R. Catholicae in Regno Hungariae etc., a 18-ik századból (Péterffy Károlytól) M. DCC. XLII.
14. Attila etc. edidit atque notas adiecit Matthias Bel, a 18-ik századból (Posonii etc. MDCCXLIV).
15. Historia Regni Hungariae etc. authore Francisco Kazÿ (I—III. Tomus) a 18-ik századból. (Tyrnaviae 1737. 1741. 1749.), stb. stb.

Magyarországot érdeklő művekből fölemlíthetők még a következők:

1. Histoire D'Emeric Comte De Tekeli, ou memoires pour servir à sa Vie etc. Par * * * * 17-ik századból. A Cologne M. DC. XCIV. (I. köt. Tököly arczképével, európai török birodalom térképével s Hongrois című, az azon időbeli magyar férfi és női öltözetet feltüntető képpel).
2. Histoire des Revolutions de Hongrie etc. 1—6. kötet, az 1-ső kötet elején Rákóczy Ferencz arczképe, a 18. századból M. DCC. XXXIX.
3. Histoire des Troubles de Hongrie 1—2. kötet, a 17. századból. Amsterdam 1686. (1-ső kötetben Zrinyi Péter, Nádasdy Ferencz és Frangepán arczképei s ezek lefejeztetései és Magyarország térképe azon korból; a 2-ik kötetben: Bécs ostroma, a nagy vezér megszínoroztatása, Bécs-Ujhely ostroma és bevétele).

F Ü G G E L É K.

A nagy könyvtáraknál alkalmazott könyvtárnokok, könyvtári tisztek stb.

1. Budapesten (a könyvtárak nagysága szerint).

1. *Tudományegyetemi nagy könyvtár.* Igazgató: Szilágyi Sándor. Örök: Szinnyei József, dr. Márki József. Könyvtártisztek: Máté Sándor, Kudora Károly, dr. Szádeczky Lajos.
2. *Nemzeti múzeumi nagy könyvtár.* Könyvtárőr: Majláth Béla. Segédőrök: Barna Ferdinánd, Csontos János, dr. Fejérpataky László levéltárnok, Major Lajos, dr. Szinnyei József. Irnok: Horváth Ignác.
3. *Akadémia nagy könyvtára.* Könyvtárnok: Hunfalvy Pál. Könyvtártisztek: Lindner Erő, Hellebrandt Árpád.
4. *Műegyetemi nagy könyvtár.* Könyvtárnok: Wartha Vincze. Segédkönyvtárnok: Nagy Sándor.
5. *Képviselőház könyvtára.* Könyvtárnok: Küffer Béla. Segédkönyvtárnok: dr. Pickler Gyula.
6. *Ráday-féle könyvtár.* Ideiglenes felügyelő: Petri Elek.
7. *Kegyes tanítórend központi könyvtára.* Könyvtárnok: Kovács János.
8. *Nemzeti kaszinó könyvtára.* Könyvtárfelügyelő: Macskási N.
9. *Orsz. statisztikai hivatal könyvtára.* Könyvtárnok: Findura Imre. Könyvtártiszt: Tettey Emil.
10. *Központi papnövelde könyvtára.* Felügyelő: dr. Való Simon.
11. *Ludovica akadémia könyvtára.* Könyvtárnok: Ziegler N.
12. *II. kerületi egyetemi főgymn. könyvtára.* Könyvtárnok: dr. Lechner László.
13. *Természettudományi társulat könyvtára.* Könyvtárnok: Heller Ágost.
14. *Kegyes tanítórend budapesti társházának könyvtára.* Könyvtárnok: Csaplár Benedek.
15. *Egyetemi orvosikar tanári könyvtára.* Könyvtárnok: dr. Jendrassik Jenő.
16. *Ág. hitv. főgymnázium könyvtára.* Könyvtárfelügyelő: dr. Fröhlich Róbert.
17. *Kereskedelmi s iparkamara könyvtára.* Könyvtárnok: Heller Ármin.

II. Vidéken (helynevek szerint).

1. Alsó Kubin. Árvamegyei Csaplovics-féle könyvtár. Könyvtárnok: Ambróz Imre.
2. Arad. Főgymn. tanári könyvtár. Könyvtárnok: dr. Márki Sándor.
3. Beszterce. Ág. hitv. gymn. könyvtára. Könyvtárnok: Klein Frigyes.
4. Brassó. Ág. hitv. gymn. könyvtára. Könyvtárnok: Gross Lajos.
5. Csorna. Prépostsági könyvtár. Könyvtárnok: Pozsgay Dózsa.
6. Debreczen. Ev. ref. főiskola nagy könyvtára. Könyvtárnok: Géresi Kálmán.

7. Eger. Érseki könyvtár. Felügyelő: Stephanovszky Sándor.
8. Eperjes. Ev. kat. kollégium. Könyvtárnok: Florian J.
9. » Szirmay-féle családi könyvtár. Könyvtárnok: Hazslinszky Frigyes.
10. » Görög kath. egyházmegye könyvtára. Könyvtárnok: Bezeghy János.
11. Esztergom. Benedekrendi társház könyvtára. Könyvtárnok: Vojnits Döme.
12. » Főegyházmegyei könyvtár. Könyvtárnok: Feichtinger ev. János.
13. » Simor János primás könyvtára. Könyvtárnok: Sujánszky Antal. Segédtiszt
Szmatick Antal.
14. Győr. Püspöki nagyobb papnevelő-intézet. Könyvtárnok: dr. Balics Lajos.
15. » Benedek-rendiek székháza. Könyvtárnok: Apa Benedek.
16. Gyula-Fehérvár. Batthyányi könyvtár. Könyvtárnok: Beke Antal.
17. Halas. Ref. főgymn. könyvtára. Könyvtárnok: Csató Lajos.
18. Hédervár. Gr. Khuen Héderváry Károly magánkönyvtára. Könyvtárnok: Fritse József.
19. H.-M.-Vásárhely. Ev. ref. főgymn. könyvtára. Könyvtárnok: Futó Mihály.
20. Jászóvár. Premontrei prepostság könyvtára. Könyvtárőr: Kussinszky Arnold.
21. Kalocsa. Székesegyházi könyvtár. Könyvtárnok: dr. Városy Gyula.
22. Kassa. Jogakadémiai könyvtár. Könyvtárnok: dr. Rössler István.
23. Katymár. Latinovits Illés magánkönyvtára. Könyvtárnok: Dervaderits István.
24. Kecskemét. Ev. ref. főiskola könyvtára. Könyvtárnok: Nagy Ferencz.
25. Keszthely. Gr. Festetich-féle hitbizományi könyvtár. Felügyelő: Pap Sándor.
26. Kézsmárk. Ág. hitv. lyceum könyvtára. Könyvtárnok: Palcsó István.
27. Kismarton. Eszterházi hercegi könyvtár. Ideigl. könyvt.: dr. Merényi Lajos allevéltárnok.
28. Kolozsvár. Erdélyi muzeum nagykönyvtára. Könyvtárnok: Szabó Károly. Könyvtárőr
Böhm Mihály.
29. » Egyetemi könyvtár. Igazgató: Szabó Károly. Könyvtárőr: Bedő Dániel. Könyv-
tártszt: Zilahi Kiss Béla. Napdijsok: dr. Mike Sándor, Keresztes Bálint.
30. » Ref. kollégium könyvtára. Könyvtárnok: Szabó Sámuel.
31. » Unitárius főiskola könyvtára. Könyvtárnok: Boros György.
32. Losoncz. Városi közkönyvtár. Könyvtárnok: Draskóczy József.
33. » Állami főgymn. könyvtára. Könyvtárőr: Telmányi Emil.
34. Máram.-Sziget. Ref. lyceum könyvtára. Könyvtárnok: Szilágyi István.
35. Marosvásárhely. Gr. Teleky könyvtár. Könyvtárnok: Horváth Gáspár.
36. » Ref. kollegium könyvtára. Könyvtárnok: Koncz József.
37. Medgyes. Ág. hitv. gymn. könyvtára. Könyvtárnok: Werner K.
38. Miskolcz. Ref. főgymnázium könyvtára. Könyvtárnok: Kun Pál.
39. Nádasd-Ladány. Gr. Nádasdy Ferencz magánkönyvtára. Kezelő: Horváth József.
40. Nagy-Enyed. Bethlen főiskola könyvtára. Felügyelő: Makkai Domokos.
41. Nagy-Kőrös. Ref. tanító-képző könyvtára. Könyvtárnok: Losonczy László.
42. » Ref. főgymnázium könyvtára. Könyvtárnok: Mészöly Gáspár.
43. Nagy-Szeben. Bruckenthal muzeum könyvtára. Könyvtárnok: Schuster.
44. » Állami főgymnázium könyvtára. Könyvtárnok: Vermes Imre.
45. » Ágostai egyházkerület könyvtára. Könyvtárnok: dr. Orendt Frigyes.
46. » Jogakadémia könyvtára. Könyvtárnok: dr. Neugeboren Emil.
47. Nagy-Szombat. Érseki főgymnázium könyvtára. Könyvtárnok: Melcsiczky Lajos.
48. Nagy-Várad. Latin sz. püspökségi könyvtár. Könyvtárnok: dr. Bunyitay Vincze.
49. Nyitra. Püspöki könyvtár. Felügyelő: Vagner József.
50. » Kegyesrendiek társháza könyvtára. Könyvtárnok: Beck Alajos.
51. Pannonhalma. Főapátsági nagykönyvtár. Könyvtárnok: Halbik Cziprián.

52. Pápa. Ref. főiskola könyvtára. Könyvtárnok : Tóth Dániel.
53. Pécs. Püspöki könyvtár. Ideigl. könyvtárnok : dr. Wurster József.
54. Pozsony. Ág. hitv. lyceum könyvtára. Könyvtárnok : Ha. math Károly.
55. » Jézus társasági kollegium könyvtára. Könyvtárnok : Seywald Othmár.
56. » Jogakadémia könyvtára. Könyvtárnok : dr. Fésüs György.
57. » Városi főreáliskola könyvtára. Könyvtárnok : dr. Wagner Lajos.
58. » B. sz. M. czimzett ferenczrendiek főkönyvtára. Könyvtárnok : Bartoss Arnold.
59. Sárospatak. Ref. főiskola nagykönyvtára. Könyvtárnok : Szinnyi Gerzson.
60. » Windischgrätz Lajos herczeg könyvtára. Kezelő : Szekerák Kálmán.
61. Segesvár. Ág. hitv. főgymnázium könyvtára. Könyvtárnok : Duldner János.
62. Sopron. Ág. hitv. főiskola könyvtára. Könyvtárnok : Müllner Mátvás.
63. Szarvas. Ág. hitv. főgymnázium könyvtára. Könyvtárnok : Mihálfi József.
64. Szatmár-Németi. Ref. főgymnázium könyvtára. Könyvtárnok : R. Vozári Gyula.
65. Szeged. Városi Somogyi-féle könyvtár. Könyvtárnok : Reizner János. Segédkönyvtárnok :
Lázár Béla.
66. » Kegyesrendi ház könyvtára. Könyvtárnok : Firtinger Jakab.
67. Székely-Keresztur. Unitárius középiskola könyvtára. Könyvtárnok : Sándor János.
68. Szombathely. Főgymn. tanári könyvtár. Könyvtárnok : dr. Edelmann Sebő.
69. » Püspöki papnőveldei könyvtár. Könyvtárnok : Pálinkás Géza.
70. Tata. Kegyes-rendiek házi könyvtára. Könyvtárnok : Vanke József.
71. Vác. Egyházmegyei könyvtár. Könyvtárnok : K. Rózsahegy Gyula.
72. » Kegyesrendiek társháza könyvtára. Könyvtárnok : Váry Gellért.
73. Zircz. Apátsági könyvtár. Könyvtárnok : dr. Piszter Imre.

A

HAZAI NAGY KÖNYVTÁRAK ÁLLAPOTA

1884-BEN.

A. Általános

A. tábla.

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Jellege	Alapítási év	Helyiségek		Személyzet		Könyvek száma		
				összes száma	külön olvasó terem	tisztviselő	szolga	kötet	fűzet	összesen
1	Budapesti m. k. tud. egyetem . . .	nyilvános	1637	23	1	11	6	—	—	275,000
2	Magyar nemzeti muzeum . . .	»	1802	14	1	11	4	—	—	264,494
3	Magyar tud. Akadémia . . .	»	1825	6	1	3	3	—	—	179,248
4	Pannonhalmi főapátság . . .	r. k. szerzetes	1802	6	—	2	—	80,000	20,000	100,000
5	Esztergomi főegyház . . .	r. k. egyházi	17száz.	15	—	2	1	—	—	63,741
6	Br. Bruckenthal-féle . . .	nyilvános	1817	9	2	2	1	50,000	6,000	56,000
7	Debreczeni ev. ref. főiskola . . .	főiskola	16száz.	5	1	2	1	—	—	52,351
8	Alsó-Kubini Csaplovics-féle . . .	nyilvános	1839	2	—	1	—	50,208	345	50,553
9	Zirci apátság	r. k. szerzetes	1796	3	—	—	—	—	—	50,000
10	Egri egyház megye	r. k. egyházi	1778	4	1	3	—	—	—	49,769
11	Kalocsai székesegyház	»	1784	12	—	3	—	—	—	46,200
12	Mandel Mór-féle (Bpest)	kölcsön k.	1874	3	—	—	—	—	—	46,000
13	Erdélyi orsz. muzeum	nyilvános	1859	3	1	2	1	—	—	45,000
14	Pécsi püspökség	r. k. egyházi	1760	5	1	1	1	25,000	18,800	43,800
15	Somogyi-féle Szegeden	nyilvános	1881	4	2	2	1	—	—	45,697
16	Műegyetem	főiskola	1846	4	1	2	2	35,675	4,627	40,302
17	Simor János primás	magán	1882	5	1	2	—	31,966	8,233	40,199
18	Eszterházy hercegi család	»	1794	6	—	—	—	—	—	40,000
19	Pozsonyi ág. hitv. ev. lyceum	főiskola	1721	5	—	2	—	37,067	823	37,890
20	Nyitrai egyházmegye	r. k. egyházi	1879	2	1	2	—	32,680	2,476	35,156
21	Vácsi egyházmegye	»	1875	5	—	1	1	—	—	32,700
22	Sárospataki ev. ref. főiskola	főiskolai	1531	4	1	1	—	—	—	31,210
23	Maros-Vásárhelyi gr. Teleki-féle	nyilvános	1800	2	1	1	1	32,160	354	32,514
24	Győri püspöki papnövelde	r. k. egyházi	1821	2	—	1	—	—	—	30,000
25	Gróf Nádasdy Ferencz-féle	magán	1880	2	—	—	—	—	—	30,000

J e g y z e t e k : a) Köteles példányok, b) mint kölcsönző, c) nincs kimutatva, d) hagyaték folytán 1096 kötetművekre adatott ki, h) a személyzet csak kegydíjban részesül, i) a szolgálatot az udvari szolgálta személyzet teljesíti.

adatok.

Ozmlapjegyzék van-e s teljes-e?	Könyvvásárlási alap összege	Kiadások forintokban					Könyvek száma szaporodott 1884-ben			Magyar könyvet vásároltak 1884-ben				Könyvtárt használta 1884-ben	
		személyi kiadás	könyvvásárlásokra	bekötésre	más kiadások	összesen	ajándék folytán	cserében	vétél által	tudományos művet	értéke forint	szépirodalmi művet	értéke forint	olvasó s kölcsönző	kikölcsönzött munkák száma
van	13,000	15,706	11,803	2,803	342	30,705	3,184			—	—	—	—	43,857	47,372
»	—	14,099	3,512	1,129	703	19,443	4,152	2,461	1,049	—	—	—	—	22,542	53,104
részben	5,000	5,240	3,600	854	591	10,285	204	770	357	—	—	—	—	9,899	13,524
van	—	650	2,125	607	282	4,664	5,200	—	495	—	—	—	—	128	6,900
»	—	1,216	200	100	—	1,516	5	—	60	—	—	—	—	15	145
—	van	944	3,800	400	300	5,444	230	190	250	—	—	—	—	110	654
van	»	800	1,000	150	—	1,950	661	—	383	—	—	—	—	347	1,500
—	1,256	600	—	—	—	600	20	—	—	—	—	—	—	180	1,321
—	—	—	500	120	—	620	—	—	185	—	435	—	—	65	470
van	van	—	—	143	—	143	236	—	—	—	—	—	—	—	315
»	»	500	—	—	—	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	1,200	250	1,100	2,550	—	—	—	—	—	—	—	500	40,000
van	3,000	2,860	2,360	640	110	5,970	376	42	437	—	—	—	—	247	4,000
—	2,233	—	—	—	—	—	2,000	—	—	—	—	—	—	—	—
—	2,000	3,060	1,546	255	425	5,286	1,060	—	753	—	411	—	98	3,437	5,173
van	5,000	72	3,728	1,115	85	5,000	53	—	872	—	355	—	—	11,440	18,403
van	—	—	5,130	1,828	—	6,958	—	—	1,235	—	—	—	—	—	—
hiányos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
van	van	100	215	47	1	363	581	—	49	—	118	—	29	294	3,416
—	24,760	100	958	206	18	1,282	31	—	322	—	428	—	17	—	—
van	van	400	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,000		—	—	1,000	438	438	84	—	250	—	80	215	700
—	—	480	—	—	20	500	40	—	300	—	—	—	—	21	—
részben	—	50	241	125	4	420	6	—	79	79	—	—	—	10	25
—	—	—	500	100	—	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—

tel, e) az összeg nagysága nincs kimutatva, f) a más kiadásokat az iskola fedezi, g) mintegy fele a dotationnak magyar j) csak ismerősök használták, k) rendezés miatt pontos adatok hiányzanak, l) a könyvtárt a házi káplán kezeli.

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Jellege	Alapítási év	Helyiségek		Személyzet		Könyvek száma		
				összes száma	külön olvasó terem	tisztviselő	szolga	kötet	füzet	összesen
26	Dr. Wenzel Gusztáv	magán	—	—	—	—	—	—	—	30,000
27	gr. Festetich hitbizományi . .	nyilvános	1763	2	—	1	—	—	—	29,534
28	Képviselőház	hatósági	1873	3	1	2	1	—	—	29,205
29	Kézsmárki ág. hitv. lyceum . .	középiskolai	1722	2	—	1	—	20,200	8,100	28,300
30	Kolozsvári ref. collegium . . .	»	1656	3	1	2	—	24,846	2,486	27,332
31	Nagyapponyi Apponyi család .	magán	1822	1	—	—	—	—	—	26,000
32	Kolozsvári unitarius főiskola .	főiskolai	16 sz.	5	—	1	—	—	—	26,307
33	Krauss Paulin (Arad)	kölcsön	1860	2	—	—	—	25,500	10	25,510
34	Jászóvári premontrei rend . .	r. k. szerzetes	1802	4	—	1	—	—	—	25,315
35	Zombor sz. k. város	nyilvános	1857	2	—	1	—	—	—	25,146
36	Lauffer Tivadar (Bpest)	kölcsön	1834	3	—	1	—	—	—	25,000
37	Brassói ágost. főgymnasium . .	középiskolai	1550	6	1	1	—	—	—	24,487
38	Dunamelléki ev. ref. e. Ráday-féle	ev. ref. felekezet	?	1	—	—	—	—	—	24,460
39	Krispin József (Arad)	kölcsön	1830	2	—	—	—	—	—	24,000
40	Soproni ág. h. ev. egyh. lyceum .	főiskola	1682	6	—	1	—	20,882	3,142	24,024
41	Kegyes tanítórend bpesti központi	r. k. szerzetes	1880	2	—	1	—	—	—	22,810
42	M.-Vásárhely ev. ref. collegium .	középiskola	1718	3	1	1	—	18,190	4,389	22,579
43	Lugossy-féle könyvt. (Debreczen)	magán	?	c)	—	—	—	—	—	22,000
44	Zay-féle (Zay-Ugrócson)	»	1840	3	—	—	—	—	—	20,500
45	Br. Augusz Imre (Szegzárdon) . .	»	1860	c)	—	—	—	20,000	400	20,400
46	Dr. Ballagi Mór és Aladár	»	1838	—	—	—	—	—	—	20,000
47	gr. Zichy Jenő (Szt-Ivány) . . .	»	1840	1	—	—	—	—	—	20,000
48	N.-Kőrösi ref. tanító képző intéz.	népokt.	1875	e)	—	—	—	3,353	16,352	19,705
49	Erdélyi r. kath. egyházmegye . .	r. k. egyház	1798	5	—	2	1	—	—	18,334
50	Nemzeti kaszinó	egyleti	1827	4	1	1	—	—	—	18,109
51	Kolozsvári m. k. tud. egyetem . .	nyilvános	1872	2	1	3	1	—	—	18,030

Jegyzetek: a) Az összeg nagysága nincs kimutatva, b) mint kölcsönző, c) a könyvtár rendezések az egyetem pénztárából fedeztettek, g) naponta 40 - 50 olvasó használta a könyvtárt.

Czimlapjegyzék van-e teljesen?	Könyvvásárlási alap összege	Kiadások forintokban					Könyvek száma szaporított 1884-ben			Magyar könyvet vásároltak 1884-ben				Könyvtárt használta 1884-ben			
		személyi kiadás	könyvvásárlásokra	bekötésre	más kiadások	összesen	ajándékfolytán	cserében	vétel által	tudományos művet	értéke frt	szépirodalmi művet	értéke frt	olvasó s kölcsönző	kikölcsönzött munkák száma		
																művek	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
van	—	600	133	—	—	733	—	—	25	—	40	—	—	—	—		
—	a)	2,850	3,744	588	50	7,232	500	800	2,500	—	500	—	135	b)	300	2,000	
részben	—	12	161	13	—	186	126	—	96	88	140	2	5	b)	135	240	
van	400	—	240	35	322	597	68	—	146	—	240	—	—	b)	82	199	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
részben	a)	3 alap	100	1,420	58	20	1,598	347	—	2,059	—	1,500	—	—	b)	41	106
van	—	—	300	20	120	440	—	—	400	—	—	—	200	b)	300	?	
—	—	—	506	57	—	563	c)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	250	413	132	29	824	1,256	—	176	—	—	—	—	b)	167	?	
—	d)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
van	400	200	400	100	35	735	86	—	112	—	45	—	—	b)	1,125	1,823	
részben	d)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	200	50	500	750	—	—	100	—	—	100	100	—	—	—	
—	e)	2,600	188	42	—	230	8	—	97	—	112	—	30	b)	592	1,642	
részben	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
»	a)	van	53	405	60	6	524	174	—	318	—	364	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
van	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	d)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
van	a)	van	—	138	21	2	161	61	—	66	—	35	—	53	b)	53	125
—	a)	»	1,350	—	—	—	1,350	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
van	a)	»	660	3,496	600	—	4,756	—	—	440	—	—	—	—	1,800	3,210	
van	—	4,000	3,449	3,386	f)	809	—	—	7,644	476	—	—	—	g)	—	—	

miatt, pontos adatok nem adhatók, d) az adatok teljesen hiányzanak, e) több szobában van elhelyezve, f) más ki-

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Jellege	Alapítási év	Helyiségek		Személyzet		Könyvek száma		
				összes száma	olvasó terem	tisztviselő	szolga	kötet	fűzet	összesen
52	Heckenast G. utóda (Pozsony) .	kölcsön	1850	—	—	—	—	—	—	18,000
53	Steiner Zsigmond (Pozsony) . .	kölcsön	1847	—	—	—	—	—	—	18,000
54	gr. Hadik Barkóczy Ilona (Palócz)	magán	18. sz.	1	—	—	—	—	—	18,000
55	N.-Enyedi Bethlen főiskola . . .	főiskolai	1629	2	—	2	—	—	—	17,860
56	Kecskeméti ev. ref. főiskola . . .	»	17. sz.	4	—	—	—	13,693	4,103	17,796
57	Nagyvárad püspökség	r. k. egyházi	1802	3	—	1	—	—	—	17,663
58	Nagyszebeni m. k. állami főgym.	középiskola	1854	—	—	—	—	8,053	9,384	17,437
59	Segesvári főgymnasium	»	1684	2	—	—	—	9,579	7,657	17,236
60	Orsz. statisztikai hivatal	hatósági	1867	4	—	2	—	7,122	10,117	17,239
61	Pápai ref. főiskola	főiskolai	1783	2	—	—	—	16,141	1,115	17,256
62	Bpesti központi papnövelde . . .	r. k. egyházi	?	2	—	1	—	12,000	5,000	17,000
63	Kassai kir. jogakadémia	főiskolai	1784	2	—	1	—	—	—	16,845
64	Halasi ref. főgymnasium	középiskolai	1760	2	—	1	—	—	—	16,698
65	Aradi főgymnasium	»	1873	1	—	—	—	7,191	9,408	16,599
66	M. kir. honv. Ludovica Akadémia	szakiskolai	1872	3	—	2	—	15,159	1,371	16,520
67	Selmecbányai m. kir. bányász és erd. akadémia	»	1774	4	1	—	—	15,266	1,204	16,460
68	Gyúri sz. Benedek rend székháza	r. k. szerzetes	1806	2	—	1	—	12,435	3,875	16,310
69	N.-Kőrösi ev. ref. főgymnasium .	középiskolai	18. sz.	2	—	1	—	—	—	16,295
70	Kegyes tanítórend nyitrai társháza	r. k. szerzetes	1701	4	1	—	—	15,631	650	16,281
71	gr. Festetics Pál	magán	18. sz.	2	—	—	—	—	—	16,000
72	Váczi kegyesrendi társház	r. k. szerzetes	1824	1	—	—	—	—	—	15,916
73	gr. Héderváry Khuen Károly . . .	magán	—	3	—	—	—	—	—	15,257
74	Pozsonyi Jézus társ. collegium . .	szerzetes	1854	7	—	2	—	—	—	15,130
75	M.-Szigeti hely. hit. lyceum . . .	főiskolai	—	—	—	—	—	—	—	15,090
76	Dankó József (Esztergom)	magán	1855	3	—	—	—	—	—	15,000
77	Eperjesi ev. ker. collegium	főiskolai	18. sz.	1	—	1	—	—	—	15,000

J e g y z e t e k : a) könyvkereskedéssel kapcsolatban, b) mint kölcsönző, c) az adatok hiányzanak, h) a többi jan. 8 és 9 közt az oláhok (mócok) a 36,000 kötetet tevő könyvtár nagy részét elpusztították, 1852. évben a könyvnehány mű.

Czimlapjegyzék van-e, s teljes-e?	Könyvvásárlási alap összege	Kiadások forintokban					Könyvek száma szaporodott 1884-ben			Magyar könyvet vásároltak 1884-ben				Könyvtárhasználat 1884-ben			
		személyi kiadás	könyvvásárlásokra	bekötésre	más kiadások	összesen	ajándék folytán	cserében	vétél által	tudományos művet	értéke frt	szépirodalmi művet	értéke frt	olvasó s kölcsönző	kikölcsönzött munkák száma		
																m ü v e k	
részben	—	600	400	200	180	1,380	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
—	—	d)	—	—	—	—	—	—	100	—	—	100	50	—	—		
—	—	—	300	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	e)	—		
részben	—	40	700	120	5	865	86	—	150	—	—	—	—	—	—		
—	—	—	300	25	—	325	78	12	112	?	210	?	60	?	?		
—	—	c)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
van	—	—	286	16	117	419	257	379	91	91	190	—	—	b)	18	609	
»	c)	van	—	281	20	10	311	259	6	84	84	32	—	—	b)	31	105
»	1,500	2,120	1,382	689	—	4,191	189	312	180	—	361	—	—	—	1,680	3,833	
—	—	c)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b)	—	—
részben	van	—	372	7	—	379	33	—	71	?	51	?	12	—	57	235	
—	—	100	300	80	30	510	15	—	23	23	80	—	—	—	80	200	
—	c)	van	—	565	55	57	677	91	—	110	110	205	—	—	f)	—	—
—	c)	»	—	309	45	—	354	266	—	879	879	309	—	—	b)	18	421
részben	—	—	189	12	—	201	65	238	32	32	19	—	—	—	238	515	
van	—	1,500	1,829	623	—	3,952	35	—	163	?	924	?	48	—	—	—	
»	—	—	—	—	—	—	c)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
»	—	—	2,500	300	—	2,800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	c)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
van	van	25	215	65	4	309	74	—	32	?	89	?	27	b)	67	204	
»	—	—	127	40	—	167	—	—	33	—	—	—	—	b)	60	1,500	
—	—	c)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	h)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	300	—	—	300	—	—	200	200	300	—	—	—	—	—	
van	—	—	—	—	441	441	i)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
részben	—	—	2000	—	—	2,000	—	250	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	500	50	81	15	—	146	85	80	25	—	58	—	—	—	85	407	

kiadásokkal együtt fedeztetnek, e) csak tanárok és tanulók használhatják, f) a tanári testület használhatja, g) 1849. év tár újból alakult, h) a szaporodást a meghalt kegyesrendi tagok után maradt könyvek teszik, i) ajándékban

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Jellege	Alapítási év	Helyiségek		Személyzet		Könyvek száma		
				összes száma	olvasó terem	tisztviselő	szolga	kötet	fűzet	összesen
78	Stolp K. utóda Lauffer Tivadar .	kölcsön	1865	2	—	—	—	—	—	15,000
79	Premontrei rend (csornai) . . .	r. k. szerzetesi	1835	2	—	—	—	13,495	1,389	14,884
80	Ágost ev. egyház (Nagy-Szeben)	felekezeti	18. sz.	6	1	1	—	14,000	800	14,800
81	Bpesti II. ker. kath. egy. főgymn.	középiskolai	1774	2	—	—	—	9,080	5,585	14,665
82	Besztercezi ágost. főgymn. . .	középiskolai	1600	3	—	—	—	8,068	6,507	14,575
83	Szirnai család Eperjes . . .	nyilvános	1835	—	—	1	—	—	—	14,496
84	Losonc város	»	1854	2	1	1	1	—	—	14,486
85	Br. Prónay család (Acsán). . .	magán	1775	3	1	—	—	14,000	356	14,356
86	Ráczekevei Eötvös Károly . . .	»	1862	3	—	—	—	3,471	10,624	14,095
87	Dr. Schlauch Lőrincz	»	—	—	—	—	—	11,943	2,091	14,034
88	M. k. természettudom. társulat .	egyleti	1841	4	1	1	1	11,699	2,288	13,987
89	Nagyszombati érs. kath. főgymn.	középiskolai	1784	5	—	1	—	10,546	3,167	13,713
90	Bpesti kegyes tanítórend	r. k. szerzetes	1717	1	—	—	—	12,449	1,300	13,749
91	Bpesti tud. egy. orvosk. tanártest.	főiskolai	1829	3	1	1	1	12,700	1,000	13,700
92	Szatmár-németi ev. főgymn. . .	középiskolai	1601	2	—	—	—	12,560	1,140	13,700
93	Medgyesi ev. főgymnasium . . .	»	1808	3	1	1	—	7,110	6,038	13,148
94	Kázinczy Arthur	magán	?	—	—	—	—	—	—	13,000
95	Latinovits Illés (Katymár, Bácsm.)	»	1830	1	—	1	1	8,079	4,635	12,714
96	Révai Samu (Eperjes)	kölcsön	1856	—	—	—	—	—	—	12,600
97	Ipolyi Arnold	magán	?	1	—	—	—	—	—	12,500
98	Szék-Kereszturi unit. középtan.	középiskolai	1797	3	—	1	—	12,150	325	12,475
99	Szegedi kegyesrendi ház	r. k. szerzetes	18. sz.	2	—	—	—	10,378	2,000	12,378
100	Marczinkievics Marczell (Kolozsv.)	kölcsön	1870	1	—	—	—	—	—	12,117
101	Dr. Molnár Antal	magán	1866	—	—	—	—	—	—	12,060
102	Br. Apor Károly örökösei	»	?	—	—	—	—	—	—	12,000
103	gr. Dessewffy Aurél	»	1820	1	—	—	—	—	—	12,000

J e g y z e t e k : a) Az adatok hiányzanak, b) az összeg nagysága nincs kimutatva, c) mind kölcsönző, d) van

Címlapjegyzék van-e, s teljes-e?	Könyvvásárlási alap összege	Kiadások forintokban					Könyvek száma szaporított 1884-ben			Magyar könyvet vásároltak 1884-ben				Könyvtár hasznáلتa 1884-ben	
		személyi kiadás	könyvvásárlásokra	bekötésre	más kiadások	összesen	ajándék folyótan	oszerében	vétel által	tudományos művet	értéke frt	szépirodalmi művet	értéke frt	olvasó s kölcsönző	kölcsönzött munkák száma
—	—	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
van	—	—	374	132	—	506	—	—	172	?	178	?	196	—	—
»	1,207	300	100	20	—	420	560	—	40	—	—	—	—	—	—
—	—	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	120
—	van	—	312	53	28	393	350	460	225	?	25	?	14	130	3,600
van	b)	van	166	57	—	24	247	—	—	—	—	—	—	4	10
»	1,000	—	718	—	—	718	—	—	1	1	10	—	—	57	2,661
—	—	—	381	25	—	406	—	—	45	—	—	—	—	—	—
részben	—	—	784	237	—	1,021	26	—	233	?	640	?	144	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
van	—	—	2,001	—	—	2,001	272	—	—	—	—	—	—	205	1,297
—	—	100	400	70	30	600	105	13	223	?	150	?	50	—	—
—	d)	van	—	35	—	35	—	100	—	?	35	—	—	—	—
van	b)	»	620	1,492	493	65	2,670	—	—	?	—	—	—	e)	—
—	f)	120	—	120	27	—	147	700	42	57	57	120	—	650	800
—	f)	250	41	212	28	3	284	40	47	47	?	30	?	4	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
van	f)	500	700	500	100	60	1,360	—	—	145	?	110	?	80	30
»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	c)	500
részben	—	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	c)	25
—	—	24	111	12	—	147	417	—	19	?	107	?	4	143	1,203
van	—	—	—	—	—	—	61	—	—	—	—	—	—	16	142
—	—	—	100	20	160	280	—	—	261	—	—	261	100	95	?
—	—	—	—	—	—	—	—	600	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

35 frtot kamatozó tőke, e) a könyvtár csak a tanárok rendelkezésére áll, f) minden évben ugyanannyi.

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Jellege	Alapítási év	Helyiségek		Személyzet		Könyvek száma		
				összes száma	olvasó terem	tisztviselő	szolga	kötet	fűzet	összesen
104	id. Rakovszky István (Pozsony) .	magán	1792	2	—	—	—	—	—	12,000
105	hg.Windischgraetz Lajos (Sárosp.)	»	?	—	—	—	—	—	—	12,000
106	gr. Zichy Jenő zichyfalvi k. . .	»	1840	2	—	—	—	—	—	12,000
107	Pozsonyi kir. akadémia	nyilvános	1784	5	—	1	—	9,476	2,061	11,537
108	Losonczi m. k. állami főgymn. .	középiskolai	1850	1	—	—	—	10,154	1,350	14,504
109	Szarvasi főgymnasium	»	1804	3	—	2	—	9,600	1,800	11,400
110	Szombathelyi főgymnasium . .	»	1868	3	—	1	—	10,362	914	11,276
111	gr. Andrássy Manó (betléri) . .	magán	?	—	—	—	—	7,678	3,573	11,251
112	Pozsonyi városi főreáliskola . .	középiskolai	1851	1	—	—	—	—	—	11,207
113	N.-Szebeni m. k. jogakademia .	főiskola	1845	5	—	1	—	8,114	2,958	11,072
114	Bpesti ág. h. ev. főgymnasium .	középiskolai	?	—	—	—	—	—	—	11,045
115	Bpesti keresk. és iparkamara .	hatósági	1850	1	—	1	—	8,293	2,766	11,059
116	Miskolczi ev. ref. főgymnasium .	középiskolai	1749	1	—	1	—	—	—	10,836
117	Kegyes tanítórend tatai társháza	r. k. szerzetes	1767	2	—	—	—	8,573	1,847	10,420
118	Sz.Máriáról czim. sz. Ferenc tart. könyvtára (Pozsony).	»	1828	1	—	1	—	—	—	10,384
119	Esztergomisz. Benedek rend. ház	»	1809	1	—	1	—	6,293	4,044	10,337
120	H.-M.-Vásárhelyi ev. ref. főgymn.	középiskolai	1836	1	—	1	—	9,000	1,300	10,300
121	Eperjesi gör. szert. k. egyházm.	felekezeti	1820	2	—	1	—	9,618	642	10,260
122	Magyar Kossa Samuel (Tápió-Szt-Márton (Pestm.)	magán	18. sz.	1	—	—	—	—	—	10,225
123	Szombathelyi püsp. papnövelde	egyházi	1790	3	—	1	—	10,000	200	10,200
124	T.-Sz.-Mártoni v. Matica könyvt.	hatósági	?	—	—	—	—	5,400	4,679	10,079
125	Atzél Péter-féle (Arad)	magán	1800	1	—	—	—	—	—	10,000
126	Löwy Adolf (S.-A.-Ujhely) . . .	kölcsön	1855	1	—	1	—	—	—	10,000
127	Pap Gábor (Rév-Komárom) . . .	magán	?	—	—	—	—	—	—	10,000
128	gr. Eszterházy István (Pozsony).	»	?	—	—	—	—	—	—	10,000
129	gr. Sztáray Antal (N.-Mih. Zemp.)	»	19. sz.	1	—	—	—	—	—	10,000
Összesen			—	358	30	115	130	3.186.642	230.480	3.417.122

J e g y z e t e k : a) Az adatok hiányzanak, b) Minden évről annyi, c) a könyvtárt csak a tanári kar használta, kölcsönző, g) az alap nagysága nincs kimutatva, h) idegen nyelvű mű vétett 110 frtért, k) a helyben olvasók szá-

B. tábla.

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	T u d o m á n y s z a k o k s z e r i n t									
		nyelvészet		bölcselet		történelem		államtudo- mány		természettudo- mány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
1	Bpesti m. kir. egyetem . . .	e) 29,724	—	5,542	—	17,953	—	13,176	—	15,760	—
2	Magyar nemzeti muzeum . . .	e) 9,763	13,313	41,135	55,731	40,870	54,753	11,649	16,473	22,442	31,609
3	Magyar tud. akademia . . .	7,872	—	2,271	—	12,328	—	6,614	—	5,394	—
4	Pannonhalmi főapátság . . .	4,600	7,400	30,200	41,600	8,300	13,200	2,800	5,400	5,500	7,400
5	Esztergomi főegyház . . .	—	7,440	—	21,180	—	9,466	—	4,513	—	4,144
6	Br. Bruckenthal	a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Debreceni ev. ref. főiskola . . .	4,025	6,865	7,040	11,394	3,407	6,933	1,903	3,488	5,337	9,478
8	Alsó-Kubini Csaplovics-féle könyvtár	2,030	4,201	3,505	9,350	7,003	20,083	174	23	6,334	16,502
9	Zirci apátság	2,200	4,500	8,260	29,820	3,200	5,400	600	1,150	1,740	2,860
10	Egri egyházmegye	7,830	11,716	b) 14,291	18,724	5,674	9,371	6,316	7,229	—	—
11	Kalocsai székesegyház	a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Mandel Mór	a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Erdélyi orsz. muzeum	a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Pécsi püspökség	970	3,250	4,740	11,280	3,050	10,650	1,280	4,500	590	2,860
15	Somogyi-féle könyvtár	811	1,452	7,943	16,061	3,445	8,038	2,059	3,036	2,306	4,225
16	Müegyetem	222	435	270	307	568	4,877	624	1,553	5,919	23,848
17	Simor János hercegprimás	a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Eszterházy Miklós herceg	a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	Pozsonyi ág. hitv. lyceum	a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Nyitrai egyházmegye	1,109	1,942	15,315	15,478	4,362	6,298	1,202	1,341	541	745
21	Váczi egyházmegye	1,657	2,051	10,338	16,187	2,679	4,429	1,441	1,920	1,467	2,133
22	Sárospataki ev. ref. főiskola	2,608	2,584	8,498	9,137	5,271	4,686	2,568	1,984	4,452	4,042
23	gr. Teleki könyvtár Marosvá- sárhelytt	4,112	8,829	3,591	4,833	3,074	6,306	3,486	6,486	1,216	2,481
24	Győri püspöki papnövelde	600	1,300	10,000	15,000	6,000	9,500	600	700	400	600
25	gr. Nádasdy Ferencz	a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Dr. Wenzel Gusztáv	a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—

J e g y z e t e k : a) a könyvek részletes kimutatása hiányzik, b) bele vannak számítva a matematika, termé-
e) a szépirodalmi művekkel együtt. *) A rovatokban rövidség kedvéért használtak a csoportos feliratok a kérdé-

jellege szerint.*)

Tudomány szakok szerint										Összesen			
encyclopaedia		hirlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	külön kimutatott füzet-szám	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
—	—	1,901	—	—	—	—	—	5,449	—	89,505	275,000	—	
10,537	15,986	1,154	6,629	—	—	—	10,000	3,705	60,000	141,255	264,499	—	
309	—	492	—	1,394	—	—	—	5,568	—	42,212	179,248	—	
2,900	8,100	100	—	3,600	5,800	900	2,600	6,100	8,500	65,000	80,000	20,000	
—	1,491	—	3,021	—	—	—	—	—	12,485	—	63,740	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24,300	50,000	6,000	
2,342	8,166	83	651	1,636	3,296	645	2,080	—	—	26,418	52,351	—	
205	338	—	—	201	19	110	25	320	12	19,882	50,208	345	
400	1,800	130	—	660	950	1,520	2,800	600	900	19,310	50,000	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	2,584	2,729	36,695	49,769	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38,000	46,200	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46,000	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45,000	—	
850	2,800	200	3,450	220	1,480	200	1,150	400	2,380	12,500	25,000	18,800	
513	4,063	107	246	2,119	4,821	905	1,562	764	2,193	20,972	45,697	—	
170	5,201	—	—	15	59	441	537	471	3,285	8,700	35,675	4,627	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35,920	31,966	8,233	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15,000	40,000	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22,273	37,067	823	
458	3,108	621	5,877	195	278	89	89	—	—	23,892	32,680	2,476	
1,018	2,840	c)	—	1,586	2,527	—	—	314	613	20,500	32,700	—	
1,677	1,292	25	180	1,858	1,570	500	490	7,600	5,245	35,057	31,210	—	
9	442	20	1,960	—	—	—	—	d)	795	1,177	16,303	32,160	354
400	500	—	—	700	1,000	400	400	900	1,000	20,000	30,000	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16,000	30,000	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30,000	—	

sztudomány és orvos tudomány, c) még rendezetlen, d) vegyes művek között vannak a régi magyar könyvek is, ivben felsorolt tudományágak részletezése helyett.

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Tudomány szakok szerint									
		nyelvészet		bölcészlet		történelem		államtudomány		természettudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
27	gr. Festetich K.-féle hitbizom.	645	1,083	3,240	5,401	4,092	8,173	4,416	6,959	1,741	3,289
28	Képviselőház	—	500	—	600	—	9,500	—	12,000	32	105
29	Kézsmárki ág. hitv. lyceum .	1,600	2,810	2,998	5,644	1,250	2,310	909	1,340	1,322	2,080
30	Kolozsvári ref. collegium . .	2,484	3,119	5 380	6,943	2,737	4,657	1,528	2,000	3,232	4,763
31	gr. Apponyi Lajos	—	5,000	—	600	—	8,000	—	2,000	—	4,000
32	Kolozsvári unitarius főiskola .	2,237	3,051	6,135	7,596	2,094	2,575	1,091	1,585	1,258	2,077
33	Krauss Paulin	80	400	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Jaszovári premontrei rend .	—	2,294	—	8,999	—	4,128	—	1,052	—	2,437
35	Zombor sz. kir. város	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Lauffer Tivadar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
37	Brassói ágost. főgymnásium .	1,256	1,847	3,675	5,261	4,303	6,927	719	1,046	1,224	2,313
38	Dunamelléki ev. ref. egyház Ráday-féle könyvt.	3,074	4,809	4,409	6,769	1,161	2,483	1,334	1,842	1,665	3,083
39	Krispin József	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
40	Soproni ág. h. ev. egyh. ker.lyc.	2,375	3,606	4,663	7,660	1,531	2,439	987	1,157	2,025	2,884
41	Kegyes tanítórend bpesti közp.	2,213	—	454	—	822	—	—	—	449	—
42	M.-Vásárhelyi ev. ref. collegium	1,839	2,357	2,842	4,091	2,166	3,685	1,162	2,011	2,011	3,350
43	néh. Lugossy József-féle k. . .	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
44	gr. Zay Albert	—	1,500	—	3,000	—	3,600	—	2,500	—	1,000
45	Br. Augusz Imre	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
46	Dr. Ballagi Mór s Aladár . . .	—	5,000	—	5,000	—	6,000	—	1,000	—	1,000
47	gr. Zichy Jenő (Szt.-Iványi) .	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48	N.-Kőrösi ref. tanítóképző int..	271	858	641	5,399	214	1,103	3	14	238	1,287
49	Erdélyi r. kath. egyházmegye.	2,151	3,325	5,477	7,961	2,673	3,970	1,749	2,303	—	—
50	Nemzeti kaszinó	450	991	398	780	2,080	4,473	1,610	2,406	665	1,080
51	Kolozsvári m. k. tud. egyetem .	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
52	Heckenast G. ut. Drodtleff Rezső	—	100	—	50	—	500	—	10	—	50
53	Steiner Zsigmond	300	1,800	50	100	50	100	—	—	—	—
54	gr. Hadik Barkóczy Ilona . . .	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	N.-Enyedi Bethlen főiskola . .	—	3,484	—	4,950	—	3,800	—	900	—	1,626

J e g y z e t k : a) a könyvek részletes kimutatása hiányzik, b) folyóiratok, füzetek stb. nagy számmal vannak meghatározva, c) a Moniteur 1792—1824 teljes évfolyamai, f) 23,958 miről nincs részletes kimutatás.

Tudomány szakok szerint										Összesen				
encyclopaedia		hirlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	külön kimutatott füzet-szám		
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab					
1,369	4,629	e)	1	33	—	—	—	—	—	15,503	29,534	—		
10	250		58	—	250	—	—	—	6,000	f)	24,058	29,205	—	
—	—	—	—	1,385	2,398	1,883	3,348	4,040	8,370	15,387	20,200	8,100		
251	943	386	—	1,548	2,841	525	545	1,142	1,521	19,213	24,846	2,486		
—	1,000	—	—	—	4,000	—	—	—	1,400	—	26,000	—		
584	1,405	506	1,458	2,622	3,210	631	914	1,505	2,436	18,663	26,307	—		
30	110	—	—	7,710	24,700	300	300	—	—	8,120	25,500	10		
—	583	—	—	—	4,506	—	—	—	1,316	—	25,315	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14,541	25,146	—		
—	—	—	—	—	25,000	—	—	—	—	—	25,000	—		
29	567	26	311	2,750	4,541	60	171	515	1,503	14,557	24,487	—		
224	1,173	b)	—	1,667	2,931	—	—	1,170	1,370	14,704	24,460	—		
—	—	—	—	6,000	24,000	—	—	—	—	6,000	24,000	—		
d)	338	1,733	154	29	e)	—	—	1,084	3,680	392	836	13,549	20,882	3,142
—	—	—	174	—	—	—	—	—	263	—	4,375	22,810	—	
795	2,337	571	—	658	1,556	626	860	1,968	2,332	14,638	18,190	4,389		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22,000	—		
—	300	—	400	—	600	—	400	—	7,200	—	20,500	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12,600	20,000	400		
—	—	—	1,000	—	1,000	—	—	—	—	—	20,000	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20,000	—		
146	1,059	76	2,094	267	7,205	75	150	238	536	2,169	3,353	16,352		
—	—	—	—	—	—	—	—	648	775	12,698	18,334	—		
—	—	340	4,600	1,185	2,186	—	—	665	1,593	7,393	18,109	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18,030	—		
—	100	—	200	—	16,000	—	—	—	490	—	18,000	—		
—	—	—	—	5,000	15,000	—	—	600	1,000	6,000	18,000	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12,000	18,000	—		
—	1,800	—	—	—	200	—	300	—	800	—	17,860	—		

de nincsenek rendezve, e) a modern klasszikusok között vannak, d) vannak encyclopaedicus művek is, de számuk nincs

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Tudomány - szakok szerint									
		nyelvészet		bölcészlet		történelem		államtdo- mány		természettu- domány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	mű	mű	darab
56	Kecskeméti ev. ref. főiskola	957	1,458	3,619	5,634	1,197	2,531	310	399	673	1,447
57	Nagyvárad püspökség . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Nagyszebeni m. k. államfőgym.	2,550	5,022	126	189	322	599	53	71	612	1,181
59	Segesvári főgymnasium . . .	1,046	1,417	2,320	2,719	1,458	2,635	185	337	709	1,102
60	Orsz. statistikai hivatal . . .	43	79	198	241	466	841	4,201	13,031	368	550
61	Pápai ref. főiskola	1,007	1,508	3,453	5,290	1,163	2,660	811	1,355	882	1,583
62	Bpesti központi papnővelde .	1,000	1,800	7,500	12,000	150	400	100	200	150	400
63	Kassai kir. jogakadémia . . .	950	1,111	1,796	2,329	1,585	3,453	2,715	6,671	947	1,584
64	Halasi ref. főgymnasium . . .	900	1,116	2,048	2,579	823	1,294	627	757	860	1,019
65	Aradi főgymnasium	1,223	2,385	662	942	1,260	2,862	1,525	2,454	760	1,296
66	M. k. honv. Ludovica Akadémia	71	94	10	10	719	870	10	10	1,471	2,938
67	Selmecbányai m. k. bányász és erd. akadémia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
68	Győri sz. Benedekrend székház.	2,282	3,800	1,650	2,910	1,050	2,300	1,400	1,980	1,834	3,080
69	N.-Kőrösi ev. ref. főgymnasium	—	2,500	—	3,600	—	2,000	—	1,000	—	1,500
70	Kegyes tanítór. nyitrai társház	1,580	1,720	3,247	5,016	1,296	3,102	645	1,200	689	913
71	gr. Festetics Pál	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
72	Váczi kegyesrendi társház . . .	741	1,291	2,565	4,356	1,712	3,780	663	995	992	1,908
73	gr. Héderváry Khuen Károly .	—	5,331	—	1,133	—	1,599	—	947	—	242
74	Pozsonyi Jézustárs. collegium.	—	3,000	—	8,000	—	1,350	—	300	—	800
75	M.-Szigeti helv. hitv. lyceum .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
76	Dankó József	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
77	Eperjesi ev. ker. collegium . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
78	Stolp K. utóda Lauffer Tivadár	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
79	Premontrei rend csornai rendh.	373	1,294	1,970	3,476	754	1,527	966	1,496	734	1,036
80	Ágost ev. egyház N.-Szeben . .	300	465	3,200	4,840	2,500	4,050	1,400	2,900	—	—
81	Bpesti II. ker. kath. főgym. . .	2,292	4,362	623	1,015	922	2,144	57	102	480	1,139
82	Besztercei ágost. főgymn. . . .	351	1,412	689	1,026	881	2,072	83	130	295	810
83	Szirmai család	2,799	5,767	926	1,384	1,815	4,621	742	1,092	407	619
84	Losoncz város	116	162	803	1,022	724	1,320	365	565	601	872

J e g y z e t e k : a) a könyvek részben kimutatása hiányzik, b) oda vannak számítva más csoportba, c) a szá-

Tudomány - szakok szerint										Összesen		
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	külön kimutatott füzet-szám
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab			
55	474	12	—	391	948	1,663	2,309	2,124	2,596	11,001	13,692	4,103
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10,095	17,663	—
629	629	21	39	50	71	604	933	8,703	8,703	13,670	8,053	9,384
121	230	272	144	—	—	—	—	1,600	8,652	7,711	9,579	7,657
97	255	142	1,449	—	—	—	—	363	793	5,878	7,122	10,117
773	1,654	12	56	344	985	335	707	1,227	1,458	10,007	16,141	1,115
200	800	—	200	100	200	500	800	100	200	9,800	12,000	5,000
264	1,119	—	—	312	578	—	—	—	—	8,569	16,845	—
1,470	1,783	265	272	2,057	4,566	1,054	1,207	2,104	2,105	12,208	16,698	—
59	274	88	807	1,026	1,849	58	199	385	3,531	7,046	7,191	9,408
99	930	—	—	215	285	92	11,062	211	329	2,898	15,159	1,371
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6,640	15,266	1,204
b)	—	230	805	b)	—	b)	—	540	1,435	8,986	12,435	3,875
—	500	—	500	—	1,500	—	2,000	—	1,195	9,550	16,295	—
340	617	150	150	1,618	1,865	358	536	1,059	1,162	10,982	15,631	650
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	c) 8,300	c) 16,000	—
216	786	134	539	499	932	382	707	466	622	8,370	15,916	—
—	412	—	—	—	4,912	—	51	—	630	—	15,257	—
—	280	—	1,100	—	—	—	—	—	300	—	15,130	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15,090	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15,000	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15,000	—
—	—	—	—	—	15,000	—	—	—	—	—	15,000	—
852	2,073	231	634	905	1,465	385	593	314	1,290	7,684	13,495	1,389
50	300	—	—	—	—	150	445	400	1,800	8,000	14,000	800
222	1,129	4	12	—	—	—	—	4,469	4,762	9,069	9,080	5,585
15	116	51	405	891	1,971	599	633	6,000	6,000	9,855	8,068	6,507
22	230	25	198	35	77	—	—	305	508	7,076	14,496	—
—	—	185	1,058	3,473	7,257	—	—	1,656	2,230	7,923	14,486	—

mok csak megközelítők, d) ezek között van 1,280 mű és 2,625 drb tisztán katonai munka.

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Tudomány - szakok szerint									
		nyelvészet		bölcészeti		történelem		államtudo- mány		természettu- domány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
85	Br. Pronay család	235	326	938	1,593	843	1,748	376	683	1,062	2,259
86	ráczevei Eötvös Károly . . .	230	384	72	144	164	470	560	3,300	41	54
87	Dr. Schlauch Lőrincz	759	1,009	1,198	2,487	5,337	6,477	867	1,229	—	—
88	M. k. természettud. társulat . .	—	—	545	—	728	—	—	—	4,062	—
89	Nagyszombati érseki k. főgymn.	526	1,259	1,919	3,933	1,198	2,473	578	866	462	901
90	Bpesti kegyes tanítórend . . .	931	1,521	4,416	6,507	1,248	2,139	507	580	585	710
91	Bpesti tud. egy. orvosk. tanárt.	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
92	Szatmárnémeti ev. gymnasium.	1,550	1,740	5,400	5,660	1,100	1,570	150	279	100	217
93	Medgyesi ev. főgymnasium . . .	746	1,246	897	1,661	515	1,491	107	168	412	771
94	Kazinczy Arthur	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
95	Latinovits Illés	261	364	803	909	1,302	2,064	2,798	3,338	517	596
96	Révai Samu	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
97	Ipolyi Arnold	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
98	Székelykereszturi unit. közép- tanoda	928	1,660	1,654	3,225	1,194	2,549	442	880	361	655
99	Szegedi kegyesrendi ház . . .	789	1,596	1,496	2,893	764	1,899	425	873	694	1,510
100	Marczinkiovics Marcell	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
101	Dr. Molnár Antal	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
102	Br. Apor Károly örökösei . . .	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
103	gr. Desseffy Aurél	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
104	id. Rakovszky István	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
105	hg Windisch-Graetz Lajos . . .	d)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
106	gr. Zichy Jenő zichyfalvi . . .	a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
107	Pozsonyi kir. akadémia	138	637	245	1,000	491	2,599	1,671	4,267	45	765
108	Losonczy m. k. állami főgymn.	923	—	1,828	—	789	—	—	—	599	—
109	Szarvasi főgymnasium	e)	1,070	1,585	960	3,239	1,000	2,500	464	684	497
110	Szombathelyi főgymnasium . . .	a)	1,040	2,062	1,108	2,029	972	2,152	259	510	872
111	gr. Andrássy Manó (betléri) . .	f)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
112	Pozsonyi városi főreáliskola . .	712	1,419	384	572	576	1,322	270	475	991	1,474
113	N.-Szebeni m. k. jogakadémia . .	—	—	397	722	887	2,843	3,204	5,687	—	—

J e g y z e t e k : a) a könyvek részletes kimutatása hiányzik, b) a számok csak megközelítőleg mutatják e mű-
körnek van külön könyvtára 460 mű, 680 kötettel, mind magyar nyelvű, f) ezek közt van szépirodalmi mű is, g) a hír-

Tudomány - szakok szerint										Összesen		
encyclopaedia		hirlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	külön ki- tatói füzet- szám
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab			
35	420	218	1,781	212	889	50	59	2,120	4,598	6,089	14,000	356
11	186	17	134	91	288	88	48	4,070	9,087	5,344	3,471	10,624
67	908	55	—	313	442	—	—	1,057	1,482	9,653	11,943	2,091
162	—	521	—	—	—	—	—	810	—	6,828	11,699	2,288
91	278	33	5,981	441	1,147	765	765	2,100	2,110	9,113	16,546	3,167
218	388	30	59	463	819	327	352	628	674	9,353	12,449	1,000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b) 13,000	12,700	1,000
150	250	200	—	1,800	2,100	200	824	700	1,060	11,350	12,560	1,140
55	369	15	71	361	939	150	209	5,721	6,223	8,979	7,110	6,038
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b) 5,500	13,000	—
117	333	10	?	2,858	4,705	150	230	137	175	8,953	8,079	4,635
—	—	—	—	4,900	12,600	—	—	—	—	4,900	12,600	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b) 7,200	12,500	—
219	717	50	?	485	1,308	240	461	682	1,020	6,255	12,150	325
46	1,126	159	757	363	648	437	651	73	423	5,246	10,378	2,000
—	—	—	—	6,013	12,117	—	—	—	—	6,013	12,117	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12,060	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b) 12,000	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12,000	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b) 12,000	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5,117	12,000	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12,000	—
10	408	15	186	29	122	—	—	—	1,553	2,644	9,476	2,061
82	—	56	—	589	—	1,141	—	1,149	—	7,156	10,154	1,350
150	1,000	—	—	459	1,468	—	—	1,800	—	6,400	9,600	1,800
409	468	—	—	957	2,638	—	—	93	189	5,710	10,362	914
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7,678	3,573
650	4,188	g) —	—	—	—	1,066	1,757	g) —	—	4,649	11,207	—
103	721	—	—	—	—	—	—	233	1,099	4,824	8,114	2,958

vek számát, c) egyes számok is, d) a könyvtárban leginkább a történeti és katonai szak van képviselve, e) az önképző lapok és vegyes művek az encyclopaedicus művek közt vannak.

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Tudomány - szakok szerint									
		nyelvészet		bölcselet		történelem		államtudo- mány		természettu- mány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
114	Bpesti ág. h. ev. főgymnasium.	2,703	5,694	983	1,511	916	1,917	131	243	623	888
115	Bpesti keresk. és iparkamara .	—	—	—	—	25	64	3,189	5,389	—	—
116	Miskolczi ev. ref. főgymnasium	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
117	Kegyes tanítórend tatai társház	875	1,243	2,040	3,168	1,101	2,300	372	453	610	901
118	Sz.-Máriáról címz. sz. Fer. tart.	620	1,998	1,449	1,814	1,400	2,053	300	652	150	389
119	Esztergomi sz. Benedek ház .	1,395	2,104	865	1,375	488	919	105	138	387	752
120	H.-M.-Vásárhelyi ev. ref. főgym.	1,500	2,140	1,400	2,160	650	1,500	600	1,100	650	1,500
121	Eperjesi gör. szert. k. egyházm.	452	558	2,493	3,468	1,021	2,044	623	925	185	255
122	Magyary Kossa Sámuel . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
123	Szombathelyi püspöki papnöv.	400	940	2,800	5,390	600	2,600	50	80	80	120
124	T.-Szent-mártoni volt Matica könyvtár	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
125	Atzél Péter-féle	—	500	—	500	—	3,000	—	1,000	—	500
126	Löwy Adolf	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
127	Pap Gábor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
128	gr. Eszterházy István	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
129	gr. Sztáray Antal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Összesen	140,642	204,291	286,996	489,757	198,463	351,116	107,906	173,712	122,709	192,561

J e g y z e t e k : a) részletes adatok nem közöltettek.

Tudomány - szakok szerint										Összesen		
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	külön kinn- tatott füzet- szám
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab			
—	—	179	792	—	—	—	—	—	—	5,535	11,045	—
15	62	30	46	—	—	—	—	1,947	5,498	5,206	8,293	2,766
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6,800	10,836	—
174	566	—	142	303	482	867	1,165	—	—	6,342	8,573	1,847
400	462	—	223	600	607	400	1,123	800	1,063	6,119	10,384	—
87	152	28	143	66	161	750	830	3,763	3,763	7,934	6,293	4,044
220	1,000	60	300	140	230	100	200	80	170	5,400	9,000	1,300
127	228	—	—	360	816	—	—	348	1,966	5,609	9,618	642
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10,225	—
50	300	50	—	70	120	100	150	300	500	4,500	10,000	200
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5,400	4,679
—	300	—	100	—	3,000	—	100	—	1,000	5,000	10,000	—
—	—	—	—	4,000	10,000	—	—	—	—	4,000	10,000	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10,000	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10,000	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10,000	—
34,696	103,537	10,672	61,869	82,765	251,631	23,905	63,507	109,353	233,953	1,398,901	3.186,642	230,480

C. A könyvtárban levő művek.

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Művek összes száma	Nyelvek szerint						E műveken kívül			
			magyar mű	német mű	francia mű	angol mű	latin mű	más v. két- tős nyelvű	incunabulum	kézirat	térkép és földgömb	kép, rézmet- szett, szobor
1	Budapesti m. k. tud. egyetem.	89,505	11,331	<i>d)</i> —	—	—	—	—	<i>k)</i> 1,923	1,917	—	—
2	Magyar nemzeti muzeum . . .	141,255	<i>d)</i> —	—	—	—	—	—	865	<i>a)</i> 16,460	2,071	15,904
3	Magyar tud. Akadémia. . . .	42,212	<i>d)</i> —	—	—	—	—	—	463	—	702	—
4	Pannonhalmi főapátság . . .	65,000	11,300	23,200	1,900	600	26,200	1,800	396	815	590	1,500
5	Esztergomi főegyház	<i>c)</i> 63,740	5,580	<i>e)</i> 19,324	<i>e)</i> 6,097	<i>b)</i> —	<i>e)</i> 22,012	<i>c)</i> 10,727	<i>l)</i> 807	<i>l)</i> 2,071	217	2,008
6	Br. Bruckenthal-féle	24,300	<i>d)</i> —	—	—	—	—	—	320	780	100	—
7	Debreczeni helv. hitv. főisk.	26,418	7,880	6,525	3,922	—	7,830	261	100	<i>e)</i> 2,691	24	1,687
8	Alsó-kubini Csaplovics-féle .	19,882	719	10,620	50	12	8,213	268	13	137	161	8
9	Zirczi apátság	19,310	3,180	<i>f)</i> 15,430	<i>g)</i> 700	—	<i>f)</i> —	<i>g)</i> —	85	—	<i>h)</i> 450	<i>h)</i> —
10	Egri egyházmegye	36,695	8,088	8,600	1,741	154	16,381	1,731	96	397	—	—
11	Kalocsai székesegyház	38,000	<i>d)</i> —	—	—	—	—	—	400	150	50	30
12	Mandel Mór	<i>c)</i> 46,000	3,000	21,000	19,000	3,000	—	—	—	—	—	—
13	Erdélyi orsz. muzeum	<i>c)</i> 45,000	<i>d)</i> —	—	—	—	—	—	52	<i>c)</i> 800	—	—
14	Pécsi püspök	12,500	<i>d)</i> —	—	—	—	—	—	50	60	40	—
15	Szegedi Somogyi-féle	20,972	3,519	5,171	893	200	7,874	3,315	45	14	44	40
16	Műegyetem	8,700	1,660	4,308	675	1,353	647	57	—	2	248	—
17	Simor J. hgprim. és érsek . . .	35,920	6,500	11,500	2,500	200	13,500	1,720	113	26	300	2,000
18	Eszterházy hercegi család . .	15,000	<i>d)</i> —	—	—	—	—	—	4	155	732	—
19	Pozsonyi ág. hitv. ev. lyceum	22,273	<i>d)</i> —	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Nyitrai egyházmegye	23,892	2,532	<i>d)</i> —	—	—	—	—	40	60	6	—
21	Váci egyházmegye	20,500	<i>d)</i> —	—	—	—	—	—	<i>j)</i> —	—	—	—
22	Sárospataki ev. ref. főiskola . .	<i>c)</i> 35,057	7,978	8,650	1,145	246	16,688	350	22	641	123	993
23	M.-Vásárhelyi gr. Teleky-féle.	16,303	2,100	3,828	2,106	48	7,776	445	21	50	150	2
24	Győri püspöki papnővelde . . .	20,000	6,000	4,000	600	50	9,000	350	75	25	30	—
25	gr. Nádasdy Ferencz.	16,000	<i>d)</i> —	—	—	—	50	—	<i>j)</i> —	—	—	—
26	Dr. Wenzel Gusztáv	<i>c)</i> 30,000	<i>d)</i> —	—	—	—	—	—	—	—	—	—

J e g y z e t e k : *a)* Ezenkívül 80,000 oklevél és levél, *b)* a más nyelvek közt, *c)* a kötetek száma, *d)* a könyvek nyelv szerinti kimutatása hiányzik, *e)* a térképek a földrajzi munkákhoz lettek beosztva, *f)* német és latin nyelvű művek, *g)* francia angol s más nyelvű művek, *h)* földgömbök és metszetek külön álló muzeumban, *i)* a szentírást 25 nyelven bírja a könyvtár, *j)* rendezés miatt pontos adatok hiányzanak, *k)* az incunabulumok száma a művek számába be van véve, *l)* Ezek száma a főösszegbe be van véve.

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Művek összes száma	Nyelvek szerint						E műveken kívül			
			magyar mű	német mű	francia mű	angol mű	latin mű	más v. ket- tős nyelvű	incunabulum	kézirat	térkép és földgömb	kép, rézmet- szet, szobor
27	Gr. Festetics-féle hitbizomány	15,503	2,584	2,584	3,875	1,292	5,168	—	78	60	1,138	1,128
28	Képviselőház	24,058	7,000	9,000	3,000	4,000	900	158	—	120	85	—
29	Kézsmárki ág. h. ev. lyceum .	15,387	2,565	8,180	160	130	3,912	540	14	435	120	100
30	Kolozsvári ref. collegium . .	19,213	5,750	3,420	998	75	8,122	848	31	389	9	85
31	Nagyapponyi Apponyi család	a) 26,000	200	5,000	8,000	3,000	9,000	800	150	50	—	—
32	Kolozsvári unitarius főiskola .	18,663	6,181	4,873	746	1,264	4,851	748	—	600	250	252
33	Krauss Paulin	8,120	1,180	5,980	580	380	—	—	—	—	—	—
34	Jászóvári premontrei rend . .	a) 25,315	—	—	—	—	—	—	170	—	—	—
35	Zombor sz. k. város	14,541	1,525	11,640	—	1,376	—	—	—	—	11	—
36	Lauffer Tivadar	a) 25,000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
37	Brassói ágost. főgymnasium .	14,557	607	9,504	168	98	3,536	644	3	580	123	—
38	Dunamelléki ev. ref. egyh. Ráday-féle	14,704	2,999	2,921	1,920	1,201	4,532	1,131	90	—	—	—
39	Krispin József	6,000	800	4,350	850	—	—	—	—	—	—	—
40	Soproni ág. h. ev. egyh. ker. lyceum	13,549	1,653	6,093	275	98	4,731	699	32	14	85	—
41	Kegyes tanítórend bpesti közp.	4,375	—	—	—	—	—	—	46	1	—	—
42	M.-Vásárhelyi ev. ref. colleg. .	14,638	2,814	2,814	1,407	—	5,626	1,977	5	291	90	—
43	néh. Lugossy József	a) 22,000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
44	Zay-féle Zay Ugrócson.	a) 20,500	2,000	7,000	1,500	800	3,000	6,200	170	250	4	45
45	Br. Augusz Imre	2,600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
46	Dr. Ballagi Mór és Aladár . . .	a) 20,000	4,000	4,000	2,000	2,000	4,000	4,000	32	450	d) 1	45
47	gr. Zichy Jenő (Szt.-Ivány) . .	a) 20,000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48	N.-Kőrösi ref. tanítók.-intézet	2,169	1,370	786	1	—	11	1	—	—	44	18
49	Erdélyi r. kath. egyházmegye.	12,698	—	—	—	—	—	—	696	775	—	—
50	Nemzeti kaszinó	7,393	—	—	—	—	—	—	—	13	401	f) 1
51	Kolozsvári m. k. tud. egyetem	a) 18,030	—	—	—	—	—	—	—	—	e) —	—
52	Heckenast G. ut. Drottloff R.	a) 18,000	2,500	12,000	2,000	1,500	—	—	—	—	—	—
53	Steiner Zsigmond	6,000	500	4,000	1,200	300	—	—	—	—	—	—

J e g y z e t e k : a) a kötetek száma, b) a számok csak körülbelül mutatják a művek számát, c) a részletes adatok hiányzanak, d) a harmadik legrégebb magyarországi térkép 1579 évből, e) térképekre a könyvtár évenként 200 forint fordít, f) régi festmény, állítólag II. Lajos özvegyének Mária királynénak arcsképe a XVI századból, g) e rovat alatt szerb művek is vannak.

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Művek összes száma	Nyelvek szerint					E műveken kívül				
			magyar mű	német mű	francia mű	angol mű	latin mű	más v. ket- tős nyelvű	incunabulum	kézirat	térkép és földgömb	kép, rézmet- szett, szobor
54	gr. Hadik Barkóczy Ilona . . .	12,000	b)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	N.-Enyedi Bethlen-főiskola . .	a) 17,860	5,000	9,465	536	2	2,143	714	1	110	70	25
56	Kecskeméti ev. ref. főiskola . .	11,001	4,821	3,468	370	6	2,220	116	—	4,101	108	5
57	Nagyvárad püspökség	10,095	b)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Nagy-Szebeni m. kir. állami főgymnázium	13,670	4,132	7,424	302	150	1,250	412	—	—	124	27
59	Segesvári főgymnázium	7,711	382	4,217	83	34	2,619	376	3	109	19	—
60	Orsz. statisztikai hivatal	5,878	1,841	2,009	447	553	134	894	—	10	d) 269	—
61	Pápai ref. főiskola	10,007	3,302	3,002	400	200	2,903	200	—	12	7	568
62	Bpesti központi papnövelde . . .	9,800	1,500	2,000	200	100	5,500	500	3	—	—	—
63	Kassai kir. jogakadémia	8,569	1,739	3,143	172	27	3,179	309	31	40	168	e) 126
64	Halasi ref. főgymnázium	12,208	9,467	1,384	118	31	1,130	78	1	155	275	—
65	Aradi főgymnázium	7,046	3,665	969	348	19	1,832	213	9	176	137	—
66	M. k. honv. Ludovika Akad. . . .	2,898	689	1,946	150	11	50	52	—	—	274	—
67	Selmechányai m. k. bányász és erdész akadémia	6,640	b)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
68	Győri sz. Benedekrend székh. . .	8,986	2,400	2,800	100	10	3,200	476	2	—	—	—
69	N.-Kőrösi ev. ref. főgymnas. . . .	9,550	5,000	1,000	200	10	3,000	340	—	850	75	—
70	Kegyestanítór. nyitrai társház	10,982	4,320	2,000	156	4	4,452	50	2	—	—	—
71	gr. Festetics Pál	8,300	2,000	4,000	2,000	200	100	—	—	—	—	—
72	Váczi kegyesrendi társház	8,370	934	2,253	1,221	9	3,763	190	—	—	—	—
73	gr. Héderváry Khuen Károly. a) 15,257	1,057	5,000	6,000	1,000	2,000	200	50	137	11	239	
74	Pozsonyi Jézus társ. colleg. . . .	15,130	b)	—	—	—	—	3	—	5	—	
75	M.-Szigeti helv. hitv. lyceum . .	a) 15,090	b)	—	—	—	—	—	—	—	—	
76	Dankó József	a) 15,000	b)	—	—	—	—	e)	19	—	f) 10,000	
77	Eperjesi ev. ker. collegium	a) 15,000	b)	—	—	—	—	3	g)	63	2	
78	Stolp K. ut. Lauffer Tivadar. a) 15,000	b)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
79	Premontrei rend csornai	7,684	2,505	1,988	71	31	3,031	58	1	51	170	210
80	Ágostai ev. egyház(N.-Szeben)	8,000	630	6,510	20	—	830	10	—	70	40	—

J e g y z e t e k : a) kötet szám, b) a részletes adatok hiányzanak, c) zenemű, d) ezek között van 112 kiadatlan térkép, e) az incunabulumok szép számban vannak, f) ezek közt vannak miniature, aquarell, toll- és egyéb rajzok, műfény képek, arcképek stb, g) a kéziratok nincsenek rendezve.

C. tábla.

Pályó szám	Könyvtár tulajdonos	Művek összes száma	Nyelvek szerint						E műveken kívül			
			magyar mű	német mű	francia mű	angol mű	latin mű	más v. ket- tős nyelvű	incunabulum	kézirat	térkép és földgömb	kép, rézmet- szet, szobor
81	Bpesti II. ker. kath. egyet. főgymnázium	9,069	6,259	1,700	208	66	700	136	1	—	106	—
82	Besztercezi ág. főgymnázium.	9,855	600	7,585	20	—	1,500	150	—	—	72	—
83	Szirmai család	7,076	144	3,852	1,418	206	1,229	227	—	—	3	—
84	Losoncz város	7,923	6,730	5,030	1,293	—	1,433	—	—	—	—	—
85	Br. Prónay család	6,089	—	—	—	—	—	—	1	22	45	60
86	ráczevei Eötvös Károly	5,344	3,207	466	280	64	1,230	97	1	560	—	—
87	Dr. Schlauch Lőrincz	9,653	—	—	—	—	—	—	66	—	70	—
88	M. k. termész. tud. társulat	6,828	1,160	3,687	616	477	752	136	—	—	75	—
89	Nagyszombati érs. kat. főgym.	8,113	3,660	2,337	36	—	1,725	355	—	40	148	16
90	Bpesti kegyes tanítórend	9,353	631	1,783	669	4	6,029	237	—	48	261	6
91	Bpesti tud. egyet. orvoskari tanártestület	13,000	2,000	6,000	3,000	500	1,000	500	—	—	—	—
92	Szatmárnémeti ref. gymnas.	11,350	6,350	3,000	140	30	1,800	30	—	5	10	5
93	Medgyesi ev. főgymnasium	8,979	269	7,991	27	18	647	27	3	120	107	—
94	Kazinczy Arthur	5,500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
95	Latinovits Illés	8,953	3,105	2,165	1,814	802	214	853	6	100	20	30
96	Révai Samu	4,900	1,000	3,900	—	—	—	—	—	—	—	—
97	Ipolyi Arnold	7,200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
98	Székely-Kereszturi unit. kö- zéptanoda	6,255	3,221	1,028	188	103	1,495	220	—	183	86	—
99	Szegedi kegyesrendi ház	5,246	1,354	1,247	80	6	2,227	332	2	14	17	—
100	Marczinkievics Marcell	6,013	1,333	2,682	1,998	—	—	—	—	—	—	—
101	Dr. Molnár Antal	b) 12,060	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
102	Br. Apor Károly örökösei	b) 12,000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
103	gr. Desseffy Aurél	b) 12,000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
104	id. Rakovszky István	b) 12,000	—	—	—	—	—	—	49	197	1	303
105	hg. Windisch-Graetz Lajos	b) 5,117	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
106	gr. Zichy Jenő zichyfalvi	b) 12,000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

J e g y z e t e k : a) a könyvek részletes kimutatása hiányzik, b) nem mű, hanem kötetek száma, c) az atlaszok száma, d) körülbelül $\frac{2}{3}$ -ad része francia angol és német, a többi jobbra magyar, e) a könyvek tulnyomó része magyar, és magyar ősnymtatványok.

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Művek összes száma	Nyelvek szerint						E műveken kívül			
			magyar mű	német mű	francia mű	angol mű	latin mű	más v. ke- tős nyelvű	incunabulum	kézirat	térkép és fölgömb	kép, rézmet- szett, szobor
107	Pozsonyi kir. akadémia . . .	2,644	903	839	218	48	636	—	—	—	25	—
108	Losonczi m. k. állami főgymn.	7,156	4,143	964	137	19	1,677	216	2	20	—	—
109	Szarvasi főgymnázium . . .	6,400	2,134	2,133	—	—	2,133	—	—	25	60	75
110	Szombathelyi főgymnázium . .	5,710	2,600	2,360	500	50	160	40	—	—	24	—
111	gr. Andrássy Manó (belléri) . a)	11,251	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
112	Pozsonyi városi főreáliskola . .	4,649	1,000	3,000	100	100	200	249	—	—	74	—
113	N.-Szebeni m. k. jogakadémia . .	4,824	779	3,384	116	10	474	61	—	14	604	389
114	Bpesti ág. h. ev. főgymnasium . .	5,535	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
115	Bpesti keresk. és iparkamara . .	5,206	2,418	2,267	265	127	45	84	—	—	16	—
116	Miskolczi ev. ref. főgymnas. . .	6,800	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—
117	Kegyes tanítór. tatai társház . .	6,342	—	—	—	—	—	—	1	128	591	692
118	Sz.-Máriáról címz. sz.-Ferencz tart. (Pozsony)	6,119	1,560	1,800	300	150	2,209	100	151	250	10	6
119	Esztergomi sz. Benedek ház . . .	7,934	4,769	1,635	7	—	1,383	140	—	—	—	—
120	H.-M.-Vásárhelyi ev. r. főgym. .	5,400	2,700	1,080	—	540	1,080	—	—	—	53	—
121	Eperjesi gör. sz. k. egyházm. . .	5,609	725	1,204	138	5	2,831	706	7	8	—	—
122	Magyar Kossa Samuel a)	10,225	—	—	—	—	—	—	200	—	—	—
123	Szombathelyi püsp. papnöv. . . .	4,500	500	1,000	200	—	2,500	300	62	30	11	—
124	T.-Szt-Mártoni volt Matica könyvtár a)	10,079	—	—	—	—	—	—	—	127	—	2,238
125	Atzél Péter-féle	5,000	600	1,300	1,500	100	1,300	200	6	200	—	—
126	Löwy Adolf	4,000	2,000	2,000	—	—	—	—	—	—	—	—
127	Pap Gábor a)	10,000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
128	gr. Esterházy István a)	10,000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
129	gr. Sztáray Antal a)	10,000	1,000	3,000	5,000	—	1,000	—	—	—	—	—
Összesen		2.008,438	251,833	398,298	102,471	27,283	276,455	49,254	8,316	39,211	12,703	40,823

Jegyzetek: a) kötetek száma, b) túlnyomólag német nyelvű, aztán sok a francia is, c) ezen kívül van még egy Sebers Wolfgang-féle 1665-től származó kéziratos kötet, d) a részletes adatok hiányzanak.

MÁSODIK FEJEZET.

Magyarország közkönyvtárai.

ELSŐ CSOPORT.

Nyilvános könyvtárak.

Minden közkönyvtár többé-kevésbé nyilvános jellegű. Az egyházak s iskolák csak a legritkább esetben nehezítik meg könyvgyűjteményeik használatát idegeneknek s a kaszinók s más könyveket is gyűjtő egyesületek a legtöbb esetben csak általános erkölcsi s nagykorúsági feltételeket kötnek ki a tagsági jog megszerzésénél, mely jog megszerzése vagyis a tagdíj lefizetése tulajdonkép részben a könyvek használataért fizetendő olvasási díjnak tartható, mely díjnak lefizetése a könyvtár nyilvánosságának fogalmával egyáltalán nem ellenkezik.

Mindamellettt korunkban már elég határozottan megkülönböztethetjük a nyilvános könyvtárakat más közkönyvtáraktól. Nyilvános könyvtár az, melynek célja s rendeltetése az általános műveltség előmozdítása s megszilárdítása, tehát nem az, hogy általuk egyes tudományszakok kiváló művelésének segédeszközait megszerezzük s így azok a tudományos életpályákra készülő ifjaknak segítségül szolgáljanak (iskolai könyvtárak) vagy az életpályákon működő férfiak önművelését elősegítsék (egyházi, hivatalos s szakkönyvtárak), még kevésbé pedig az, hogy egyes testületeknek vagy akár a nagy közönségnek tisztán szellemi élvezetet szerezzenek általuk (minők a kölcsönkönyvtárak s a legtöbb egyesületi könyvtár). Ennek a feladatnak megfelelően a nyilvános könyvtár, ha e nevet valóban meg akarja érdemelni, nem lehet kizárólag szépirodalmi művekből avagy egyes tudományszakokból álló könyvgyűjtemény s még kevésbé engedhető meg, hogy annak használata — az általános erkölcsi s adminisztratív feltételeken kívül — bármikép is megnehezítettessék. Ellenkezőleg. Valódi nyilvános könyvtár csak az, hol nyilvános, a nagy közönség által lehetőleg mindennap használható olvasószoba van, avagy, ha ez nem létezik, a könyvek használata bizonyos általános feltételek mellett, melyek azonban a község minden lakosára nézve teljesen egyenlők, mindenkinek a felekezeti s társadalmi állás különböző voltának tekintetbe vétele nélkül megengedtetik. Legtöbb esetben a nyilvános könyvtár a politikai hatóság (állam, községek) kezelése s felügyelete alatt áll; ez azonban épen nem lényeges feltétel, mert egyrészt más testületek — egyházi s iskolai hatóságok, egyesületek s társulatok — szintén nyilvános jelleget adhatnak könyvgyűjteményeiknek az által, hogy azok használatát mindenkire nézve lehetővé teszik, s másrészt alakulhatnak külön társaságok is, melyeknek célja nyilvános könyvtárak létesítése, sőt akadhatnak egyesek (pl. nálunk Keszthelyen a Festetich család), kik a magántulajdonukat képező könyvtárakat örök időkre s visszavonhatatlanul átadják a közhasználatnak. Ez utóbbi esetek megítélésénél azonban az üzérkedési jelleg a döntő, mert különben a kölcsönkönyvtárakat is nyilvános könyvtáraknak kellene tartanunk.

Ily irányadó elvek alapján s az adatokat beküldő könyvtártulajdonosok nyilatkozatát tekintve véve különítettük el jelen kimutatásunkban Magyarország közkönyvtárai közül a nyilvános könyvtárakat. Az eredmény, nem habozunk [kimondani, fájdalmas, sőt megdöböntő. Magyarország 12,835 községében nincs több 42 nyilvános könyvtárnál s azok közül is 9 magára a fővárosra esik. Oly nagy s intelligens városok lakosai, minők — hogy többet ne említsünk, Kassa, Temesvár, Sopron, Arad, Brassó, Nagyvárad stb. — ha anyagi erejük magánkönyvtár gyűjtését nem engedi meg, avagy ha nem akarják a testületi könyvtárak sokszor egyes könyvtárnokok kényelmétől függő használatát kieszközölni, ily nagy városok lakói — mondjuk — kénytelenek a kölcsönkönyvtárakhoz fordulni, melyek tudvalevőleg igen gyakran a kedélyt s képzelmeket megméltelyező irodalom terjesztése által tűnnek ki. S még sötétebbé válik a kép, ha a nagyobb városoktól, hol a komoly könyvbarát elvégre mégis megszerezheti a legszükségesebb műveket, a vidéki kisebb városokhoz fordulunk, hol elenyésző csekély kivétellel nincs semmi segédeszköz a komolyabb törekvésű egyének számára, s a tudni vágyó nép egyenesen a ponyvairodalom termékeire van utalva.

Valóban a könyvtárak összes nemei között egyetlen egy sincs, mely fontosság tekintetében a nyilvános könyvtárakkal versenyezhetne. Lehető legrövidebben fejezve ki a nagy jelentőség jellegét, elmondhatjuk, hogy az összes könyvtárak közt a nyilvános könyvtárak hatnak leginkább az általános műveltség terjedésére. Komoly munkákban, éles ítélőtehetséggel bíró férfiak szavaként gyakran halljuk azt a megjegyzést, hogy az irodalom s tudomány óriási fejlődése ma már nem kedvez az általános jellegű s mindent felölelő könyvtáraknak s a tudomány alapos művelőinek első sorban szakkönyvtárakra van szüksége, melyek — csekélyebb körre szorítkozva — gondosabban szaporíthatók, s a melyekben a tanulmányozó nem talál nagyon érezhető hiányokat, sőt a melyek egyenesen tájékoztatóul s utmutatóul szolgálnak. Nem kicsinyeljük mi sem a szakkönyvtárak ily módon körülírt jelentőségét. De nem feledhetjük el soha, hogy e könyvtárak — mintegy az aristokratikus polczot foglalva el társaik között — mindenkor csak egyes kiválasztott osztályok szolgálatában állanak, mely osztályok tagjai fáklyavivők ugyan, de nem ez osztályokból áll az a mindennapi munkát végező tömeg, melynek értelmiségétől s tetterejétől függ a nemzetek jóléte s valódi haladása. Nem akarjuk ismételni a Buckle kora óta oly gyakran hangoztatott érveket a szellemi decentralisatio nagy fontossága mellett: elég legyen egyszerűen utalnunk arra a tényre, hogy az emberiség szellemi haladása a görögök korától a mult század végeig számított hosszú két ezer év alatt eltörpül amaz emelkedés mellett, melyet századunk mutathat fel, — e század, hol különösen az általánossá lett népnevelés segítségével nem egy pár száz kiváló egyén dolgozik többé a szellemi haladás nagy munkájában, de a művelt nemzetek milliói most legelőször állottak be napszámosoknak, hogy hangyaszorgalommal gyűjtsék össze azokat a homokszemeket, melyekből az óriási mű, a földi teremtmények legkiválóbbikának örök fényességű drága köve, lassan-lassan, de teljes biztonsággal emelkedik a szédítő magasságba. Ennek a nagyhatalmu szellemi decentralisatióknak egyik fontos eszköze a nyilvános könyvtár, az a helyiség, mely a milliók fáradságával szerzett kincseket szétosztja mindenüvé, eszméket terjeszt, s felébresztve a vágyat az eszményi s nemesebb törekvések iránt, melyeket megismerni és szeretni egy és ugyanaz, lankadatlan tetterőt kelt a nagy tömegben is, mely még a közel multban tisztán egyesek járszalagán vezetett s a mindennapi tengődő lét szükségletein kívüli tárgyak iránt érzékkel nem bíró gyermek volt, de ma már ébredezni kezd, hogy holnap nem lenézett s egyszerűen felhasznált eszköz, de valódi munkatársunk legyen. Korunk általános irányának felelőn meg a szellemi demokrácia, igen természetes, hogy e nagy cél eléréséhez nem tisztán ez az eszköz áll rendelkezésére. Ott vannak első sorban az iskolák s a hírlapok, másodsorban a népszerű felolvasások, önművelési egyesületek, kiállítások s más — ki tudná előszámlálni őket mind? — a nép nagy tömegére számított kulturális s részben humanisztikus intézkedések egész sorozata. De nem kell felednünk, hogy ez eszközök legnagyobb része alkalmi hatást gyakorol, mely ennél fogva csak ritkább esetekben hagy maradandó nyomokat s az egyedüli tartós hatású tényező, a népiskola, ma még — fájdalom! — csak a gyermekkoron át kíséri a nép hasonlíthatlanul nagyobb részét s épen akkor hagyja cserben, midőn

a művelődés általános eszközeit megszerezve s szellemileg is fejlődve azt a kincset, melyet az iskola nyújthat, értékesíteni is képes lehetne. Ily körülmények között a nyilvános könyvtáraknak, a közművelődés terjesztését jelenleg csaknem egyedül képviselő állandó segédeszköznek, fontosságát eléggé hangsúlyozni nem lehet. Nagyobb, sokkal nagyobb az, mint jelenleg — egy pár messzebb látó kulturpolitikus kivételével — a legtöbben hiszik s bizony gyors léptekkel közeledik az az idő, midőn egy a miénknél felvilágosodottabb kor nem fogja még műveltnek tekinteni azt a nemzetet, a hol százanként létezhetnek községek nyilvános könyvtár nélkül vagy épen azt, hol a nyilvános könyvtárak csak ritkaságok. A korszellem hatalma, mint sok más téren, itt is tulszárnyalja a létező intézményekben nyilatkozó tetterőt s így alkotta meg a nyilvános könyvtárak hatásának surrogatumaúl a hirlapirodalomnak azt a tultengését, mely minden a művelődés iránt érzékkel bíró nemzetenél s így nálunk is mutatkozik, de a mely, épen azért, mert csak póteszköz, hiányos marad s sok tekintetben hátrányokkal is jár. Nyilvános jellegű, jól szervezett s vezetett közkönyvtárak kellenek ma minden községben; ez az a modern agora, mely a közszellemet nemesíti s irányítja, ez az eszköz a mindinkább terjeszkedő hatalmu népiskolával ama pont, a honnan az emberiség szellemi fejlődésének ma még alig sejdített szebb jövője kiinduland.

A kis Svájcot s Svédországot kivéve, mely országokban az általános műveltség oly magas fokon áll, jó formán csak az angol-szász faj az, mely ez ideig a nyilvános könyvtárak e nagy jelentőségét teljesen átérezte s mely ennek megfelelően az ily könyvtárak létesítésén teljes buzgalommal működik. Nemcsak magában Angliában s az angol-szász faj másik nagy birodalmában, az Egyesült Államokban vannak tömegesebben ily nyilvános könyvtárak, hanem általában mindenütt, hol angolok vagy ugynevezett amerikaiak telepednek le s valóban örömmel olvashatja minden emberbarát azoknak a valódi palotákban elhelyezett, mindenkire nézve hozzá férhető s kényelmes, sőt fényüzéssel ellátott olvasószobáknak rajzát, a minők például a még pár évtizeddel ezelőtt vadonvad Ausztrália új keletkezésű városaiban is mindenütt feltalálhatók. Nagyobb részt maga a fejlettebb kulturális érzékkel bíró társadalom alkotta meg ezeket a közkönyvtárakat, de a társadalom e működése sehol sincs magára hagyatva, a törvényhatósági közegek s az állam részint szabályzatokkal, részint direct gyámolítás által szintén nagy részt vesznek e munkában. De, hogy más országokban is felébredt már a vágy, elég legyen felemlitenünk Párizst, hol 26 nyilvános városi könyvtár van, melyből 1883-ban 440,670 művet kölcsönöztek ki s 109,670-et ott helyben olvastak s ugyanitt e mellett társaságok által szervezve 14 nyilvános könyvtár létezik czélszerűen berendezett olvasó szobákkal. Argentínában, Chileben, Finnországban szintén rohamosan gyarapodnak a nyilvános könyvtárak a nép számára berendezett olvasó-szobákkal kapcsolatban.

Nem lehet e szűk térre szorított és specialis feladatnak szolgáló műben kiterjeszkednünk a nyilvános könyvtárak különben igen érdekes történetére, a melyekre vonatkozó adatok az Egyesült Államok könyvtár statisztikai művében, Dardennak a francia közoktatásügyi miniszteriumhoz 1883-ban beadott jelentésében, a lipcsei »Centralblatt«-ban s más helyeken ugy is feltalálhatók. Szükségesnek tartjuk azonban lehető röviden elmondani az okokat s tényeket, melyek ez első rangú fontosságú kulturális tényezőnek hazánkban meghonosítását némileg megvilágítják s a közölt számadatok jelentésére fényt vethetnek.

Az érzék a nyilvános könyvtárak fontossága iránt, a mint az bővebb magyarázatot alig igényel, abban a mértékben erősödik s terjed, a mint a tudományok szeretete a nép nagyobb rétegét is nagyobb mértékben áthatja s másrészt az általános világnézet a szakcsoportok által képviselt specialis irányokkal szemben mindinkább kiszélesedik.

Az egész középkoron át, midőn az egyház által képviselt világnézettel szemben teljesen mai értelemben vett önálló szaktudományok nem voltak, mert hiszen még a leginkább kifejlődött bölcsészet, nyelvészet s történelem is összeköttetésben állott e világnézettel, a művelt közönség nem érezte szükségét annak, hogy a tudományokat kiválóan ápoló egyház s iskola által fentartott könyvtárak mellett másck is létesítsenek. Később, midőn a tudományok önálló csoportosulása megkez-

dődött (s pedig ez nem oly régi dolog, hiszen még a vegytan, nemzetgazdaság stb. is csak a múlt század végén, az élettan, geologia, mezőgazdaság, aesthetika stb. e században váltak, ismeretek halmozásából s nagyrészt deductiv módszer szerint alkotott szűkkörű szabályokból lassanként mintegy megcsontosodva, komolyan önálló tudományokká; még mások, pl. a sociologia, meteorologia, paedagogia valódi szaktudományokká alakulása még folyamatban van) s ezzel kapcsolatban a könyvkereskedés is fejlődött, az egyházon s iskolán kívül álló nagy közönség is kezdte a könyveket gyűjteni, de a népre még nem gondoltak. A népnevelés általános elterjedése meghozta ezt is. A művelt osztály ilyennemű szükségleteit kielégítő kölcsön-könyvtárak s kaszinói könyvtárak mellett lassanként s főképp a népiskolák könyvtáraival kapcsolatban népkönyvtárak is alakultak. A nyilvános könyvtárak eme helyettesítői a legtöbb országban megelőzték a valódi nyilvános könyvtárak alakulását s csak ezek általános elterjedése s hiányaiknak ép ez elterjedés következtében mindinkább világosabbá létele költötte fel az ügybarátokban azt a tudatot, hogy a közművelődés terjesztése céljából a könyvtárak csoportjai közül még tökéletesebbek alkotására törekedjenek.

Magyarországon még mindig ebben az átmeneti korszakban vagyunk. S ez igen természetes is. Irodalmunk első virágzása a XVII-ik században, az európai szellemi élet akkori niveaujának megfelelőleg, az egyes tudományokat még nem volt képes az iskolai kerettől jelentékenyen emancipálni s egész a jelen század közepéig, a magyar faj erősen kifejlett nemzetiségi jellegének megfelelően, csak a hazai történet, jog és politika virágoztak s ezeken kívül a művelt közönség olvasási kedvét a szépirodalom termékei gyújtották lánggra. Ily szellemi szükségletnek a kölcsönkönyvtárak s a kaszinók könyvtárai teljesen megfeleltek. *) Viszont a népnevelés ügyét csak a szabadságharcunkat követő időkben erősen mutatkozó nemzeti reakció s főképp a lelkes Eötvös báró buzgósa emelte magas fokra, de az előtörő néposztály még mindeddig oly annyira össze van forrva nevelőjével, az egyházzal s iskolával, hogy szükségleteit az iskolai s népkönyvtárak kielégítik. Magyarországon tehát nyilvános könyvtárak még elvéte léteznek s helyöket az itt felsorolt pótintézmények foglalják el.

A kölcsönkönyvtárakról, ugyszintén a kaszinói könyvtárakról annak idején megteszszük észrevételeinket; szükségesnek látszik azonban, hogy e helyen a nyilvános könyvtárak leghatalmasabb, mert a legalsóbb rétegekig nyúló, póteszközzeiről: az iskolai és népkönyvtárakról elmondjunk egyet-mást, annyival inkább, mert ezek közül jelen kimutatásunkba is többet vettünk fel, olyanokat, melyek nyilvános jellege kétségtelen volt, azaz, melyeket nemcsak a tanítók s gyermekek, de a szülők is használtak. Szükségesnek tartjuk e kiemelést abból az okból is, mivel e közművelődésileg oly fontos könyvtárak száma hazánkban elég örvendetes képet nyújt s ezt a jelen statisztikai kimutatásból különben észre venni lehetetlen, főképp azért, mivel kérdőíveink betöltését, mint a bevezetésben említettük, csak oly közkönyvtáraktól kértük, hol a kötetek száma az 500-at felül haladja, pedig az iskolai s népkönyvtárak hasonlíthatlanul nagyobb része kisebb terjedelmű.

Addig is, míg e fontos kulturális tényezők ismertetése külön felvétel alapján lehető volna, a vallás- és közoktatásügyi miniszter jelentésének adataira kell szoritkoznunk, bár ezekből az iskolai s népkönyvtárak minősége s használata világosan nem derül ki. A legújabb jelentés adatai szerint **) volt Magyarországon a népoktatási tanintézetekben 1869-ben 870; 1881-ben 4,444; 1884-ben ellenben már 6,135 könyvtár általában. 1883/4-ben az összes könyvtárakban 365,956 darab könyv volt. A 6,315 könyvtár közül 673 volt »népies olvasmányok gyűjteménye« czimmel jelölve s 3,092 olyan, melyben nemcsak iskolai használatra szánt könyvek voltak. Feltéve, hogy e könyvtárak vagy könyv-

*) Mellékesen megjegyezzük azonban, mint érdekes kulturális adatot, hogy már ez időben is kezdtek gondolkodni a köznépi szellemi szükségleteiről s a 40-es években előbb br. Jósika Miklós, később br. Eötvös József elnöklése alatt működött egy »népkönyvkiadó egyesület« is. Lásd e már elfeledett egyesület nyomait az »Iskolai és népkönyvtár« című folyóirat 1879-iki februári számában »Az első kísérlet a népkönyvtárak ügyében« cím alatt.

**) A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek a közoktatás állapotáról szóló és az országgyűlés elé terjesztett tizennegyedik jelentése. I. füzet. A népoktatási tanügy 1883/4. Budapesten 1885. 72—4. és 164—5. lapokon.

gyűjtemények jellege általában megfelelt az iskolai s népkönyvtáraknak, Magyarország 16,160 nép-
oktatási tanintézetének mintegy negyedrésszében volt már ily könyvtár, bár nagyobb részt igen
kezdetleges állapotban, a mit bizonyít az a körülmény is, hogy — csak e 3,765 könyvtárt véve az
összes népoktatási intézetekkel kapcsolatban álló könyvgyűjtemények közül — a 365,956 darab
könyvből egyre alig esik 93 darab könyv.

Valószínűségi számítás szerint is azonban Magyarországon legalább kétezer
iskolai és népkönyvtár van, tehát jóval több, mint a különben jelentékenyen kisebb
Svájcban, mely az ily könyvtárakat — tekintet nélkül a kötetek számára — statisztikai kimutatá-
sában mind egyenként felsorolta. Egyes tanfelügyelők hozzánk küldött adatai szerint van például:

Pestmegyében 185 könyvtár	6,168 művel.
Győrme gyében 130 könyvtár mintegy	6,000 >
Torontálmegyébeu 190 könyvtár	24,233 >
A felső vasme gyei ág. hitv. egyházmegyében 14 könyvtár	1,486 >

Nyitra megye tanfelügyelője, *Liberty Gusztáv*, ki tankerületében a hazafias szellem fejlesz-
tése s a közművelődés előmozdítása körül nagy érdemeket szerzett, táblázatos kimutatást is készített
számunkra a tankerületben létező iskolai s népkönyvtárakról, melyet — mutatóványkép — egész
terjedelmében közlünk, megjegyezvén, hogy e megye népe hazánkban műveltség tekintetében nem
tartozik az elsők közé. Nyitra megye 452 községe közül 173-ban volt iskolai és népkönyvtár, melyek-
ről a kimutatás az 1883/4-ik tanévre vonatkozólag így szól:

Folyó szám	A község s az iskola jellege	A könyvek			Folyó szám	A község s az iskola jellege	A könyvek		
		darab száma	csupán magyar nyelvű munkák	közt nem ma- gyar nyelvű mű- vek is voltak			darab száma	csupán magyar nyelvű munkák	közt nem ma- gyar nyelvű mű- vek is voltak
1	Alsó- és Felső-Ludány r. k.	54	—	1	17	Csávojj r. kath.	10	—	1
2	Alsó-Szöllős ev. ref.	27	1	—	18	Csejthe izr.	116	—	1
3	Bábindal r. kath.	32	1	—	19	Csermend közs.	96	—	1
4	Bajmócz r. kath.	53	—	1	20	Csitár közs.	98	1	—
5	Bajna izrael.	33	—	1	21	Czabaj r. kath.	23	—	1
6	Bánkeszi r. kath.	51	1	—	22	Czabaj izr.	47	—	1
7	Bánkeszi izr.	25	—	1	23	Czach r. kath.	42	—	1
8	Beregszegh r. kath.	12	—	1	24	Czerova állami	36	1	—
9	Berencs r. kath.	39	1	—	25	Darázs r. kath.	32	—	1
10	Bodok r. kath.	15	1	—	26	Drahóc r. kath.	78	—	1
11	Brezán r. kath.	33	—	1	27	Egbell r. kath. fiu isk.	45	—	1
12	Brezova ág. ev.	150	—	1	28	Egbell r. kath. leány-isk.	43	—	1
13	Brezova izr.	63	—	1	29	Érsekujvár r. kath. fiu isk.	260	1	—
14	Chvojnicza r. kath.	12	—	1	30	Érsekujvár r. k. leány isk.	178	1	—
15	Chinorán r. kath.	62	1	—	31	Érsekujvár Flenger alapítv.	36	1	—
16	Család közs.	27	1	—	32	Érsekujvár izr. congr.	410	1	—

Folyó szám	A község s az iskola jellege	A könyvek			Folyó szám	A község s az iskola jellege	A könyvek		
		darab száma	csupán magyar nyelvű munkák	közt nem magyar nyelvű művek is voltak			darab száma	csupán magyar nyelvű munkák	közt nem magyar nyelvű művek is voltak
33	Érsekujvár izr. orth.	206	1	—	64	Kis-Pritrzd r. kath.	15	1	—
34	Farkasd r. kath.	49	1	—	65	Kis-Várad r. kath.	26	1	—
35	Farkasd ev. ref.	186	1	—	66	Kolon r. kath.	41	1	—
36	Felső-Bottfalu ev. ág.	283	—	1	67	Komjáth r. kath.	86	1	—
37	Érsekujvár magán polg.	110	1	—	68	Koos r. kath.	15	—	1
38	Felső-Zelle ev. ág.	25	—	1	69	Köpösd r. kath.	22	1	—
39	Galgócz áll. polg. fiu	651	—	—	70	Kuzmicz állami	36	1	—
40	Galgócz áll. polg. leány		1	—	71	Lakácsi r. kath.	15	—	1
41	Galgócz r. kath.	27	1	—	72	Lancsár r. kath.	26	—	1
42	Galgócz izr.	241	—	1	73	Lapás-Gyarmath közs.	27	1	—
43	Gerencsér r. kath.	41	1	—	74	Lazán r. kath.	46	—	1
44	Gesztthe r. kath.	17	1	—	75	Lopassó r. kath.	52	—	1
45	Ghymes r. kath.	43	1	—	76	Lubina ev. ág.	42	—	1
46	Ghymes izr.	18	1	—	77	Magyar-Soók ev. ref.	81	1	—
47	Handlova alsó végi r. k.	63	—	1	78	Magyar-Soók izr.	60	1	—
48	Handlova felső végi r. k.	71	—	1	79	Majzel közs.	32	—	1
49	Holics állami	46	1	—	80	Maniga r. kath.	50	1	—
50	Holics r. kath.	71	—	1	81	Miava állami	29	1	—
51	Holics ev. ág.	112	—	1	82	Miava ev. ág.	340	—	1
52	Holics izr.	393	—	1	83	Mocsonok r. kath.	50	1	—
53	Hosszufalu r. kath.	19	1	—	84	Mokrihaj r. kath.	45	1	—
54	Ivánka r. kath.	63	—	1	85	Molnos r. kath.	20	1	—
55	Jablonicz állami	23	1	—	86	Nadlány r. kath.	32	—	1
56	Karkócz r. kath.	50	—	1	87	Nagy-Baáb állami	25	1	—
57	Kátó r. kath.	15	—	1	88	Nagy-Bossány r. kath.	65	—	1
58	Kelecsény közs.	21	1	—	89	Nagy-Bodok r. kath.	16	—	1
59	Királyi r. kath.	27	1	—	90	Nagy-Bucsány r. kath.	25	—	1
60	Kis-Czétény közs.	63	1	—	91	Nagy-Emőke közs.	46	1	—
61	Kis-Lehota r. kath.	31	—	1	92	Nagy-Hind r. kath.	35	1	—
62	Kis-Mánya ev. ref.	86	1	—	93	Nagy-Keér r. kath.	52	1	—
63	Kis- és Nagy-Appony r. k.	64	—	1	94	Nagy-Kosztolány izr.	15	—	1

Folyó szám	A község s az iskola jellege		A könyvek			Folyó szám	A község s az iskola jellege		A könyvek		
			darab száma	csupán magyar nyelvű munkák	közt nem magyar nyelvű művek is voltak				darab száma	csupán magyar nyelvű munkák	közt nem magyar nyelvű művek is voltak
95	Nagy-Lehota	r. kath.	10	—	1	126	Sellye	r. kath.	49	1	—
96	Nagy-Ríppény	r. kath.	26	—	1	127	Sopornya	r. kath.	43	1	—
97	Nagy-Surány	r. kath.	65	1	—	128	Sissó	r. kath.	32	—	1
98	Nagy-Tapolcsány	r. kath.	173	—	1	129	Szakolcza közs. f. leányisk.		176	1	—
99	Negyed	r. kath.	43	1	—	130	Szakolcza közs. el. fiú-isk.		59	—	1
100	Negyed	ev. ref.	219	1	—	131	Szakolcza közs. el. leányisk.		41	—	1
101	Német-Próna	r. kath.	236	—	1	132	Szakolcza	ev. ág.	4250	—	1
102	Novák	r. kath.	23	—	1	133	Szakolcza	izr.	67	—	1
103	Nyitra	r. kath. fiú-isk.	106	1	—	134	Szalakusz	r. kath.	45	1	—
104	Nyitra	r. kath. leány-isk.	350	—	1	135	Szebedrázs	r. kath.	15	—	1
105	Nyitra	mag. polg. fiú-isk.	49	1	—	136	Szelőcze	r. kath.	60	1	—
106	Nyitra	m. polg. leány-isk.	53	1	—	137	Szenicz	ev. ág.	245	—	1
107	Nyitra	magán elemi	260	1	—	138	Szenicz	izr.	260	—	1
108	Nyitra Páruteza	r. kath.	26	1	—	139	Szentmihályúr	r. kath.	21	1	—
109	Nyitra Páruteza	izr.	426	—	1	140	Szilád	ev. ág.	19	—	1
110	Nyitra-Szerdahely	r. kath.	105	—	1	141	Szobotist	r. kath.	56	—	1
111	Nyitra-Vicsap	közs.	58	1	—	142	Szobotist	ev. ág.	160	—	1
112	Ó-Krásznó	r. kath.	52	—	1	143	Szobotist	izr.	211	—	1
113	Ó-Tura	r. kath.	196	—	1	144	Szolcsány	r. kath.	98	—	1
114	Ó-Tura	ev. ág.	206	—	1	145	Szucsány	r. kath.	14	—	1
115	Ó-Tura	izr.	67	—	1	146	Tardoskedd	r. kath.	206	1	—
116	Pásztó	r. kath.	23	—	1	147	Tardoskedd	izr.	38	1	—
117	Pereszlény	izr.	44	—	1	148	Tavarnok	közs.	36	1	—
118	Pobedin	r. kath.	26	—	1	149	Tornócz	r. kath.	140	1	—
119	Podola	r. kath.	24	—	1	150	Tornócz	izr.	96	1	—
120	Pográny	r. kath.	60	1	—	151	Tótmegyer	r. kath.	480	1	—
121	Privigye	r. kath. fiú-isk.	157	1	—	152	Tótkés-Újfalu	r. kath.	23	—	1
122	Privigye	r. kath. leány-isk.	68	—	1	153	Tuzsina alsó végi	r. kath.	70	—	1
123	Privigye	magán elemi	123	1	—	154	Tuzsina felső végi	r. kath.	31	—	1
124	Radosóc	r. kath.	15	—	1	155	Újlak	r. kath.	35	1	—
125	Rohov	r. kath.	56	—	1	156	Űrmény	r. kath. fiú-isk.	43	1	—

Folyó szám.	A község s az iskola jellege	A könyvek			Folyó szám.	A község s az iskola jellege	A könyvek		
		darab száma	csupán magyar nyelvű munkák	közt nem magyar nyelvű művek is voltak			darab száma	csupán magyar nyelvű munkák	közt nem magyar nyelvű művek is voltak
157	Ürmény r. kath. leány-isk.	114	—	1	166	Verbó izr.	94	—	1
158	Ürmény izr.	273	1	—	167	Verbócz állami	78	1	—
159	Üzbégh r. kath.	24	—	1	168	Vörösvár r. kath.	23	—	1
160	Vágújhely r. kath.	61	—	1	169	Vradist izr.	61	—	1
161	Vágújhely ev. ág.	114	—	1	170	Zséra r. kath.	27	1	—
162	Vágújhely izr.	370	—	1	171	Lipótvár közs.	132	1	—
163	Vágvecse állami	127	1	—	172	Ó-Tura Buzikovitz ev. ág.	29	—	1
164	Vágvecse izr.	70	—	1	173				
165	Verbó ev. ág.	78	—	1		Összesen	16,919	81	92

Az iskolai- s népkönyvtárak virágzását egyes ügybuzgó férfiak tevékenységén kívül jelentékenyen megkönnyíti a közoktatásügyi miniszter többször (legelőbb 1877. decz. 18-án 30,535. sz. a.) elrendelt intézkedése, hogy a népoktatási intézetekben a beiratási díj (népiskolákban 25 kr., felsőbb nép- s polgári iskolákban 50 kr.) s esetleg a büntetés-pénzek egy része is a könyvtárra fordíthatók s utasítása, hogy az iskolai könyvtárak lehetőleg ugy rendeztessenek be, hogy azok a tanulók szülei által is használtathassanak.

Eme kiváló fontosságu s eredményeiken nagy hatásu rendeletek kezdeményezője a *Türr* István tábornok elnöklete alatt 1875-ben Magyarország jelesebb tanférfaiból alakult, de 1880-ban — fájdalom! — már megszűnt »népkönyvtárak alapítására s terjesztésére alakult központi bizottság« volt. Könyvtár-statisztikai műben lehetetlen hálával nem emlékezni meg e bizottság működéséről, mely a könyvtárak gyarapítása s így a közművelődés terjesztése érdekében nálunk oly sokat tett. E bizottság utasításokat dolgozott ki a népkönyvtárak alapítása, szervezése s kezelése tárgyában, három különféle könyvjegyzéket állított össze a magyarországi népkönyvtárak számára ajánlható művekről, gondoskodott arról, hogy ez utasítások s jegyzékek megküldessenek mindenfelé egy vállalkozó könyvkereskedő által, ki a népkönyvtárak számára az ajánlott művekből jelentékeny árleengedést is adott; a bizottság egyik titkára, *Dolínay* Gyula egy ideig »Iskolai és népkönyvtár« czim alatt külön szaklapot is szerkesztett, mely azonban csak öt negyed évig állott fenn. Működésének köszönhető, hogy a népkönyvtárak száma hazánkban rohamosan emelkedett s a különböző testületek s hatóságok figyelme felhivatott e fontos ügyre.

A mozgalom csakugyan örvendetes mérveket öltött. Pestmegye közigazgatási bizottsága 1878. jul. 11-én tartott ülésében szabályrendeletet alkotva az iskolai s népkönyvtárak érdekében, többek közt meghagyta, hogy e könyvtárak létesítése végett minden község harmincz éven át háziköltségvetésébe oly összeget vegyen fel, mely a községi lakosok s birtokosok által fizetett állami egyenes adó egy százaléka ötödrészenek felel meg. Lényegileg hasonló intézkedéseket tettek Arad, Bácsbodrog, Heves, Hunyad, Máramaros, Nagy-Küküllő, Nógrád, Nyitra, Sopron s Szabolcs megyék. Haynald Lajos érsek 1879. jan. 7-én kelt főpásztori levelében meleg hangon ajánlja ez ügyet lelkészeinek s külön szabályzatot készít. A közoktatásügyi miniszter ismételve sürgeti a tanfelügyelőket, hogy a népkönyvtárakat terjeszszék s arról neki éven-

ként jelentéseket tegyenek. Több megye felkéri a bizottságot, hogy az ajánlott műveket más hazai nyelvekre is fordíttassa. A fehérmegyei tantestületet Göbel János György indítványára törvényjavaslat-tervezetet is készített ez ügyben. Dolinay megírta az iskolai s népkönyvtár módszertanát. Ugyanő, Mayer Miksa s Liber József közreműködésével, a központi bizottság megkeresésére törzskönyvet kezdett készíteni a létező népkönyvtárakról stb.

Nemcsak mint érdekes kulturtörténeti adatot, de egyuttal mint az ily könyvtárak szervezetét alaposan s lényegileg még ma is helyeselhető modorban megállapító dolgot közöljük e bizottságnak 1876. november 30-án kiadott utasítását az ily könyvtárak szervezésére nézve, mely egész terjedelmében következőkép hangzik :

I. Általános elvek.

1. A népkönyvtárak felállítása a népoktatási tanintézetekkel szerves összeköttetésben történjék, mintegy az iskolai könyvtárak fejleményeként, s kezelésével lehetőleg a községi népoktatási tanintézetnél működő tanító bizassék meg.

2. A népkönyvtárakat népszerű tudományos előadásokkal kell kapcsolatba hozni s általában lehetőleg igyekezni kell azon, hogy ezek a község összes szellemi s társadalmi működésének központjául szolgáljanak. Külön népszerű előadásokat rendező egyesületek s bármely más társadalmi és tudományos társulatok alakítása elkülönítve a népkönyvtáraktól csak nagyobb községekben tanácsolható, még a külön olvasó helyiségek kibérlése is azon időre halasztandó, midőn a népkönyvtárak eszméje már gyökeret vert.

3. A népkönyvtárak alakításánál a felekezeti s politikai pártkülönbség szigoruan kerültessek, különösen oly irányban, hogy abból ellentétek származzanak ; ellenben nagy súlyt kell fektetni bennök a nemzeti érzelem ébresztésére, a polgári kötelességérzet ápolására s e célból minden hazaellenes vagy erkölcsrontó irány szigoruan elkerülendő.

4. A népkönyvtárak szorosabb értelemben véve tisztán csak az elemi népiskolát végzett felnőtt egyének számára állítandók, s így a népkönyvtárak alakítása alkalmával sem a tanuló ifjuság, sem az ugynevezett értelmiség, sem pedig a magasabb oktatásban részesült ifjuság igényei nem veendőek tekintetbe. A nép foglalkozásmódjának megfelelőleg népesebb s műveltebb városokban az iparos s kereskedő osztály számára a földmivelőktől külön népkönyvtár is alakítható kivételesen s ha a földmivelőké már eléggé megszilárdult.

5. A népkönyvtárak szervezésénél s vezetésénél a népnek mindenkor kellő működési tért kell adni ; óhajtható azonban, hogy a tanítókon, jegyzőkön s papokon kívül a község értelmisége is részt vegyen a munkában, de mindig óvatosan s úgy, hogy a maguk óhajait, mint a nép indítványát s határozatait igyekezzenek érvényre juttatni és semmit se erőszakoljanak mindaddig, míg azon eszme számára a közvéleményt meg nem nyerték.

II. A népkönyvtárak alapítása.

1. A tanító mindenek előtt hasson oda, hogy, mint a törvény is rendeli, bármily csekély iskolai könyvtár legyen. Ezután a legfelsőbb osztályok növendékeinek s különösen az ismétlő iskolába járó kitünőbb tanulóknak adjon oly könyveket, melyeket szülőik is hasznosan s gyönyörködve olvashatnak. Ilyenekül ajánlhatjuk a mellékelt sorozatból *) az 1., 10., 17., 18., 25., 30., 34. szám alatt lévőket. Ha a szülők maguk számára is kérnek olvasmányt, adja oda számukra a 4., 7., 8., 26., 38. szám alatt lévőket, de oly feltétel alatt, hogy minden egyes darab olvasásaért egy krajczárt kell fizetniök.

2. Ha öt felnőtt egyént nyert meg már ily módon, beszélje reá őket, hogy fizessen mindegyik 20 krt s ezért rendelje meg számukra a »Képes Néplap«-ot (Franklin-társulat, egyetem-uteza 4. sz. Ára egész évre 2 frt). Mihelyst többen jönnek össze, ha csak 20-an vannak is, kérje fel a jegyzőt s birót, hogy a község házában adjon olvasó-helyiséget s ehhez fűtést és világítást. Ekkor rendelje meg másodsorban a »Falusi gazda« című gazdasági lapot (Légrádnál, nádor-uteza 6. sz. Egész évre 6 frt).

3. Ezen működésével kapcsolatban igyekezzék a tanító az iskolaszék által oda hatni, s egyuttal a növendékek által is terjesztetni, hogy esténként — kezdetben igen ritkán, sőt harmad-, negyedizben már a másodszori sürgetést is megvárva — egyetmást felolvasson a népnek. Ily »csalogató« felolvasás gyanánt első sorban ajánlhatjuk a következőket :

a) Petőfi »János vitéz«-e.

b) Robinson Crusoe egy rövid népszerű feldolgozása.

*) A könyvjegyzék közlését, mivel az később jelentékenyen megváltoztatott, itt feleslegesnek tartjuk.

c) A »Természet könyvé«-ből »Az állati élet fejlődése« című sorozat (IX. füz.), melyben a csirke kikelése van megírva, továbbá »Képzelmi utazás a mindenségbe« (XVI. füz.), »Az állatok ösztöne« (II. füz.) című fejezetek.

d) Jókai »A négy mázsás serfőző« humoreskje. Aranytól »Jóka öröge.«

Közben-közben egyes apróbb tárgyakat is fel kell olvasni, így pl. az olvasókönyvekből Jókai »Koldus gyermekét«, egy-egy cikket a lapokból, mindig magyarázatokkal kísérvé.

4. Az alakulást így lassanként előkészítvén, végre ki kell hirdetni az alakuló ülést. Ezen gyűlésre össze kell hivatni az egész községet, ha kell, doboltatás útján is. Óhajtandó, hogy előbb az iskolából kikerült ifjuság énekelje el a »Szózat«-ot, a falu legnépszerűbb gazdája tartson beszédet s olvastassék fel az alapszabály-tervezet, melynek mintája körülbelül a következő lehetne :

III. A X-i népkönyvtár-egyesület alapszabályai.

1. X. község lakói a műveltség terjesztése, a népnevelés előmozdítása s a társasági élet fejlesztése céljából népkönyvtári egyesületet alkotnak.

2. Az egyesület községi könyvtárt alakít, lapokat járát, tagjai működésére télen át előadások rendezésével hat s a társadalmi életet és egyetértést a községben megszilárdítani törekszik.

3. Az egyesület tagja lehet minden becsületes honpolgár, ki 15-ik évét betöltötte. A rendes tagok havonként 10 krt fizetnek ; ki az egyesület céljaira egyszer-mindenkorra 10 frtot ad, vagy annak megfelelő adományt tesz, az tiszteletbeli tagnak tekintendő. Mind a rendes, mind a tiszteletbeli tagok a könyvtárt szabadon használhatják, a közgyűléseken szavazattal bírnak, de egyuttal az egyesület érdekeit is szem előtt tartani kötelesek.

4. Az egyesület választ kebeléből elnököt, jegyzőt, könyvtárnokot, gazdát, pénztárnokot és 10 választmányi tagot. A választás évenként a közgyűlésen nyilvánosan, de két tag kiváratára, titkos szavazattal is történhetik.

5. Az elnök és a jegyző képviselik az egyesületet külhatóságokkal s egyénnel szemközt, ők vezetik az üléseket.

6. A könyvtárnok csak rendes tanító lehet. Kötelessége az egyesület könyveiről rendes czimtart készíteni, az egyes könyvekbe az egyesület czimét beírni, a kikölcsönzött könyvekről naplót vezetni. A könyvtárnok azért az év végén az összes rendes bevétel $\frac{1}{6}$ -át kapja. A könyvek s hirlapok megrendelése a könyvtárnokul alkalmazott tanító előterjesztésére a választmány feladata, jogában áll azonban minden tagnak az olvasó-teremben kitett »Észrevételek könyve« útján könyveket és hirlapokat ajánlani. A könyvek megrogálása esetében minden tag köteles a kárt megfizetni, elvesztése esetében a könyv árán kívül 50 kr. büntetéspénzt is fizet. A község határán kívül lakó tagoknak csakis két tag jóállása mellett, legfeljebb két hétre lehet könyveket kölcsönözni.

7. A pénztárnok rendszeresen vezeti a pénztár-könyveket, arról minden választmányi ülésnek szóbeli jelentést tesz s évenként egyszer a közgyűlés előtt két héttel írásbeli kimutatást készít, melyet a közgyűlés által előre kinevezett számvizsgálók megjegyzéseikkel a közgyűlés elé terjesztnek.

8. A gazda felügyelete alatt áll az olvasó-helyiség, hol — eleinte a község házában — egy külön szekrény áll, a már átolvasott lapok számára és a melynek falán Magyarország s az illető megye térképe is kifüggesztendő. A könyvek a tanító felügyelete alatt állanak.

9. Közgyűlés november hóban tartatik, s annak ideje és tárgyai az olvasó-helyiségben egy héttel előre kifüggesztetnek. A jelenlevők többsége mindenkor határoz.

10. Az olvasó-helyiség vasárnap egész nap, hétköznap csak áll nyitva. Aratás ideje alatt hat hétig a könyvek kiadása szünetel. Az egyesület helyiségében a kártyázás és szeszes italok élvezete tiltatik.

11. Az egyesület választmánya októbertől májusig minden hóban egyszer ülést tart, melyben az egyesület minden ügyét megbeszéli, s azok felett határoz.

12. Az egyesület tagjai minden télen egyszer, de ha lehet, többször is társasestélyt rendeznek a könyvtár javára, a tiszta jövedelem $\frac{1}{5}$ -e azonban az iskolai könyvtár javára fordítandó.

13. A népkönyvtár-egyesület tagjai magok között daltársulatot alakítanak, mely a választmány által meghatározott napokon tartott előadások előtt s után dalolással közreműködik.

14. Lakadalmak, keresztelők s más ünnepek alkalmával az egyesület két választmányi tagja az előljáróságnál tett bejelentés után az egyesület céljaira gyűjtést rendez.

15. Az egyesület az iskolai ünnepélyeken képviselteti magát, s mihelyt ereje engedi s a helybeli viszonyok igénylik, a szegény tanulóknak tankönyvekkel s ruhával ellátását is céljával tüzi ki.

16. Az egyesület csak akkor szűnik meg, ha tagjainak száma 30-nál kevesebb lesz, s ezek egy harmada is a feloszlás mellett nyilatkozik. Ez esetben a könyvtár az iskolák közös tulajdona marad ; a községi előljáró felügyelete alatt az utolsó közgyűlés vagy az előljáróság által kijelölt tanító által oly módon kezelendő, hogy abból bizonyos összegért mindenki vehessen ki könyveket ; a fenmaradt s ily módon szaporított összeg takarékpénztárba helyeztessék mindaddig, míg új népkönyvtár-egyesület nem alakul, melynek e könyvtár jogos tulajdonává lesz.

17. Azon esetben, ha az egyesület az ezen alapszabályokban meghatározott czélt és eljárást illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a kormány által és mennyiben további működésének folytatása által az állam vagy az egyesületi tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggesztetik és a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlattatik, vagy esetleg az alapszabályok megtartására különbeni felosztás terhe alatt köteleztetik.

IV. Az egyesület vezetése.

1. A népszerű előadások tartását, különösen a téli hónapokban, soha sem kell elmulasztani.
2. Az ajándékozók számára pecsétes köszönő-levél küldendő.
3. A közgyűlésen intézkedni kell a hatóságok, testületek, vagyonosabb egyes egyének megkereséséről. A községek évi költségvetéseikbe bizonyos összeget mindig felvehetnek a népkönyvtárak számára; fűtésről s világításról mindenestre gondoskodhatnak.
4. A hírlapok legezlszerűbben postautalvány által rendelhetők meg félévenként előre. Napilapot csak az egyesület megerősödése után, akkor is csak a téli félévben, tanácsos tartani. A képes lapokat szükséges laptartóban helyezni el s ezeket czélszerű évnegyedenként bekötetni.
5. Gazda gyanánt ifju legényeket kell alkalmazni, kik egyelőre a tagdíjakat is beszedhetik. Ezeknek az olvasásért nem kell fizetniök semmit.
6. A népszerű előadások közül rendszeren havonként egyszer egy a legnevezetesebb napi eseményről (pl. háborúról) szóljon. A párt politikát kerülje. Uj gazdaság gépek, nevezetes felfedezések stb. megismertetése óhajtandó. A nemzeti ünnepek évfordulóját s nevezetes egyének halálózását használják fel a tanítók s általában a vezetők, hogy a néppel azok jelentőségét megismertessék. A közigazgatási rendszer, a népoktatás szervezete, az adófizetés, ujonczozás, lutri stb. lehetőleg minden évben legyenek tárgyalva.
7. Rendes előadásokra nem egyesületi tagok s nők is bocsáthatók; nagyobb községekben ezektől külön belépti díj is szedendő.
8. Téli estéken a választmány s értelmiség tagjai felváltva jelenjenek meg a község házánál, hogy a tagokat az érdekesebb olvasmányokra figyelmeztessék, előttök egyet-mást felolvassanak s megmagyarázzanak.
9. Az ifjabb tagokkal havonként egy-egy kitünő költeményt kell leiratni s betanultatni. Időről időre a dalárdával együtt szavalmati estélyeket is rendezzenek. A felnöttek oktatásának életbeléptetése mielőbb óhajtandó.
10. Kisdodóvódák alakítására, kölcsönös segélyző egyletek, takarékmagtakarak, selymentenyésztés, temetkezési egyletek stb. indítványozására a vezetők csak a második évben gondoljanak; az első évben a dalárda, szavalmatok, s iskolai ünnepélyek (p. az iskolai év végén emlék-fák elültetése) által igyekezzenek a társadalmi kapcsolatot erősíteni. Vigyázzanak arra is, hogy egy téli ivad alatt két nagyobb szabású s anyagi áldozatba kerülő reformnál többet ne említsenek fel és semmit se erőltessenek.

A társadalmi tevékenységek közül, melyek a nép olvasási vágyának felkeltését tüzték ki feladatukul, a legnagyobb hatása a Fogarassy Mihály, későbbi r. k. erdélyi püspök által kezdeményezett *Szent István-társulat* működése. Felekezeti szellemben, de határozott kulturális czélzattal s az újabb időben már igen jelentékeny tőkével dolgozik e kiváló társulat, sajnos azonban, hogy — mint az számos az ugy nevezett nép érdekében tervezett intézkedésnél tapasztalható — hatása inkább csak a középosztályra terjed s a nép alsóbb rétegeinek szükségleteit teljesen felismerni eddig nem volt képes. A többi ily irányu törekvések részint tökehiány, részint a közreműködők buzgalmának csökkenése következtében csekély eredményt mutatnak fel, legtöbbit aránylag az 1872-ben alakult *népoktatási kör*, melynek kebelében *Jonás János* pár évvel ezelőtt, főképp a budapesti gyármunkásokra való tekintettel, a nyilvános olvasó-szobák létesítését is megkísérlette.

Ez alkalomból említjük fel, hogy a közoktatásügyi kormány gyámolításával Révai testvérek, majd Mehner Vilmos egészen a nép legalsó rétegei szükségletének megfelelő füzetes vállalatot adnak ki a ponyvairódalom ellensúlyozására s a köznép művelődési érzékének felébresztésére.

Ennyi lehető röviden összefoglalva az, a mit jelen dolgozatunknak a nyilvános könyvtárakra vonatkozó részénél, mint bevezetést, elmondani akartunk. Szükséges volt ez, hogy lássuk, miként e fontos kulturális eszköz iránt nálunk is meg van az érzék, sőt, ha az iskolai s népkönyvtárak egy részét méltányosan a nyilvános könyvtárak sorozatába vennők fel s tekintet nélkül a könyvek számára mind megannyit, a nyilvános könyvtárak táblázata sokkal kedvezőbb képet mutatna, mint jelenleg.

Kedvezőnek s kielégítőnek azonban ezt a jelen helyzetet még ily esetben sem mondhatnók. Egy tekintet az alább következő táblázatra egész seregét a panaszoknak költheti fel.

Budapest főváros három nagy nyilvános könyvtárával, melyek mindegyikében eléggé kényelmes olvasó-szobák vannak, megfelel a méltányos igényeknek, bár kétségkívül nagy hiány itt is, hogy a külvárosrészek s különösen a jobb part lakóinak már a távolság folytán nagyon meg van nehezítve e nyilvános könyvtárak használata. De mit mondjunk a vidéki városokról? Alsó-Kubin, Dobsina, Hajdu-Böszörmény, Kolozsvár, Losoncz, Maros-Vásárhely, Miskolcz, Nagy-Szeben, Pozsony, Szeged, Szombathely, Zombor s egy pár fürdőhely az, hol a közönség többé vagy kevésbé használhat nyilvános könyvtárakat, míg oly tekintélyes s értékes könyvgyűjtemények is, minő Eperjesen a Szirmay család, Keszthelyen a Festetich család könyvtára, a komáromi Kulcsár-féle könyvtár s a pécsi püspöki könyvtár, legalább a hozzánk érkezett adatok szerint, jóformán holt tőkék. E könyvtárak, valamint a nemzeti muzeum egyes osztályainak szakkönyvtárai, melyekhez a nagy közönség alig fér, valódi nyilvános könyvtáraknak alig nevezhetők. Ha a három nagy budapesti könyvtár 78,298 olvasóját nem számítjuk, az összes nyilvános könyvtárakat hazánkban 1884-ben csak 6,624 olvasó használta s ezeknek is több mint fele az ujonnan megnyitott szegedvárosi Somogyi-féle könyvtárra jut. S hogy ez adat, mely a priori csaknem lehetetlenségnek látszik, nagyban s egészben a valóságot tünteti fel, világos abból, hogy a nyilvános könyvtárak használatára vonatkozó adatokat azok nagyobb részétől megkaptuk s nincs okunk feltételezni, hogy e kimutatásokban a könyvek olvasóinak száma igen csekélyre tétetett.

Ha több adat nem állana is rendelkezésünkre, maga az a tény, hogy a vidéki nyilvános könyvtárakban levő félmilliót meghaladó könyvet egy év alatt alig hatezer s néhány száz olvasó használta, hangosan bizonyitana a mellett, hogy a vidéki nyilvános könyvtárak kezelése a legtöbb helyen nagyon hiányos s primitív. De tudjuk is, hogy pl. Komáromban a megyének hagyományozott Kulcsár-féle becses könyvtár folyosón van felállítva, hogy a gazdag alapítvánnyal bíró Batthyányi könyvtár Gyulafehérvárt jóformán magán jellegű lett s egyes más nagy könyvtáraknak még külön olvasó-termők sincs. A kolozsvári egyetemi könyvtáron kívül a szegedi, losonczy s szombathelyi városi könyvtárak főképp azok, melyeknek kezelése a modern kor igényeinek megfelel s mellettök csak egy pár kisebb népkönyvtár (Dobsinán, Rohonczon) buzgó vezetői igyekeznek a reájok bizott kincset kellően értékesíteni. Rendszeres könyvjegyzék a könyvtárak fele részében nincs, 126,007 nyelvek szerint csoportosított mű közül 34,312, tehát majdnem egy harmada, latin s ugyanezek közül a történelmi csoporton kívül legnagyobb számmal van képviselve a bölcsészeti-theologiai csoport, a melyhez tartozó műveket bizonyítva nagyon kevesen olvasnak.

A nyilvános könyvtárakról közölt adataink helyes megítélésénél általában mindig czélszerű lesz rovatainkban a három nagy budapesti könyvtárra vonatkozó adatokat elkülöníteni s nem vetni együvé a többiekkel. Mint a könyvhasználatra vonatkozó számoknál láttuk, e három nagy könyvtár döntő a kötetek számának s az egyes szakok arányának megítélésénél; így például a szépirodalmi művek aránya a kimutatott végösszegben igen csekély, főképp azért, mert a budapesti muzeumi s egyetemi nagy könyvtárakban a szépirodalmi s philologiai művek nincsenek elkülönítve. Az említett nagy könyvtárak s vidéki könyvtárak aránya más részt (legalább a kimutatott adatok szerint) kedvező a vidékiekre nézve a könyvek szaporodását, a könyvtárra fordított összeget s a könyvvásárlási alapot illetőleg. Mutatja ez a körülmény, hogy nyilvános könyvtáraink általában eléggé örvendetesen gyarapodnak s a legtöbb helyen csak czélszerű olvasó-szobák berendezése s ügybuzgó szakférfiak könyvtárnokokul alkalmazása volna szükséges, hogy azok valódi hasznot hajtó tőkék legyenek.

Áttérünk most már az egyes könyvtárak ismertetésére, a mennyiben a nagy könyvtárakról szóló fejezetben nem foglaltattak s külön adatok állottak rendelkezésünkre.

4. Iparművészeti muzeum könyvtára Budapesten.

Az orsz. magyar iparművészeti muzeum már 1872-ben alakult, könyvek szerzésére azonban az első években nem gondoltak. Ujabban a kormány, Simor János primás, hg Esterházy Miklós, Szalay Imre osztálytanácsos, gr. Apponyi Sándor s Dellamare Didot párizsi könyvkiadó ajándékozta egyes szakműveket, úgy hogy a könyvtár a jelentékeny számú vételekkel 1884. végén már 802 kötetet tett, melyben kizárólag építészeti, ipar-művészeti munkák, katalogusok stb. fordulnak elő. Könyveket ki nem adnak, de a légfűtéssel bíró olvasó-terem, hol a könyvek is elhelyezték, nyitva áll a nagy közönségnek. Jelenleg a könyvgyűjteményt *Lipcsei József* tollnok kezeli.

6—9. A nemzeti muzeum osztályainak szakkönyvtárai Budapesten.

A muzeumi tisztviselők számára szakkönyvtárak vannak berendezve, melyeket azonban egyes esetekben idegenek is használnak. Legtekintélyesebb (7464 kötet) a régiségügyi osztályé, igen becses továbbá az ásvány- és őslénytani osztálynak 519 darabból álló térképgyűjteménye, mely a táblázatokban kimutatott 4398 darabban nincs befoglalva. Mind e szakkönyvtárak a tisztviselők dolgozó szobáiban vannak. Külön alap a szerzésekre nincs, de a kezelés a muzeumi nagy könyvtártól teljesen független. E szakkönyvtáraknak rendkívüli becses ad az a körülmény, hogy különösen az utóbbi évtizedben minden osztály gondosan megszerzi s összegyűjti a szakjára vonatkozó s bármely európai nyelven megjelenő tudományos folyóiratokat.

11. A borszéki fürdő könyvtára.

A fürdő Magyarország legéjszakkeletibb részén fekszik, Ditró s Szárhegy községek tulajdona, melyek a könyvtárról is gondoskodnak. A fürdő látogatottságához képest a könyvtár rendkívül csekély (280 kötet) s kezelése Lázár Gerő gazdatisztra van bízva, ki azt díj nélkül végezi. Nagyobb könyvtárra itt különösen azért volna szükség, mert a fürdőhöz közel nagyobb község nincs. Különben van a fürdőben külön e célra berendezett 36 □ méter terjedelmű olvasó-terem a hirlapolvasók számára.

13. A dobsinai nép- és ifjusági könyvtár.

Dobsina, németajku gazdag lakosságú bányaváros Gömörmegyében, elismerésre méltó buzgalommal »Deák-alap« czimen évenként 40 forintot ad e könyvtár gyarapítására. Tulajdonosa a községi iskola. A könyvtárban 1687 szépirodalmi s ifjusági mű van két szekrényben egy bolthajtásos iskola-szobában. Kezeli *Klein Samu* tanító. A könyvtárt sűrűn használják. 1884-ben könyvvásárlásokra 56 frt 71 krt, bekötésre 17 frt 52 krt költöttek. Olvasó-szoba nincs.

15. Esztergom város nyilvános könyvtára.

1842-ben alapított, a városházán külön teremben van a városi főjegyző, jelenleg Takács Géza, gondviselése alatt s 3601 kötetből áll. Alapítója *Helischer Ferencz* városi tanácsos, főbb gyarapítói *Leipolder József* és dr. *Lőrinczy Rezső*. A beküldött kimutatás szerint a könyvtárban 25 incunabulum (?) s 25 kötet kézirat van. Mennyiben használják e tulnyomólag tudományos művekből álló könyvgyűjteményt, arról nincs tudomásunk.

16. Hajdu-Böszörmény város nyilvános könyvtára.

A 2465 darabot tevő könyvgyűjtemény jelenleg még a kapitányi hivatal szűk szobájában 3 szekrényben, több fali polczon s a nagy tanácsterem egy falmélyedésében van elhelyezve *Kiss Ferenc* kapitány felügyelete alatt, de tervben van az egésznek a nagy tanácsteremben elhelyezése, hol a városi levéltárnok felügyelete alatt meghatározott órákban a nagy közönség is használhassa. Érdekes, hogy a könyvtár gyarapítására a városi közgyűlés jóváhagyásával eddig a kapitány a szegényalap kamatainak egy részét is felhasználta. Ily körülmények között a könyvtár használata (körülbelül 200 olvasó részéről) örvendetesnek mondható. A könyvtárban van többek közt egy evangelium 134 nyelven s egy másik (francia eredetű) 215 nyelven, számos szótár s encyclopedia. A gyarapítás gondosan történik s általában remélhető, hogy e derék alföldi városban rövid idő múlva a jelen kezdetből igen becses nyilvános könyvtár női ki magát.

22. A Kulcsár-féle megyei könyvtár Komáromban.

A komáromi születésű *Kulcsár* István, ki különösen mint a »Hazai tudósítások« 22 évi folyamának szerkesztője e század elején szellemi életünk újjászületésére nagy hatással volt, halála (1828.) előtt kevéssel több ezer kötetre menő könyvtárát Komárom megyének hagyta s ezenkívül e könyvtár kezelésére s gyarapítására egy kis alapítványt is tett. Sajnos, hogy a megye a becses ajándékra akkor nem volt méltó. A könyvek az eredeti faládákban felbontatlanul évtizedekig heverték a megyeház folyosóján, csak 1860-ban készült róluk egy hiányos jegyzék, míg végre — főkép a szintén komáromi születésű Szinnyi József budapesti egyetemi könyvtártiszt hirlapi felszólalása következtében — a könyvtár legalább szekrényekbe helyeztetett s ujabban a megyei levéltárban jelöltetett ki hely számára, a hol esetleg rendeztetni is fog. Jelenleg *Miskey* Géza megyei levéltárnok kezeli, de elhagyatottságát jelzi, hogy 1884-ben csak 4 olvasó használta s a könyvek száma 1874-től csak 204 darabbal szaporodott. Pedig e könyvtár nagyon értékes. Igen szép számmal vannak benne képviselve a mult századi irodalmi termékek, megvan a »Tudományos gyűjtemény«, van 8 kézirat, 20 térkép stb. Állománya — 16 darab duplumot nem számítva — 3842. A könyvtári alap, mintegy 5000 ft, földtehermentesítési kötvényekben s takarékpénztárban őriztetik, de kamataiból könyvvásárlásokra s bekötésekre mit sem fordítanak, egyedül a levéltárnok, mint a könyvtár kezelője kap 50 forint tiszteletdíjat.

23. Kőszeg város közkönyvtára.

A levéltárral kapcsolatban külön tűzmentes helyiségben őriztetik *Gábriel* György jegyző és levéltárnok felügyelete alatt. A polgármester a városi házipénztárból időről időre utalványoz csekély összeget a könyvtár részére, de rendszeres gyarapodás nincs s a könyvtárt alig használják. A hozzánk beküldött értesítés 80 incunabulumról (?), 200 kéziratról (valószínűleg csak levéltári csomagok) s 10 darab térképről is tesz említést.

30. Miskolczi ág. ev. gimnáziumi könyvtár.

A könyvtár 1817-ben alakult; 1876-ban Thewrewk Sándor 3141 kötetből álló könyvgyűjteményét az egyháznak adományozva kikötötte, hogy az nyilvános könyvtár legyen, hetenkint kétszer nyitva tartassék, a könyvek ne adassanak ki, de helyben mindenki díj nélkül használhassa s felügyelő könyvtárnok a lelkész legyen. A könyvtár 1878. óta egy 24 □ ölnyi nagy teremben, mely egyuttal

olvasó-szoba, egy szobában s raktárban helyeztetett el, rendszeresen gyarapittatik, 1878—1883. közt 350 frt értékű könyv vétetett s ugyanannyit fordítottak bekötésre; alapjáról (3200 frt) az egyháztanács rendelkezik. A jelenlegi könyvtárnok, *Zelenka Pál*, a miskolci egyházzól 1883-ban kiadott »Emléklapok« füzetében (174—178. ll.) a könyvtárról részletesen megemlékezik. Van benne 6 régi kézirat, 4 térkép s kapcsolatban levéltár és muzeum. 1880-ban betűsoros s szakjegyzék készített. A könyvek száma jelenleg 7,661.

34. Rohonczyi községi könyvtár Vas megyében.

Tulnyomólag német művekből és 1,164 kötetből álló községi könyvtár a község házában *Guttman D.* vezetése alatt. Nevezetes, hogy e könyvtárból 1,560 olvasó egy év alatt 2,600 könyvet használt, mely számok a község tudvagyó lakóinak becsületére szolgálnak. A könyvtárnak minden kikölszönzésért 2 krajczár díjt fizetnek, e mellett a község tagjai a könyvtár gyarapítása érdekében évenként többször társas-mulatságokat is rendeznek. Ily módon a derék rohonczyiak 1884-ben 90 frtot gyűjtöttek össze, melyből 93 művet vásároltak.

36. A Szejkéi fürdő könyvtára Székely-Udvarhely mellett.

A fürdő s könyvtár br. *Orbán Balázs*, a székelyföld monographusának tulajdona. Tulnyomólag történeti s szépirodalmi művek; megvaunak benne a nevezetesebb magyar regényírók s költők összes művei, a történeti társulat összes kiadványai, országgyűlési irományok s egy pár nevezetesebb földrajzi s ethnographiai mű. A körülbelül 500 kötetre menő, de szakszerűleg nem rendezett könyvtár a fürdő olvasó-termében van, gyarapítása tervszerűleg történik.

38. Szombathely városi közkönyvtára.

Ez a leginkább használt nyilvános könyvtárak egyike. 1884-ben 478 olvasó 12,384 munkát kölcsönzött ki. Minden községi lakos hetenkint kétszer (csütörtökön s vasárnap 10—12 óra között) díj nélkül vehet ki könyveket, de a ki a kikölszönzött művet megintés után (négy hét multával hetenkint 10 kr. büntetés) sem adja vissza, vagy a könyveket megrongálja, jogától elesik. A könyvtár a városi iskola helyiségében van, melynek egyik tanítója (jelenleg *Horváth János*) kezeli azt 50 forint tiszteletdíj mellett. Külön olvasó-terem nincs. A város évenként 100 forintot fordít a könyvtárra s ennek felhasználásáról a tanács intézkedik. A könyvtárban jelenleg mintegy háromezer kötet van, fele részben szépirodalmi tartalmu. Alapját maga a város vetette meg 548 művel 1880-ban, nagyobb gyarapodásai voltak: a feloszlott ifjúsági kör 466 műve, Bertalanffy József, Márton Lukács, Merich Zsigmond, Seiler Henrik adományai. A könyvtárban van 8 térkép. A könyvtárról nyomtatott jegyzékek is adatnak ki, 1880-ban 548 műről, 1881-ben 460-ról s 1883-ban 300-ról.

39. Az új tátra-füredi fürdő könyvtára.

Jelentékeny fürdő-könyvtár, melyet a tulajdonos dr. *Szontágh Miklós* szerzett s a fürdővendégektől külön e célra szedett díjából tart fenn s gyarapít. A közel ezer kötetből azonban csak egy negyedrészt szépirodalmi, a nagyobb részt természettudományi és orvosi munkák alkotják. Olvasó-szoba van, melyet azonban inkább lapok olvasásakor használnak; a könyveket részben óvadék mellett adják ki. A könyvtárt a fürdő segédorvosa, dr. *Pekár Lajos*, díj nélkül kezeli.

A) tábla.

Folyó szám	Könyvtár neve és helye	Alapítási év	Van-e czédula-jegyzék	Könyvvásárlási alap forintokban	A könyvtárra fordított összeg forintokban	A könyvtárban van darab
1	Alsó-Kubinyi Csaplovics-féle könyvtár	1839	—	1,256	600	50,553
2	Budapesti tudom. akadémia könyvtára	1825	van	a) van	5,000	179,248
3	» magy. k. tud. egyetem kvtára	1837	van	13,000	30,705	275,000
4	» iparművész. muzeum kvtára	1878	van	a) van	2,229	802
5	» magy. nemz. muzeum kvtára	1802	van	—	19,443	264,494
6	» nemzeti muzeum ásvány- s őslénytani osztály könyvtára	1870	van	—	771	4,398
7	Bpesti nemz. muzeum állattani oszt. k.	1869	van	—	1,015	6,062
8	» » » fűvészeti oszt. k.	—	—	—	—	1,054
9	» » » régiségtári oszt. k.	—	van	—	—	7,464
10	» m. k. techn. iparmuzeum kvtára	1883	—	évi 1,000	—	714
11	Borszéki fürdő könyvtára	—	—	a) van	131	280
12	Buziási fürdő könyvtára	—	van	—	—	94
13	Dobsziniai nép- és ifjusági könyvtár . .	1857	—	évi 40	83	1,687
14	Eperjesi Szirmay-család könyvtára . . .	1835	van	a) van	247	14,496
15	Esztergom városi könyvtár	1842	—	—	81	3,601
16	Gyulafehérvári Batthyányi-féle kvtár .	1798	—	a) van	1,350	18,334
17	Hajduböszörményi városi könyvtár . .	1868	van	—	110	2,465
18	Halas város könyvtára	1873	—	—	70	651
19	Keszthelyi gr. Festetich-féle hitbizomány könyvtára	1763	van	—	733	29,534
20	Kolozsvári erdélyi muzeum könyvtára	1859	van	3,000	5,970	45,000
21	» m. kir. tud. egyetem kvtára	1872	van	4,000	7,644	18,030
22	Komáromi Kulcsár-féle könyvtár	1827	—	4,953	50	3,842
23	Kőszeg város könyvtára	1810	—	a) van	75	4,300

a) az összeg nincs kitüntetve.

könyvtárak.

nos adatok.

Nyelvek szerinti mű						Szaporodás 1884. évben	Magyar műre fordított összeg forintban	Használat 1884-ben	
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek
719	10,620	50	12	8,213	268	20	—	180	1,321
b)	—	—	—	—	—	1,331	—	9,899	13,524
c)	11,331	—	—	—	—	6,910	—	43,857	47,372
80	120	250	150	—	66	205	2,000	400	—
d)	—	—	—	—	—	7,662	—	22,542	53,104
e)	—	—	—	—	—	74	—	22	34
f)	—	—	—	—	—	372	—	20	27
g)	—	—	—	—	—	15	—	6	—
h)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
i)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
141.	9	1	1	—	1	53	104	20	70
13	48	—	—	—	—	—	—	—	—
kötet	234	1,453	—	—	—	135	30	1,000	2,700
144	3,852	1,418	206	1,229	227	—	—	4	10
j)	600	500	17	3	900	278	50	57	—
k)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	77	109	200	400
277	—	—	—	3	—	—	—	—	—
2,584	2,584	3,875	1,292	5,168	—	25	40	—	—
—	—	—	—	—	—	855	—	247	4,000
—	—	—	—	—	—	1,268	—	—	—
614	716	98	—	865	—	21	—	4	16
800	1,700	—	—	800	200	10	—	—	—

2. b) tétel alatt 42,212 mű nincs részletezve.

3. c) » » 78,174 » » »

5. d) » » 141,255 » » »

6. e) » » 2,686 » » »

7. f) » » 2,539 » » »

8. g) tétel alatt 615 mű nincs részletezve.

9. h) » » 5,422 » » »

10. i) » » 714 » » »

16. j) » » 12,698 » » »

17. k) » » 918 » » »

Folyó szám	Könyvtár neve és helye	Alapítási év	Van-e czédula-jegyzék	Könyvvásárlási alap forintokban	A könyvtárra fordított összeg forintokban	A könyvtárban van darab
24	Leleszi convent könyvtára	—	—	—	—	5,000
25	Losonc város könyvtára	1854	van	1,000	718	14,486
26	Maros-Bogát község könyvtára	1858	—	—	—	734
27	Maros-Ludas község könyvtára	—	részben	—	100	549
28	Marosvásárhelyi gr. Teleki-féle kvtár	1800	—	—	500	32,514
29	Mehadiai Herkules fürdő könyvtára . .	—	—	a) van	65	1,723
30	Miskolczi ág. hitv. gymnasiumi kvtár .	1817	van	3,200	275	7,661
31	Nagyszebeni br. Bruckenthál-féle kvtár	1817	—	a) van	5,444	56,000
32	Pécsi püspöki könyvtár	1760	—	2,233	—	43,800
33	Pozsonyi m. kir. akadémiai könyvtár	1784	részben	500	840	11,537
34	Rohoncz község könyvtára	1876	van	—	90	1,164
35	Szeged városi Somogyi-féle könyvtár .	1881	van	2,000	5,286	45,697
36	Székelyudvarhelyi Szejke fürdő kvtára	—	—	—	—	500
37	Szliács fürdő könyvtára	1870	—	—	172	982
38	Szombathely város könyvtára	1880	van	évi 100 a)	152	2,906
39	Uj-Tátra-Füred fürdő könyvtára	1868	—	van	—	939
40	Török-Koppányi iskolai könyvtár. . . .	1872	—	—	—	88
41	Tátra-Füred fürdő könyvtára	1857	—	a) van	24	766
42	Zombor város könyvtára	1857	van	a) van	824	25,146
	Kimutatott összegek . . .	—	—	36,282	90,538	1,183,581
	Kötet . . .	—	—	—	—	—

a) az összeg nincs kitüntetve.

Nyelvek szerinti mű						Szaporodás 1884. évben	Magyar műre for- dított összeg fo- rintban	Használat 1884-ben	
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
kötet 6,730	l) 5,030	1,293	—	1,433	—	1	10	57	2,661
kötet 270	—	—	—	—	—	—	—	—	—
347	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2,100	3,828	2,106	48	7,776	445	40	300	21	—
152	528	55	2	—	—	29	46	48	514
1,736	890	19	25	846	156	195	73	290	—
—	m) —	—	—	—	—	670	—	110	654
—	n) —	—	—	—	—	2,000	—	—	—
903	839	218	48	636	—	2,035	48	94	172
80	585	1	1	—	—	93	90	1,560	2,600
3,519	5,171	893	200	7,874	3,315	1,813	501	3,437	5,173
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
180	300	20	—	—	—	100	100	156	—
700	662	—	—	—	—	84	44	478	12,384
332	272	36	34	2	1	1	—	51	263
88	—	—	—	—	—	—	—	—	—
230	266	2	44	—	—	11	27	52	184
1,525	11,640	—	—	—	o) 1,376	1,432	—	167	—
mű 29,107	45,130	9,059	2,066	34,312	6,333	27,587	3,579	84,922	147,183
7,922	6,483	1,293	—	1,443	—	—	—	—	—

25. l) tétel alatt 7,923 mű nincs részletezve.

31. m) » » 24,300 » » »

32. n) » » 12,500 » » »

Összesen . . . 331,956 » » »

o) e rovat alatt szerb művek vannak.

B) tábla.

Folyó szám	Könyvtár neve és helye	Tudomány - szakok szerint									
		nyelvészet		bölcészet		történelem		államtudo- mány		természettu- domány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
1	Alsókubini Csaplovics-féle . .	2,030	4,201	3,505	9,350	7,003	20,083	174	23	6,334	16,502
2	Bpesti tudományos akadémia.	7,842	—	2,271	—	12,328	—	6,614	—	5,394	—
3	Bpesti magy. kir. tud. egyetem	29,724	—	5,542	—	17,953	—	13,176	—	15,760	—
4	Bpesti iparművészeti muzeum	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Bpesti magy. nemzeti muzeum	9,763	13,313	41,135	55,731	40,870	54,753	11,649	16,473	22,442	31,609
6	Bpesti nemz. muzeum ásvány- és őslénytani osztály.	—	—	—	—	—	—	—	—	2,686	4,398
7	Bpesti nemz. muzeum, állattani osztály	—	—	—	—	—	—	—	—	2,539	6,062
8	Bpesti nemz. muzeum, fűvészeti osztály.	—	—	—	—	8	11	—	—	607	1,043
9	Bpesti nemz. muzeum, régiség- tári osztály.	—	—	—	—	5,422	7,464	—	—	—	—
10	Bpesti magy. kir. technológiai iparmuzeum	—	—	—	—	—	—	714	—	—	—
11	Borszéki fürdő	—	—	—	—	14	20	—	—	—	—
12	Buziási fürdő	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Dobsinai nép s ifjusági	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Eperjesi Szirmay-család	2,799	5,767	926	1,384	1,815	4,621	742	1,092	407	619
15	Esztergom városi	62	78	216	269	540	1,198	407	650	402	480
16	Gyulafehérvári Batthyányi-féle	2,151	3,325	5,477	7,961	2,673	3,970	1,749	2,303	—	—
17	Hajduböszörményi városi. . . .	65	108	123	185	115	445	349	632	60	173
18	Halas város.	—	—	—	—	50	150	120	280	4	12
19	Keszthelyi gróf Festetic-h-féle hitbizomány	645	1,083	3,240	5,401	4,092	8,173	4,416	6,959	1,741	3,289
20	Kolozsvári erdélyi muzeum . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Kolozsvári m. kir. tud. egyetem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Komáromi Kulcsár-féle.	101	139	507	684	510	703	224	307	264	353
23	Kőszeg város	—	—	—	—	200	300	2,800	3,100	—	—
24	Leleszi convent	—	—	—	5,000	—	—	—	—	—	—

a d a t o k.

Tudománysszakok szerint										Összesen		
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab			
205	338	—	—	201	19	110	25	320	12	19,882	50,208	345
309	—	492	—	1,394	—	—	—	5,568	—	42,212	179,248 b)	—
—	—	1,901	—	—	—	—	—	5,449	—	89,505	275,000 c)	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	666 a)	802 d)	—
10,537	15,986	1,154	6,629	—	—	—	10,000	3,705	60,000	141,255	264,494	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,686	4,398	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,539	3,370	2,692
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	615	1,054	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5,422	7,464	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	714	—	—
—	—	—	—	89	180	—	—	50	80	153	280	—
—	—	—	—	61	94	—	—	—	—	61	94	—
—	—	—	—	—	820	—	867	—	—	—	1,687	—
22	230	25	198	35	77	—	—	306	508	7,076	14,496	—
65	324	10	32	176	285	45	50	375	235	2,298	3,601	—
—	—	—	—	—	—	—	—	648	775	12,698	18,334	—
6	189	26	421	79	212	54	59	41	41	918	1,439	1,026
56	112	—	16	10	31	—	—	40	50	280	601	50
1,369	4,629	—	—	—	—	—	—	—	—	15,503	29,534	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45,000 e)	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18,030 f)	—
137	199	41	727	387	550	30	39	92	141	2,293	3,842	—
—	—	—	—	—	—	—	—	500	900	3,500	4,300	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5,000	—

J e g y z e t e k :

a) 666 mű nincs részletezve.

b) 179,248 kötet nincs részletezve.

c) 275,000 » » »

d) 802 » » »

e) 45,000 kötet nincs részletezve.

f) 18,030 » » »

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	T u d o m á n y s z a k o k s z e r i n t									
		nyelvészet		bölcészlet		történelem		államtudo- mány		természettu- domány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
25	Losoncz város.	116	162	803	1,022	724	1,320	365	565	601	872
26	Marosbogáti község	—	2	—	2	—	68	—	—	—	—
27	Maros-Ludas község	—	—	34	55	36	90	38	40	18	20
28	Marosvásárhelyi gr. Teleki-féle	4,112	8,829	3,591	4,833	3,074	6,306	3,486	6,486	1,216	2,481
29	Mehadiai Herkules-fürdő . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30	Miskolczi ág. hitv. gymnasiumi	259	342	571	896	707	1,530	519	791	234	314
31	Nagyszebeni br. Bruckenthal- féle	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
32	Pécsi püspöki	970	3,250	4,740	11,280	3,050	10,650	1,280	4,500	590	2,860
33	Pozsonyi m. kir. akadémia . .	138	637	245	1,000	491	2,599	1,671	4,267	45	765
34	Rohoncz község.	2	6	11	22	—	—	—	—	—	—
35	Szeged város Somogyi-féle . .	811	1,452	7,943	16,061	3,445	8,038	2,059	3,036	2,306	4,225
36	Szék.-Udvarhely Szejke fürdő .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
37	Szliács fürdő	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38	Szombathely város	20	45	8	20	346	500	45	75	29	52
39	Uj-Tátra-Füred fürdő	13	14	4	9	16	22	1	3	495	572
40	Törökkopányi iskolai	—	—	—	—	—	5	—	18	—	—
41	Tátra-Füred fürdő	—	—	7	7	69	110	8	20	21	30
42	Zombor város.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kimutatott összegek . . .	61,623	42,753	80,899	121,172	105,551	133,129	52,606	51,620	64,195	76,731

Tudományszakok szerint										Összesen		
encyclopaedia		hirlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab			
—	—	185	1,058	3,437	7,257	—	—	1,656	2,230	7,923	14,486	—
—	—	—	—	—	660	—	2	—	—	—	270	464
—	—	7	7	129	242	85	95	—	—	347	549	—
9	442	20	1,960	—	—	—	—	795	1,177	16,303	32,160	354
—	—	—	—	737	1,723	—	—	—	—	737	1,723	—
24	425	—	567	355	1,137	672	781	331	878	3,672	7,661	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24,300	50,000	6,000
850	2,800	200	3,450	220	1,480	200	1,150	400	2,380	12,500	25,000	18,800
10	408	15	186	29	122	—	—	—	1,553	2,644	9,476	2,061
4	—	—	—	—	—	—	80	650	1,056	667	1,164	—
513	4,036	107	246	2,119	4,821	905	1,562	764	2,193	20,972	45,697	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—
—	—	—	—	500	982	—	—	—	—	500	982	—
86	294	17	40	586	1,396	175	399	50	85	1,362	2,906	—
13	47	7	17	118	244	—	—	10	11	677	939	—
—	—	—	—	—	—	—	65	—	—	—	88	—
33	53	—	—	370	512	—	—	34	34	542	766	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	j) 14,541	k) 25,146	—
14,248	30,539	4,207	15,554	11,068	22,844	2,276	15,174	21,783	74,339	457,963	1,151,789	31,792

Jegyzetek:

g) 24,300 mű nincs részletezve.

h) 50,000 kötet nincs részletezve.

i) 500 kötet nincs részletezve.

j) 14,543 mű » »

k) 25,146 kötet » »

MÁSODIK CSOPORT.

H a t ó s á g i k ö n y v t á r a k.

Könyvtár-statisztikai felvételünk általános eredményével összehasonlítva a hatósági könyvtárak száma igen csekélynek látszik. Jelen kimutatásunkban összesen csak 76 könyvtár 178,660 könyvvel szerepel, mint hatósági könyvtár, s e számban is több kezdetlegesnek mondható könyvgyűjtemény van. S valóban csekély is ez a szám, ha tudjuk, hogy, az egyes községeket nem is említve, hazánkban már ezrekre megy a törvényszékek, pénzügyi hivatalok, különböző rendeltetésű »kamarák«, bíróságok, mérnöki hivatalok stb. száma, azaz oly hatósági testületeké, melyeknek hivatalos működésük pontos teljesítése végett a tudományos segédeszközökre kétségkívül szükségük van.

A közkönyvtárak e csoportja azonban, az amerikai Egyesült-Államok kivételével, még mindenütt kezdetleges fokon áll, öntudatos tervszerű fejlesztés nélkül s egyesek esetleges buzgalmától tétélezve fel az eredményt. Így, hogy több példát ne is említsünk, az osztrák könyvtári statisztika összesen csak 45 hatósági könyvtárt sorol fel, bár ezek közé vette fel egy pár nyilvános jellegű tartományi könyvtárt s több tudományos intézet könyvgyűjteményét is.

Ha más országokban sem mondhatjuk a hatósági könyvtárak állapotát örvendetesnek: a mi állapotaink hiányait teljes joggal s öntudatossággal mentegethetjük. A hatósági könyvtárak ügye ugyanis a dolog természeténél fogva összeköttetésben áll a burokratikus irány bizonyos mértékű megszilárdulásával. Régi időkben, midőn a bíró esetleg egy-egy nevezetes terebélyes fa alatt ült s sokszor helységről helysére vándorolva hozta ítéletét, könyvtárra absolute nem volt szükség. Modernebb jellegű, de kétségkívül patriarchalis modoru volt a mi közigazgatásunk s igazságszolgáltatásunk egész e század második feléig. A táblabíró, szolgabíró s más hatósági közegek a szó szoros értelmében a gyakorlatból tanulták meg a közigazgatás java részét, összes tudományuk egyetlen könyvben, a »Corpus juris«-ban volt összefoglalva s e tudomány — a sokat használt kifejezés szerint — a jó tisztviselőnek »már kisujjában meg volt.« Igaz, hogy azóta rohamosan s gyökeresen megváltozott minden. Két évtized alatt több törvény alkottatott, mint azelőtt a hosszú századok folyamában s a törvények ismerete mellett ma már sokkal nehezebb feladat is vár a tisztviselőkre: a szakismeret. Az a természetes szétágazás, mely a közigazgatás s igazságszolgáltatás elkülönítése óta az adminisztráció minden terén fokozatosan előre halad, hivatalos jellegű szaktestületeket alkotva, a tisztviselők elméleti önképzését mindinkább fokozottabb mértékben követeli meg. De míg egyes már társadalmi kasztá fejlődött foglalkozásoknál (orvos, ügyvéd, mérnök stb.) a magán-szakkönyvtárak létesítése elengedhetlenné lett: a nagy többségnél az egyesek e tekintetben magukra vannak hagyatva, mint magán-egyéneknél saját jövedelmükből kell a szükséges könyveket beszerezniök, a hatóság legfeljebb egyes pótintézkedések által igyekezik a hiányokon segíteni. Ily pótintézkedések: a belügyminiszterium többször kiadott rendelete, hogy minden község, sőt egyes külön hatóságok is kötelesek a törvények s rendeletek tárát, továbbá a hivatalos közlönny megszerezni s a hivatal számára megőrizni; az egyes miniszteriumok által kiadott hivatalos lapok (»Pénzügyi közlönny«, »Közgazdasági

értésítő«, »Néptanítók lapja«, »Távirtdai közlöny« stb.) vagy magánosoknak a hivatal költségén megrendelt szakközlönyei s folyóiratai, melyek összegyűjtése s megőrzése szintén hivatalosan elrendeltetik. De hogy e pótintézkedések alkalmazása csak a közszükség által létrejött administratív eljárás, eléggé tanusítja az a köztudomású tény, hogy ez irodalmi segédeszközök összegyűjtése s megőrzése a legtöbb esetben csak papiron maradt intézkedés s hazánkban oly eset, hogy hatósági épületek felállításánál a könyvtárról külön is gondoskodtak volna, a legnagyobb ritkaságok közé tartozik.

Hiányzott e mellett a magyar nép művelődési processusában még egy más tényező is, mely a hivatalos könyvtárak létesülését előmozdítja: a közigazgatási intézmények buvárkodó tanulmányozásának szüksége. A magyar művelt osztály, mióta a múlt századokban virágzott theologiai vita-irodalom hanyatlani kezdett, elméleti fejtegetésekkel alig foglalkozik; a bölcsészet szakszerű művelése s az egyes tudományágak bölcsészeti szempontokból tárgyalása irodalmunk legérezhetőbb hiányai közé tartozik s a történeti kutatás szelleme, mely a Prayak s Cornidések, de különösen Horvát István kora óta a magyar tudós világ gondolkodásában oly erős gyökeret vert, a közigazgatási intézményekre vonatkozólag meddő maradt vagy legalább is terméketlenebb, mint az egyház, iskola, jog s politika terén, melyeknek multját hazánkban eléggé alaposan ismerjük. Igen természetes. Az 1848-ki s azt követő események csaknem tabula rasat csináltak a magyar közigazgatás terén s a köztisztviselő hazánkban ritkán kénytelen visszanyulni az alkotmány helyreállítását megelőző időkbe. Ez okozza ismét, hogy a levéltárainkban őrzött kincseknek e korszakot megelőző emlékei ma általában csak tudományos becsüek, nagyon laza összeköttetésben a gyakorlati élettel s egyes talán félszeg, de a mindennapi működésnél mindenesetre szélesebb látókört nyújtó politikai mozgalmak (agrár kérdés, szóbeli pereljárás, kinevezési rendszer stb.) csak napjainkban ébresztették fel a magyar tisztviselői karban a szükségérzetet a közigazgatási intézmények buvárlására. A törvényhatóságok e tudományos irányzat hatása alatt egymással vetélkedve iratják meg a történeti monographiákat s gondoskodnak a levéltárak jó kezeléséről: de az összehasonlító buvárlat iránt még annyira sem fejlődött ki érzékük, hogy az egyes rokon hatóságoktól érkező évi jelentések gyűjteményét legalább kiegészíteni igyekeznének. Bizony aligha van megye s törvényhatósággal bíró város, melynek levéltárában (külön könyvtárról nem is szólunk) saját nyomtatványai teljesen feltalálhatók volnának s alig van miniszterium, mely az alája rendelt közegek évi jelentéseit s más azokra vonatkozó nyomtatványokat, különösen régebben, lelkiismeretes gonddal gyűjtötte volna. A hivatalos könyvtárak között ma még legnagyobb becsüek s leginkább tervszerüleg kezelték azok, a hol a hivatalos testület egyuttal valamely tudományág művelésével is foglalkozik (földtani intézet, statisztikai hivatal stb.). S hogy ez irány nem véletlen, de a még mindig uralkodó közszellemnek visszatükrözése, tanusítja az a tény is, hogy a köztisztviselők képzéséről csak napjainkban hozott törvény könyvtárnokokról egyáltalán nem emlékezik meg, holott a velök rokon levéltárnokok minősítéséről részletesen intézkedik.

Folyást fejlődő közigazgatásunk azonban már éleszti itt-ott e tudományos érzéket is, mely hatásnak egyik legszebb jelenségeül emelhetjük ki, hogy legfőbb birói testületünk, a kuria, 1880-ban egyhangulag, sőt bizonyos ünnepiességgel határozta el szakkönyvtár létesítését. Állami költségvetésünkben is évről évre figyelemre méltó összegek szerepelnek ily célokra, bár a dolog természete szerint, a tulnyomóan nagyobb rész az állam által fentartott vagy segélyezett iskolák könyvtáraitra vonatkozik. Az ide vágó tételek legtöbbször nem egész világosak. Az iskoláknál a könyvekkel együtt a tanszerek is egy rovatba jutnak s viszont sok helyen az irodai vagy épen dologi összes kiadásokban a könyvekre előírányzott összegek nem részleteztetnek. Mind a mellett, legalább tájékoztatóul, itt közöljük az 1885-iki állami költségvetés ide vonatkozó adatait:

Országgyűlés :

Könyvtár gyarapítására 5,400 forint.

Miniszterelnökség**Horvát-szlavon-dalmát miniszterium :**

Ujságok, könyvek és könyvkötő 200 »

Belügyminiszterium :

Pozsonyi országos kórház : könyvtár s taneszközök 150 »

Lipótmezei tébolyda : könyvtár, tan- s zeneeszközök 160 »

Nagyszebeni országos tébolyda : zene, taneszközök, könyvtár 50 »

Angyalföldi országos ápolda : könyvtár, tan- és zeneeszközök 80 »

Pénzügyminiszterium :

Selmeczbányai akadémia : könyvtár és taneszközök 3,140 »

Selmeczbányai bányásziskola : könyvtár és taneszközök 80 »

Felsőbányai bányásziskola : könyvtár és taneszközök 360 »

Közmunka- s közlekedésügyi miniszterium :

Központi igazgatóság : könyvek, folyóiratok, könyvkötő-munkák, nyomtatványok 4,627 »

Földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterium :

Kassai gépészeti ipariskola : könyvtár s műszerek 300 »

Magyaróvári gazdasági akadémia : könyvtár s folyóiratok 1,000 »

Keszthelyi gazdasági tanintézet : » » 700 »

Debreczeni » » » » 600 »

Kolozsmonostori gazd. » » » » 600 »

Kassai gazdasági » » » » 700 »

Liptóújvári földmives iskola : könyvtár s tanszerek 500 »

Rimaszombati » » » » 500 »

Zsitvaujfalvai » » » » 200 »

Adai » » » » 200 »

Érdiöszegi vinczellér képezde : » » 750 »

Tarczali » » » » 500 »

Budapesti » » » » 900 »

Nagyenyedi » » » » 600 »

Ménési » » » » 800 »

Budapesti állatorvosi tanintézet : könyvtár 900 »

Statisztikai hivatal : könyvtár és térkép-gyűjtemény. 1,500 »

Vallás- és közoktatásügyi miniszterium :

Budapesti egyetemi könyvtár személyi járandóságok 12,354 »

» » » dologi kiadások 10,000 »

Budapesti tanárképezde : könyvtár 200 »

Kolozsvári egyetemi könyvtár, személyi járandóságok 1,970 »

» » » dologi kiadások 4,000 »

József műegyetem könyvtára, személyi s dologi kiadások 3,600 »

Országos mintarajztanoda s rajz-tanárképezde : könyvtár 1,000 »

Iparművészeti iskola : könyvtár s taneszközök 1,500 »

Nagyszebeni jogakadémia : könyvtár 760 »

Állami gymnasiumok : elméleti s gyakorlati oktatás szükségletei 4,470 »

Állami reáliskolák : » » » » 14,750 »

Budapesti közép ipariskola : könyvtár 800 »

Fiumei keresk. iskola : elméleti s gyakorlati oktatás szükségletei 700 »

Férfi tanító-képző intézetek : » » » » 15,350 »

Tanítónő képző-intézetek » » » » 5,800 »

Állami felsőbb leányiskolák : taneszközök, könyvtár stb. 7,574 »

Siketnémák váci intézete : elméleti s gyakorlati oktatás szükségletei 300 »

Nemzeti múzeum könyvtára : személyi kiadások 8,300 »

» » » dologi kiadások 8,920 »

Meteorológiai központi intézet : szakmunkák s folyóiratok 300 »

Országos zeneakadémia : elméleti s gyakorlati oktatás szükségletei 1,000 »

Iparművészeti muzeum : könyvtár	1,000 forint.
Technologiai iparmuzeum : könyvekre s folyóiratokra	1,000 »
A magyar tudományos akadémia könyvtárának segélyezése	5,000 »
A budapesti és kolozsvári egyetemi könyvtárak rendkívüli javadalmozásai	4,500 »
Festészeti mesteriskola : szakkönyvtár	1,000 »

Igazságügyi miniszterium :

Királyi kuria : könyvtár gyarapítására	500 »
Illavai fegyintézet : irodai, iskolai s könyvtári szükséglet	400 »
Lipótvári » » » » »	400 »
Márianostrai fegyintézet : irodai s könyvtári szükséglet	50 »
Munkácsi » irodai, iskolai és könyvtári szükséglet	400 »
Nagyenyedi » » » » »	200 »
Szamosújvári » » » » »	400 »
Váczi » » » » »	400 »
Szegedi kerületi börtön : » » » » »	500 »
Aszódi javító intézet : » » » » »	300 »
Kolozsvári javító intézet » » » » »	300 »

Honvédelmi miniszterium :

Központi igazgatóság : könyvekre, hirlapokra s könyvkötő munkákra	4,500 »
Ludovica akadémia : könyvtárnok s könyvtár-segéd	1,860 »
» » tankönyvek, könyvtár stb.	5,000 »

Összesen 156,755 »

Átérve már most a különböző hatósági könyvtárak egyes alcsoportjaira, mindenek előtt feltűnő, hogy mily elenyésző csekély számmal vannak nálunk törvényhatósági könyvtárak. Csak a megyéket s nagyobb városokat számítva is legalább kétszáz ily könyvtárra jogosan számíthatnánk Magyarország területén: az itt közölt kimutatásban nincs több, mint öt. Pedig mily sok anyag van könyvtárak alapítására! Nem említjük, hogy számos közigazgatási ágban (adóügy, katonaság, árvaszékek, népoktatás stb.) ma már teljes lehetetlen az illető tisztviselőnek tisztán emlékezetére támaszkodnia s a levéltárban, vagy a törvények s rendeletek gyűjteményében felhalmozott anyag kikeresése alkalmas segédkönyvek nélkül tömérdek kárbavesztett időt s fáradságot vesz igénybe: de azt hangsúlyozzuk, hogy jelenleg tisztán a hivatalos jellegű nyomtatványok gyűjteményéből is elég nagy s becses kézikönyvtár állítható össze. Hiszen csak az utóbbi két évtized alatt mily tömérdeket nyomattak! Törvények, rendeletek, utasítások, megyei szabályrendeletek, alispánok s más hatóságok évi jelentései, jegyzőkönyvek, emlékiratok, a miniszteriumok által az országgyűlés elé terjesztett kimutatások, a statisztikai hivatal kiadványai, egyházi schematismusok, iskolai értesítők, más törvényhatóságok által beküldött nyomtatványok stb. évről évre — keveset mondunk — legalább 50—60 nyomtatvánnyal szaporítanak csaknem teljesen ingyen az ily könyvtárakat s részben oly nyomtatványokkal, melyek egyenként talán értékteleneknek vagy legalább napi becsüeknek tűnnek fel, évek hosszú során át gondosan egybegyűjtve s helyesen csoportosítva azonban megbecsülhetetlen segédeszközt nyújtanának ugy a tisztviselőknak, mint annak, ki egykor a kulturtörténet mélyébe hatolva böngészni kész leend azokat a mindennapi, de annál fontosabb eseményeket, melyek megértése gyűjt egykor világot a tudomány legnagyobb s legmagasztosabb problémájára, a nemzetek léte fejlődési törvényeire. Az utókor jogosan fogja számon kérni tőlünk a tudomány e homokszemeit; tatár s török nem dul többé, büszkén hivatkozunk műveltségünkre; e büszkeséggel kötelességek is járnak együtt: hű sáfároknak kell lennünk. De vajjon ilyenek voltunk-e eddig? Nem; habozás nélkül mondjuk, nem. Magyarországnak nincs egyetlen egy hatósági könyvtára sem, mely többé-kevésbé meg ne elégednék a véletlenül beküldött nyomtatványok megőrzésével. Egyes közigazgatási ágak multjára vonatkozó nyomtatványokat itt-ott még teljesen találhatunk ugyan; de, hogy csak egyetlen példát említsünk fel, talál-e a lelkiismeretes buvár oly helyet, hol összegyűjtve volnának az adatok, melyek az oly fontos szegényügy minden részletét képesek volnának megvilágítani? Kiváló történet-

írónk, *Salamon Ferencz*, abból az alkalomból, midőn a székesfehérvári országos kiállítás jövedelmének hova fordításáról volt szó, a tudós lelkesütségével, bár inkább az általános közművelődés szükségét hangoztatva, szólalt fel*) városi közkönyvtárak alapítása érdekében. E tekintélyes szó is elhangzott nyomtalanul. Fog-e ezután szebb jövő következni? Felébreszti-e a közműveltség emelkedő napjának sugara a kötelességérzetet, hogy ne hagyjuk elveszni, a mi kincs, habár csak igénytelen porszem alakját öltötte is fel?

Egyetlen csoport az, mely a hivatalos könyvtárakról szóló kimutatásunkban — legalább a többiekkel összehasonlítva — kielégíthet: ez a b ő r t ö n - k ö n y v t á r a k csoportja. Nem a véletlen okozza ezt sem. Mióta Howard, a humanizmus e tüneményszerű apostola, eszményi áldozatokban gazdag életének példája által is gyámolítatva, egyenlő erővel rázta meg az ész és sziv hatalmas erőt a börtönreform érdekében, a közoktatás s közlekedés kivételével, a közigazgatás egyetlen ágában sem láthatunk annyi sikert, mint itt, hol az állami érdekeket a művelt közvélemény s a humanizmus melege támogatta. Az általános európai mozgalom hullámai hazánkra is teljes erővel hatottak. Előtvs József báró, a modern magyar idealisták e rokonszenves alakja, a börtönreform kérdésével kezdte meg agitatori működését, s különösen a börtön-könyvtárak érdekében *Resö Ensel Sándor* ügyvéd a 60-as években indított meg országszerte gyűjtéseket, melyeknek eredményéből, mint egy hozzánk beküldött kimutatásából láttuk, 145 fogház s más letartóztatási hely között 1875 művet osztott ki s azonkívül később saját könyvtárából 40 ily helyre 813 darabot küldött el. Még nagyobb s hatásosabb működést fejtett ki a b u d a p e s t i r a b s e g é l y z ő - e g y l e t, mely különösen a büntetéspénzek egy részének javára átengedése folytán, a fegyházi oktatás s a kiszabadult rabok gyámolítása körül mindinkább országos jellegű tevékenységet tanusít. 1881-ben különösen dr. *Székelly Ferencz*, budapesti főügyési helyettes buzgólkodása következtében az egyes fogházi könyvtárak létesítése s fejlesztése érdekében külön füzetes vállalat megindítását határozta el, mely felekezeti s pártpolitikai nézetek teljes kizárásával s a csekélyebb műveltségben részesült felnőttek igényeinek tekintetbe vételével igyekeztek »az értelem felvilágosítására, a sziv nemesítésére s az akarat fegyelmezésére« hatni. A vállalatról, különösen *Györy Vilmos* s *Mayer Miksa* közreműködésével, részletes terv készült, melyben nemcsak a művek alakjára, irányára vonatkozólag jelöltettek meg az irányadó elvek, de egyuttal az egyes kidolgozandó tételek is felsoroltattak, sőt, tekintettel az iskolai s népkönyvtárak terjesztésére alakult bizottság által kiadott névjegyzékre, azok a könyvek is, melyek a magyar irodalom termékeiből a rabkönyvtárak számára ajánlhatók s alkalmasak. A vállalat »*Magyar Könyvtár*« czim alatt indult meg s már eddig több füzet jelent meg belőle, melyekből a főügyészségek s igazságügyminiszterium engedélyével a nagyobb fogházak számára több példányt rendeltek meg s egy rész a könyvpiacra bocsátattott. Minden füzet 1—4 ivnyi terjedelemben egy-egy kérdést önállóan tárgyal, erkölcsi czélzattal s oly modorban, mely az ismeretterjesztést lehetőleg kellemes s megnyerő alakban közvetíti. A nagyfontosságú vállalatnak mind ez ideig csekély eredménye van ugyan, részint azért, mert kevés dolgozat jelent meg; még inkább, mert azok egynémelyikénél nem alkalmaztatván a szigorú bírálat, a didactikai rideg hang nagyon előtérbe lépett: de tagadhatlan, hogy a rabsegélyző-egylet e lépése nagy hasznára volt a börtön-könyvtáraknak s idővel, ha e vállalatot erélylyel s kellő körültekintéssel folytatják, az eredmény nagyon örvendetes leend.

Elégé örvendetes körülmény a börtön-könyvtárak ez életerős fejlődése mellett még az is, hogy a hivatalos könyvtárak csoportjának jelenlegi kimutatásában már csaknem minden közigazgatási ág képviselve van. A miniszteriumok, képviselőház, törvényhatóságok mellett e sorozatban van a kereskedelmi s iparkamara, ügyvédi kamara, törvényszék, jogügyi igazgatóság, vasuti s postahivatal, erdőigazgatóság, bányahivatal, vasműigazgatóság, ménesbirtok, selyemtenyészési felügyelőség, tébolyda, kórház, statisztikai hivatal, vegyikísérleti állomás, földtani intézet, tanszer-muzeum, meteorologiai intézet, közoktatásügyi tanács, iskolaszék s fogház. S hogy e könyvtárak nagyobb része mennyire szakszerű, tanusítja az a körülmény, hogy a tudomány-

*) Lásd a »Hon« czimű politikai napi lap 1879-ik évi jul. 23-iki számában.

szakok szerint részletezett 47,199 mű s 143,007 darab könyvből 24,982 mű s 71,661 darab, tehát kerek számmal fele jut a jog- és államtudományi csoportra, holott a hivatalos testületek rendeltetése s feladatához képest más tudományágakból is (természet-tudomány, tankönyvek stb.) vétetnek a hivatalos kézi könyvek. Mily magas polcot foglal el e tekintetben már hazai irodalmunk, tanúsítja az a számadat, hogy a kimutatott 73,370 mű közül 26,743 magyar nyelvű s a többi irodalmak közül, a hivatalos könyvtárakban levő műveket illetőleg, csak a német áll előbb 33,324, míg a többiek jelentékenyen hátrább maradnak.

Pedig a hatósági könyvtárak nagyobb része (hivatalból vagy ajándék útján kapva a legtöbbet) aránylag igen csekély összeget fordít magyar könyvekre. 1884-ben az összes kiadásból 62,299 forint mutattatott ki s ebből magyar könyvekre csak 1,912 jut, bár a nagyobb könyvtárak legtöbbje e kimutatásokat is rendelkezésünkre bocsátotta. El szám mindenesetre csekély, csekély lenne még akkor is, ha az e tekintetben hiányzó adatok beérkeztek volna, mert e hiányzó adatok nagyobb része vagy kezdetleges börtön-könyvtáraknál vagy oly szakkönyvtáraknál fordul elő, hol (pl. földtani, meteorologiai intézet könyvtárai) a szaporodás jó részben külföldi rokon társulatok s intézetek cseré-példányaiból áll. Ez az adat mind a mellett nem azt bizonyítja, hogy hatósági könyvtáraink a hazai irodalmat kevés figyelembe részesítenek. A magyar művek jelentékeny nagy arányszáma a könyvtárakban az ellenkezőt bizonyítja. Az ellenmondás leglényegesebb magyarázata az, hogy hazánkban a hivatalos működés irodalmi segédeszközeinek előállításáról főként maga az állam gondoskodik, részben könyvek készíttetése, részben gyámolított könyvek s szak-folyóiratok hivatalos szétosztása által. A legtöbb miniszteriumnak s az alatta álló hatóságoknak rendes hivatalos kiadványai vannak, melyek némely esetben igen nagy mennyiségben osztatnak szét. A »Néptanítók lapja« ma már 14,000 példányban küldetik szét minden egyes népoktatási tanintézetnek díjmentesen. Az országos statisztikai hivatal, mely fennállása óta 1884 végeig 64 füzetes vállalatot vagy művet adott ki állami költségen, 6396 iv terjedelemben, kiadványaiból 384 példányt küld szét hivatalból. A hivatalos könyvtárak jelentékeny része tehát külön anyagi áldozatok nélkül el van látva a legszükségesebb magyar irodalmi termékekkel. Tagadhatlan azonban, hogy mivel magyar könyvek vásárlására ily csekély összeg jut, az részben a hivatalos könyvtárak gyarapításának gyakran tervszerűtlen voltából, részben a könyvvásárlási alap csekélységéből is magyarázható. Ismételjük: az érzék a könyvtárak ily csoportjának fontossága iránt hazánkban még kevésbé fejlődött ki, erélyes s öntudatos működés e téren nagyon szükséges.

Áttérünk már most az egyes nevezetesebb hivatalos könyvtárak ismertetésére, a mennyire e tekintetben külön adatok bocsátattak rendelkezésünkre.

4. Besztercebányai m. kir. erdőigazgatósági szakkönyvtár.

Az igazgatóság s a kerületben működő tisztviselők 1880-ban alkották e kis gyűjteményt, melynek gyarapítására az összes tisztek fizetésük félszázalékát áldozzák fel. A könyvtár tűzbiztos hivatalos helyiségben van az erdő-titkár — jelenleg *Seyfried Károly* — felügyelete alatt. Jelenleg még csak 208 darabból áll, de a táblázatunkban közlött adatok mutatják, hogy a gyarapodás és használat örvendetes, s bár a művekről nincs részletes tudomásunk, a bejelentési iv szerint a könyvtár számára csak az erdőszettet és ennek segédtudományait tárgyazo művek és folyóiratok szereztetnek be.

5. Brassó város levéltári könyvtára.

Az 1883-ik év e könyvtárra vonatkozólag nem szigoru értelemben vett alapítási évet jelent, hanem csak azt, hogy a levéltárban összegyűlt nyomtatványok ez évben különítették el a kéziratoktól. A könyvtár most sem önálló. A levéltár vasajtóval ellátott s tűzmentes helyiségében van két nagy üveges szekrényben, melyek közül egyik Stenner Frigyes városi levéltárnok szobájában áll, ki a

felügyeletet is gyakorolja. A levéltár költségeiből évenként 50—60 forint fordittatik a könyvtárra a városi tanács által a levéltárnok előterjesztésére. A könyvtár feladata, hogy a jog- s államtudományi szakismeretekben a városi tisztviselőknek segéd-eszközül szolgáljon s e mellett a levéltárban buvarkodók számára ritkább vagy magánosok által könnyen meg nem szerezhető történeti segéd-könyveket szerezzen be. A könyvek gyarapítása ily értelemben tervszerűleg történik s e szerint a könyvtárnak is három főcsoportja van: 1. Országgyűlési irományok, törvények s rendeletek, a szász nemzeti egyetem nyomtatványai. 2. Ipar, kereskedelem, katonaiügy, közegészség, közoktatás, községi ügy, statisztika körébe vágó művek s hírlapok. 3. Történelem s segédtudományai. Transsilvanicák. A könyvtárt a levéltárral együtt bárki szabadon használhatja s így az nyilvános jellegű is, de házhoz nem kölcsönöznek. A könyvgyűjtemény mellett van 3 csomag térkép, egy csomag fénykép s 35 ujjabkori kézirat.

8. Magyar királyi miniszterelnökségi könyvtár Budapesten.

A könyvtár alapját az 1873-ban feloszlott »Törvényelőkészítő bizottság« vétel által beszerzett könyvkészletének egy része képezi, jobbjára külföldi parlamenti irományok, encyclopaedikus s államtudományi munkák (a nagyobb rész 1880-ban az igazságügyminiszteriumnak engedtetett át). Jelenleg is parlamenti nyomtatványok s statisztikai művek képezik a könyvtár nagyobb részét s a gyarapodás főképp hivatalos küldemények által történik. 1884-ben 16 tudományos művet vásároltak 111 frt értékben. Az akadémia kiadványai egy részét rendszeresen megküldi. A könyvtárt dr. Romy Béla fogalmazó egyéb hivatalos teendőin kívül mellékesen kezeli, külön könyvtári helyiség nincs. A könyvállomány 3593 darab.

9. A m. k. vallás- és közoktatásügyi miniszterium könyvtára Budapesten.

Külön az állami költségvetésben biztosított alapja van s önálló helyisége is, mely egy szobából s »ephemer jellegű közlemények számára« (!) egy raktárból áll, 1884-ben a budapesti egyetemi könyvtár egyik tisztviselője külön czédulajegyzéket is készített. Külön könyvtárnok nincs, a teendőket az elnökségi osztály személyzete (kül. Molnár Victor) végzi. A könyvtárban 1656 mű van, ebből közoktatásügyi 570, egyházi 139, törvények s rendeletek 38, társulati kiadványok 34, vegyes tartalmuak 33, a többi különböző szaktudományokat képvisel; iskolai értesítők, egyházi schematismusok nem gyűjtetnek rendszeresen. A könyvtár vásárlásokkal is gyarapodik. Toldy Ferencz könyvtárának egy része is itt őriztetik. Van a könyvtárban 30 térkép s földgömb, 6 rézmetszet.

11. M. kir. földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterium könyvtára Budapesten.

A legnagyobb (jelenleg 8,805 darabra menő) könyvgyűjtemény a miniszteriumok központi osztályaiban fennálló gyűjtemények között. Külön helyisége van, egy szoba, de kezelését egy másként is elfoglalt miniszteri segédfogalmazó, dr. Szabó Jenő végzi. Van teljes czédulajegyzéke, sőt 1877-ben nyomtatott jegyzék is jelent meg. A jog- és államtudományi csoporton kívül paedagogia, földrajz s mérnöki tudományok vannak kiválóan képviselve. Van négy térkép s 11 rézmetszet. A gyarapodás főképp hivatalos kiadványok által történik. A könyvtár használatáról külön jegyzék nem vezetettik, becslés szerint 1884-ben mintegy 150 olvasó 500 művet vitt ki. Ugyanez évben ajándék folytán 260 vétel által 116 mű jött a könyvtárba.

12. M. kir. igazságügyi miniszterium könyvtára Budapesten.

1882-ben öt ivre terjedő, tudományszakok szerint csoportosított nyomtatott czimjegyzék jelent meg e könyvtárról, melyből látható volt, hogy az kellő kezelés s gyarapítás mellett ma legkiválóbb szakkönyvtáraink közt foglalhatna helyet; különösen a külföldi jogi folyóiratok s gyűjtemények nagyon szépen voltak képviselve s több értékes encyclopaediai munka is volt található benne, nagyobb részt még a törvényelőkészítő bizottság szerzeményei. Ez időtől fogva azonban a könyvtár alig gyarapodott, külön kezelő könyvtárnoka nincs s alig használják. Különben a miniszterium helyiségében két külön szobát foglal el.

13. A m. k. közmunka és közlekedési miniszterium könyvtára Budapesten.

A miniszterium tekintélyes térkép-gyűjteményével kapcsolatban ennek igazgatója, *Leutner Károly*, felügyelete alatt áll két szobában. Becses s értékes művek nagy számmal vannak e különben a miniszteri tisztviselők által elég szépen használt gyűjteményben. 1884-ben 13 mű ajándék, 14 csere s 60 vétel útján gyarapította a könyvtárt, melynek kötetszáma az ötezret már jóval meghaladja.

16. A m. kir. állami számvevőszék könyvtára Budapesten.

A jelenlegi hivatal e könyvgyűjtemény alapját a fennállott állami főkönyvelési osztálytól vette át, alaki berendezést 1876-ban nyert. Külön helyiség nincs, a könyvek *Than László* elnöki titkár felügyelete alatt több hivatali szobában külön zárt szekrényekben vannak. Az irott katalog az 1590 darabra menő könyveket a következő csoportok szerint tünteti fel: 1. Országgyűlési irományok s törvények. 2. Magyar zárszámadások s költségvetések. 3. Közösügyi irományok. 4. Külföldi számadások s költségvetések. 5. Nemzetgazdaság. 6. Törvénykezés, jogügyek. 7. Pénzügy és számviteltan. 8. Statisztika. 9. Szabályrendeletek és utasítások. 10. Különfélék. Van a könyvtárban 6 térkép, továbbá 9 kötet s 72 darab kézirat. Nevezetesebb darabjai: 1. Miksa császár 1567-ki utasítása a Szepességen székelt magyar kamara részére latinul 28 nagy quart iven. 2. I. Lipót császár 1697-ben kelt utasítása németül a számvevőségek részére. 3. A m. kir. állami számvevőszék megalakulásáról 1870. nov. 30-án felvett, pergamenre igen diszesen kiállított jegyzőkönyv.

18. Az országos levéltári könyvtár Budapesten.

A kitünő történettudósunk *Pauler Gyula* vezetése alatt álló országos levéltár 1875 óta különös gondot fordít a könyvek gyűjtésére. 1884. végén már ötezernél több kötet volt e gyűjteményben, melynek nagyobb része tűz ellen teljesen biztosított vas ajtóval s vas ablaktáblákkal ellátott fűtetlen szobában van elhelyezve, a kisebb kézikönyvtár pedig a levéltári dolgozó szobában van. A dolog természeténél fogva a könyvtár nagyobb része hivatalos kiadvány, bár az akademia könyveit is megkapja s többek közt az egyetemi könyvtárból kapott sok duplumot. Igen becses s értékes nagy czim- és névtár gyűjteménye, 110 egyházi s világi hatóságról nem kevesebb, mint 1455 darab őriztetik itt. Van a könyvtárban 38 csomag kézirat 107 darabban s 8 térkép. A könyvtár azonban a levéltártól nincs elkülönítve, külön könyvtárnok nincs, könyveket az orsz. levéltár általányából az igazgató vásárol. A kikölcsönzés csak kebelbeli hivatalnoknak engedtetvén meg, annak forgalmáról jegyzék nem vezetetik. A czédulajegyzék majdnem teljes.

20. Földtani intézet könyvtára Budapesten.

A földművelés- ipar- s kereskedelmi miniszterium alatt álló földtani intézetnek igen becses könyvtára van, mely 1868-ban kezdődött s 1876-ban a magyarhoni földtani társulat könyvgyűjteményének beolvastása által nagyon gyarapodott; az ajándékok közt kiemelendők Semsey Andor ezer forint értékűnél nagyobb adományai. A közel hatezer kötetből álló könyvtár művei tulnyomólag geologiai s palaeontologiai tartalmuak, köztök a nevezetesebb szakfolyóiratok csaknem teljes példányokban. Van e gyűjteménnyel kapcsolatban 2118 darab térkép. A könyvtár három, különben tűz ellen nem biztosított szobában van elhelyezve s olvasótermül egy külön e célra berendezett nagyobb szoba szolgál. A könyvtárnok *Bruck József*. Két nyomtatott jegyzék is van, melyek 1875-ben s 1884-ben jelentek meg, az utóbbi 2362 műről szól.

21. Az orsz. tanszermuzeum könyvtára Budapesten.

Az orsz. tanszermuzeum alapját az 1873-ki bécsi világkiállításakor e célra ajándékozott tan-könyvek s taneszközök képezik. Eddig a muzeum még ideiglenes helyiségben (Budapest IX. ker. köztelek) volt a gazdasági muzeummal kapcsolatban, *Girókuti Ferencz* felügyelete alatt, 1886-ban a krisztinavárosi állami tanítóképző intézet palotájának földszintjén állították fel. 1873. óta a könyvtár ajándékokkal s a külföldi közoktatásügyi kormányok által beküldött cserépéldányokkal szépen szaporodott, úgy hogy jelenleg már 2443 mű van benne, továbbá 23 darab térkép s 200 metszet. A könyvtár, mint a tanszermuzeum is, nyilvános jellegű s hetenként többször van nyitva; külön olvasó-terem hiányában is elég gyakran használják. A leíró katalóg munkában van. Említésre méltó, hogy a fővárosban gyakran tartott tanítógyűlések alkalmával (mivel a muzeum s könyvtár főképp a népoktatási tanintézetek szükségleteit veszi figyelembe) e könyvtárt s gyűjteményt a gyűléseken megjelenő tanítóknak szakférfiak bemutatják. A vallás- és közoktatásügyi miniszter külön állandó tanszermuzeumi bizottságot is nevezett ki, mely főképp a taneszközök használatán s fejlesztésén működik. 1881. óta egyes tankerületekben (legelőször Biharmegyében) állítottak fel ily tanszermuzeumokat különösen Verédi Károly abauj-megyei tanfelügyelő buzgólkodása következtében.

25. M. kir. államvasutak könyvtára Budapesten.

A m. kir. államvasutak központi igazgatóságához érkezett hivatalos nyomtatványok s adminisztratív célból beszerzett segédkönyvek 1884. végén rendes könyvtárrá alakítottak, mely jelenleg *Fuchs N.* felügyelete alatt egy külön nem fűtött szobában, faszekrényekben van, 2653 darabból s 58 térképből áll s leltározása folyamatban van. A szakszerű művek közt van e gyűjteményben a kimutatás szerint:

Műszaki folyóirat	18 mű	305 darab.
Vasuti tárgyú tud. művek	218 »	409 »
Vasuti tankönyvek	10 »	13 »
Közlekedési vállalatok jelentései	90 »	636 »
Összesen .	336 mű	1,363 darabban.

A könyvtár czélszerű gyarapítása tervben van, 1884-ben 448 forint értékben 33 művet vettek, 25 ajándékul jött.

28. A budapesti ügyvédi kamara könyvtára.

Igen becses kis szakkönyvtár, melynek alapját az 1874-ben megszűnt ügyvédegylet ajándéka képezte. Azóta megvétetett még a Zlinszky-féle könyvtár, több szakfolyóirat s a Fejér-féle »Codex diplomaticus« teljes példánya. Tisztán jogi mű az 1871 kötetet tevő gyűjteményben 897, összesen 1666 darabban; van 13 kézirati mű is. A könyvtárról 1882-ben lajstrom jelent meg, mely 954 műről szól, melyek közt a magán- s büntetőjogi dolgozatok erősen vannak képviselve. Jelenleg is jelentékeny összeget fordít a kamara a könyvtár gyarapítására. 1884-ben 92 művet vettek 717 forint értékben. A könyvtárt dr. *Fayer László* díj nélkül kezeli. Van külön olvasó-terem, melyben mintegy 120 olvasó fordult meg egy év alatt, ezenkívül 35 kamarai tag 61 művet haza vitt.

30. A fővárosi statisztikai hivatal könyvtára.

A könyvtár 1870-ben alakult; első berendezésére a főváros 400 forintot szavazott meg, azután 150 forint, 1873. óta állandóan 250 forint vétetik fel e célra a költségvetésbe, mely összeg kizárólag könyvszerzésekre fordítatik, mivel a könyvtárnoki tisztet egy hivatalnok, jelenleg *Zeleny Ferencz*, mellékesen végzi s a könyvkötésekről s más dologi kiadásokról az általános alapból intézkednek. A könyvtár egy teremből s két szobából áll. Tartalma 8298 kötet, melyből mintegy 5000 statisztikai mű, a gyarapodás 1877. óta a »Statisztikai havi füzetek«-ben negyedévenként közöltetik. Kölesön nem adatik mű, de helyben idegenek is olvasnak. A könyvtár legnagyobb részben a fővárosi statisztikai hivatallal csereviszonyban álló hivatalok kiadványaival szaporodik, *Kőrösi József* igazgató a nevére érkező munkák nagyobb részét átengedi. A könyvek beszerzésénél különösen az elméleti statisztika, a demográfia s a főváros tanácsa szakosztályainak adminisztratív igényei vétetnek tekintetbe.

40. Fegyintézeti könyvtár Illaván (Trencsénmegye).

A könyvtár faszekrényekben a rabiskola helyiségében van s a fegyintézeti tanító külön díjazás nélkül kezeli. Van benne 1427 kötet s 46 térkép, 1884-ben könyvvásárlásokra 29 frt 40 krt s bekötésre 3 frt 20 krt fordítottak, ajándékban jött 2 mű, vettek 9 magyar művet. A könyvtárt a fegyenczek sűrűn használják. A kezelő tanító jelenleg *Bugala Ede*.

46. Orsz. fegyintézeti könyvtár Lipótváron (Nyitra megye).

Az elég tekintélyes fegyházi könyvtár csaknem kizárólag adományokból gyűlt össze. A 3118 darabból álló könyvek közt tankönyvek, népies olvasmányok, földrajzi s vallásos tartalmu művek vannak legnagyobb számmal. A könyvtár faszekrényekben, a vaskályhával fűtött iskolai helyiségben áll, kezelője *Szabb Godofréd* tanító. 1884-ben nem vásároltak művet s csak bekötésre fordított 15 frt.

55. M. kir. elmeogyintézet Nagy-Szebenben.

A 709 darabból álló könyvgyűjteményben szépirodalmi műveken kívül számos ismeretterjesztő mű van a tudomány minden ágából s igen érdekes adat, hogy a könyvtár kezelését időről időre egy intézeti betegre bizzák. A könyvtár egy 16 □ meter nagyságu teremben van, mely egyuttal olvasó helyiségül is szolgál. A betegek a gyűjteményt eléggé használják.

59. Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye könyvtára Budapesten.

A megyei levéltárral áll kapcsolatban s annak vasajtóval s vasablakokkal elzárt helyiségében el nem különítve őrzik Székely József főlevéltárnok felügyelete alatt. A könyveknek közel fele jogi mű. Vásárlások nem tervszerűleg történnek. Mellékesen felemlítjük, hogy e levéltárban a mohácsi vést megelőző időkből hat darab van, a legrégebb IV. Béla 1244-ben adott szabadalom levele Pest városának, mely állítólag még kiadatlan. E levéltárban őrzik a Földváry család számos ősi irata, köztük a nyitrai káptalannak 1317-ből kelt oklevele.

60. A pozsonyi orsz. kórház könyvtára.

Az orvosok s betegek számára szerzett vagy ajándékozott könyvek el nem különítve, dr. Pávay Gábor főorvos kezelése alatt vannak. A betegek számára mintegy 180 füzet erkölcsnemesítő olvasmány van magyar s német nyelven. 1884-ben a költségvetésbe felvett 150 forintból csak 30-at fordítottak a könyvtárra, mely különben egy dolgozó szobában áll.

61. A pozsonyi kereskedelmi és iparkamara könyvtára.

A 2,030 darabból álló könyvgyűjtemény egy nem fűtött $6\frac{1}{2}$ □ méternyi szobában hat szekrényben áll; ugyanitt egy nagyobb s két kis asztal van az olvasók számára, kik azonban ritkán jelentkeznek. A könyvtár tulnyomólag hivatalos kiadványokból áll, de 1884-ben már jelentékeny összeget fordítottak vásárlásokra is; ajándék folytán 13, cserében 30, vétel által 33 mű volt a szaporodás. Van a könyvtárban 114 rajzmű is.

64. M. kir. bányagazgatósági könyvtár Selmezbányán.

A levéltárral áll összeköttetésben, de külön vasajtóval ellátott helyiségben, a hol már 1820-ban volt egy kis könyvgyűjtemény. A könyvtár jelenleg 1879 darabból áll, van még benne 3 modern kézirat, 27 térkép s kezelését Schmidt Nándor bányagazgatósági irodatiszt végzi. A bányakincstár költségén 1884-ben 36 mű vásároltatott s több megkezdett szakfolyóirat járattatott.

66. A soproni kerületi kereskedelmi s iparkamara könyvtára Sopronban.

Két ezer műből álló könyvgyűjtemény, melyről 1876-ban német jegyzék jelent meg, mely a tulnyomólag német nyelvű műveket következő csoportok szerint osztályozta: 1. Törvénygyűjtemény. 2. Statisztikai művek. 3. Geológiai művek. 4. Geográfia. 5. Kereskedelmi s iparkamarák jelentései (269 darab). 6. Vám- és kereskedelmi szerződéses, vámtarifák. 7. Kiállítások. 8. Vasutügy. 9. Postaügy. 10. Mérték-, súly- és pénzisme. 11. Czimtárak. 12. Utaló könyvek. 13. Szabadalmak jegyzékei. 14. Oktatás-ügy. 15. Vegyes művek s hirlapok. (Ujabban a hirlapokat már nem gyűjtik.) A könyveknek külön helyisége nincs, különböző szobákban vannak elhelyezve s alig is használják. A gyarapodás főképp cserepéldányok s ajándékok útján történik, de 1884-ben már vettek is 32 művet 154 forint erejéig.

72. A temesvári kereskedelmi és iparkamara könyvtára.

Tulnyomólag szakművekből álló s évenként mintegy 300 forint értékű művekkel gyarapított könyvtár, melyet a hivatalos s cserepéldányokkal is jelentékenyen szaporítanak. 1884-ben ajándékban 26, cserében 36, vétel által 38 mű volt a gyarapodás. Van a *Mága János* könyvtárnoki teendőkkel megbízott kamarai segédtitkár hivatalos helyiségében elhelyezett könyvtárban 25 darab térkép is s 7 szakfolyóirat több évi folyama.

76. Orsz. fegyintézeti könyvtár Vácson.

A kimutatott könyvek közül 484 mű 1,341 kötetben a fegyenczek részére szolgál olvasmányul és kizárólag vallásos, ismeretterjesztő, erkölcsnemesítő s iskolai könyvek. A többi 150 mű börtönügyi folyóiratokból s szakkönyvekből áll a fegyintézeti tisztviselők számára. A könyvtárt Aczél tisztviselő kezelte. 1884-ben 8 művet vásároltak 50 forint költségen, egyéb gyarapodás nem volt.

A) tábla.

Sorszám	Könyvtárlajdonos	Alapítási év	Van-e czédula-jegyzék	Könyvvásárlási alap	A könyvtárra fordított összeg forintokban	A könyvtárban van darab
1	Aknaszlatinai főbányahivatal	1880	van	van	58	a) 507
2	Beregszászi fogház	?	—	—	—	b) 407
3	Besztercei törv. rabiskola	?	—	—	—	b) 80
4	Besztercebányai erdőigazgatóság . . .	1880	—	van	243	c) 280
5	Brassó városi levéltár	1883	részben	—	m. 55	d) 602
6	Brassói fogház	?	—	—	—	b) 492
7	Budapest, képviselőház	1873	—	—	7,232	29,205
8	» miniszterelnökség	1869	—	—	304	3,593
9	» vallás- és közokt. miniszterium	1868	van	évi 500	525	d) 1,656
10	» honvédelmi miniszterium . . .	1874	részben	—	301	3,819
11	» földm., ipar- és keresk. miniszt.	1867	van	—	1,100	8,805
12	» igazságügyi miniszterium . . .	1867	—	—	—	2,977
13	» közlekedésügyi miniszterium .	1867	van	—	850	5,356
14	» pénzügyi miniszterium . . .	1867	van	—	—	1,846
15	» orsz. statisztikai hivatal . . .	1867	van	évi 1,500	4,191	17,239
16	» állami számvevőszék	1870	van	—	110	1,590
17	» kincstári jogügyi igazgatóság	1876	van	—	228	1,832
18	» országos levéltár	1875	van	—	675	5,129
19	» állami vegyakisérleti állomás .	1881	van	—	—	f) 343
20	» földtani intézet	1868	van	van	2,081	g) 5,921
21	» országos tanszermuzeum . . .	1873	van	—	—	2,443
22	» meteorologiai központi intézet	1871	van	—	174	1,806
23	» kereskedelmi és iparkamara .	1850	van	600	600	11,059
24	» központi vasműigazgatóság . .	1881	van	—	925	i) 514
25	» magyar királyi államvasutak .	1884	részben	—	448	2,653
26	» magyar kir. postaigazgatóság	j) 1868	—	—	—	557
27	» királyi ítélő tábla	1870	van	van	371	k) 2,251

Jegyzetek: a) Ezekon kívül van még 10 k. térkép és 2 fali térkép. b) A részletes kimutatás darab térkép. g) A könyvtárban van még felvételi térkép 2,118 drb. h) A kötetek száma. i) Ezekon kívül van

könyvtárak.

adatok.

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre for- ditott ösz- szeg forin- tokban	Használat 1884-ben	
magyar	német	francia	angol	latin	más v. ket- tős nyelvű			olvasó	olvasott művek
34	125	4	1	2	1	11	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	56	—	—	—	—	25	7	28	60
164	383	1	—	32	e) 22	10	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7,000	9,000	3,000	4,000	900	158	3,800	635	300	2,000
458	422	91	69	57	42	146	111	—	—
1,000	290	210	127	29	—	84	—	60	75
1,080	965	27	240	3	64	347	—	59	300
567	1,025	326	371	1	217	376	45	?	?
173	810	153	71	22	29	—	—	?	?
337	1,453	253	66	10	98	87	46	154	253
388	416	57	22	52	64	—	—	—	—
1,841	2,009	447	553	134	894	681	391	1,680	3,833
405	283	9	—	16	11	—	—	—	—
584	590	—	—	86	—	63	46	—	—
576	848	103	1	396	84	25	8	—	—
13	165	4	—	—	—	49	9	—	—
343	1,324	396	182	23	286	192	?	—	—
h) 1,020	697	73	269	53	331	84	—	174	345
105	492	102	130	2	143	97	—	3	7
2,418	2,267	265	127	45	84	1,278	—	—	—
36	89	12	4	—	2	—	—	—	—
234	667	39	8	—	35	58	—	86	134
224	26	6	—	—	1	—	—	—	—
298	800	54	5	47	7	77	61	53	53

hiányzik. c) Ezeken kívül 1 k. térkép. d) A művek száma. e) Román nyelvű művek. f) Ezeken kívül van még 28 még 27 drb térkép. j) A felosztott főpostai olvasókör hagyatéka. k) Egy darab térképpel.

Folyó szám	Könyvtártulajdonos	Alapítási év	Van-e czédula-jegyzék	Könyvvásárlási alap forintokban	A könyvtárra fordított összeg forintokban	A könyvtárban van darab
28	Budapest, ügyvédi kamara	1874	van	van	727	1,871
29	» országos tébolyda	1869	—	100	30	a) 727
30	» fővárosi statisztikai hivatal	1870	van	évi 250	250	8,298
31	» közoktatási tanács	1875	—	—	—	a) 1,307
32	» pestvidéki törvényszék	?	—	—	—	a) 900
33	Csik-szeredai fogház	?	—	—	—	a) 107
34	Deési fogház.	?	—	—	—	a) 144
35	Dévai fogház.	?	—	—	—	a) 145
36	Egri fogház	?	—	—	—	a) 396
37	Erzsébetvárosi kir. törvényszéki fogház	?	—	—	—	a) 92
38	Fiume város	?	—	—	—	a) 8,991
39	Gyulafehérvári fogház.	?	—	—	—	a) 154
40	Illvai fegyintézet	1866	—	—	33	b) 1,427
41	Kassai fogház	?	—	—	—	a) 423
42	Kézdivásárhelyi fogház	?	—	—	—	a) 46
43	Kolozsvári kereskedelmi és iparkamara	1852	—	—	—	c) 570
44	Kolozsvári fogház	?	—	—	—	a) 140
45	Komáromi fogház	1875	—	—	—	634
46	Lipótvári fegyintézet.	?	—	—	15	3,118
47	Marosvásárhelyi fogház	?	—	—	—	a) 104
48	Máramarosszigeti fogház	?	—	—	—	a) 136
49	Márianostrai fegyintézet	?	—	—	—	a) 360
50	Mezőhegyesi ménestelep	1881	—	van	c. 150	a) 201
51	Munkácsi fegyintézet	?	—	—	79	3,206
52	Nagy-enyedi országos fegyintézet	1856	van	—	—	329
53	Nagy-kanizsai fogház	?	—	—	—	a) 148
54	Nagy-szebeni fogház.	?	—	—	—	a) 22
55	Nagy-szebeni elme-gyógyintézet.	1863	van	évi 200	—	709
56	Nagy-váradi fogház	1876	—	—	—	769

Jegyzetek: a) A részletes kimutatás hiányzik. b) Ezeken kívül van 46 drb térkép. c) Ezeken kívül

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884. évben	Magyar műre for- ditott összeg fo- rintban	Használat 1884-ben	
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek
259	584	31	7	117	18	95	—	35	61
—	—	—	—	—	—	30	30	—	—
1,005	1,624	366	271	—	373	266	9	50	400
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
301	76	2	2	—	45	11	29	432	1,490
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
115	15	15	2	—	25	175	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
627	6	—	—	—	1	15	—	—	—
334	57	—	—	—	84	—	—	2,100	250
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
150	56	—	—	10	25	8	79	—	—
91	50	—	—	—	—	—	—	150	87
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
196	377	6	—	10	45	20	—	62	305
254	21	1	—	—	7	18	—	150	283

van 18 darab térkép.

Folyó szám	Könyvtártulajdonos	Alapítási év	Van-e czé- dula-jegyzék	Könyvvásár- lási alap forintokban	A könyv- tárra fordí- tott összeg forintokban	A könyvtár- ban van darab
57	Nyitrai fogház	?	—	—	—	a) 793
58	Pécsi kereskedelmi és iparkamara . . .	1881	—	van	250	b) 1,326
59	Pestmegyei levéltár.	?	van	van	—	3,002
60	Pozsonyi országos kórház	1873	—	évi 150	150	595
61	Pozsonyi kereskedelmi és iparkamara .	1856	—	évi 300	266	2,030
62	Rékás község (Pestmegye)	?	—	—	31	65
63	Sátoralja-ujhelyi fogház	?	—	—	—	d) 493
64	Selmeczbányai bányagazgatóság. . . .	1820	van	—	240	1,879
65	Soproni királyi ügyészégi fogház . . .	1877	—	—	—	725
66	Soproni kereskedelmi és iparkamara .	1852	—	van	229	2,271
67	Szamosújvári fegyintézet	1869	—	—	—	752
68	Szegedi kerületi börtön	1884	—	—	32	192
69	Szegzárdi selyemtenyész. felügyelőség	1880	—	—	—	d) 651
70	Székely-udvarhelyi fogház	?	—	—	—	d) 63
71	Szombathelyi fogház	?	—	—	—	d) 788
72	Temesvári kereskedelmi és iparkamara	1876	van	van	319	2,622
73	Temesvári iskolaszék.	?	—	—	2	326
74	Tordai fogház	?	—	—	—	d) 30
75	Turócz-szent-márton, Matica volt k. . .	?	—	—	—	e) 10,079
76	Vácsi országos fegyintézet	1868	—	—	50	1,614
	Összesen	—	—	4,613	62,299	f) 178,660

J e g y z e t e k : a) A részletes kimutatás hiányzik ; ezeken kívül van még 8 térkép és 1 természetrajzi kép.
mutatás hiányzik, kézirát 127 csomó, oklevél és levél 225, réz- és fametszet 2,238. f) Ezen kívül 2,258 mű.

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884. évben	Magyar műre for- ditott összeg fo- rintban	Használat 1884-ben	
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
602	354	30	2	7	11	41	162	17	68
560	25	18	6	225	16	—	—	—	—
c) 160	410	—	—	25	—	22	30	—	—
c) 384	1,502	40	14	11	79	c) 76	59	15	c) 41
e) 65	—	—	—	—	—	6	16	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
145	281	2	1	51	—	30	—	—	—
205	67	—	—	—	—	—	—	—	—
583	1,187	25	7	—	143	117	127	2	5
201	59	—	—	—	11	—	—	—	—
42	10	—	—	—	1	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
535	1,018	26	1	—	185	100	62	—	—
c) 116	209	—	—	—	1	9	—	182	92
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
500	134	—	—	—	—	8	—	—	—
g) 26,743	33,324	6,194	6,559	2,366	3,643	8,345	1,912	5,792	10,132

b) Ezekon kívül van még 34 drb térkép. c) A kötetek száma. d) A részletes kimutatás hiányzik. e) A részletes ki-
g) Nincs részletezve 6,574 mű.

B) tábla.

Folyó szám	Könyvtártlajdonos	Tudományszakok szerint									
		nyelvészet		bölcselet		történelem		államtudo- mány		természettu- domány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
1	Aknaszlatinai főbányahivatal .	—	—	—	—	2	3	23	52	a) 105	310
2	Beregszászi fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Besztercei törv. rabiskola . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Besztercebányai erdőigazgat.	—	—	—	—	2	2	—	—	69	206
5	Brassó városi levéltár	—	—	—	—	107	—	227	—	—	—
6	Brassói fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Budapest, képviselőház	—	500	—	600	—	9,500	—	12,000	32	105
8	» miniszterelnökség	8	46	55	76	92	257	711	2,338	47	53
9	» vallás és közokt. minisztr.	74	—	749	—	123	—	357	—	156	—
10	» honvédelmi miniszterium	—	—	—	—	53	77	72	861	35	35
11	» földm. ipar- és ker. min.	—	—	26	42	96	137	2,179	7,998	60	90
12	» igazságügyi miniszterium	—	—	—	—	—	—	1,198	2,830	—	—
13	» közlekedésügyi minisztr.	—	—	—	—	113	269	586	1,741	1,359	3,077
14	» pénzügyminiszterium . .	—	—	—	—	36	45	917	1,726	—	—
15	» orsz. statisztikai hivatal	43	79	198	241	466	841	4,201	13,031	368	550
16	» állami számvéviszék . .	9	15	—	—	1	1	331	981	14	14
17	» kincst. jogügyi igazgat.	3	3	—	—	18	18	1,107	1,634	—	—
18	» országos levéltár	5	5	9	13	351	882	1,362	2,411	46	58
19	» áll. vegyikísérleti állomás	—	—	—	—	—	—	—	—	182	343
20	» földtani intézet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	» országos tanszermuzeum	—	236	—	183	—	274	—	11	—	240
22	» meteorolog. közp. intézet	2	2	—	—	20	54	125	721	709	897
23	» keresked. és iparkamara	—	—	—	—	25	64	3,189	5,389	—	—
24	» közp. vasműigazgatóság	—	—	—	—	8	31	20	60	106	406
25	» magy. kir. államvasutak	1	6	—	—	—	—	314	696	464	1,031
26	» m. kir. postaigazgatóság	—	—	—	—	62	101	25	32	—	—
27	» királyi ítélő tábla	—	—	—	—	—	—	1,211	2,251	—	—
28	» ügyvédi kamara	—	—	—	—	12	19	f) 942	1,716	—	—

J e g y z e t e k : a) Ezek közt bányászati és kohászati művek is vannak. b) A részletes kimutatás hiányzik. része geológiai és palaeontológiai tárgyú dolgozatokból áll. f) Ezek közt a jogi művek száma 897.

a d a t o k.

T u d o m á n y s z a k o k s z e r i n t										Ö s s z e s e n		
encyclopaedia		hirlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab			
8	89	—	—	—	—	—	—	29	53	167	368	139
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b) 407	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b) 80	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71	87	121
—	—	—	—	—	—	—	—	268	—	602	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b) 492	—
10	250	58	—	—	250	—	—	—	6,000	c) 24,058	29,205	—
53	198	8	47	—	—	—	—	165	578	1,139	2,548	1,045
33	—	—	—	—	—	130	—	34	—	1,656	—	—
—	—	1	17	—	—	d) 602	602	1,616	2,227	2,379	2,275	1,544
23	324	8	24	—	—	21	28	94	162	2,507	8,805	—
31	105	—	—	—	—	—	—	29	42	1,258	2,848	129
5	54	30	64	—	—	—	—	124	151	2,217	4,037	1,319
7	7	—	—	—	—	—	—	39	68	999	1,153	693
97	255	142	1,449	—	—	—	—	363	793	5,878	7,122	10,117
6	22	6	—	1	19	11	13	345	525	724	1,241	349
62	94	2	2	—	—	68	81	—	—	1,260	1,677	155
26	70	3	35	3	3	1	1	202	1,651	2,008	4,680	449
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	182	348	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	e) 2,554	b) 5,921	—
—	165	—	—	—	7	—	1,011	—	316	—	2,443	—
—	—	—	—	—	—	—	—	118	132	974	1,178	628
15	62	30	46	—	—	—	—	1,947	5,498	5,206	8,293	2,766
7	15	—	—	—	—	—	—	2	2	143	514	—
88	243	—	—	—	—	10	13	106	664	983	1,967	686
—	—	—	—	129	340	—	—	41	84	257	557	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,211	1,460	791
12	66	—	—	—	—	—	—	50	70	1,016	1,871	—

c) 23,958 műről nincs részletes kimutatás. d) Ezek közt hadtudományi munkák is vannak. e) A művek tulnyomó

Folyó szám	Könyvtartulajdonos	Tudományszakok szerint									
		nyelvészet		bölcselet		történelem		államtudomány		természettudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
29	Budapest, orsz. tébolyda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30	» fővárosi statiszt. hivatal	22	24	145	175	333	654	2,176	5,153	243	480
31	» közoktatási tanács . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
32	» pestvidéki törvényszék .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
33	Csik-szeredai fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Deési fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Dévai fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Egri fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
37	Erzsébetvárosi kir. törv. fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38	Fiume város	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
39	Gyulafehérvári fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
40	Illavai fegyintézet	28	72	8	18	24	282	14	86	8	141
41	Kassai fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
42	Kézdivásárhelyi fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
43	Kolozsvári ker. és iparkamara	—	—	—	—	9	18	161	419	—	—
44	Kolozsvári fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45	Komáromi fogház	—	—	—	—	73	—	—	—	119	—
46	Lipótvári fegyintézet	21	27	101	176	13	61	7	8	13	56
47	Marosvásárhelyi fogház.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48	Mármaroszigeti fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
49	Márianostrai fegyintézet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50	Mezőhegyesi ménestelep	—	—	—	—	—	—	—	—	d) 131	201
51	Munkácsi fegyintézet	—	—	—	—	—	—	36	61	—	—
52	Nagy-enyedi orsz. fegyintézet	—	—	17	55	4	4	63	100	3	3
53	Nagy-kanizsai fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
54	Nagy-szebeni fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	N.-szebeni elme-gyógyintézet .	16	16	95	113	81	106	49	49	82	83
56	Nagy-váradi fogház	—	—	34	96	18	30	—	—	28	64
57	Nyitrai fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

J e g y z e t e k : a) A részletes kimutatás hiányzik. b) Egyes művek 20—50 példányban is vannak.

Tudományszakok szerint										Összesen		
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab			
—	—	—	15	210	712	—	—	—	—	210	727	—
12	161	8	109	6	12	—	—	694	1,580	3,639	8,298	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 1,307	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 900	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 21	a) 107	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 144	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 145	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 396	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 92	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 6,222	a) 8,991	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 154	—
18	61	—	—	10	46	172	468	144	253	426	1,427	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 423	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 46	—
2	20	—	—	—	—	—	—	—	113	172	570	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 63	a) 77
—	—	—	—	265	—	108	—	69	—	634	a) 289	a) 345
2	13	—	—	20	32	271	2,717	27	28	475	2,013	1,105
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 104	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 136	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 360	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	131	179	22
—	—	—	—	—	—	185	3,110	20	35	241	b) 2,772	434
—	—	—	—	4	4	30	144	20	19	141	198	131
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 148	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 22	—
80	93	7	—	152	174	18	21	54	54	634	702	7
1	3	—	—	141	414	26	59	35	103	283	633	136
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 793	—

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Tudományszakok szerint									
		nyelvészet		bölcészet		történelem		államtudomány		természettudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
58	Pécsi keresked. és iparkamara	4	17	3	3	19	58	780	1,012	85	101
59	Pestmegyei levéltár	18	36	24	50	60	336	345	975	56	98
60	Pozsonyi országos kórház . . .	—	2	—	—	—	—	—	—	—	311
61	Pozsonyi keresk. és iparkamara	—	—	—	—	—	118	—	1,446	—	79
62	Rékás község	—	—	—	—	—	—	—	65	—	—
63	Sátoralja-ujhelyi fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
64	Selmeczbányai bányai igazgatós.	12	20	—	—	26	59	194	720	157	964
65	Soproni királyi ügyészség . . .	—	—	42	92	42	73	—	—	35	59
66	Soproni keresk. és iparkamara	—	—	—	—	29	57	963	1,166	25	32
67	Szamosújvári fegyintézet	—	—	—	—	85	104	—	—	—	—
68	Szegedi kerületi börtön	—	—	—	—	3	3	21	152	5	5
69	Szegzárdi selyemt. felügyelőség	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b) 651
70	Székely-udvarhelyi fogház . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
71	Szombathelyi fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
72	Temesvári ker. és iparkamara	2	2	9	18	57	72	926	1,497	2	15
73	Temesvári iskolaszék	—	—	—	1	—	4	—	—	—	—
74	Tordai fogház	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
75	Tur.-sztmárton, Matica volt k.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
76	Váczi országos fegyintézet . . .	—	—	—	—	—	—	150	273	—	—
	Összesen	e) 268	1,108	1,515	1,952	2,463	14,614	24,982	71,661	4,744	10,708

J e g y z e t e k : a) A részletes kimutatás hiányzik. b) E könyvek kizárólag csakis a selyemtenyésztést és

Tudományszakok szerint										Összesen		
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab			
3	32	20	—	—	—	—	—	92	103	1,006	1,134	192
17	29	—	—	80	156	—	—	250	1,322	850	1,546	1,456
—	—	—	36	—	66	—	180	—	—	—	400	195
—	144	—	46	—	175	—	—	—	22	—	2,030	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 493	—
—	—	—	—	—	—	—	—	91	116	480	1,420	459
—	—	—	—	126	450	27	51	—	—	272	653	72
95	156	—	—	—	—	41	45	792	815	1,945	1,658	613
—	—	—	—	—	—	152	528	34	120	271	542	210
—	—	1	2	3	9	19	19	1	2	53	192	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	651	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 63	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 788	—
77	164	7	—	1	12	1	1	683	841	1,765	1,787	835
—	2	—	19	—	16	—	282	—	2	—	326	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 30	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 10,079	—
—	—	—	—	484	1,341	—	—	—	—	634	1,614	—
790	2,897	331	1,911	1,635	4,238	1,893	9,374	8,578	24,544	79,954	149,182	27,220

selyemipart tárgyalják. c) A többség gazdasági szakmű. d) nincs részletezve 32,755 mű s 33,395 darab.

HARMADIK CSOPORT.

Tanintézeti könyvtárak.

Iskola és könyvtár ma már szorosan együvé tartozó fogalmaknak látszanak s igen természetesnek tünik fel, hogy legalább a magasabb tanintézetekben mindenütt vannak könyvtárak s hogy bármely könyvtár-statisztikai műben a tanintézeti könyvtárak jelentékeny helyet foglalnak el. Igy a mi első kísérletünk is Magyarországon 548 tanintézeti könyvtárt mutat ki 1.722,218 darab könyvvel, mely összegek a hazai köz- és magánkönyvtárak általunk beszerezhetett összes számának közel egy negyedét teszik, sőt, ha tekintetbe vesszük, hogy a »nyilvános könyvtárak« között számos igen tekintélyes tanintézeti könyvtár van, pld. a budapesti egyetem nagykönyvtára, annál is jelentékenyen többet.

Mindennek daczára a történeti tények kétség kívül bizonyítják, hogy az iskolai könyvtárak jelen praeponderanciája egészen újabb keletü. Egy, ötven évvel ezelőtt eszközölt felvétel bizonynyal nemcsak némileg, de jelentékeny kisebbségnek mutatta volna fel e könyvgyűjteményeket az egyházi jellegű könyvtárakkal szemben, s minél messzebb tekintünk vissza a múltba, annál jobban tünnek fel a régi mindenkor egyházi jellegű iskola szegényes állapota, midőn még a magasabb tanintézetek is csak a káptalanok s szerzetes házak mellékes intézetei voltak s arra, hogy a tanuló ifjuság tankönyvein kívül mást is olvasson, épen nem gondoltak.

Kimutatásunkban, habár a dolog természete szerint igen sok esetben összetévesztik a tanintézet alapítását a könyvtárak alapításával, a XVI. századra csak három protestans főiskola, a debreczeni, sárospataki s az unitáriusok kolozsvári intézete viszi fel könyvtárának kezdetét.*) A XVII. századra nyolcz maig is fennálló iskolai könyvtár keletkezése tétetik s még a múlt századra is csak huszonhaté. S talán még ezek is igen nagy számok. Hiszen még napjainkban is nem egy középiskola van, hol a nagy könyvtár nem az iskola, hanem kizárólag egyes szerzetrend tulajdona s ez az eset régebben általános szabály volt. A falusi népiskoláinkban — fájdalom! — még most is nagy mértékben észlelhető helyzet, midőn a kántor vagy rector egy kezdő fiatal embert tart, ki az egyházi functiók mellett a mellékesnek vélt tanítást is elvégzi, bizonyos változtatásokkal hü képét adja a régi magasabb fokozatu oktatásnak. Az iskola csak appendixe volt az egyháznak, káptalannak vagy szerzetnek s önállóság hiányában nem is érezte szükségét a könyvek gyűjtésének. Tanuságos példa erre legelső egyetemünk állapota. Kun Lászlónak 1276-ban kelt s Fejér György által közölt oklevelében részletesen előszámláltatnak a veszprémi káptalan s egyetem leégése által szenvedett károk s ezek közt

*) A debreczeni collegium könyvtáráról is csak 1631-ben található először biztosabb adat s igy a könyvtár XVI. századbeli eredete csak feltétel, bár nagyon valószínű. E könyvtár különben a XVII. században mindig csak mint »Bibliotheca civium scholae vagy coetus scholastici« emlittetik s 1714-ben is csak 1542 darab könyv volt benne. L. *Molnár Aladár* : A közoktatás története Magyarországon a XVIII. században Bp. 1881. I. köt. 507. l. Az első iskolai könyvtári kimutatás (a sárospataki könyvekről) a marosvásárhelyi ref. kollégium könyvtárában őriztetik, e szerint 1623-ban volt a könyvtárban összesen 269 mű. L. *Szinnyei Gerzson* : A sárospataki főiskolai könyvtár története. Sárospatak 1884. 3—4. l. Egy sokkal későbbi hiteles feljegyzés szerint a tekintélyes nagykarolyi kollégium könyvtárában 1735-ben csak 75 mű volt. L. Századok XVII-ik évf. 357. l.

felemlítettnek az egyház 3000 girát érő könyvei, Pál mester nagyprépost s jogtanár 1000 girát érő könyvei s azonkívül 15 káptalanbeli jogtanár apróbb könyvgyűjteménye: egyetemi könyvtárról avagy épen ifjusági könyvtárról szó sincs!

Nem oly nagyon messze időig, nagyjában véve a közoktatásügyet először »politikai ügy«-nek hirdető Mária-Terézia koráig, kellene fejtegetéseinkben visszamennünk, midőn végre feltalálhatnók azt a korszakot, mikor nemcsak egyes esetekben kivételkép, de általában érezni kezdik annak szükségét, hogy az iskolákkal könyvtárak csatoltassanak össze. Csak egy század telt el azóta. De e század alatt egész sora a jelentékeny s jól kezelt iskolai könyvtáraknak keletkezett. Magasabb tanintézetek mellett, mint külföldön is, az ország legnagyobb közkönyvtárai láthatók, szakkönyvtáraink zöme is az iskolai könyvtárakból nőtt ki. De a legujabb időkből nem elégsznek meg többé könyvek összegyűjtésével, mert a könyvtár alapításában ma öntudatos és tervszerű munkát s valódi szakismeretet követelnek meg. Az az áramlat, mely különösen Rousseau kora óta folyvást fokozódó melegséggel karolta fel a közoktatás-ügyet, az iskolai könyvtárak fejlődését is biztosította s innen magyarázható, hogy nálunk is (a kaszinói könyvtárak kivételével) az iskolai könyvtárak terén látunk legnagyobb haladást.

Különösen szembetűnő e haladás az egyházi könyvtárakkal ellentétben. Nem egyedül a könyvek számát értjük, bár maga ez a körülmény sem megvetendő, különösen ellentétben a szerzetesek azon nagy előnyével, hogy az elhunyt tagok könyvei a kolostorok könyvtáraiba keblezettek be. Sokkal fontosabb azonban az a tény, hogy iskolai könyvtárainknál már megkezdődött a csoportosulás, a magasabb fejlettség jele. Nem csak a magasabb tanintézetek, de a népiskolák könyvtáraiban is általában megkülönböztetik már a tanári (tanítói) könyvtárt az ifjusági könyvtártól. S ez a bifurcatio igen sok esetben még tovább halad. A tanári könyvtárak csoportjában az intézet nagy könyvtárán vagy — mint a pozsonyi ág. hitv. lyceumban s másutt is nevezik — a régi könyvtáron kívül van kézi könyvtár, mely újabb, a tanítás s kutatás céljaira gyakrabban használt s gondosan megválogatott műveket tartalmaz, könnyebben hozzáférhető helyen. Még távolabb menve pedig, nagyobb intézeteinkben már az egyes tanszékek mellett valódi szakkönyvtárak állanak fel, melyeknél a tudományos kutatást illetőleg oly fontos szakfolyóiratokra különös súlyt fektetnek. Három egyetemünk legtöbb tanszékének, a budapesti egyetemen még ezen kívül magának az orvosi karnak van ily külön, a tanárok dolgozó szobájában elhelyezett, könyvtára, de egyes kisebb intézeteknél, pld. a budai gimnázium, is hasonlót találunk. Ez üdvös s a könyvtárak használatára nézve nagy horderejű alakuláshoz hasonló történik az ifjusági könyvtáraknál is. Sok helyen, de leginkább csak a népoktatási tanintézetekben, melyekkel a szülők még közvetlenebb érintkezésben vannak, az ifjusági (gyermek) s népkönyvtár külön kezeltetik s gyarapittatik; más helyeken, helyes paedagogiai érzékkel, az ifjusági könyvtár osztályonként külön-külön gyűjteményt képez s az egyes tantermekben van felállítva; ismét más helyeken, pld. egyes protestans főiskolákban, a tanuló ifjuság általános könyvtára mellett a jogászoknak s theologusoknak külön kis szakkönyvtárak van; gyakori végre az az eset is, midőn tisztán humanisztikus célból alakittatik kölcsönkönyvtár vagy szegények könyvtára, melyből a több példányban beszerzett tankönyvek a szegény tanulóknak egész tanévi használatra kikölcsönzöttek.

Méltán büszkék lehetünk e haladásra, mely nemcsak könyvtáraink gyarapodását s öntudatos fejlesztését biztosítja, de egyuttal megadja az eszközt, mely lépésről lépésre fokozottabb mértékben költi fel s ápolja a könyvek szeretetét nemcsak az ifjuság, de maguk a tanárok érzelmében is. Hasonlókép a régi rendszerű muzeumokhoz, inkább csak kuriozumok gyűjteménye vagy sok esetben épen egyszerű lomhalmaz volt a régi modorban gyűjtött iskolai könyvtár erősen lezárt lakataival a laikus közönség előtt; most a szakszerű megoszlás lerombolta e szellemi zárat s a könyvekben rejlő kincsek mintegy magukat kínálják a tanulmányozni óhajtnak s másrészt épen e szakszerű megoszlás folytán az olvasókban rendszeres kutatásvágyat költenek fel.

Pedig a fejlődésnek még csak kezdetén vagyunk.

A tanintézetek nagy többségében (az ifjusági könyvtárakról nem szólva) még mindig csak egy osztatlan könyvtár létezik, holott ugyanitt csaknem általános a meggyőződés, hogy egységes iskolai muzeum felesleges s haladásnak tartjuk, hogy a természetrajzi gyűjtemény, a physikai s vegytani szerek, az éremgyűjtemény, a szobrok s metszetek külön szaktanárok kezelése alatt állanak. E kezdetleges berendezés eredménye azután, hogy a tanintézeti könyvtárak nagy részében a könyvek beszerzésére fordított összeg csak nem kárba vész s főkép a váltakozó könyvtárnokok egyéni hajlamától függvén, a könyvek szaporítása oly kevésbé történik tervszerűleg, hogy az ily könyvtárban a legtöbb az iskola tananyagával szoros összeköttetésben álló tudományágnak még jelentékenyebb irodalmi jelenségei sem találhatók fel.

Igen, a fejlődésnek még csak kezdetén vagyunk. Korunk paedagogiája diadalra juttatta a szemléltetés elvét s ezzel kapcsolatban a tanszergyűjtemények rohamosan emelkednek, de nem a paedagogiai tudomány, hanem csak egyes lelkes paedagogusok jutottak el világos tudatára annak, hogy a könyvbuvárlás is taneszköz s hogy az oktatás nem utolsó célja felkelteni a vágyat az önművelődésre, elvezetni az ifjút addig a pontig, hogy kutatni tudjon, buvárkodni szeressen.

Iskolai könyvtáraink extensiv gazdagságát a fentebbi okokon kívül jelentékenyen előmozdította még az a körülmény is, hogy az adományok ide érkeznek be legnagyobb számmal, mindenütt van biztos könyvvásárlási alap s a csereviszony is meghonosodott náluk.

Az a d o m á n y o k r a vonatkozólag, melyek az iskola volt tanítványai s pártfogói részéről természetesen esetlegesek, csak két tényt akarunk kiemelni. Egyik az, hogy a magyar tud. akadémia évek hosszú sora óta a legtöbb nagyobb tanintézetnek megküldi kiadványait s épen 1884-ben még a régebbi művekből is nagyon sokat osztott szét jóformán ingyen a tanintézetek közt. Másik tény, hogy a könyvkiadók minden új tankönyvből megküldenek egy-egy példányt az illető intézetek számára s oly intézeteknek, hol kiadványaikat tankönyvnek fogadják el, nagyobb számu könyvadománnyal is szoktak kedveskedni. Tudvalevő e mellett, hogy nincs oly könyvtárnok, ki csekély buzgósággal s a tanítványok közreműködésének felhasználásával ne volna képes az iskolai könyvtárt jelentékenyen gyarapítani. Néha a közlekedés is felkarolja az egyes könyvtárakat. Így a jelen évtized elején az eloláhosodott magyarok egyik megmentő helyének hirdetett dévai reáliskola javára több ezer könyv gyűlt össze. A legnagyobb szerű példa erre a strassburgi egyetem, hol nagyrészt adakozásokból alig másfél évtized alatt fél millió kötetre menő könyvtárt létesítettek.

Jelentékenyen gyarapodnak továbbá az iskolai könyvtárak csere útján is. Hazánkban jóformán egyedül a tanintézeti könyvtárakban van a csere általában meghonosodva, bár itt is csak az iskolai értesítőket illetőleg. Massachusetts állam hatósága volt az első, mely már 1811-ben tett lépéseket a hivatalos kiadványok csere útján beszerzésére s tudvalevőleg ugyancsak az Egyesült-Államokban van a hatalmas Smithsonian Institut, mely az irodalmi termékek csere útján beszerzésében valóban bámulatra méltó ügyességet s munkát fejt ki. Nálunk, a botanikusok s mineralogok kivételével, igen kevesen értik a tudomány segédeszközeinek kölcsönös kicserélésének nagy fontosságát s az üzletvilág sem karolta fel e háládatos tért. Könyvtárainkban azonban a duplumok kicserélése már nem tartozik a ritkaságok közé s középiskoláinknál csaknem általánossá lett az évi értesítők kölcsönös megküldése. Mivel az állam közvetlen felügyelete alatt álló középiskolákban 1875 óta az iskolai értesítők kiadására a tanulóktól külön díjakat szabad szedni s ezt a példát nemcsak a többi középiskolák, de számos más tanintézet is követi, az évenként megjelenő értesítők száma folyvást növekszik, ma már a 300-at is jóval meghaladja. Némely iskola ezenkívül a külföld egyes tanintézeteivel is csereviszonyban áll. Így történik azután, hogy pld. a besztercei ág. hitv. főgymn. könyvtárában 6000, a medgyesiében 5700 iskolai értesítő őriztetik; Budapesten a nemzeti muzeum, műegyetem, országos középiskolai tanáregylet s orsz. statisztikai hivatal könyvtárában szintén több ezerre menő gyűjtemény van. Mind megannyi azonban főkép csak a középiskolákra szorítkozik; a szakiskolák, humanisztikus intézetek s népoktatási tanintézetek értesítői csak elvétve fordulnak elő s oly könyvtár, melyben az összes hazai tanintézetek értesítőjét legalább megközelítő teljességben fel lehetne találni,

nincs. Mind a mellett kétségtelen, hogy az iskolai értesítők kölcsönös megküldése a tanintézetekkel kapcsolatban álló könyvtárak gyarapítására nagy hatással volt.

Még jelentékenyebb hatást gyakorol ama törvények és rendeletek által is szentesített szokás, hogy a legtöbb tanintézetben az iskolai könyvtárak számára használtatik fel a beiratási díj, avagy e célra a tanulóktól külön összeget szednek be. Az 1884/5. tanévben a közoktatásügyi miniszter jelentése szerint csak a középiskoláknál 39,554 forintot tett a beiratási díj, s bizvást feltehető, hogy legalább ily nagy összeg foly be a többi intézeteknél is. Hogy mindennek daczára kimutatásunkban könyvvásárlási alap czímen csak 27,353 forint van, részben onnan ered, mivel a beiratási díjak egy része más tanszerekre is fordittatik, még inkább azonban onnan, hogy a legtöbb intézetnél — különben egészen helyes felfogással — az évenként befolyó, de bizonytalan nagyságu beiratási díjakat nem számították be a könyvvásárlási alapba, hanem csak az oly tőkét, melyeknek kamatai kizárólag a könyvtár céljaira fordíthatatnak. Világos e tény abból is, hogy a könyvtárra fordított összeg 115,577 forintot tesz, tehát több mint négyszer annyit, mennyi a kimutatott könyvvásárlási alap. Mellőzve a népoktatási tanintézeteket, a többi felsőbb iskolákban 1884-ben 63,581 tanuló volt s így biztosra vehetjük, hogy az iskolai könyvtárak gyarapítására a beiratási díjából legalább ugyanannyi forint folyt be. Számos intézetben ezenkívül külön díjt fizetnek a tanulók az ifjusági könyvtárra és sokszor a magánvizsgák díjai is e célra fordíthatnak, nem is említve az iskolák másnemű bevételeit. *)

Az iskolai könyvtárak e rendkívül kedvező helyzete magyarázza meg, hogy, még a mi hiányos kimutatásunk szerint is, az évi szaporodás 59,323 kötetre vagy műre ment, mely összeg — ha csak a darabszámot vesszük is tekintetbe — 6'38 százaléknak felel meg, tehát csaknem kétszer annyi, mint a mennyit a nagy könyvtáraknál találtunk. Az egyes tanintézeti csoportokat véve tekintetbe, a legnagyobb (8'83%) szaporodást találjuk a szakiskoláknál, melyeknek könyvtárakra leginkább van szükségük; utánnok jönnek 7'58%-al a népoktatási tanintézetek, melyekben a könyvtárak rendesen mostaniak s egy-két kivétellel oly csekély terjedelműek, hogy a szaporodás százalékokban kitüntetve okvetlen magas számot mutat; a középiskolákban, hol az absolut szám a felénél nagyobb összeget tesz, az arányszám 6'38, tehát egyenlő az átlagos arányszámmal, míg a felsőbb tanintézeteknél, hol különben igen nagy könyvtárak vannak, már csak 5'22%. Mondanunk sem kell, hogy a valóságban ez a szaporodás még jelentékenyen nagyobb. Kérdő-ívünknek megfelelően a legtöbb helyen a szaporodásnál nem a darabokat, de a műveket számították s ezenkívül igen sok intézetnél e kimutatás teljesen elmaradt, bár alig tételezhető fel, hogy ma, a közoktatásügy virágkorában, egy-két teljesen elhanyagolt intézet kivételével, lehetne oly magasabb fokú tanintézet, melynek könyvtára egész éven át épen nem gyarapodnék.

Egy-egy könyvtárt véve számítási alapul kimutatásunk szerint jutott egy könyvtárra:

	Forint	Könyvvállomány	Évi szaporodás
Felsőbb tanintézeteknél	584	9,610	252
Szakiskoláknál	561	2,505	101
Középiskoláknál	206	3,752	130
Népoktatási tanintézeteknél	79	1,065	48
Átlag összeg	211	3,134	108

Az átlagszám tehát ily csoportosítás mellett is igen jelentékeny s csak a népiskolai tanintézeteknél látszik csekélynek, részben azért, mert a 207 ilyenmü könyvtár közül nem kevesebb mint

*) Összehasonlítás végett megemlítjük, hogy a 9 porosz egyetemi könyvtárra 1884-ben 388,134 márka irányoztatott elő, melyből dologi kiadásra 213,284 márka jutott; a 7 osztrák egyetem könyvtárának költsége 143,085 forint volt. Svájcban törvény szerint minden iskolának s tantestületnek kell könyvtárának lenni; Argau kantonban a tanítóknak, sőt még a munkatanítóknak is adtak állami segílyt magánkönyvtáraik gyarapítására. Newyorkban 1835-ki törvény rendelte el, hogy minden iskolában kell községi könyvtárt alapítani legalább 20 dollár költséggel s évenként legalább 10 dollárt fordítani annak gyarapítására; 1843-ban még azt is kimondták, hogy 50 tanulóval bíró iskolában legalább 125 kötetből álló könyvtárnak kell lenni s e törvények hatása alatt Newyork államban 1850-ben már tisztán az iskolai könyvtárakban 1.600,000 könyv volt.

50 nem küldte be az ide vonatkozó adatokat. Hogy a szakkönyvtárak e csoportosítás mellett oly hátra esnek, részben abból magyarázható, hogy a vásárlott könyvek ez intézetekben rendszeren drágábbak, a minthogy egy könyvtár 101 újonnan szerzett s részben ajándékban kapott könyvével szemben a könyvtárra fordított összeg gyanánt 561 forint áll szemben, kedvezőtlenebb arány, mint bármely más iskolai könyvtárnál, bár tudvalevő, hogy a könyvtár személyi kiadásai itt sem nagyobbak, mint más iskolai könyvtáraknál.

Az iskolai könyvtárak fejlődése s gyarapodása tehát minden téren örvendetes s ha még azt is felemlítjük, hogy az olvasók s olvasott művek számát egy-egy könyvtárra átszámítva kimutatásunk szerint átlag 96 olvasó s 462 olvasott könyv jő ki, tehát oly nagy, mely a felsőbb osztályok tanulóinak számával arányban áll, bátran elmondhatjuk, hogy az iskolai könyvtárak terén nálunk tapasztalható lendület nem mulékony hatása. Különösen kiemelhető, hogy a régibb időkből fenmaradt s kegyelettel ápolttanodai s középiskolai könyvtárak mellett újabban nemcsak a népoktatási intézeteknél alakulnak eléggé jelentékeny könyvtárak (gondoljuk meg, hogy az átlag a népoktatási könyvtárakban már 1065 darab könyv!), de a nagyrészt napjainkban keletkezett szakiskolákkal kapcsolatban, ez intézetek rendeltetésének megfelelőleg, teljesen modern jellegű s minden esetre kiváló becsű szakkönyvtárak állanak elő s mondhatjuk, rohamosan gyarapodnak.

Az iskolai könyvtárak nagyobb része gondos kezelés alatt van s így kimutatásunk a legteljesebbek közé tartozik. 929,226 mű közül 843,851 van tudományszakok s 888,986 nyelvek szerint osztályozva. A kötetek s füzetek összes száma 1.722,218 volt s ebből 1.515,391 tudományszakok szerint is van csoportosítva. Az eltérés tehát oly csekély, hogy azokból a számokból, melyeket az A) és B) táblázat végén közlünk, az iskolai könyvtárak benső berendezésére is vonhatunk következtetéseket.

Tekintsük mindenek előtt az iskolai könyvtárakban levő műveket nyelvek szerint.

Alább közlött táblázatunk adatai azt mutatják, hogy 888,986 mű közt 420,234, tehát közel fele magyar volt, míg az utána számban legerősebb német nyelvű művek száma is csak 271,040 s a latinoké már csak 133,059. Ha visszaemlékszünk arra, hogy a nagy könyvtáraknál (l. 21—22. lap) a magyar nyelvű művek száma a német s latin után csak harmadik helyen fordult elő s az összes műveknek egy negyedrészt sem tette, első pillanatra elmondhatjuk, hogy iskolai könyvtáraink, szemben a nagy könyvtárakkal, nemcsak modern jellegűek s hivatásuknak megfelelően a magyar irodalom termékeinek megszerzésére nagy gondot fordítanak, de egyuttal erős támaszai és terjesztői a magyar nemzeti kultúrának. Még jobban kitűnik ez eredmény, ha a kimutatott összegeket szak-csoportonként s százalékokban mutatjuk be. Ezek szerint volt százalékokban a művek között:

	magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű
a felsőbb tanintézetekben . . .	28·78	33·29	6·68	2·02	26·21	3·02
a szakiskolai könyvtárakban . . .	36·89	53·42	4·72	2·54	0·20	2·23
a középiskolai könyvtárakban . . .	50·59	28·51	2·08	0·34	14·53	3·95
a népoktatási tanintézetekben . . .	65·66	28·47	1·15	0·27	2·58	1·87
összesen átlag . . .	47·27	30·49	3·11	0·80	14·97	3·36

Igaz, hogy e kimutatás szerint is a szakiskolai könyvtárakban a német művek száma abszolút többségben van (s ezt részben annak tulajdoníthatjuk, hogy egyes szaktudományok hazai irodalma még fejletlen), a felsőbb tanintézetek könyvtáraiban pedig relative, de azért a magyar művek számának túlnyomósága iskolai könyvtárainkban ma már kétségbevonhatlan s aligha csalódunk, midőn azt hisszük, hogy a kimutatásunkban nem közölhetett adatok hozzá számításával a valóságban már tényleg elérte az abszolút többséget. Hogy e számításunkat némileg valószínűvé tegyük, utalunk arra, hogy a közoktatásügyi kormány jelentésében foglalt adatok szerint a népoktatási intézetek könyvtáraiban 365,956 kötet könyv van, tehát közel másfél százezerrel több, mint a mi kimutatásunkban (melyből az eredeti terv szerint az 500 kötetesnél kisebb könyvtárak ki voltak zárva) s ezek legnagyobb része magyar mű.

A magyar művek számának rohamos szaporodását mutatja az is, hogy latin nyelvű munkák az összes iskolai könyvtárak között nagyobb számmal csak a régibb intézetekben fordulnak elő s még inkább az, hogy az 1884-ben iskolai könyvtárakra fordított 115,577 forintból 47,206 forint fordított magyar munkák vásárlására, mely összeg (a könyvtárnokoknak itt-ott adott tiszteletdíjt, a szekrények készíttési árát, bekötéseket, könyv-lajstromok nyomtatását s más kiadásokat leszámítva) a könyvvásárlásra fordított résznek valószínűleg felét vagy annál is többet képviseli s végül, hogy ezzel párhuzamosan az ajándékba kapott művek (különösen az akadémiai kiadások s a könyvkereskedők által küldött tankönyvek) szintén túlnyomólag a magyar művek állományát szaporítják. A magyar művek vásárlására nézve tanuságos azok megoszlása a könyvtárak csoportjai szerint is, melyet a következő táblázat tüntet fel.

	1884-ben vett v. kapott művek száma	A könyvtárra for- dított összeg forintokban	Magyar műre kiadott forint	Az összes költ- ségből százalé- kokban
Felsőbb tanintézeteknél	11,482	26,312	5,574	21·18
Szakiskoláknál	3,635	18,558	4,390	23·66
Középiskoláknál	34,226	54,338	27,463	50·54
Népoktatási intézeteknél	9,980	16,369	9,779	59·74
Összesen	59,323	115,577	47,206	40·85%.

A magyar művekre kiadott összegek aránya az egyes tanintézeti csoportoknál tehát lényegileg megfelel az ugyanazon tanintézetek könyvtárában tényleg létező magyar művek számarányának : túlnyomó a népoktatási tanintézetek könyvtáraiban, valamivel több felénél a középiskoláknál, míg a felsőbb tanintézetek s szakiskolák könyvtáraiban már sokkal kevesebb. Ha azonban a könyvek számának általános szaporodását hasonlítjuk össze a magyar művekre kiadott összegekkel, látjuk, hogy — a felsőbb tanintézetek könyvtárait kivéve — csaknem ugyanannyi forint esik magyar könyvek beszerzésére, mint a mennyi volt a könyvek szaporodása, mely egymástól olyannyira eltérő tényezők összehasonlítása ugyan magában véve nem bizonyít semmit, de némi valószínűséget nyújt arra, hogy az iskolai könyvtárak jelentékeny részében értékes magyar műveket igyekeznek megszerezni, a mint egy miniszteri rendelet utasításul is adja a középiskolai tanári könyvtárakra vonatkozólag, hogy »oda csak valóban értékes s az egyes tanárok pénzerejét fölülmuló áru könyvek szerzendők be.«*)

A német nyelven írt művek nagy száma a szakiskoláknál könnyen megmagyarázható ; hogy azonban a népoktatási tanintézetekben is aránylag csaknem annyi német könyv található, mint a középiskolai könyvtárakban, ezt a tanítóképző intézetekben levő nagy számú német paedagogiai munkákon kívül hajlandók vagyunk annak a véletlennek tulajdonítani, hogy a tiszta magyar ajku vidékeken levő népoktatási jellegű könyvtárakról aránylag kevés kimutatás érkezett be. A tanítóképző intézetek s néhány felekezeti iskola főképp adományból szerzett könyveinek kell tulajdonítanunk, hogy a népoktatási tanintézetek könyvtárában 3517 latin mű van (2·58%), különben ennek fele a deési reformatus iskola s a losonczy tanítóképző könyvtárára esik s bizonynyal egyik helyen sem vétel által szerezték be. Az angol s francia művek száma is eléggé örövendetes s az arányszámokból láthatjuk, hogy gondosan kezelt szakiskolai könyvtáraink e tekintetben is igyekeznek a kor igényeinek megfelelni.

Még tanulságosabb a szemle az iskolai könyvtárak tartalma fölött, ha a tudományos szakok szerinti csoportosulást vesszük szemügyre. A táblázat végén 843,851 műről s 1.515,391 darab könyvről közölt részletezésből látjuk, hogy a legnagyobb számok a »Vegyes« rovatban fordulnak elő, a hova számítottak kérdőívünk szerint az iskolai értesítők, de a hova számították igen sok helyen, itt a központban ellenőrizhetlenül, mindazokat a könyveket, melyek a könyvtárban képviselt fősakokon kívül (pl. önképző körök könyvtáraiban a szépirodalmi műveken kívül lévő könyvek) még található. E csoporton kívül legnagyobb számok fordulnak elő a történeti s bölcsészeti csoportokban.

*) Dr. Klamarik János: A magyarországi középiskolák szervezete és eljárása. Budapest 1881. Eggenberger, 362. l.

Az első történeti irodalmunk gazdagsága s az akadémiai történeti kiadások liberalis szétosztása eléggé magyarázza, az utóbbit onnan érthetjük meg, hogy e csoportba soroltattak a theologiai s paedagogiai munkák, sőt nem egy helyen a tankönyvek is.

Világosabb azonban az áttekintés, ha a könyvállomány megoszlását százalékokban tüntetjük fel. E célra szolgáljon a következő táblázat:

Tanintézetek csoportja	Nyelvészet		Bölcsészet		Történet		Államtudomány		Természettud.	
	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
Felsőbb tanintézetek . . .	9·47	8·45	21·95	18·25	12·82	14·41	13·85	13·48	16·89	18·42
Szakiskolák	2·64	2·11	1·76	0·65	5·68	4·44	15·81	10·90	42·83	32·70
Középiscolák	14·51	14·44	13·46	12·03	12·96	14·42	3·80	3·58	9·50	9·46
Népoktatási tanintézetek .	7·58	7·52	10·62	12·07	9·59	10·69	2·94	2·56	7·83	7·46
Összesen átlag . . .	11·90	11·68	14·43	12·99	12·14	13·53	6·33	5·97	12·15	12·14

Tanintézetek csoportja	Encyclopaedia		Hírlapok		Szépirodalom		Tankönyvek		Vegeyes	
	mű	darab	mű	évfoly.	mű	darab	mű	darab	mű	darab
Felsőbb tanintézetek . . .	4·08	8·42	0·83	1·03	7·16	6·38	3·59	3·70	9·36	7·46
Szakiskolák	1·20	2·77	1·30	4·72	7·25	6·32	7·83	27·35	13·70	8·04
Középiscolák	2·47	4·55	0·77	1·90	10·31	10·47	12·33	10·59	19·89	18·56
Népoktatási tanintézetek .	1·86	2·91	1·00	1·02	11·83	15·39	32·08	25·76	14·67	14·62
Összesen átlag . . .	2·68	5·14	0·84	1·69	9·74	10·03	13·23	11·72	16·56	15·11

Először is a műveket véve tekintetbe, az összes iskolai könyvtárakban a vegyes művek s tankönyvek (nagyobb részben apró füzetek) nem említésével legtöbb a bölcsészeti csoporthoz tartozó mű, azután következnek csaknem egyenlő arányban a történeti s természettudományi munkák. A felsőbb tanintézeteknél a bölcsészeti csoporthoz tartozó munkák egy negyedrészt is meghaladnak, a szakiskolai könyvtárakban pedig a természettudományi művek (melyek más csoportban igen szerény arányban fordulnak elő) már 42·83%-ot tesznek, azaz az összes művek felét megközelítik. A középiskolai könyvtárakban nagyobb a megoszlás; a vegyes csoport után első helyen áll a nyelvészeti csoport (klasszikusok). A népiskolai könyvtárakban végre a tankönyvek s ifjúsági iratok csoportja az egésznek közel egyharmadát (32·08%) teszi s ugyanitt vannak a szépirodalmi művek legnagyobb arányban képviselve az összes iskolai könyvtárak között. Legkisebb arányszámot (0—2%) találunk a hírlapi csoportban mind a négy tanintézeti osztálynál, az encyclopaediai csoportban a szakiskolai s népoktatási könyvtáraknál s végül a bölcsészeti csoportban a szakiskolai könyvtáraknál. Elmondhatjuk e szerint, hogy iskolai könyvtáraink a műveket tekintve nagyban s egészben véve megfelelnek specialis feladataiknak s oly eltérő jelenségek, minők a történelmi csoport nagy aránya s a felsőbb iskolákban a theologiai művek nagy száma, iskoláink s irodalmunk történeti fejlődéséből eléggé magyarázhatók.

Legtanulságosabb a tulnyomólag modern jellegű tudományokra vonatkozó államtudományi s természettudományi csoportok arányszámának pontosabb megtekintése. Láttuk, hogy a szakiskolákban, melyek tulnyomólag a jelen korban keletkeztek, a természettudományi csoport arányszámai már megközelítik az abszolút többséget; nem érdektelen, hogy e csoport után közvetlenül az államtudományok csoportja következik, úgy hogy a kettő együtt 58·64°/_o-ot tesz, mely szám e könyvtárak modern jellegét éles világításba helyezi. A felsőbb iskolákban (különösen az egyetemek s jogakadémiák könyvtárai hatása alatt) szintén jelentékenyen (30·74°/_o-al) van képviselve a két csoport. A középiskolai s népoktatási könyvtárakban a dolog természeténél fogva már sokkal kisebb az arányszám, bár a természettudományok képviseltetésével (középiskoláknál 9·50, népoktatásnál 7·83°/_o) viszonyaink között meg lehetünk elégedve.

A kötetek s füzetek száma természetesen mindenütt nagyobb a művek számánál, több helyen kétszerre nagyobb, így különösen a felsőbb tanintézeteknél s középiskoláknál a történelmi csoportban (a nagy történelmi munkák s az akadémia okiratgyűjteményei tudvalevőleg számos kötetből állanak), a felsőbb tanintézeteknél a természettudományi csoportban, a szakiskoláknál a tankönyveknél s azonkívül — a tárgy természete szerint — az encyclopaediai s hírlapi csoportoknál általában. Egészben véve a következő megoszlást találjuk százalékokban:

	mű	kötet	füzet
Felsőbb tanintézeteknél	23·67	28·49	9·69
Shakiskoláknál	4·44	5·34	2·35
Középiskoláknál	57·73	54·02	72·20
Népoktatási tanintézeteknél	14·16	12·15	15·76
Összesen	100 ^o / _o	100 ^o / _o	100 ^o / _o

Hogy e táblázatban a középiskolai könyvtárak kivételével (hol — mint fentebb láttuk — az iskolai értesítők száma igen nagy) a füzetek arányszáma a kötetek arányszámán vagy alul marad avagy (a népoktatási tanintézetek csoportjában) kevésbé haladja meg azt, magában véve örvendetes jelenség lenne, mint tanulsága annak a körülménynek, hogy iskolai könyvtárainkban a kisebb nyomtatványok csekély számmal vannak s a könyvtár vezetői inkább a komolyabb tudományos munkák beszerzésére fektetnek súlyt. Kénytelenek vagyunk azonban konstatálni, hogy e számítás alapja hibás, mivel több könyvtárnál, hol becslés szerint közöltettek az adatok s így a felsőbb tanintézetek nagy könyvtárainál is, a kötetek s füzetek száma együtt közöltetett s a »kötet« rovatba jegyeztetett. Az adatok e hiányos kitüntetése azonban számításunk szerint nem oly nagy, hogy az arányszámok lényeges megváltozását vonná maga után, a mint bizonyítja az az adat is, hogy még a »tankönyvek« s »vegyes« csoportban is, a hol különben rendesen apróbb terjedelmű művek vannak, különösen a felsőbb tanintézetek s középiskolák könyvtáraiban nagy különbséget találunk a művek s darabok száma között.

A megoszlás darabok szerint még változatosabb, mint a művek szerint. Mig ott egy helyen volt egy csoport, hol a művek száma az összes művek fele részét megközelítette, — a kötetek s füzetek számát véve, már csak három helyen találunk egy negyedrésznél nagyobb arányszámokat: 32·70°/_o-ot a szakiskolák könyvtáraiban levő természettudományi munkáknál, 27·35, illetőleg 25·76 százalékot a szakiskolai s népoktatási könyvtárakban levő tankönyveknél. Az arányszámok különben itt is megfelelnek nagyjában a művek számának s így még csak azt emeljük ki, hogy középiskolai könyvtárainkban a vegyes műveken kívül a három első (nyelvészeti, bölcsészeti s történelmi) csoport egyenként 100—100,000-et jóval felülhaladó tekintélyes könyvmennyiség által van képviselve, mig másrészt a szépirodalmi művek száma, habár az ifjusági könyvtárak tulnyomólag ily művekből állanak, jelentékenyen alább marad a százezenen; a kötetek számát véve még a népoktatási tanintézetekben sem éri el a könyvállomány egyhatod részét, művekben számítva pedig egynolczadát sem. Egyszóval, a könyvállomány megoszlása általában megfelel az iskola didaktikai feladatainak.

Megfelele ez az alapján véve egészséges állapot a könyvtárak gyakorlati eredményének? erre csak a könyvtárak használatát illusztráló adatok adhatnának felvilágosítást. De tényleg

nem adnak. Bármily kedvező kimutatásunk e kérdésre vonatkozólag az iskolai könyvtáraknál, szemben más könyvtárakkal, melyek használatáról sokkal csekélyebb számú adatokat nyertünk, az eredmény csak az az általános tény, hogy az iskolai könyvtárakat elég kedvezően használják. 1884-ben ugyanis 52,463 olvasó 233,233 művet olvasott. Eltekintve a népoktatási tanintézetektől, melyek 175 milliót meghaladó növendékei a dolog természete szerint legnagyobb részben még nem lehetnek könyvolvasók, a többi tanintézetekben 1884-ben 4,555 tanár s 63,581 tanuló volt; ezzel szemben 37,813 olvasót nem lehet csekély számnak tartanunk; nem különösen, ha tekintetbe vesszük az itt-ott hiányzó adatokat s azt a körülményt, hogy némely főiskola pl. a két tudományegyetem igen látogatott könyvtára nem itt, hanem a nyilvános könyvtárak között soroltatik fel. Még ha tekintetbe vesszük is, hogy az iskolai könyvtárak nagy részét egyes idegenek használták s több esetben a kölcsönzők száma a kikölcsönzés eseteivel tévesztetett össze, bátran elmondhatjuk, hogy a magasabb tanintézetekbe járó ifjúságnak körülbelül fele része használta az iskolai könyvtárakat.

Illúzió volna azonban ebből az adatból iskolai könyvtáraink erkölcsi nagy jelentőségére s czélszerű berendezésére vonni csalogató következményeket. A gyakorlati tanférfiak nem egyszer panaszkodtak már, hogy ifjúságunk nem szeret olvasni s nem titok, hogy különösen középiskoláink sok nagy könyvtára jóformán teljesen el van zárva az ifjúság elől, nagy részt a könyvtárnok-tanár kényelmének megóvása érdekében. Kimutatásainkból láthatjuk, hogy a hol a tanári s ifjúsági könyvtárak használatáról egyaránt vannak kimutatások, az ifjúsági könyvtárak általában kedvezőbb arányt mutatnak. Így a debreczeni főiskolában az 50,000 darabot meghaladó nagy könyvtárból 1,500 könyvet kölcsönöztek ki, a 2,200 kötetnyi ifjúsági könyvtárból ellenben 7,050-et. Még nagyobb az aránytalanság a tanári s ifjúsági könyvtárak olvasóinak száma között. Csak egy pár számot véve ki táblázatunkból, látjuk, hogy 1884-ben a könyveket kölcsönző olvasók száma volt:

Tanintézet neve:	Tanári könyvtárnál	Ifjúsági könyvtárnál
Kolozsvári unitárius főgymnasium	41	120
Kolozsmonostori gazdasági tanintézet	14	94
Aradi főreáliskola	32	158
Balázsfalvi főgymnasium	31	190
Dévai főreáliskola	14	125
Kaposvári főgymnasium	10	200
Losonczi főgymnasium	17	182
Nagybányai főgymnasium	14	201
Nagykárolyi főgymnasium	10	183
Pécsi főreáliskola	15	235
Rozsnyói kath. főgymnasium	24	171
Segesvári evang. főgymnasium	31	260
Selmeczbányai királyi kath. gymnasium	10	203
Szabadkai főgymnasium	15	294
Szatmárnémeti-i róm. kat. főgymnasium	16	190
Ujvidéki kir. kath. főgymnasium	14	150
Zombori főgymnasium	15	285 stb.

E kimutatásokból (bár nem hallgatjuk el, hogy egyes esetekben a tanárok s tanulók száma helyettesíti egyszerűen az olvasók számát) világos, hogy iskolai könyvtáraink legtekintélyesebb részét, az ugynevezett nagykönyvtárakat s tanári könyvtárakat, aránylag nagyon kevesen használják. Talán ezzel áll összeköttetésben az az adat is, hogy míg az olvasók száma, mint fentebb láttuk, a magasabb foku tanintézeteknél a tanulók számának mintegy felét teszi, az olvasott művek száma már csak 176,058 azaz csak egy nyolczada az iskolai könyvtárban levő daraboknak s egy-egy olvasóra egész éven át 4—5 munka jut. A táblázatunkban közölt adatokat egy-egy könyvtárra reducalva jut:

	Olvasó	Olvasott mű
Felsőbb tanintézeteknél	331	990
Szakiskoláknál	55	266
Középiskoláknál	80	467
Népoktatási tanintézeteknél	71	276
Átlag összesen	96	462

Egészen biztos ítéletet e számok alapján csak abban az esetben lehetne felállítanunk, ha az iskolai könyvtárak használatára nézve részletes kimutatásunk volna arról is, hogy az olvasott művek tudományszakok szerint hogyan oszlanak meg: egészben véve azonban a fentebbi adatokból is bátran levonhatjuk azt a következtetést, hogy tanuló ifjúságunk főképp csak a szépirodalmi jellegű ifjúsági könyvtárakat használja s ennek megfelelőleg hazánkban az iskolai könyvtárak tulnyomólag szórakoztatási célból használtatnak fel.

Fáradtságos, de nem meddő tanulmánytárgy lenne a gyakorlati paedagogra nézve e következtetést az iskolai értesítőkből nagyrészt feltalálható adatokból részletesen is megvilágítani s kimutatni különösen, hogy az általános didaktikai s erkölcsi irány, mely a nevelés egyik alapfeltétele, az oly fontos magánolvasmányoknál sok helyen, sőt talán a legtöbb helyen, miért szorol annyira háttérbe? — s kimutatni továbbá azt, nem volna-e lehetséges az iskolai nagy könyvtárak használhatóságát megkönnyíteni s az ifjúsági könyvtárak tartalmának megállapítására s gyarapítására nézve nemcsak általános elveket tűzni ki, de esetleg részletesen megállapított s időről-időre átnézett könyvjegyzék által a gyakorlatban is irányt adni? Nem feladatunk e paedagogiai kérdésekről részletesebben szólni s csak azt a körülményt említjük fel, hogy az államnak, mely az iskolai könyvtárak gyarapításához s fentartásához oly jelentékeny összegekkel járul, joga van azok célszerű használhatóságára nézve az eddiginél több garanciát követelni, s hogy az a paedagog, ki a növények s rovarok gyűjtésére nézve oly részletes utasításokat ad a növendéknek, nagy paedagogiai mulasztást követ el, midőn az oly fontos olvasmányokra vonatkozólag a tapasztalatlan ifjút szabadjára hagyja avagy azok működését az önképzőköri üléseken megjelenése által mintegy szentesítve, befolyását nem használja fel arra, hogy feltárja előtök a könyvben rejlő kincseket, hogy megismertesse velök azt az égi élvezetet, mely az önállóvá bontakozó kutatás meleg érzetével elválaszthatlanul egybekapcsolva van.

Jelenleg az iskolai könyvtárak legnagyobb része nem felel meg fontos céljának. Örömmel constatáltuk azok gyarapodását, fejlődéskéességét, felemlítettük a haladásukat jelző csoportosulási áramlatot: annál sajnosabban kell constatálnunk, hogy a könyvtárak kincseinek felhasználására a magyar paedagogia még eddig keveset tett. Legtöbb történt az elemi iskolai s népkönyvtárak érdekében, mint azt már fentebb (116—119. lapok) kimutattuk; a felsőbb iskolákban azonban, hol az utmutatás s öntudatos vezérlés sokkal szükségesebb, a tanuló alig nyer egyebet, mint a pályakérdések kitűzésénél alkalmilag szerzett magánutasításokat. A tudományegyetemek körében ujabban tervbe vett seminariumokon kívül azonban az orsz. középiskolai tanáregyesület is lépéseket tett e végből s biztosan számíthatunk arra, hogy az általa megindított ifjúsági könyvkiadó vállalat kapcsán csakhamar elérkezünk oda, hogy az iskolai könyvtárak kezelése már a közel jövőben nem fog általános bibliographiai szabályokra szorítkozni.

Egyelőre minden a könyvtárnok-tanár ügyességétől s buzgalmától függ s így az eredmény tanintézetenként különböző. Sokan megelégesznek azzal, hogy minél több könyvet gyűjtsenek egybe, mások azonban már a könyvtár használhatóságáról is intézkednek. A tudomásunkra jutott eljárások között, mint igen egyszerűt, felemlítjük a budapest-lipótvárosi polgári leányiskola kikölcsönzési módját. A könyvek kikölcsönzése itt egy 16-od rét kemény papírlappal történik, melynek mindkét oldala nyomtatott. Az egyikén, melyet maga a tanuló tölt ki, a következő rovatok vannak:

B. sz. (beadott könyv száma) :

A tanuló neve :

Osztály :

Kérem a következő számú könyvek valamelyikét :

A másik oldalon a következő nyomtatott sorok olvashatók :

A budapesti V. ker. közs. polgári leány-iskola ifjúsági könyvtárának ügyrendje.

1. Az ifjúsági könyvtárból könyvet minden tanuló kaphat.
2. A könyvekbe írni s bármely néven nevezhető jegyeket csinálni nem szabad.
3. Ki a könyvekben kárt tesz, az az illető könyv árát megfizeti.
4. Ki a könyvet táblájából kiszakítja, tartozik azt újból beköttetni.
5. Könyvek két hetenkint egyszer s a meghatározott napon adatnak ki.
6. Egy-egy könyv csak 14 napra vihető haza.
7. Ki a könyvekből tanítás ideje alatt olvas, vagy azokba belenéz, attól a könyv elvétetik és abban a tanévben könyvet az ifjúsági könyvtárból nem kap.
8. Ki a 2., 3. és 4. pont ellen kétszer vét, vagy a könyvet bepiszkolva adja vissza, az olvasás jogát elveszti.
9. Ajánlatos, hogy a könyvet mindenki átnézze a kiosztás után, mert ha a könyvet már haza vitte, minden hibáért a felelősség őt illeti.
10. A könyveket kicserélni — vagy másnak kikölcsönözni nem szabad.
11. A ki ezen bárczát elveszti, az ifjúsági könyvtár javára 20 krt fizet.
12. A ki a tanév első harmadjában az »Értesítő«-k kiosztásakor bármely tárgyból elégtelen (4) osztályzatot nyer, az a II-ik harmadban könyvet nem kaphat.

A könyvek beszerzésére nézve a tanári könyvtáraknál rendszeren a tanári kar értekezletei határoznak, az ifjúsági könyvtárnál egy-egy felügyelő tanár vagy néha (igen helytelenül) maga az ifjúság. Arra, hogy az ifjúsági könyvtárba szánt ajándékművek esetleg visszautasítottassanak avagy hogy az ifjúság érdeklődésének felkeltése végett nekik is alkalom nyujtassék könyveket ajánlani a tanári karnak, tudunkra alig van eset.

Az iskolai könyvtárak reformja tehát a fentebbiek szerint mulhatatlanul szükséges s most, midőn e könyvtárak extensiv s intensiv gyarapodást tekintve oly örvendetes állapotot tüntetnek fel, elkerülhetlenné vált. Valóban feltűnő, hogy a hazánkban létező nagyszámu paedagogiai egyletek s folyóiratok ez ügygyel mindeddig oly keveset foglalkoztak s a középiskolák számára kiadott terjedelmes utasítások a könyvtárakra még nem terjeszkednek ki.

Az egyes tanintézeti könyvtárak nemcsak nagyságuk, de az intézetek feladatához képest is nagyon különböznek egymástól s ezért célszerűnek látszott, hogy azokat — a köztudatnak is megfelelőleg — egy pár főbb csoportba egyesítve mutassuk be táblázatunkban. Az egyes csoportokon belül a betürendet tartottuk meg (helynév szerint) s azután lehetőleg az intézetek fokozatát tartottuk szem előtt. Mint előbb, úgy itt is, még néhány könyvtárról külön emlékezünk meg, a mennyiben a hozzánk beküldött s még eddig nyomtatásban meg nem jelent érdekesebb adatok a táblázatokban s az azokhoz csatolt jegyzetekben nem közölhetők.

I. Felsőbb tanintézetek.

1. Tudomány- és műegyetemi olvasókör Budapesten.

A budapesti egyetemi ifjuság olvasóköre, különösen, mióta Deák Ferencz támogatásával az egyetemi központi épületben állandó helyiséget nyert, virágzó testületté fejlődött. Könyvtára kimutatásunk szerint tiz évi fennállása után 8231 darabot mutathat fel. A jogi szakok s szépirodalom tervszerű vásárlások által gyarapittatnak, a többi inkább ajándékokból. Az egyesület által évenként választott három tiszteletbeli könyvtárnok mellett van egy szintén egyetemi hallgatók közül választott kezelő könyvtári tiszt, ki e munkájáért havonként 15 forint tiszteletdíjat kap. A könyvtárból könyvet index vagy pénzbiztosíték letétele mellett lehet kivenni, a hírlapok olvasására külön terem van. 1884-ben könyvek vásárlására 427 forint 32 krt költöttek. A könyvtár irott könyvjegyzéke rendben van; a szépirodalmi részről — mintegy 900 műről — 1884-ben nyomtatott jegyzék is jelent meg.

5. Budapesti tudományegyetemi I. sebészeti kóroda könyvtára.

Néhai Dr. Balassa János tanár könyveinek egy részét az intézetnek hagyta s később özvegye a könyvtár gyarapítására 2000 frtot alapított, melynek kamatain kívül a műtönövendékek oklevéldíjai s más jövedelmek fordittatnak a könyvtár gyarapítására. Kezelését az intézet igazgatójának (jelenleg Dr. Kovács József) felügyelete alatt egy már oklevéllel bíró műtönövendék végzi. 1879. óta a betegek számára gyűjtött könyvek, a könyvgyűjteménynek jelenleg mintegy fele része, elkülönítve vannak, sőt a betegek számára külön 36 □ méternyi olvasóterem van. A könyvtár állaga 1769 drb.)*

11. A József-műegyetem műépítészeti szertárának könyvtára Budapesten.

A kimutatásban közölt 660 tulnyomólag építészetre vonatkozó művön kívül van a könyvtárban 943 darab fénykép, 305 rajzkép. Ritka s értékes művek nagy számmal vannak e könyvtárban, köztök Valpattro »Rafaeli loggia« című munkája, mely arról is nevezetes, hogy a benne foglalt rézmetszetek szabad kézzel vannak szinezve. Ritka továbbá: Piranesi összes művei. A könyvgyűjteménynek külön helyisége van Steindl Imre tanár felügyelete alatt, ki az évi 600 forintra menő dotáció felhasználásáról is intézkedik. 1884-ben a szakfolyóiratokon kívül csak 8 mű vásároltatott, az összes kiadás könyvvásárlásokra 587 frt 62 krt tett.

*) A budapesti tudományos egyetem növénytanintézetének könyvtárát, melyről adatokat nem kaptunk s így táblázatunkban sem közöltetik, a »Magyar Könyvszemle« 1881-ki évfolyamában (214—221. l.) Dietz Sándor részletesen ismerteti. Ujabbán szerzett kizárólag szakjellegű könyvtár, melyben számos régi s több új drága nagy mű van. Az egész könyvtár 1207 műből állott 2404 kötetben s mivel ezek nagyobb része (723 mű s 1449 kötet) az ismertetést megelőző 4 év alatt szerzettetett be, feltehető, hogy azóta jelentékenyen nagyobb lett. Az ismertető szerint a könyvtár osztályozása a következő csoportokra történik:

- A) Rendszertani munkák, növénytani lexiconok, növénykerti leírások s növénykertek árjegyzékei.
- B) Általános növénytani munkák.
- C) Folyóiratok, gyűjteményes kiadások, repertoriumok, növénytan történelmére vonatkozó munkák.
- D) Kézi könyvek, tankönyvek, görösvészeti munkák.
- E) Alkalmazott növénytani munkák: erdészet, kertészet, gazdaszat, gyógyászat köréből.
- F) Népszerű s mulattató olvasmányul szolgáló növénytani munkák.
- G) Más szakbeli munkák.

A könyvtár szükségleteit dr. Jurányi Lajos tanár az évi 6000 frtot tevő intézeti kiadásokból fedezi, a könyvtárra körülbelül 2300 frt jut.

16. Joglyceumi könyvtár Egerben.

Tanári kar s ifjuság könyvei együtt, egy évről évre e célra megbizott jogtanár vezetése alatt. A könyvtár gyarapítására a lyceumot fentartó egri érsek évenként 200 forintot, könyvkötésekre s más szükségletekre pedig 100 forintot szokott utalványozni; ezenkívül minden új joghallgató beiratkozásnál 3 forint könyvtári illetéket fizet. Az ajándékozók között kiemelendő Dr. Danielik János választott püspök, ki a könyvtárt több mint 500 művel szaporította. Jelenleg a könyvtárban 2487 könyv van (1900 jog- s államtudományi). A könyveket a fiatalság is kikölcsönözheti az index letétele mellett, de van külön olvasótermék is, mely egyuttal a joghallgatók segélyző egyesületének helyisége.

23. A kecskeméti jogakademia könyvtára.

A könyvek csekély számát (694 kötet) megmagyarázza a tény, hogy e könyvtár csak 1875-ben különített el a kecskeméti ev. ref. főiskola könyvtárától. A könyvtár különben még nincs rendezve s a fenti számba számos füzet, köztök mintegy száz iskolai értesítő nincs felvéve. Az akademia tanárai s hallgatói használják, fentartására külön alap nincs; helyisége egy külön szoba, melyben egy kis képgyűjtemény is van. Könyvtárnok: Dr. Beliczay Jónás.

29. Kolozsvári unitarius főtanoda ifjusági könyvtára.

Két szobában elhelyezett vegyes tartalmu könyvtár, 2145 darab művel. Az egyik szoba 25 □ méter nagyságu, olvasó helyiség. A könyvtárt az iskolai igazgatóság felügyelete alatt 12 tagu bizottság s az évről évre választott könyvtárnok kezeli. A tanulók »részvényei«-ből kiadatott 1884-ben személyi kiadásokra 25 frt, könyvvásárlásokra 150 frt 75 kr, és pedig tudományos művekre 52 frt 43 kr, szépirodalmi művekre 98 frt 32 kr, bekötésre 55 frt 25 kr, dologi kiadásokra 10 frt. A könyvtárban van még 70 darab kézirat s 50 kép.

36. A nagyváradi jogakademia könyvtára.

A könyvtár a mult század végén felozlatott szerzetes rendek könyveiből keletkezett, jelenkényen gyarapították Miller Jakab, Sujánszky József és Turcsányi Vincze jogtanárok könyv-adományai s ujabban a budapesti és bécsi tudományos akademiák, statisztikai hivatalok stb. ajándék-könyvei. A kimutatott 7882 könyv számában még nincs benn Turcsányi jogtanár 645 műből s 1200 kötetből álló hagyománya, melyet 1884. végén még nem vettek át. A könyvek egy teremben s 3 szobában vannak elhelyezve, ez utóbbiak közül egy 49 négyszög méter területü helyiség olvasószoba gyanánt szolgál. Tüz ellen más intézkedés nincs, mint hogy az ablakok vasráccsal vannak ellátva. — A könyvtár gyarapítása a beiratási díjából s 420 frt évi dotációból történik a tanári testület által; 1884-ben 73 művet vettek, s ajándékban kaptak 26-ot. A könyvtárban van 21 térkép, 1 szobor, 15 rézmetszet s 11 darabból álló bonczteni gyűjtemény. A könyvtárnoki teendőket egy akadémiái tanár végzi, ki ezért 210 frt évi díjat huz: jelenlegi könyvtárnok Dr. Személy Kálmán. A könyvtár rövid leírása megvan a közoktatásügyi kormány által kiadott »A jogakademiák története. Pest, 1873.« czimü mű 118-ik lapján.

44. Sárospataki akadémiái ifjuság kölcsönkönyvtára.

»A sárospataki főiskola akadémiái ifjuságának kölcsönkönyvtárát fentartó egyesülete« jelen 3424 darabból álló könyvtára számára a főiskola épületében két szobával rendelkezik, egyik az ifjusági könyvtárnoké, ki a lakáson kívül 50 forintot és fűtést kap. A könyvtárról 1881-ben nyomtatott jegyzék jelent meg (1730 műről) s e jegyzék kiegészítésül az egyesület alapszabályai, mely

utóbbiakból kiemeljük a következő érdekesebb pontokat: Az egyesület rendes tagjai az akadémiai polgárok, de ezek kötelesek belépni s tagdíjat fizetni, sőt (7. §.) »a jótéteményes akadémiai polgár köteles az egyesület tagjai közé lépése s alapszabályainak aláírása alkalmával bizonyos pénzösszeget ajánlani s azt a 3 ünnepi számoláskor kifizetni; az ajánlott összeg 2 o. é. forintnál kevesebb nem lehet.« Rendkívüli tagok lehetnek a sárospataki gymn. két felsőbb osztályának növendékei 2 frt évi tagsági díj mellett, továbbá más sárospataki lakosok évi 5 frt előleges lefizetése mellett. A tagok egyszerre csak egy kötet könyvet kaphatnak, tudományos munkákból azonban a tanárelnök többet is utalványozhat. A szünidőre kikölcsönzött szépirodalmi könyvek használatáért darabonként 10 kr jár, szaktudományi könyvekért használati díj nem vétetik. A könyvtárnok a bizottság által meghatározott időben végzi a könyvosztást, még pedig »az egyenjogúság szempontjából oly renddel, hogy a mely osztály egyik órán először vett, az a következőn legutoljára vegyen.« A könyvtárnok évi fizetésének egyhatoda biztosítékul a netalán elvesztett könyvekért előre lefoglaltatik stb. — A könyvjegyzékből láthatjuk, hogy bár a fordított regények száma legió, Ponson du Terrail maga mintegy másfélszáz kötettel van képviselve, a tudományos irodalom (különösen történelem s prot. theologia) magyar termékeire is gondot fordítottak. A jegyzékben felsorolt német művek nagyobb része értéktelen, bizonyosan nagyrészt ajándék.

II. Szakiskolák.

7. Az orsz. m. kir. zeneakadémia könyvtára.

Az orsz. m. k. zeneakadémia 1884/5-ik tanévéről kiadott terjedelmes évkönyvének legnagyobb részét a könyvtár címjegyzéke képezi. A 3,395 darabból álló gyűjtemény nagyobb része azonban nem tulajdonképi könyv, hanem zenemű (kotta), melyek táblázatunkban az intézet jellegének megfelelően a tankönyvek rovatában vétettek fel. Az igen tekintélyes számú gyűjteményben az újabb magyar kiadások csaknem teljesen megvannak s a gyűjteménynek közel fele részét képezik, azonkívül a német kiadók vannak tulsúlyban. A könyvtár többi része is szakjellegű, néhány magyar költő művein s egy pár encyclopaedikus jellegű munkán kívül minden vagy a zenészetre vagy általában az aesthetikára vonatkozik. A könyv- és zeneműtár gyarapítására a beiratási díjak szolgálnak, melyekből évenként mintegy másfélezer forint fordítatik ily célra; az intézet ezenkívül sok ajándékot kap, különösen a budapesti zeneműkereskedők saját kiadványaiknak nagy részét megküldik a gyűjtemény számára.

8. Az orsz. m. kir. mintarajztanoda és rajztanárképezde könyvtára.

Igen tekintélyes szakkönyvtár, mely állványokkal ellátott emeletes teremben van elhelyezve. Az intézet saját házába költözködésekor a könyvtárra 6000 frt fordítottat s azóta évenként külön összeg használtatik fel e célra. A könyvek száma 2580, de ezenkívül van még 9082 lap fénykép, fametszet stb. A művek megoszlását s egyuttal a könyvtár kezelését jellemzi a következő táblázat:

1. Encykl. szótárak, gyűjt. és kiállítási katalogusok	66
2. Folyóiratok, társ. kiadványok	36
3. Bölcsészet, kritika, szépirodalom.	129
4. Tanügy	28
5. Tört., földrajz, utazások, archaeologia, heraldika	122
6. Művészettörténet, műv. életrajzok	196
7. Építészet	143
8. Ipar, iparművészeti ornamentika.	185
9. Természettudományok	51
10. Anatómiák, emberé és állatoké	97

11. Mennyiségtan, mértan	166
12. Rajzoktatás, elmélet és minták	125
13. Művészi technikák, olaj-, vízfestés stb. reproductio	137
14. Grafikus munkák, minták, kézrajzok, fényképek stb.	171
	1,652

Az intézeti könyvtárról teljes czédulajegyzék van s 1883-ban megjelent egy nyomtatott jegyzék is, mely 1534 munkáról szól.

9. Orsz. színésziskola könyvtára.

Nem tisztán szakkönyvtár; a kimutatott 1439 darab könyv közül színmű 666, melyek mind a szépirodalmi művek közé sorolhatók s ezenkívül van mintegy másfélszáz aesthetikai, irodalomtörténeti s más rokon tárgyú mű. A nem szorosán szakszerű művek közt jelentékeny helyet foglalnak el a magyar tud. akadémia kiadványai. Van a művek közt egy unikum is »Tankréd és Chlorinda« című névtelen szerzőtől írt kis octav alakú mű kézrajzi vignettákkal, mely művet Karacs Teréz ajándékozta a könyvtárnak. A könyvtár felügyelője dr. Váradi Antal, orsz. színésziskolai titkár.

III. Középiskolák könyvtárai.

15. Besztercei gymnasium ifjusági könyvtára.

Több iskolai könyvtárból áll. Az alsó négy osztály könyvgyűjteménye magokban az osztálytermekben van külön szekrényekben, a felsőbb osztályoké, mely egyúttal a tanítóképző intézeté is, egyúttal az iskola egy termében. Az alsóbb osztályok gyűjteményeire az osztálytanár ügyel fel, a nagyobb könyvtárnak külön tanár könyvtárnoka van, kik azonban díjazást nem kapnak. A nagyobb könyvtárról 1882-ben jelent meg egy nyomtatott jegyzék 861 műről. A tudományos művek között a klasszikusok s paedagogiai munkák vannak túlsúlyban. A könyvtár gyarapítására igen csekély összeget fordítanak, 1884-ben csak 3 könyvet vettek 7 frt 52 kr értékben. A könyvek összes száma 2377.

16. Besztercebányai állami főgymn. tanári könyvtára.

Régi könyvgyűjtemény, mely, mint tanári könyvtár, 1850. óta kezeltek. Egy 1868-ban megjelent nyomtatott jegyzék már kétezernél több művet sorol fel, köztök a tudomány minden ágából néhány valóban becses művet; de a könyvtár jellege még akkor nem volt modern, a magyar irodalmat is inkább csak tankönyvek képviselték. Jelenleg a könyvtárban (tüzmentességgel nem bíró külön teremben) becslés szerint, mert a czédulajegyzék most készül, 9,700 kötet van. Igen sok mű van a szláv irodalomból (tót, orosz, cseh) s szokatlan nagy számmal vannak itt külföldi iskolai értesítők. A könyvtárban van továbbá 3 kötet kézirat, 180 térkép s 4 földgömb. A városi közönség is kaphat a könyvtárból műveket egy tanár közbenjárására.

30—31. Budapesti II. ker. főgymn. ifjusági könyvtárai.

Két külön könyvtár van. Az 1863-ban alakult ifjusági könyvtárból, melynek 733 kötetre menő gyűjteménye külön teremben van elhelyezve, 1884. végén a VII. és VIII-ik osztályba járó tanulók részére külön önképzőkori könyvtár vált ki, mely az önképző kör kezelése alatt áll s jelenleg 682 kötetre terjed (95 az Akadémia ajándéka). Mindkét könyvtár alapja a minden tanulótól szedett 50 krosz díj, ezenkívül az önképző kör tagjai 2 frt tagsági díjuk nagyobb részét könyvtárunk gyarapítására fordítják. Az önképzőkori könyvtárhoz a kör 1884-ben 129·15 frttal járult, az ifjusági könyvtár díjának quotájából pedig 44·60 frt esett. Ez utóbbi könyvtár Dr. Babics Kálmán önképzőkori tanár elnök vezetése alatt azóta is szépen gyarapszik.

76. Gyulafehérvári r. k. gymn. könyvtára.

A tanári és ifjusági könyvtár el nem különítve egy teremben s egy raktárban áll jelenleg Straubert Ödön könyvtárnok tanár felügyelete alatt. Van egy 50 □ méter terjedelmű külön olvasószoba is. A könyvtárra évenként mintegy 600 forint fordítatik, a tanulók fejenként 50 krt fizetnek, a további szükséglet, főigazgatósági utalványozás alapján, a tandíjból fedeztetik. Jelenleg van a könyvtárban 5896 könyv, ezenkívül 182 térkép, 1 szobor; a szaporodás igen jelentékeny. A könyvtár 13 főcsoportban szakszerűen rendezve s czélszerű czédulajegyzékkel van ellátva. Mint a legtöbb középiskolai könyvtárban, az iskolai értesítők itt is nagy contingenst képviselnek, 1500 darabot téve, mely szám kimutatásunkban a »vegyes« rovatban van.

81. Iglói ev. főgymn. könyvtára.

Becses s érdekes könyvtár Pákh Károly tanár buzgó kezelése alatt, ki 1883-ban 4364 műről szóló nyomtatott címjegyzéket adott ki. Jelenleg a könyvtárban 7445 könyv van, legalább egy harmadában a theologia s történelem körébe tartozó művek. Van egy pár igen becses régi nyomtatványa, melyeket Dr. Ballagi Aladár (Magyar Könyvszemle 1879-iki évfolyam 99—102. l.) ismertetett s ezek közt egy 1485-ben Strassburgban nyomtatott német biblia, a tizedik nyomtatott teljes német biblia, mely nagy ritkaság. Kéziratai között igen becses Günther Dávid theologus emlékkönyve 1660-ból, Phendler Jakab utikönyve Európában, az 1708-iki zsolnai zsinat határozatai stb. Van három unikum is, melyeket Pákh Károly (Könyvsz. 1878. 335—336. l.) ismertetett. A könyvtár az iskolának egy 50 □ méter területű, 4 méter magas, vastáblás ablakokkal ellátott termében van elhelyezve. Ugyanitt van még 16 kötet atlász, 80 térkép s 260 darab fali kép vagy rézmetszet. A könyvtár főjövendelmét a tanulók által taneszközökre fizetett 2—2 frtból ide eső rész képezi, de voltak folyvást adományok is, köztök dr. Tavasi Lajos 880, Pákh Károly 810, Gotthárd György örökösei 410 kötetet adományoztak, legtöbb tankönyvet adott a Lampel-féle könyvkereskedés s a Franklin-társulat. A buzgó könyvtárnok által velünk közlött részletekből kiemeljük még a következőket: A kimutatásban közölt 135 vegyes nyelvű mű közt van 58 görög, 45 olasz, 21 szláv, 2 oláh, 4 török s 5 héber. A könyvtárra 1883/4. tanévben fordított 441 frtból jutott: könyvtárnok tiszteletdíja 50 frt; 92 könyv vásárlásra 270 frt 11 kr; bekötésre 17 frt 40 kr; a katalog nyomtatási költségének törlesztésére 103 frt 50 kr.

85. Kalocsai érseki főgymn. könyvtára.

A Jézus társasága kollegiumában levő könyvtár, 6917 könyvvel, egy elég terjedelmes olvasóteremben s a folyosók zárt szekrényeiben van elhelyezve. Jelenlegi könyvtárnok Tomcsányi Lajos tanár. 1884-ben 218 művet szereztek be 640 frt 75 kr áron és pedig vásároltatott 30 tudományos s 40 szépirodalmi magyar munka. A magyar művek száma most már csaknem egyenlő a latinnal s a könyvtár állományának nagyobb részét képezi. Van azonkívül itt még 38 térkép, 6 földgömb s 17 szobor. A könyvtár számára nagyobb ajándékokat adtak: a közoktatásügyi miniszterium, az Akademia s a kalocsai érsek. Külön helyiség nagyon ohajtandó volna számára. A könyvtár a rendház tulajdona.

100. Kismartoni katonai alreáliskola könyvtára.

Tulnyomólag német könyvtár. Magyar mű 4 van 11 kötetben, francia 47 összesen 91 kötetben; ezenkívül még csak 3 cseh munka, az 1843 kötetnyi állomány többi része mind német. A katonai művek száma 114 összesen 254 darabban. A könyvgyűjtemény egy tisztán felügyelete alatt áll külön tűzmentes teremben s csak a tanárok használják. Az ifjuság számára az intézet jelével ellátott tankönyveket osztanak szét, melyek azonban itt nem számítottak be. Van azonban még a könyveken kívül 42 térkép, 4 földgömb, 2 tellurium és 195 természettudományi tábla. Az intézeti könyvtár költségeire évenként 330 forint van előirányozva, egyes nagyobb műveket a közös hadügyminiszterium adományoz.

109. Kunszentmiklósi gymn. könyvtára.

Horváth József könyvtárnok tudósítása szerint a könyvtárban egy unicum is van, Tótfalusi egyik munkájának eddigelé még nem ismertetett kiskiadása 16-od rétbén, 170 lapon. Teljes címe:

»Szakács mesterségnek könyvecskéje, melyben Különb-külömbféle válogatott tziira, jó, egészséges, hasznos, tiszta és szapora Étkeknek Megkészítése, Sütése és Főzése, mintegy Élés-kamarában rövideden leirattatik, és kinek-kinek hasznára leábrázoltatik. Mely most megbővítettvén I Több szükséges és hasznos Étkek nemeinek készítésével II Lictariumok s egyéb holmik tsinálásáról egy jeles Tractával (!). A gazdasszonyoknak nagy könnyebbségére e kis formában kibocsáttatott. Kolosváratt, M. Tótfalusi K. Miklós által 1698.«

Maga a könyvtár különben 3500 darab könyvből áll s ezenkívül van 3 kötet kézirat, 30 térkép. Az egész gyűjtemény fele része latin nyelvű. A könyvtár a muzeummal együtt egy vasajtóval bíró teremben van elhelyezve.

153. Nagyszebeni ev. gymn. tanári könyvtára.

Regi tekintélyes gyűjtemény, jelenleg 7394 kötet. Az intézet épületében tűz ellen nem biztosított két szobában s három raktárban van elhelyezve. Részletes kimutatást a könyvtárról nem kaptunk, de Schuster Mihály könyvtárnok közlése szerint részletes könyvjegyzék van s 1875-ben nyomtatott jegyzék is jelent meg 1584 műről. Az incunabulumok s kéziratok e könyvtárból a Bruckenthal-muzeum könyvtárába vitettek át, de még van itt a könyveken kívül 102 térkép, 13 atlasz s 2 földgömb. A tekintélyes könyvtárt csak az intézet tanárai használják. Könyvvásárlásra 1884-ben 408 frtot fordítottak, s 36 frtot magyar tudományos műre, bekötésre 120 frtot. A könyvtár csere utján 400 művel (nagyobb része iskolai értesítők) s ajándék folytán 63 művel szaporodott.

191. Selmezbányai ág. hitv. lyceum könyvtára.

Osztrólczy Gyula könyvtárnok tudósítása szerint a könyvtárban 134 incunabulum van, azonban ezek ismeretéről nincs tudomásunk. A régi becses könyvtárban ezenkívül olasz és arab könyvek is vannak. Igen valószínű, hogy az 5340 kötetre menő gyűjteményben, melynek egyharmadát régi latin munkák képezik, több figyelemreméltó lesz. A hozzánk beküldött kimutatásból kiemeljük, hogy a könyvtárnak 500 forint alaptőkéje van s újabban jelentékeny adakozók is akadtak. Ugyanez intézetben három ifjusági könyvtár is van, melyekről nem kaptunk részletesebb kimutatást. Ezek közül a »Petőfi-kör«-ében 3030, a német könyvtárban 1602, s a tótban, mely az e század elején létezett felvidéki tót irodalmi társaságé volt, 1010 darab könyv őriztetik.

192. Sepsi-szentgyörgyi székely Mikó-kollegium könyvtára.

A 9952 kötetből álló kiváló gyűjtemény három teremben van elhelyezve. Alapítója Ferenczi János dálnoki ref. esperes volt, ki 1867-ben 1100 kötetet adott. Ezenkívül gr. Teleky Domokos 1876-ban 6000 könyvet s 230 bekötött hirlapot adott a könyvtárnak, mely 1881-ben még gróf Mikó Imre hagyományából 1619 darabbal szaporodott. A rendezés s szakjegyzék elkészítése 1881-ben történt. 1884-ben 157 frt költséggel 87 művet szereztek be s ajándékban jött 55 mű, cserében egy.

198. Sümegi alreáliskola könyvtára.

A jelenleg 6260 darabból álló könyvtár 1873-ban alapított, egyes könyvgyűjtemények egy e célra berendezett, de nem tűzmentes teremben helyeztetvén el. A gyarapodás gyorsan történt. Az intézet 1880/1-ki s következő tanévi értesítőiben már 2220 mű van felsorolva, 1884-ben ajándékkal 145, vétel utján pedig 105 mű jött a gyűjteményhez. A könyvtár gyarapodására a Ramazetter-

féle ezer forintos alap s a tanulók egy forintnyi járuléka szolgál, de jelentékeny adományozók is voltak. Van a könyvtárban 4 darab kézirat, 38 térkép, 2 földgömb. Használata igen élénk, de csaknem kizárólag a tanárok s tanulók kölcsönöznek ki könyveket. Az ifjúsági könyvtár ugyane teremben van s a Ramazetter-féle alap ennek gyarapítására is szolgál.

208. Szászrégeni ág. hitv. gymn. könyvtára.

A könyvtár tulajdonosa a hitközség s bizonyos tekintetben nyilvános jellegű, mivel évi 2 frt lefizetése mellett a könyvtárt mindenki használhatja; mindamellett tényleg a tanári kar rendelkezik a könyvtár felett, bár a könyvtárnok jelenleg Salzer János elemi tanító. Annak helyisége a gymnasiumban van, a tanulók évenként 50 krt fizetnek be. Jelentékenyen gyarapodik a könyvtár vétel által; 1884-ben 128 művet vettek 145 forint költségen s e célból a könyvtár javára hangversenyeket s bálákat is rendeznek, de még inkább ajándékok által (1884-ben 101 művel s 560 iskolai értesítővel); főbb adományozók az erdélyi szász tudományos egyletek s egyházi hatóságok. A könyvtár külön fűtetlen szobában van, hol a könyveken kívül még 81 darab térkép is őriztetik.

212. Szászvárosi ev. ref. Kun-tanoda könyvtára.

Régi s nevezetes könyvtár. Valószínű, hogy már a XVII-ik században volt itt könyvgyűjtemény, mivel az intézetet I. Rákóczy alapította s Apaffy pártfogója volt, de hogy a mult század első felében már rendszeres könyvtár is volt, mutatja, hogy több régi könyvön könyvtárbélyeg s rendezési jel van 1730-ki kelettel. Jelenleg a könyvtár 8747 darabból áll egy szép nagy teremben, melyet két kép, 1 időszaki tábla s a könyvkiállítás diszokirat ékítenek; tűzmentes hely nincs. A könyvek jelentékeny része a mult századokból eredő latin mű, de az újabb művek s különösen a magyar irodalom termékei szintén nagy számmal fordulnak elő s kiegészítések tervszerűen történik. 1884-ben folyóiratokra 94, térképekre 92, könyvekre 168 forintot költöttek s ezenkívül 132 mű jött ajándékban. Kun Kocsárd gróf, az iskola jótevője, a könyvtár számára a nevezetesebb tudományos folyóiratokat évek óta járattja. Külön alap nincs, a könyvtárra fordított összeg a taneszközökre évenként megszavazott 500 forintot terheli. *Vitus* Lajos tanár könyvtárnok, ki e minőségében 40 forint tiszteletdíjt kap, a könyvtár nevezetesebb darabjairól a következő részleteket közli: Van e könyvtárban 41 darab s két colligatumban foglalt régi magyar könyv, köztök két unicum, u. m.: Nánási Gábor praedicationja a részegség ellen, melyet Szabó Károly a »Könyvszemlé«-ben ismertetett s Pázmány Péter imádságos könyve 1625-ből, mely Bod Péter könyvtárából került ide. Igen nevezetes még »Az kopaszszágnac diczereti Kolozsv. 1589«, melyből ezenkívül még csak egy példány ismeretes az erdélyi muzeum könyvtárában. Nevezetes, hogy két XVII-ik századi munkán nyomtatott czimszalag van 1688-ból, valószínűleg az első magyar nyomtatott czimszalag. Kereszturi »Csecsemő kereszttyéné«-vel egybekötve van egy kézirat iskolai dolgozatokkal a XVII-ik századból. Több önálló régi kézirat is van, ezek közt legnevezetesebb egy colligatum; elől egy epigramma Szegedi Jánostól, Huszár Mátyás »agazonum magister«-hez, azután »Index articulorum tempore Sigismundi Bathori conclusum Anno 1586« »Az latrok kergetéséről« »Ha ki tudva latrot tart házánál, annak poenája« stb. — Hozzákötvé Rákóczy György több articulusa 1639—1648-ig a fejedelem aláírásával s pecsétjével ellátva; csaknem mind nevezetes s másutt ismeretlen mű. — Hasonlóképp több nevezetes latin mű van. Legérdekesebb: »Apologia Johannis Muralti Medici, contra Simonem Simonium Lucensem. Impressum Claudiopoli 1589«, melyből még csak egy példány van a budapesti Ráday-könyvtárban. 1711-et megelőző időkből van még ezenkívül 8 latin nyelvű, de hazai eredetű nyomtatvány. — Gazdag továbbá e könyvtár a jelen század első feléből eredő folyóiratokban s gyűjteményes munkákban. — Rendezése még nem történt meg, mert 1865-ben csak igen fölületes összeírás történt s két nagyobb adományozó, Salbek és Kun, adományai külön kezeltetnek.

219. Székelyudvarhelyi ev. ref. kollegium könyvtára.

Igen régi könyvtár. Orbán Balázs (Székelyföld leírása I. 42 l.) adatai szerint Bethlen János, Apafi Mihály korlátnok, 1670-ben vetette meg alapját a fejedelemtől nyert 18 könyvvel s azonkívül néhány más adománnyal, azóta folyvást fenmaradt; a szabadságharcban, midőn az oláhok s szászok a kollegiumot kirabolták, egy tiszt erélyes fellépése folytán sértetlen maradt s az idők folyamán, különösen Kis Gergely s Szigethi Gy. Mihály gyűjtései s ujabban 1873-ban a gr. Gyulai-féle 528 műből álló könyvtár beolvasztása által szaporodott 7513 kötetre. A könyvtárban igen sok a régi latin mű, van 4 incunabalum, 20 darab kézirat, 34 térkép s 3 földgömb, melyek három egymásba nyíló szobában vannak elhelyezve. A könyvtárnok, mint ilyen, évenként 10 forint 50 kr tiszteletdíjat kap.

246. Az ujvidéki keleti görög szerb főgymn. könyvtára.

1819. okt. 22-én alapítottatott ugyan, de 1849-ben a város bombáztatásakor tönkre ment s 1852-ben újból alapítottatott. Ma a 6417 darabból álló könyvtár egy külön teremben van felállítva s teljes czédulajegyzéke van. A vegyes nyelvű csoportban felsorolt 1223 mű közül 1054 szerb, 72 görög nyelvű. 1884-ben 109 művet vettek 280 forintért, melyből 90 magyar tudományos s 18 magyar szépirodalmi mű vásárlására jutott. A magyar művek száma azonban még csak 308.

260. Zilahi ev. ref. főgymn. könyvtára.

Rendezés alatt álló könyvtár, melynek egy részét a b. Wesselényi-féle könyvtár képezi. A nagy többség theologiai s történelmi mű. A könyvtár tűz ellen nem biztosított külön teremben s egy előszobában, melyben jelenleg 714 darab többszörös példány van, helyeztetett el. A könyveken kívül van 32 kötet kézirat, 100 térkép s 5 földgömb. Van egy kis külön könyvtári alapítvány is. A könyvtárt szabály szerint bárki használhatja, bár a joggal kevesen élnek. Jelenlegi könyvtárnok: Török István. A kötetek száma 6474.

IV. Népoktatási tanintézetek.

12. Bártfai ev. iskola.

Régi időkből, valószínűleg még a mult századból, maradt fenn ez iskolánál egy kis könyvgyűjtemény, mely 112 műből áll 144 kötetben. E gyűjtemény az 1859-ben alapított ifjusági könyvtárral egyesítve ma 686 darabból áll, főkép adományokból. Zsolnay Sámuel 92 művet 288 kötetben ajándékozott s a Benya-féle hagyomány 82 művet 84 kötetben tesz. Könyvbeszerzésekre van 100 forint állandó alap is. 1884-ben azonban csak két nagyobb (39 kötetre menő) művet vettek 21 frt 60 krért. A könyvtár egyik tanító szobában van elhelyezve, a tanítókon kívül az érettebb gyermekek is használják. Jobbára — több mint két harmadrészben — német művekből áll.

24. Budapest I. ker. tabáni népiskolai könyvtár.

A legtekintélyesebb s leginkább használt fővárosi népiskolai könyvtár, mely annyiban nyilvános, mert külön e célra alakult egyesület tartván azt fenn, annak tagjai is használhatják, más-különben iskolai jellegű s az alapszabályok szerint külön tanító- és gyermekkönyvtárból áll s állandóan a községi iskola épületében helyeztetett el. 1884-ben a nyomtatott könyvtári jegyzék szerint 1433 mű volt 1922 kötetben, melyek közt paedagogiai szaklapok, Jókai regényei, Hoffmann ifjusági iratai nagy contingenst tettek, de a tudomány minden ágából volt egy pár jelentékeny mű. Az egye-

sület 1876. elején kezdte meg működését, ekkor a felnőttek számára már 322, a gyermekeknek 154 kötet könyvet gyűjtöttek. Azóta adományok kevésbé érkeztek, de az egyesület alapítója s buzgó elnöke *Wehner Gyula* igazgató jelentékeny összeget volt képes folyvást összeszerezni. 1884. végeig befolyt tagdíjakból 1084 frt, hangversenyekből s tánczvigalmakból 1377 frt, kamatokból 39 frt, vegyes forrásból 7 frt, összesen 2506 frt. Ebből kiadatott a felnőttek könyvtárára 1259, az ifjúsági könyvtárra 286, könyvkötői munkákra 161, iskolás gyermekek tanszerekkel való ellátására 30, irodai tárgyakra 45 forint, egyleti s vegyes kiadásokra — köztök a katalog nyomtatása — 304 frt, összesen 2467 frt. Az 1884-ik évi kiadásokat táblázatunkban közöljük s itt csak annyit részletezünk, hogy 224 vásárolt műért magyar tudományos művekre 49, szépirodalmi magyar művekre 130, ifjúsági iratokra 49 frt adatott ki. 1884. végeig a könyvtárból 6,848 szépirodalmi s tudományos művet s 11,736 kötet ifjúsági iratot használtak. Sajnos, hogy e derék egyesületnek, mely a főváros egy részének magyarosodása körül oly sok érdemeket szerzett, csak 65 tagja van s így fennállása nincs kellően biztosítva.

26. A budapesti állami elemi és polgári iskolai tanítóképezde könyvtára.

A tanári s ifjúsági könyvtár egészen elkülönítve van; az előbbi 1935, az utóbbi 1806 daraból áll. A tanári könyvtár ötszáz kötetet meghaladó paedagogiai szakgyűjteményében sok érdekes munka található; a könyvtár gyarapítására 1885—7-re arányosan felosztva a kormány kétezer forintot engedélyezett. E könyvtárnak 62'5 □ méter területű nagy olvasó terme van, mely egyttal tanári tanácskozó teremül is szolgál. Az ifjúsági könyvtárszoba mellett van egy 48 □ méter nagyságú olvasóterem főkép hirlapok olvasására.

43. Csáktornyai községi népiskolai könyvtár.

A könyvtárt a tanítótestület 1873-ban alapította oly módon, hogy mindenik saját könyvtárából e célra néhány értékesebb művet engedett át. Később a város évenként 30 forintot szavazott meg e célra s mivel az iskolán kívül álló olvasóktól minden kötetért 2—2 kr olvasási díjt vesznek, a könyvtár már 746 kötetre szaporodott s 1884 végén egy külön szobát adtak számára.

65. Földeáki (Csanádm.) r. k. iskolai könyvtár.

A becslés szerint másfélezerre menő tulnyomólag ismeretterjesztő művekből álló könyvtár két nagy szekrényben van, egyik a fiiskola egyik termében, másik az apáczáknál. Közös felügyelő Németh Sándor plébános, kinek állítása szerint a község lakosai a téli hónapokban a könyvtárt nagyon szorgalmasan használják. Ő és Kiss Antal tanító voltak eddig a könyvtár főbb jóltevői, azonkívül az időnkénti jótékony czélú tánczvigalmakból bevásárlásra s kötésre kétszáz forintnál több fordított. A gyarapodásról s könyvforgalomról külön könyvek vezetettek.

89. A kisvárdai (Szabolesm.) állami elemi népiskola könyvtára.

Csak 358 kötetre menő könyvgűjtemény, de gondosan kezelt, s a mi ritkaság, van külön könyvtári alapja is, a tanítói kar által tett 83 frt s a kereskedői ifjúság által tett 80 frtos alapítvány, melyek kamataihoz még mintegy 65 frt jár évenként a beiratási díjakból. 1884-ben 89'25 frtért vettek 15 könyvet, a lapokat gondosan beköttetik. Könyvtárnok Weisshaus Ignác.

136. Nagyszombati polgári fiiskolai könyvtár.

A könyvtár alapját Nagyszombat város adománya vetette meg, Reischl Károly mintegy 100 művet ajándékozott, évek óta azonban főkép csak a növendékek beiratási díjaiból történnek beszerzések. 1884-ben (3 mű ajándékban s 75 iskolai értesítő cserében jött) 28 mű szereztetett be és pedig magyar tudományos mű 30 frt 60 kr, magyar szépirodalmi mű 9 frt 40 kr s végül tankönyvek 30 frt 62 kr értékben. Ez utóbbiak szegény sorsu növendékeknek a tanév egész tartamára kölcsönöztenek ki. Alszeghy János tanító a könyvtárról két irott jegyzéket is készített, egy ABC rendben s egy folytatólag vezetett »Szakrendszeres leltár«-t, mely utóbbi az értékbeli szaporodást is nyilván tartja. A könyvgyűjteményben megvan a »Magyar Kurir« 1806-ik s 1807-ik évfolyama, van továbbá egy régibb kézirat »Die Modeblumen in getreuen Abbildungen und Anweisung ihrer Cultur von K.-F.-M.-Presburg 1843« czimmel. Összes száma a könyveknek : 1607.

138. Nagyváradai községi iskolai könyvtár.

Tekintélyes természetrajzi gyűjteménnyel együtt e könyvtár záros, üveges szekrényekben egy boltzott szobában van elhelyezve. Rendszeres gyarapítása 1882-től fogva történik, mióta a tanulóktól beiratási díj czimen fejenként szedett 25 krt kizárólag e célra fordítják. Jelenleg 1165 darabból áll s szülők is használhatják. Van benne még 11 térkép s 4 szobor is. Egy kis 15 négyszög méter területű előszobát a tanítók hirdapolyasó szobának használnak. Könyvtárnok : Rátkay József.

141. Orsovai állami polgári iskola könyvtára.

Az legalább 100 kötetremenő könyvgyűjtemény négy szekrényben van elhelyezve, melyekről Klug Adolf, iskolagondnok a következőket írja : Az elsőben van a tanítói könyvtár, paedagogiai és didaktikai szakkönyvekkel ugymint : Schmidt paedagogiai encyklopaediája, 20 kötet, Pestalozzi, Rousseau művei stb. ; a II-ik szekrényben a »Népkönyvtár« lexikalis műveivel ugymint : Magyar-Lexikon, Meyer-Lexikon, szépirodalmi művek : Petőfi, Vörösmarti, Arany, Kisfaludi, Kölcsey stb. összes költeményei, nemkülönben földirati, történelmi és természettudományi nagyobb művek, mint : Rotteck, Balbi, Horváth stb. ; végre igen érdekes térképek és kéziratok ; a III-ik szekrényben »Segélykönyvtár« tankönyvekkel és azokhoz tartozó vezér és utmutató segédkönyvekkel ; a IV-ik szekrényben végre az ifjusági könyvtár van elhelyezve.

148. Pelsőczy ref. iskolai és népkönyvtár.

Szentpétery Sámuel, akkori tanító, hozta létre e könyvtárt 1840-ban s ugyanó, mint lelkész, volt annak főgyámolítója. A 40-es években Pelsőczön fenállott szini műkedvelő társaság s olvasókör feloszlásuk után ide adták könyveiket. 1878-ban az éneklő kar 295 frtot tevő pénzkészletét alapul ajánlotta fel, később az egyház az éneklő karnak 100 frt kamatnélküli kölcsönt adott könyvtári célokra s a mellett az iskolai könyvtár gyarapításához is hozzájárul. Az éneklőkar tagjai a népkönyvtárt szabadon használják, más tagok egy forint évi olvasásdíjt fizetnek. A könyvek egy külön szobában vannak, mely egyuttal muzeumi helyiségül is szolgál ; ezenkívül a 63 négyszög méter területű iskolát olvasó teremnek használják. Van a könyvtárban 12 kötet kézirat, 2 kötet s 25 darab térkép. A könyvek száma ajándék folytán 39, vétel által pedig 7 művel szaporodott. A 40 olvasó közül három volt olyan, ki egy forint évdíj mellett használta a könyvtárt. Megemlítjük még, hogy az éneklő kar alapítványából eddig 138 mű szereztetett be mintegy 400 darabban. A könyvek összes száma 2157 ; könyvtárnok Fűkö Adolf ref. fiiskolai tanító.

166. Soproni ág. hitv. tanítóképző könyvtára.

A dunántuli evang. egyházkerület által fentartott intézeti könyvtárról érdemes feljegyezni, hogy első alapítói Németország jelesebb nyomtulajdonosai s kiadói voltak, kik Wigand Ottó útján 1858-ban 890 kötet könyvet, több térképet s rézmetszetet küldtek. 1876-ban Dorfleitner Sándor nevelő hagyatékából 86, 1881-ben Gruber József soproni tanító hagyatékából 203 kötettel szaporodott a könyvtári készlet. Jelenleg van a könyvtárban, külön e czélra szánt teremben, 3383 könyv, 30 kötet 55 darab térkép, 40 darab rézmetszet. 1884-ben 93 művet vásároltak 132 frt 24 kr értékben. A könyvtár kezelője Kapi Gyula igazgató tanító.

171. Szabadszállási ref. népiskola könyvtára.

Külön egyesület által kezeltetik, mely a tagdíjak felhasználásáról 7 tagu választmánya által intézkedik s a tanító könyvtárnoknak 10 forint tiszteletdíjat ad. A könyvtári olvasó tagok évi tagdíj fejében egy forintot tartoznak fizetni s ezért hetenként vasárnap délután két kötet könyvet kapnak olvasni. A forgalom a jelenleg 911 kötetre menő könyvtár használatában igen nagy. Nyomtatott jegyzékek is van, 1881-ben jelent meg s 523 műről szól. A könyvtár a ref. népiskola tulajdona.

180. Szegzárdi polgári iskola könyvtára.

A másfélezer darabot meghaladó könyvek közt van több régi mű, így Arnoldus Mylius földleírása, Balassa B. és Rimai J. énekeinek 17-ik századi miniature kiadása, Sander Henrik »Istenek jósága« (Pozsony 1798), Pray: Syntagma hist. de sigillis (Budae 1805), Bertuch öt kötetes természetrajza (Bécs 1805), Diószegi-Fazekas botanikájának első kiadása stb. A könyvtár 1884-ben ajándék folytán 21, vétel által (120 frt értékben) 70 művel szaporodott. Az intézet költségvetésében évenként 100 forint van felvéve a könyvtár számára s ezenkívül minden növendék évenként 50 krt fizet. Eddig legnagyobb adakozó volt Nagy Nep. János verebéli ügyvéd 100 kötettel.

Tanintézet

A) Általános

A) tábla.

Sorszám	Könyvtár tulajdonos	Alapítási év	Van-e czédulajegyzék	Könyv-vásárlási alap	A könyvtárra fordított összeg frtokban	A könyvtárban van darab
I. Felsőbb taninté-						
1	Bpesti tud. és müegyetemi olvasókör	1873	van	—	761	8,231
2	Bpesti tud. egyetem orvoskari tanártestület	1829	van	van	2,670	13,700
3	» » » ásványtani intézet	—	—	—	250	a) 1,800
4	» » » kórboncz- s kórszövettani intézet	1860	van	—	177	830
5	» » » I. sebészeti kórodai intézet . . .	1869	—	2,000	190	1,769
6	» » » szemészeti kóroda.	1874	—	—	370	703
7	» » » törvényszéki orvostani intézet. .	1870	van	b) 400	469	344
8	Bpesti József-müegyetem nagy könyvtára	1843	van	500	5,000	40,302
9	» » » növénytani szertár	1872	van	c) 100	316	421
10	» » » középítészeti tanszék	1869	—	—	300	471
11	» » » műépítészeti szertár	1864	van	600	596	660
12	» » » gépszervezetten	1851	—	c) —	149	408
13	» » » mű és díszépítési szertár	1872	van	c) 150	530	82
14	Debreczeni ref. főiskola	16. sz.	van	van	1,950	52,351
15	» » » ifjúsági olvasóegylet	1850 k.	—	—	415	2,200
16	Egri lyceum	1874	—	—	395	2,487
17	Eperjesi ev. Collegium	1869	—	500	146	15,000
18	» » » magyar társaság	1827	van	—	43	1,819
19	Győri kir. jogakadémia	1867	van	420	706	6,154
20	Kassai kir. jogakadémia	1784	—	van	677	16,845
21	Kecskeméti ref. főiskola	17. sz.	—	—	325	17,796
22	» » » ifjúsági	1838	—	—	95	1,494
23	» jogakadémia	1875	—	—	100	694
24	Kolozsvári tud. egyetem élet s szövettani intézet. . .	1872	—	—	—	843
25	» » » kór és gyógyszerészeti intézet	1873	van	—	130	331
26	» egyetemi orvostan hallgatók	1877	—	van	222	1,009

könyvtárak.

adatok.

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben		J e g y z e t e k
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	

zetek könyvtárai.

—	—	—	—	—	—	342	—	—	2,011	
2,000	6,000	3,000	500	1,000	500	—	—	—	—	a) művek száma, ezenkívül 500 darab térkép.
200	700	300	400	—	200	140	—	—	—	b) felszerelési összegből.
15	483	17	2	9	2	18	177	—	—	c) a szertári dotationak egy része.
515	479	106	—	20	34	54	4	14	36	
32	327	41	6	33	3	127	5	—	—	
44	147	7	3	56	8	—	—	—	—	
1,660	4,308	675	1,353	647	57	825	355	11,440	18,403	
20	237	9	—	9	10	108	—	—	—	
—	134	12	1	—	1	14	—	—	—	
7	51	67	2	—	6	8	27	—	—	
2	169	6	4	—	—	21	11	18	—	
—	15	25	3	—	5	9	—	35	35	
7,880	6,525	3,922	—	7,830	261	1,044	—	347	1,500	
1,400	100	—	—	—	—	10	—	—	7,050	
765	165	37	7	28	12	101	360	42	213	
—	—	—	—	—	—	190	58	85	407	
1,290	1	—	—	2	—	17	40	72	—	
1,104	1,168	78	10	370	9	146	446	44	970	
1,739	3,143	172	27	3,179	309	201	205	—	—	
4,821	3,468	370	6	2,220	116	112	270	—	—	
1,454	10	5	—	—	—	45	80	60	1,200	
298	48	2	—	98	1	31	30	12	30	
40	450	25	5	8	1	35	—	—	—	
25	169	16	22	12	—	19	—	—	—	
228	327	2	1	82	—	145	43	36	216	

Sorszám	Könyvtár tulajdonos	Alapítási év	Van-e czédula jegyzék	Könyv-vásárlási alap	A könyvtárra fordított összeg frtokban	A könyvtárban van darab
27	Kolozsvári egyetem vegytani intézet.	1873	van	van	510	1,527
28	Kolozsvári unitarius főiskola	16. sz.	részben	3 alap	1,598	26,307
29	» » » ifjusági	1829	van	van	241	2,145
30	Máramarosszigeti helv. hitv. lyceum	—	—	—	—	15,090
31	Marosvásárhelyi ref. collegium	1718	részben	van	524	22,579
32	» » » ifjusági	—	—	1,100	—	1,808
33	Nagyenyedi Bethlen főiskola	1629	részben	—	865	17,860
34	» » « ifjusági	1858	—	—	523	1,726
35	Nagyszebeni jogakadémia	1845	van	695	944	11,072
36	Nagyváradi jogakadémia	1780	van	485	746	7,882
37	» » ifjusági	—	—	—	—	125
38	Pápai ref. főiskola	1783	részben	van	379	17,256
39	Pécsi püspöki lyceum	1833	—	300	300	4,274
40	Pozsonyi jogakadémia	1784	részben	500	840	11,537
41	» ág. hitv. lyceum	1721	van	van	363	37,890
42	» » » ifjusági	—	—	—	—	5,958
43	Sárospataki főiskola	1531	—	van	1,000	31,210
44	» » ifjusági	1848	van	—	267	3,424
46	Soproni ág. hitv. főiskola	1682	—	2,600	230	24,024
	Összesen	—	23	10,350	26,312	432,441

II. Szakiskolák

1	Besztercze, ipariskola	1874	—	—	28	4,217
2	Budapest, állatorvosi tanintézet	1787	—	—	600	1,653
3	» keresk. akadémia tanári k.	1857	—	—	630	1,530
4	» keresk. akadémia ifjusági k.	1873	—	—	155	2,054
5	» áll. középipartanoda	1873	van	van	700	1,022
6	» Ludovica Académia	1872	van	—	3,952	16,530
7	» orsz. m. k. zeneakadémia	1875	—	van	1,561	3,395
8	» orsz. m. k. mintarajztanoda	1872	van	van	500	2,580

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben		J e g y z e t e k
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	
28	332	15	7	—	—	—	—	—	—	a) a kötetek részletezése.
6,181	4,873	746	1,264	4,851	748	2,406	1,500	41	106	
680	62	19	15	30	4	36	151	120	658	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2,814	2,814	1,407	—	5,626	1,977	492	364	—	—	
—	—	—	—	—	—	34	—	—	—	
a) 5,000	9,465	536	2	2,143	214	236	—	—	—	
667	311	41	5	1	—	103	354	186	1,542	
779	3,384	116	10	474	61	232	128	52	1,308	
1,897	1,096	170	10	963	34	99	236	671	2,500	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
3,302	3,002	400	200	2,903	200	101	63	57	235	
1,192	423	48	13	380	19	150	—	183	208	
903	839	218	48	636	—	2,035	48	94	172	
—	—	—	—	—	—	630	147	294	3,416	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
7,978	8,650	1,145	246	16,688	350	960	330	215	700	
1,804	61	—	—	—	—	101	—	190	—	
1,653	6,093	275	98	4,731	699	105	142	592	1,642	
60,392	69,860	14,014	4,248	55,017	6,341	11,482	5,574	14,900	44,558	

könyvtári.

300	2,500	400	400	—	411	384	—	150	500	a) A művek nyelvszerinti kimutatása hiányzik.
a) —	—	—	—	—	—	92	—	300	?	
189	569	95	94	—	—	295	120	—	—	
1,200	350	50	50	—	—	172	—	—	—	
232	295	23	3	—	—	130	174	—	—	
689	1,946	150	11	50	52	198	972	—	—	
a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
186	923	308	206	1	28	108	29	?	1,200	

Sorszám	Könyvtár tulajdonos	Alapítási év	Van-e czédulajegyzék	Könyv-vásárlási alap	A könyvtárra fordított összeg frtokban	A könyvtárban van darab
9	Budapest, orsz. szini iskola	1865	—	—	230	1,439
10	» vinczellér képezde	1860	—	—	236	b) 1,218
11	Debreczen, gazd. tanintézet	1868	—	—	600	c) 3,237
12	» m. k. földmives iskola	1868	—	—	11	718
13	» keresk. tanint. tanári k.	1882	—	—	75	571
14	» keresk. tanintézet ifjúsági k.	1874	—	—	139	330
15	» keresk. tanintézeti önképző köri k.	1875	—	—	62	231
16	Érdiőszegi vinczellér képezde	1872	—	—	146	660
17	Felsőbányai bánya isk. tanári k.	1873	—	van	—	104
18	» bánya isk. ifjúsági k.	1873	—	—	—	426
19	Fiumei keresk. akadémia.	1881	—	—	—	400
20	Fiumei m. k. tengerészeti iskola	d) —	—	—	—	812
21	Jászberényi m. k. honvéd-lovas iskola	1873	—	—	—	e) 2,172
22	Kassai áll. gépész. iskola	1872	—	—	155	633
23	» áll. gazdasági tanintézet	1875	van	—	658	1,823
24	Keszthelyi gazdasági tanintézet	1865	van	—	1,293	3,489
25	Kolozsvári kereskedelmi iskola	1878	van	—	546	f) 1,391
26	Kolozs-Monostori gazdasági tanintézet tanári	1870	van	van	648	g) 2,668
27	» » gazdasági tanintézet ifjúsági	1876	van	—	162	932
28	M.-Óvári gazdasági akadémia	1818	—	van	2,186	5,865
29	» » gazdasági akadémia Kazinczy köre	1859	—	van	280	2,710
30	Ménesi vinczellér képezde	1881	—	—	205	246
31	Pécsi kereskedelmi középiskola	d) —	—	—	—	684
32	Selmeczbányai m. k. bányász akadémia	1774	van	—	2,800	16,470
33	Tarczali vinczellér képezde	1875	van	—	i) —	422
	Összesen	—	10	—	18,558	82,662

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben		J e g y z e t e k
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	
659	51	9	—	—	—	111	100	20	100	
186	253	74	2	—	143	107	27	—	—	a) A művek nyelv szerinti kimutatása hiányzik.
663	1,400	2	—	1	1	212	240	—	—	b) Ezeken kívül van még 2 kötet kézirat és 9 drb térkép és földgömb.
182	57	1	—	—	1	5	—	—	—	
205	70	2	1	—	1	93	—	6	39	c) Ezeken kívül van még 5 kötet kézirat és 3 köt. térkép.
164	9	1	—	—	—	28	—	86	1,219	
144	10	1	—	—	—	40	—	69	253	d) Az általános adatok hiányzanak.
547	192	5	—	—	—	43	146	—	—	e) Ezeken kívül van még 150 drb térkép.
31	30	1	—	—	—	—	—	—	—	f) A könyvtárban van 47 kötet térkép.
24	24	—	—	—	—	—	—	—	—	g) Ezeken kívül van még 6 kötet kézirat és 78 drb térkép és földgömb.
a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	h) Ebből a napilapokra fordítottat 44·51 frt.
a) —	—	—	—	—	—	5	—	—	—	i) Az összes könyvek értéke 1284·64 frt.
74	180	6	1	—	4	46	12	47	92	
510	825	54	—	6	—	316	—	—	—	
1,311	1,603	42	1	2	—	225	1,252	700	1,280	
701	239	10	3	—	34	201	380	115	1,180	
625	1,252	19	—	2	1	207	569	14	1,009	
513	49	1	—	—	—	43	h) 102	94	1,125	
380	3,328	68	6	—	—	423	—	65	385	
1,480	120	118	—	—	5	100	220	145	400	
98	77	3	—	—	1	51	47	—	—	
a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
11,293	16,352	1,444	778	62	682	3,635	4,390	1,811	8,782	

Sorszám	Könyvtár tulajdonos	Alapítási év	Van-e czédulajegyzék	Könyv-vásárlási alap	A könyvtárra fordított összeg frtokban	
					A könyvtárban van darab	A könyvtárban van darab
III. Középfiskolák						
1	Aradi kir. főgymnasium	1873	van	—	201	16,599
2	» » » ifjúsági	1873	van	—	234	a) 2,487
3	Aradi állami főreáliskola	1880	van	—	286	579
4	» » » ifjúsági	1874	van	—	91	692
5	Aszódi evang. algymn. tanári	1820	—	—	—	720
6	» » » ifjúsági	?	—	—	—	200
7	Bajai r. kath. főgymn. tanári	1879	van	—	238	3,789
8	» » » ifjúsági	1879	—	—	8	801
9	Balázsfalvi gör. kath. főgymn. tanári	1852	—	évi 300	311	2,360
10	» » » ifjúsági	1867	—	518	214	1,607
11	Bártfai róm. kath. gymn. tanári	1861	—	—	4	1,561
12	» « » ifjúsági	1875	—	—	16	272
13	Belényesi gör. kath. főgymnasium	1850	részb.	—	227	d) 4,270
14	Besztercei evang. gymnasium	17. sz.	—	—	393	14,575
15	» » » ifjúsági	—	—	—	36	2,377
16	Besztercebányai kir. főgymnasium tanári	1850	—	—	280	9,700
17	» » » ifjúsági	1868	—	—	—	1,877
18	» ágost. hitv. gymnasium	17. sz.	—	100	327	5,705
19	» » » ifjúsági	?	—	—	—	899
20	» kir. áll. felsőbb leányiskola	1883	van	150	113	305
21	Békési ev. ref. gymnasium	1863	—	—	117	e) 7,143
22	B.-Csabai ágost. hitv. evang. algymnasium	1864	—	—	100	f) 2,720
23	» » » ifjúsági	1864	—	—	—	743
24	Bonyhádi ágost. hitv. evang. gymnasium	1867	—	1,000	170	g) 3,454
25	Brassói róm. kath. főgymnasium tanári	1851	—	—	100	3,099
26	» ág. hitv. evang. gymnasium	1855	van	400	735	24,487
27	» » » ifjúsági	?	—	—	—	3,809
28	» kel. gör. gymnasium	1860	van	100	150	3,606
29	Budapest, II. ker. kir. kath. főgymnasium	1774	—	—	—	14,665

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben		M á s a d a t o k
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	

könyvtári.

3,665	969	348	19	1,832	213	365	19	238	515	
1,341	88	9	—	33	2	132	207	417	7,430	a) Ezen kívül 84 térkép
106	116	3	—	—	4	106	59	32	60	b) többnyire román művek.
383	34	5	—	—	—	23	80	158	2,940	c) kötetek száma.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	d) 10 drb kézirat, és 79 drb térkép.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	e) 6 kötet kézirat.
1,962	368	17	—	149	30	158	172	17	120	f) 55 drb térkép.
474	51	91	—	—	—	9	28	70	300	g) 6 kötet kézirat és 41 drb térkép.
470	416	35	7	987	92	355	113	31	223	h) többnyire román művek.
175	240	5	—	117	1,070	57	62	190	524	
c) 1,427	45	—	—	68	21	31	4	7	32	
272	—	—	—	—	—	12	14	39	289	
583	396	31	39	257	832	136	99	56	99	
600	7,585	20	—	1,500	150	1,035	39	130	3,600	
—	1,307	—	—	—	—	5	—	166	4,000	
1,000	800	50	10	900	750	387	160	25	200	
695	148	3	—	—	92	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	111	89	70	—	
c) 328	277	—	—	—	294	—	—	—	—	
124	10	—	—	—	37	134	105	30	—	
2,111	155	22	—	168	126	304	100	5	43	
1,200	74	12	—	75	8	61	70	124	358	
743	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
795	436	8	2	204	46	120	120	—	—	
751	550	15	3	234	—	119	100	10	420	
607	9,504	168	98	3,536	644	198	45	1,125	1,823	
149	1,758	28	22	178	62	—	—	—	—	
364	862	226	—	133	1,297	298	8	1,124	1,279	
6,259	1,700	208	66	700	136	—	—	22	120	

Sorszám	Könyvtár tulajdonos	Alapítási év	Van-e czédula-jegyzék	Könyv-vásárlási alap	A könyvtárra fordított összeg frtokban	A könyvtárban van darab
30	Bpest, II. ker. kir. kath. főgymnasium önképző kör .	1884	—	—	174	682
31	» II. » » » ifjúsági k.	1863	—	—	—	a) 733
32	» IV. » kegyes tanítórend főgymnasium	1852	—	—	369	b) 6,516
33	» IV. » » » gyakorló iskola	1872	—	—	130	1,290
34	» IV. » ág. hitv. ev. főgymnasium.	?	—	—	—	11,045
35	» V. » kir. kath. főgymnasium	1876	—	—	—	c) 5,077
36	» V. » » » ifjúsági	1858	—	—	44	1,680
37	» m. kir. tanárképző és gyakorló iskola	1871	van	200	200	d) 3,780
38	» VII. ker. állam gymnasium tanári k.	1881	van	400	392	e) 517
39	» IX. » reform. főgymnasium	1874	—	100	100	f) 1,388
40	» II. » áll. főreáliskola	1855	van	—	530	6,228
41	» IV. » községi főreáliskola	1855	—	—	465	g) 8,805
42	» IV. » » » ifjúsági	1867	—	—	339	1,115
43	» V. » állami főreáltanoda	1872	van	—	1,364	h) 4,226
44	» V. » » » ifjúsági	1872	—	—	654	965
45	» VIII. » községi főreált.	1872	van	—	450	2,995
46	» állami felsőbb leányiskola	1875	van	—	—	2,454
47	Csik-somlyói kath. főgymn. tanári	1852	van	—	230	i) 2,745
48	» » » » ifjúsági	1877	—	470	265	1,676
49	Csurgói ev. ref. nagy gymnasium	1796	van	150	200	j) 5,470
50	Debreczeni kath. algymnasium	1858	van	—	100	k) 2,835
51	» » » » ifjúsági	1878	van	—	41	220
52	» községi főreáliskola tanári	1873	van	300	263	l) 1,465
53	» » » » ifjúsági.	1873	—	—	146	709
54	Dévai állami főreáliskola tanári	1871	van	800	370	1,787
55	» » » » ifjúsági.	1872	van	—	90	982
56	Egri cisztercezi-rendi kath. főgymnasium tanári . . .	1802	részb.	—	565	n) 3,364
57	» » » » » ifjúsági	1871	—	—	146	3,657
58	Eperjesi kir. kath. főgymnasium tanári ,	1862	van	—	246	5,496
59	» » » » ifjúsági	1859	van	—	109	2,110
60	Érsekújvári kath. községi algymnasium	1862	van	—	74	p) 2,501

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben		M á s a d a t o k
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	
317	33	8	—	1	3	113	153	76	242	
514	60	3	—	—	6	42	—	—	—	a) 41 térkép.
2,572	1,030	25	8	448	182	112	140	—	—	b) 103 darab térkép és 53 drb rézmetszet.
594	33	37	—	3	10	187	120	125	2,500	c) 69 kötet térkép.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	d) 46 darab térkép.
1,989	923	13	—	40	119	113	50	20	60	e) 50 darab rézmetszet és szobor.
1,110	141	12	3	15	3	32	44	109	1,090	f) 73 rézmetszet és szobor.
1,068	706	53	39	207	129	113	60	93	300	g) 229 térkép és 3935 réz- metszet és szobor.
116	74	5	2	15	20	—	—	14	100	h) 48 térkép.
566	111	19	16	21	101	131	100	10	58	i) 1 drb kézirat és 67 drb térkép.
1,186	1,000	300	25	15	10	260	182	17	347	j) 54 kézirat és 197 kötet térkép.
1,702	1,406	129	20	43	20	76	83	—	—	k) 2 darab kézirat, 51 drb térkép, 6 földgömb.
481	240	8	1	—	—	18	294	—	—	l) 31 darab térkép.
900	650	350	20	10	70	500	580	320	800	m) 1404 mű nincs részle- tezve.
300	150	150	—	—	—	180	330	290	500	n) 106 drb térkép.
1,097	771	49	14	—	—	114	—	180	675	o) 1076 mű nincs részle- tezve.
455	236	20	—	—	12	27	47	—	—	p) 3 drb kézirat, 57 térkép.
1,318	211	9	—	294	14	133	104	13	289	
54	8	—	—	41	33	174	—	—	—	
2,507	675	124	1	985	92	180	130	140	400	
1,977	70	1	—	141	3	71	90	6	48	
200	10	—	—	—	—	19	41	—	—	
491	263	14	1	3	8	296	121	—	—	
541	19	3	—	—	—	297	86	—	—	
m)	—	—	—	—	—	215	—	14	536	
827	14	1	—	—	—	65	70	125	760	
o)	1,705	871	92	11	685	—	293	—	—	
1,156	262	28	4	8	—	116	86	147	865	
992	544	13	1	199	110	138	142	16	245	
902	100	1	3	40	22	46	86	127	565	
711	304	11	4	286	3	20	64	50	230	

Folyó szám	Könyvtartulajdonos	Alapítási év	Van-e czédula-jegyzék	Könyv-vásárlási alap	A könyvtárra fordított összeg frtokban	A könyvtárban van darab
61	Erzsébetvárosi kath. algymn.	1853	—	—	10	709
62	Esztergomi sz. Benedekrendi főgymn. ifjus.	1867	van	—	259	2,237
63	» községi reáliskola tanári	1857	—	—	—	1,482
64	» » » ifjusági	1871	van	—	116	994
65	Fehértermpalom áll. főgymn. tan.	1875	van	250	263	1,889
66	» » » ifjusági	1878	—	—	235	1,342
67	Felső-lővői evang. reálgym. tanári	1845	—	—	270	7,721
68	Félegyházai községi kath. algymn. tanári	1866	—	—	25	1,183
69	» » » » ifjus.	1879	—	—	55	240
70	Fiumei m. k. főgymnásium	1870	—	—	350	2,525
71	Gyöngyösi községi kath. nagygym. tanári	1832	van	—	12	b) 4,222
72	» » » » ifjus.	—	—	—	52	1,156
73	Gyónki reform. algymn.	1806	—	—	44	c) 1,678
74	Győri kath. főgymn. ifjus.	—	—	—	—	2,856
75	» állami főreáliskola tanári	1873	van	—	20	2,199
76	Gyulafehérvári kath. gymnasium	1852	van	van	599	5,896
77	Halasi reform. főgymnasium	1760	részben	—	354	16,698
78	Hajdúböszörményi ev. ref. gymnasium	1712	—	—	50	2,033
79	Hajdúnánási ev. ref. gymnasium	1850	—	—	35	d) 1,068
80	H.-M.-Vásárhelyi reform. főgymn.	1836	—	200	525	10,300
81	Iglói ág. hitv. ev. főgymnasium	1856	van	—	441	7,445
82	» » » » » ifjusági	?	—	—	—	2,519
83	Jászberényi kath. főgymnasium tanári	1779	—	—	68	e) 4,310
84	» » » » ifjus.	1878	—	—	—	1,338
85	Kalocsai érseki főgymnasium	1860	van	—	856	6,917
86	» » » ifjusági	—	—	—	—	697
87	Kaposvári állami gymnasium tanári	1864	—	—	450	f) 3,148
88	» » » ifjusági	1874	—	—	118	556
89	Karczagi ev. ref. gymnasium	1722	—	—	95	g) 2,674
90	Kassai prem. r. főgymnasium	1853	van	—	168	h) 7,178
91	» » » » ifjusági	1853	—	—	256	2,900

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben		M á s a d a t o k
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	
a) 530	109	—	—	70	—	13	10	—	—	
1,419	24	—	—	—	—	140	—	230	900	a) 328 mű nincs részletezve.
200	104	—	—	—	—	137	—	—	—	b) 150 térkép.
482	6	—	—	—	—	53	116	—	—	c) 83 térkép.
614	232	12	—	53	10	120	89	13	79	d) 61 drb térkép.
964	22	1	—	—	2	131	204	114	2,491	e) 84 térkép.
340	2,518	84	24	418	262	45	25	—	—	f) 121 térkép.
607	74	13	1	152	—	—	—	6	15	g) 1 drb kézirat s 24 drb térkép.
235	4	—	—	1	—	50	40	90	240	h) 35 drb térkép.
780	320	20	1	25	666	—	—	—	—	
3,489	55	—	—	464	9	169	9	—	—	
863	10	2	—	12	4	84	35	207	8,694	
974	66	25	—	196	3	47	44	4	—	
703	484	—	—	147	93	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	498	696	14	—	
2,914	357	15	—	209	13	117	581	81	517	
9,467	1,384	118	31	1,130	78	1,145	309	18	421	
538	107	13	—	183	16	111	50	10	56	
341	49	3	—	58	—	77	—	20	—	
2,700	1,080	540	—	1,080	—	132	64	43	357	
1,783	1,776	116	33	567	135	178	151	80	456	
1,719	800	—	—	—	—	—	—	—	—	
1,855	271	4	—	260	16	87	63	13	224	
747	17	—	—	—	—	—	—	95	450	
1,093	1,627	273	137	1,093	137	282	128	216	682	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1,534	106	—	—	196	—	197	305	10	800	
414	5	—	—	—	—	30	100	200	419	
1,899	113	12	—	123	38	123	80	25	169	
2,686	1,393	17	—	209	112	115	79	18	540	
1,026	—	—	—	—	—	91	214	342	729	

Sorszám	Könyvtartulajdonos	Alapítási év	Van-e czédulajegyzék	Könyv-vásárlási alap	A könyvtárra fordított összeg frtokban	A könyvtárban van darab
92	Kassai állami főreáliskola	1858	—	—	460	3,005
93	» » » ifjúsági	1858	—	—	172	1,490
94	Kecskeméti kath. főgymnasium	1859	—	—	157	a) 4,722
95	» » » ifjúsági	1859	—	—	34	816
96	» állami főreáliskola	1870	—	—	820	2,561
97	» » » ifjúsági	1879	—	—	46	687
98	Keszthelyi kath. főgymnasium ifjúsági	1881	—	—	130	363
99	Késmárki ág. hitv. ev. lyceum	1722	részben	—	186	28,300
100	Kismártoni katonai alreáliskola	1879	—	—	330	1,843
101	Kisszebeni kegyesrendi gymnasium tanári	1739	van	—	35	1,113
102	» » » ifjúsági	1875	—	—	20	339
103	Kisujzállási reform. gymnasium	1853	—	—	100	1,391
104	Kolozsvári reform. collegium	1656	van	400	597	27,332
105	» » » szegények k.	—	—	—	—	400
106	» felsőbb leányiskola	1880	—	—	185	548
107	Komáromi kath. gymnasium ifjúsági	1863	van	—	115	701
108	Körmöcbányai állami főreáliskola	1856	—	—	563	b) 6,674
109	Kunszentmiklósi reform. gymnasium	1735	—	—	120	3,500
110	Dr. László Mihály-féle középisk. s nev. int. Budapesten	1878	részben	—	279	2,749
111	Lähne-féle reálgymnasium Sopronban	1853	—	—	125	c) 1,629
112	Lévai kegyesrendi gymnasium	1815	—	—	200	d) 1,813
113	Losonczy m. k. állami főgymnasium	1850	—	—	321	11,504
114	» » » » ifjúsági	1876	részben	—	161	1,183
115	Lőcsei kir. kath. főgymnasium	1852	van	—	155	7,517
116	» állami főreáliskola	1869	—	—	331	e) 2,658
117	» » felsőbb leányiskola	1881	—	200	277	f) 728
118	Lugosi r. kath. magyar főgymnasium tanári	1856	van	—	80	g) 1,341
119	» » » » ifjúsági	1872	van	—	—	1,038
120	Magyaróvári kegyesrendi algynasium tanári	1850	részben	—	266	h) 1,667
121	» » » ifjúsági	1845	—	—	115	730
122	Marosvásárhelyi ev. ref. főiskola	1718	részben	—	524	22,579

Nyelvek szerint mű						Szaporo- dás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben		J e g y z e t e k
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	
544	613	25	—	15	6	92	216	—	—	
882	133	10	—	1	18	40	82	—	—	a) 1 kézirat és 74 darab
2,794	434	5	—	114	103	261	70	24	256	térkép.
388	6	—	—	6	—	23	21	70	930	b) 100 térkép.
471	161	22	3	9	16	216	136	14	300	c) 120 térkép.
457	50	3	—	—	—	26	34	90	510	d) 45 térkép
352	—	—	—	—	—	18	26	—	—	e) 49 térkép.
2,565	8,180	160	130	3,912	440	222	145	135	240	f) 103 térkép.
4	1,080	47	—	—	3	68	—	—	180	g) 42 térkép.
555	36	—	—	27	19	17	33	—	120	h) 40 térkép.
201	12	—	—	—	—	30	20	62	110	
658	103	—	—	250	—	104	35	15	126	
5,750	3,420	998	75	8,122	848	214	240	82	199	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
382	15	3	—	—	—	86	174	120	185	
534	16	—	—	—	7	91	52	122	4,270	
3,115	962	102	—	4	59	241	359	98	2,940	
700	200	10	—	1,000	90	90	30	16	200	
1,020	296	150	40	65	—	126	220	62	436	
500	775	100	10	50	—	30	50	60	300	
1,075	30	5	—	70	—	100	—	—	—	
4,143	964	137	19	1,677	216	180	170	17	65	
715	32	4	—	8	2	75	141	182	3,162	
842	862	5	—	183	32	96	108	170	183	
821	532	89	—	—	—	115	106	—	—	
402	85	9	9	—	—	90	95	70	738	
380	267	2	—	82	25	39	7	—	—	
355	61	—	—	—	250	—	—	—	—	
430	46	2	—	14	9	63	240	8	45	
388	127	—	—	—	—	51	70	56	140	
2,814	2,814	1,407	—	5,626	1,977	492	364	—	—	

Sorszám	Könyvtár tulajdonos	Alapítási év	Van-e czedulajegyzék	Könyv- vásárlási alap	A könyv- tárra fordított összeg frtokban	A könyv- tárban van darab
123	Marosvásárhelyi r. kath. gymnasium tanári	1708	—	—	—	1,600
124	» » » » ifjusági	—	—	—	—	1,000
125	Máramaroszi kir. kath. algymnasium tanári . . .	1825	—	van	169	3,767
126	» » » » ifjusági	1825	—	—	30	368
127	» felsőbb leányiskola tanári	1877	—	—	140	905
128	Medgyesi ev. főgymnasium	1808	—	250	284	13,148
129	» » » ifjusági	1876	—	—	37	1,138
130	Mezőtúri ev. ref. gymnasium	1565	—	—	158	2,456
131	Miskolczi ev. ref. főgymnasium	1749	van	van	455	10,836
132	» » » » ifjusági	1880	—	—	91	507
133	» r. kath. algymnasium	1729	—	—	88	3,761
134	» » » » tanári	1729	—	—	88	500
135	» » » » ifjusági	1851	—	—	32	325
136	Munkácsi kir. algymnasium	1868	—	—	445	2,840
137	Nagybányai minorita rendi főgymnasium tanári . . .	1852	van	—	145	3,625
138	» » » » ifjusági	1868	van	—	22	603
139	Nagybecskereki községi főgymnasium tanári	1877	van	—	600	d) 5,013
140	Nagykanizsai kath. főgymnasium tanári	1850	—	190	190	e) 5,353
141	» » » ifjusági	1868	—	—	79	1,396
142	Nagykállói m. k. állami főreáliskola tanári	1870	—	—	157	f) 2,127
143	» » » » ifjusági	1876	—	—	58	1,250
144	Nagykárolyi kegyesrendi gymnasium tanári	1860	—	—	105	3,337
145	» » » ifjusági	1867	van	—	89	808
146	Nagykikindai községi gymnasium tanári	1877	—	—	300	752
147	» » » ifjusági	1877	—	—	149	589
148	Nagykőrösi ev. ref. gymnasium	18. sz.	van	van	309	16,295
149	» » » » önképző kör	—	—	—	—	676
150	Nagyszalontai ev. ref. gymnasium	1863	—	80	85	2,087
151	Nagyszebeni m. k. állami főgymnasium	1854	van	—	419	17,437
152	» » » » ifjusági	1854	van	—	49	1,925
153	» ev. gymnasium tanári	—	van	—	528	7,394

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben		M á s a d a t o k
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	
a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
b) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 1,144 mű nincs részle- tezve.
2,948	96	—	—	123	31	31	149	—	—	b) 600 mű nincs részle- tezve.
280	7	—	—	1	7	79	30	—	—	c) 6,800 mű nincs részle- tezve.
799	72	24	—	—	10	43	130	—	—	d) Ezenkívül 34 térkép.
269	7,991	27	18	647	27	184	34	38	125	e) 101 kézirat és 141 térkép.
c) —	653	—	—	—	—	37	—	28	650	f) 654 térkép.
820	100	2	—	420	100	132	190	80	250	g) 4,100 mű nincs részle- tezve.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
507	—	—	—	—	—	22	91	54	183	
1,742	301	9	—	383	31	170	53	—	—	
258	20	2	—	20	—	—	—	—	—	
305	20	—	—	—	—	—	—	—	—	
1,033	237	9	3	88	64	180	—	—	—	
1,380	410	5	1	406	259	220	120	14	150	
492	15	—	—	—	3	12	14	201	425	
3,100	225	29	1	144	43	291	158	13	325	
1,056	251	6	1	198	85	138	170	147	440	
1,046	57	—	—	—	—	58	72	93	2,976	
588	82	8	1	16	26	71	93	13	206	
513	75	3	—	1	—	67	58	90	540	
696	146	5	—	159	8	100	105	10	241	
573	3	—	—	—	—	94	60	183	495	
324	98	—	—	1	1	184	250	10	164	
449	—	—	—	—	—	75	126	127	631	
5,000	1,000	200	10	3,000	304	106	116	67	204	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
715	193	27	—	169	118	63	80	124	568	
4,132	7,424	302	150	1,250	412	727	190	18	609	
321	841	8	—	12	7	92	42	230	950	
g) —	—	—	—	—	—	612	36	—	—	

Sorszám	Könyvtár tulajdonos	Alapítási év	Van-e czédula-jegyzék	Könyv-vásárlási alap	A könyvtárra fordított összeg frtokban	A könyvtárban van darab
154	Nagyszebeni ev. gymnasium ifjusági	1854	—	—	137	1,826
155	Nagyszombati érseki kath. főgymnasium	1878	—	—	600	19,713
156	Nagyváradai premontrei főgymnasium ifjusági	1876	van	—	212	1,800
157	» » » állami főreáliskola tanári	1873	van	—	400	4,090
158	» » » ifjusági	1873	van	—	225	2,285
159	Naszódi gör. kath. gymnasium	1865	—	—	—	1,635
160	Nyiregyházi ág. ev. gymnasium	1862	—	—	127	2,805
161	Nyitrai r. k. főgymnasium	1850	részben	—	679	b) 8,739
162	Pancsovai állami reálgymsnasium tanári	1861	—	—	153	4,248
163	» » » ifjusági	1880	—	—	200	655
164	Pápai benzés gymnasium tanári	1806	—	—	195	3,511
165	» » » ifjusági	1855	—	—	12	461
166	Pécsi ciszterczita főgymnasium tanári	1865	—	—	236	c) 2,016
167	» » » önképző kör	1861	—	—	59	d) 1,840
168	» » » állami főreáliskola tanári	1870	van	van	506	3,485
169	» » » ifjusági	1874	van	—	247	479
170	Podolini kegyesr. gymnasium tanári	1866	—	—	50	e) 936
171	» » » ifjusági	1866	—	—	13	237
172	Pozsonyi kir. kath. főgymnasium nagy könyvtára	—	—	—	—	9,010
173	» » » » tanári	—	—	200	467	4,175
174	» » » » ifjusági	1850	—	—	468	4,047
175	Pozsonyi városi főreáliskola	1851	—	—	581	11,207
176	» » » ifjusági	—	—	—	—	1,772
177	Pozsonyi állami felsőbb leányiskola	1883	—	150	730	729
178	Privigyei kegyesr. gymnasium tanári	1870	van	—	79	956
179	Rákospalota, Dr. Szabó Alajos nevelő intézete	1877	van	—	199	3,031
180	Rimaszombati egyesült prot. főgymnasium	1853	—	—	303	6,587
181	Rozsnyói kath. főgymnasium tanári	1852	—	—	506	3,776
182	» » » ifjusági	1854	—	—	155	1,069
183	» » » ág. hitv. főgymnasium tanári	—	van	—	230	1,565
184	Bózsahaegi kegyesr. gymnasium tanári	1861	—	—	75	1,223

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar müre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben		J e g y z e t e k
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	
—	822	—	—	—	2	41	—	149	—	
3,660	2,337	36	—	1,725	355	341	200	—	—	a) 1,210 mű nincs részle- tezve.
930	20	10	—	10	—	46	90	—	—	b) 231 térkép.
700	700	100	20	—	—	150	150	14	300	c) 5 kézirat s 48 térkép.
674	40	23	5	—	—	90	160	200	600	d) 56 térkép.
a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	e) 1 kézirat.
795	617	4	8	227	50	88	94	7	67	f) 1,081 mű nincs részle- tezve.
4,556	1,013	50	12	681	338	457	545	388	1,714	
587	1,415	52	—	29	12	130	155	13	195	
285	—	—	—	—	—	84	179	83	859	
1,101	525	13	—	364	71	216	182	—	—	
419	—	—	—	—	—	15	10	75	250	
651	240	7	—	190	194	101	146	—	—	
928	51	14	2	57	9	33	30	—	—	
1,991	471	28	—	11	24	151	384	15	320	
363	34	3	—	—	—	81	123	235	300	
377	45	—	—	9	—	256	45	—	—	
153	12	—	—	—	—	1	3	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
538	825	—	—	30	305	43	88	—	—	
1,621	522	—	—	53	74	420	393	4,000	9,000	
1,000	3,000	100	100	200	249	145	182	7	9	
f) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
239	36	—	—	—	4	—	—	—	—	
610	32	1	—	14	3	166	72	6	34	
1,302	45	3	—	43	7	50	45	85	—	
1,046	700	10	—	1,900	50	348	135	43	312	
1,317	251	17	—	305	94	169	474	24	475	
639	22	—	—	19	—	34	128	171	596	
637	205	15	9	91	126	161	217	—	—	
610	80	—	—	60	24	104	60	—	—	

Sorszám	Könyvtár tulajdonos	Alapítási év	Van-e cédula- jegyzék	Könyv- vásárlási alap	A könyv- tárra fordított összeg frtokban	A könyv- tárban van darab
185	Sátoralja-Ujhelyi kegyesr. gymnasium tanári	1869	van	—	140	a) 5,469
186	» » » » ifjúsági	1884	van	—	123	651
187	Segesvári ev. főgymnasium	1684	van	van	311	17,236
188	» » » ifjúsági	1829	—	—	37	597
189	Selmezbányai kir. kath. gymnasium tanári	—	—	—	307	7,912
190	» » » » ifjúsági	1850	—	—	121	1,153
191	» ág. hitv. lyceum	—	—	500	494	5,350
192	Sepsi-Szt.-Györgyi ev. ref. székely Mikó főiskola . . .	1867	van	—	164	9,952
193	Soproni r. kath. főgymnasium tanári	1802	—	—	483	8,051
194	» » » ifjúsági	1863	—	—	478	2,663
195	» ev. lyceum ifjúsági	1795	van	—	302	3,897
196	» állami főreáliskola tanári	1852	—	—	361	c) 3,116
197	» m. k. állami felsőbb leányiskola	1871	van	—	237	d) 1,095
198	Sümegei állam. segélyezett reáliskola	1873	—	1,000	116	6,260
199	» » » ifjúsági	1873	—	1,000	45	673
200	Szabadkai községi főgymnasium tanári	1881	van	—	322	e) 3,542
201	» » » ifjúsági	1881	—	—	156	1,294
202	Szokolczai kir. kath. gymnasium	1858	—	—	83	f) 4,195
203	Szamosujvári örmény kath. gymnasium	1861	—	—	170	3,770
204	Szarvasi ág. hitv. főgymnasium	1804	—	—	548	11,400
205	Szatmár-Németi kir. kath. főgymnasium tanári . . .	1860	van	—	320	g) 4,058
206	» » » » ifjúsági	1861	van	130	100	1,741
207	» ev. ref. gymnasium	1601	—	120	147	13,700
208	Szászrégeni ág. hitv. gymnasium	1864	van	—	164	8,528
209	» » » ifjúsági	—	—	—	—	740
210	Szászsebesi ág. hitv. gymnasium	1852	van	—	244	i) 10,657
211	» » » ifjúsági	1854	van	—	29	453
212	Szászvárosi ev. ref. Kun-iskola	1730	—	—	427	8,747
213	» » » » Arany János kör . . .	1879	—	—	135	2,058
214	Szegedi kegyesr. főgymnasium tanári	1830	—	—	205	j) 2,647
215	» » » ifjúsági	1850	—	—	162	1,420

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben		Más adatok
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	
1,960	127	9	—	185	2	85	133	10	253	
392	—	—	—	—	12	59	89	—	—	a) 62 térkép.
382	4,217	83	34	2,619	376	349	32	31	105	b) 5,811 mű nincs részle- tezve.
1	449	—	—	—	—	26	—	260	284	c) 963 térkép.
889	885	12	4	208	173	275	693	10	135	d) 61 térkép.
575	114	—	—	—	—	72	83	203	—	e) 63 térkép.
925	1,821	268	22	1,683	161	180	300	—	—	f) 90 térkép.
b) —	—	—	—	—	—	143	—	12	28	g) 73 térkép.
665	550	74	33	330	64	91	186	6	14	h) 608 mű nincs részle- tezve.
933	305	41	13	30	4	45	—	—	—	i) 64 kézirat, 49 térkép.
2,621	6	4	—	32	—	185	237	128	—	j) 98 térkép.
—	—	—	—	—	—	99	—	—	—	
279	535	18	—	—	14	62	—	86	258	
2,207	734	128	38	274	63	250	106	94	1,552	
483	—	—	—	—	—	39	40	83	959	
1,411	376	—	—	75	19	130	276	15	73	
900	2	—	—	—	—	142	104	294	4,350	
380	303	4	1	136	112	124	74	70	170	
1,969	62	4	3	180	152	121	80	—	—	
2,134	2,133	—	—	2,133	—	223	400	250	2,000	
1,075	619	8	1	289	76	88	205	16	190	
569	41	—	—	—	—	45	67	190	460	
6,350	3,000	140	30	1,800	30	799	120	650	800	
220	2,570	3	2	149	4	789	37	132	1,920	
h) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
408	3,709	12	—	208	—	197	62	18	486	
5	381	—	—	—	—	13	—	39	212	
1,426	1,021	174	64	1,796	122	174	62	70	161	
1,223	78	—	—	—	—	174	100	122	700	
1,041	180	12	—	78	16	136	—	20	356	
868	60	6	—	—	2	413	120	150	760	

Sorszám	Könyvtár tulajdonos	Alapítási év	Van-e czedulajegyzék	Könyv-vásárlási alap	A könyvtárra fordított összeg frtokban	A könyvtárban van darab
216	Szegedi állami főreáliskola tanári	1870	van	—	339	3,171
217	» » » ifjúsági	1872	—	—	70	809
218	Székely-Kereszturi unit. gymnasium	1797	—	—	147	15,155
219	Székely-Udvarhelyi ev. ref. főgymnasium	1670	—	van	195	8,263
220	» » » » ifjúsági	1833	—	—	200	966
221	» » kath. főgymnasium	—	—	—	44	2,462
222	» » állami főreáliskola	1872	van	500	556	3,351
223	Székesfehérvári cisztercezi rendi főgymnasium	1852	—	—	250	4,316
224	» » » » tanári	1815	van	—	527	4,904
225	» m. kir. állami főreáliskola tanári	1854	—	—	67	1,916
226	» » » » ifjúsági	—	—	—	200	1,119
227	Szentesi községi gymnasium s polg. fuiskola	1871	—	—	451	3,325
228	» » » » » ifjúsági	1871	van	—	24	570
229	Szentgyörgyi (Pozsony m.) kath. gymnasium	1850	—	—	114	1,132
230	Szoboszlói ev. ref. algymnasium	1877	—	—	52	910
231	Szolnoki kath. főgymnasium	1862	—	—	100	e) 2,904
232	Szombathelyi kir. kath. főgymnasium	1868	van	—	800	11,276
233	» » » » ifjúsági	—	—	—	—	2,884
234	Tatai kegyesrendi algymnasium	—	—	—	106	800
235	» » » ifjúsági	1870	—	—	84	639
236	Temesvári kath. főgymnasium tanári	1851	—	250	414	2,911
237	» » » ifjúsági	1876	—	—	198	966
238	» állami főreáliskola	1870	van	300	385	2,956
239	» » » ifjúsági	1871	—	—	228	1,637
240	Tordai unitarius középiskola	1827	van	—	16	2,883
241	Trencsényi kir. kath. főgymnasium tanári	1879	van	—	195	1,800
242	» » » » ifjúsági	1872	—	—	100	1,034
243	» » állami felsőbb leányiskola	1877	—	van	587	d) 762
244	Trsztenai kir. kath. algymnasium	1868	—	—	142	e) 2,287
245	Uj-Verbászi algymnasium tanári	1872	—	—	9	1,879
246	Ujvidéki kir. kath. magyar főgymnasium tanári	1873	van	—	120	f) 3,302

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben		J e g y z e t e k
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	
693	311	6	1	4	—	112	97	15	230	
419	84	4	—	1	—	7	17	101	1,244	a) 5,730 mű nincs részle-
3,221	1,028	188	103	1,495	220	436	111	143	1,203	tezve.
a) —	—	—	—	—	—	108	157	338	338	b) 406 mű nincs részle-
b) —	—	—	—	—	—	—	200	—	—	tezve.
979	132	2	—	293	31	92	44	—	—	c) 53 térkép.
886	294	94	—	1	77	140	199	14	348	d) 2 kézirat.
2,194	576	22	—	449	13	51	190	—	—	e) 2 kézirat.
2,445	393	2	—	1,270	2	334	288	—	—	f) 2 kézirat.
647	262	17	—	24	—	109	67	—	—	
634	38	23	—	—	—	63	180	—	—	
855	110	8	—	55	39	188	304	20	115	
456	8	—	—	1	2	30	—	43	1,376	
706	70	—	—	20	6	60	94	—	—	
522	34	8	—	125	4	157	52	—	—	
400	231	29	—	639	4	133	—	—	—	
2,600	2,360	500	50	160	40	107	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
426	71	—	—	22	16	188	89	—	—	
509	44	—	—	—	—	37	42	—	—	
861	471	5	—	129	78	177	298	—	—	
562	197	12	—	4	—	43	177	—	—	
1,823	382	30	2	5	55	93	115	17	75	
1,027	328	18	—	—	—	38	82	—	2,157	
1,392	419	86	57	810	113	16	15	26	98	
589	212	9	—	152	73	255	56	—	—	
785	—	—	—	—	—	22	80	190	750	
317	91	18	—	—	—	138	244	—	—	
800	300	10	1	200	10	181	142	80	300	
425	209	—	1	79	1	44	9	6	52	
650	383	9	—	80	20	70	108	14	250	

Sorszám	Könyvtár tulajdonos	Alapítási év	Van-e czédula-jegyzék	Könyv-vásárlási alap	A könyvtárra fordított összeg frtokban	A könyvtárban van darab
247	Ujvidéki kir. kath. magyar főgymn. ifjúsági	1876	van	—	143	1,295
248	» kel. gör. szerb főgymnasium	1852	van	—	441	6,417
249	» szerb felsőbb leányiskola	1874	—	100	180	1,047
250	Ungvári kir. kath. főgymn. tanári	1856	—	150	193	a) 4,421
251	» » » » önképző kör	1872	van	350	207	1,174
252	Váczi kegyesr. főgymnasium	18. száz.	—	—	244	606
253	» » » ifjúsági	—	—	—	137	1,321
254	Vágúj helyi izraelita reáliskola tanári	1884	van	—	170	140
255	» » » ifjúsági	1884	—	—	22	45
256	Veszprémi kegyesr. gymnasium tanári	1868	van	—	169	c) 1,742
257	» » » ifjúsági	1868	van	—	55	1,280
258	Zentai községi gymnasium tanári	1876	—	400	225	1,920
259	» » » ifjúsági	1876	—	—	183	1,046
260	Zilahai ev. ref. főgymnasium	1816	van	126	186	6,474
261	Zombori állami főgymnasium tanári	1872	—	—	381	6,492
262	» » » ifjúsági	1872	—	—	98	674
263	Zsolnai kir. kath. gymn. tanári-ifjúsági	—	—	—	248	d) 3,312
	Összesen . . .	—	93	14,404	54,338	986,713
	Kötet . . .	—	—	—	—	—

IV. Népoktatási tan-

1	Alsó lendvai polg. fiúiskola	1872	—	—	66	a) 1,047
2	Apatini községi iskola	1876	—	van	67	791
3	Aradi polgári iskola	1872	van	—	36	1,161
4	» kel. gör. tanítóképezde és papnevelő intézet . .	1875	van	—	—	1,120
5	Bábolnai községi iskola	1878	—	van	83	702
6	Bajai állami tanítóképezde, tanári	1870	—	100	167	c) 1,271
7	Balassa-Gyarmati polgári iskola	1877	—	van	108	d) 2,133
8	» » elemi iskola	1875	—	—	—	507
9	Balaton-Füredi szeretetház	1870	van	—	65	1,610

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg forintokban	Használat 1884-ben		Má s a d a t o k
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	
819	3	—	—	53	—	101	106	150	485	
308	1,692	32	11	286	1,223	212	108	—	—	a) 83 térkép.
46	291	—	—	—	334	62	—	52	173	b) 1,768 mű nincs részletezve.
b) —	—	—	—	—	—	490	193	—	—	c) 49 térkép.
629	18	3	—	1	7	68	157	144	456	d) egy kézirat, 53 térkép.
369	75	—	—	8	—	146	224	—	—	
950	21	—	—	—	—	58	—	—	—	
31	54	6	—	—	—	20	95	—	—	
42	—	—	—	—	—	42	—	26	42	
800	500	—	—	200	57	155	166	11	52	
1,065	62	—	—	2	1	84	33	125	864	
1,314	117	10	—	69	4	130	112	7	200	
563	—	—	—	—	—	86	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	23	—	15	35	
2,717	981	1	1	54	37	126	381	15	835	
186	171	—	—	—	10	49	98	285	892	
922	214	—	—	59	232	218	496	182	602	
252,678	140,686	10,459	1,697	72,622	19,836	34,226	27,463	21,102	122,718	
6,569	5,430	190	68	1,841	428	—	—	—	—	

intézetek könyvtárai.

949	10	—	—	2	1	89	56	1,008	766	a) 24 térkép.
230	467	—	—	—	—	51	26	300	264	b) Kizárólag így hagyattik.
512	238	15	3	84	25	68	32	—	—	c) 36 térkép.
124	115	27	—	203	219	b) 272	—	181	327	d) 31 térkép.
316	34	—	—	—	—	71	68	60	997	
1,053	60	—	—	5	6	62	—	65	400	
905	53	9	1	40	5	147	81	186	92	
323	22	—	—	—	—	—	—	—	—	
607	54	—	—	—	—	39	40	—	—	

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Alapítási év	Van-e cződula- jegyzék	Könyv- vásárlási alap	A könyv- tárra fordított összeg frtokban	A könyv- tárban van darab
10	Balászfalvai gör. kath. tanító-képezde	1865	—	—	—	159
11	Bánffy-Hunyadi állami elemi iskola	1874	—	van	79	677
12	Bártfai evangel. elemi iskola	1859	van	100	22	686
13	Battonyai római katolikus elemi iskola.	1881	—	—	10	500
14	Békés-Csabai polgári leányiskola	1874	—	—	79	317
15	» » » fiiskola	1874	—	—	95	1,326
16	Beregszászi polgári fiiskola.	1864	—	—	20	1,302
17	Berethalmi népiskola	1872	—	35	39	332
18	Besztercezi felső leányiskola	1876	—	van	32	592
19	Besztercebányai elemi iskola.	—	—	—	12	488
20	» izraelita népiskola	1878	—	—	35	333
21	Brassói állami elemi polgári fiu- s leányiskola	1875	—	—	236	b) 776
22	» izraelita iskola.	—	—	—	—	957
23	Budapest, I. kerület vár, polgári iskola	1881	—	van	140	679
24	» I. kerület Tabán, népiskola	1876	—	van	368	1,922
25	» I. kerületi iskola-téri leányiskola	1870	—	—	16	880
26	» I. ker. állami tanítóképző-intézet, tanári	1869	—	—	350	1,935
27	» I. ker. állami tanítóképző-intézet, ifjúsági	1884	—	—	170	1,806
28	» II. ker. polgári fiiskola, tanító- s ifjúsági	1873	van	van	420	d) 1,187
29	» IV. ker. evang. nép- és polg. iskola tanítói	—	—	—	—	150
30	» IV. ker. evang. nép- és polg. iskola ifjúsági	—	—	—	—	256
31	» IV. k. orsz. nőképző tan- és nevelő-intézet	1872	—	—	175	e) 1,606
32	» IV. k. Róser Miklós ker. s polg. isk. ifjúsági	1852	—	—	111	f) 2,464
33	» V. k. polg. leányiskola tanári- és ifjúsági	1876	—	van	301	g) 1,484
34	» VI. kerületi polgári tanítónő-képezde . . .	1875	—	—	470	7,436
35	» VI. kerület, vakok országos intézete	—	—	—	—	769
36	» VII. kerületi kisedovó képezde	1837	—	van	5	580
37	» VII. kerületi izraelita leányiskola	1872	van	—	39	h) 873
38	» VII. kerületi izraelita hitközségi iskola .	1835	van	50	46	i) 2,325
39	» VII. ker. magy. gazdasszony orsz. egylete	1875	van	—	36	500
40	» VIII. kerületi stáció-utezai községi iskola	1870	—	—	19	588

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben		Má s a d a t o k
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	
43	34	—	1	—	85	67	50	—	—	
300	2	—	—	1	—	42	79	14	86	a) 687 mű nincs részle- tezve.
52	310	4	4	62	22	39	—	—	—	b) 28 térkép.
384	22	—	—	—	—	6	—	80	290	c) 1583 mű nincs részle- tezve.
210	103	—	—	4	—	37	73	4	—	d) 54 térkép.
1,165	77	—	—	9	75	60	89	115	215	e) 62 térkép.
895	104	6	4	86	—	14	20	—	—	f) 24 térkép.
11	322	—	—	—	—	11	—	16	21	g) A tanári könyvtár 439 drb., az ifjusági könyv- tár 835 drb.
17	693	—	—	—	—	15	—	130	2,624	
a) 370	96	—	—	—	22	—	—	—	—	h) 23 térkép.
112	215	—	—	—	6	40	—	85	—	i) 34 térkép.
531	28	4	—	—	—	61	221	24	178	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
511	50	—	—	—	4	126	140	200	480	
1,037	396	—	—	—	—	234	228	161	2,628	
583	190	—	—	—	—	20	9	120	1,015	
593	510	80	—	10	—	32	—	32	422	
c) —	—	—	—	—	—	—	—	120	980	
855	94	1	—	—	—	178	361	300	500	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
564	128	94	43	—	7	99	153	95	634	
276	584	62	79	—	—	45	—	—	—	
1,090	172	12	1	—	—	130	261	540	924	
3,464	727	161	69	193	92	113	113	80	437	
317	200	3	—	—	—	—	—	—	—	
406	50	—	29	10	—	4	5	4	8	
205	494	1	—	1	28	24	9	164	272	
217	920	5	3	—	91	83	39	15	55	
399	65	14	—	—	—	28	36	—	—	
540	45	3	—	—	—	6	19	—	—	

Sorszám	Könyvtár tulajdonos	Alapítási év	Van-e czédulajegyzék	Könyv-vásárlási alap	A könyvtárra fordított összeg frtokban	A könyvtárban vanderab
41	Csáktornyai állami tanítóképezde, tanári	1879	—	80	83	336
42	» » » népkönyvtár.	1883	—	—	31	179
43	» népiskola	1873	van	30	45	746
44	» polgári iskola.	1872	van	50	52	745
45	Csikszeredai gazd. felső népiskola	1874	—	—	—	838
46	Csongrádi városi iskola, tanítói.	1876	—	—	—	870
47	Csőngei (Vas megye) felső népiskola	1873	van	—	—	172
48	Csurgói állami tanítóképezde	1869	—	80	127	b) 1,037
49	Czeglédi állami polgári fiu- és leányiskola	1869	—	—	—	370
50	Debeljacsaí (Torontál megye) községi iskola	1878	—	—	68	304
51	Debreczeni római katolikus elemi iskola	1878	—	—	60	356
52	Deési polgári iskola	1874	—	van	154	1,928
53	» reformatus iskola	1792	—	800	20	c) 3,000
54	Derecskei reformatus iskola	—	—	—	—	808
55	Dettai római katolikus népiskola	1876	részben	van	99	703
56	Dévai állami tanítóképezde	1870	—	van	80	d) 1,791
57	» » » önképző kör	—	—	—	—	199
58	Dobsinai községi iskola	1870	—	—	—	197
59	Duna-Vecsei községi iskola tanító- s népk.	—	—	—	—	476
60	Eperjesi ágostai hitvallású tanítóképezde	1873	van	50	63	1,536
61	» » » Pálffy-kör	1873	—	—	—	404
62	Esztergomi római katolikus tanítóképezde	—	—	—	22	617
63	Fehértemplomi római katolikus iskola- és népk.	1839	van	—	100	780
64	Félegyházi állami tanítóképezde	1871	—	—	153	2,037
65	Földeáki római katolikus fiu- és leányiskola	1883	van	—	—	1,500
66	Galgóczi állami polgári iskola	1877	—	—	—	681
67	Gölniczbányai népiskola	1873	—	van	11	563
68	Gyergyó-Szt-Miklósi polgári iskola	1875	részben	—	82	f) 872
69	Győri orsolya szüzek iskolája	1874	—	—	—	405
70	» királyi katolikus tanítóképezde, önképző kör	1877	—	—	62	400
71	» állami tanítónő-képezde	1875	—	—	262	g) 1,844

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben		J e g y z e t e k
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	
211	39	—	—	—	5	28	70	63	74	
109	—	—	—	—	—	12	19	80	—	a) 464 mű nincs részle- tezve.
a) 531	211	—	—	4	—	20	30	85	425	b) 42 térkép.
443	52	—	1	8	6	31	52	66	250	c) 40 térkép.
557	11	—	—	—	—	—	—	42	242	d) 98 térkép.
509	38	2	—	37	11	—	—	20	57	e) 317 mű nincs részle- tezve.
—	—	—	—	—	—	—	—	98	170	f) 25 térkép.
455	187	—	—	—	6	76	14	—	—	g) 32 térkép.
271	21	—	—	—	—	30	—	7	50	
277	5	—	—	—	—	—	—	—	—	
249	—	—	—	—	—	45	50	—	—	
1,375	68	6	—	5	21	29	154	16	202	
374	600	200	30	670	100	10	20	4	30	
398	12	2	—	165	12	—	—	13	21	
106	597	—	—	—	—	91	81	130	—	
905	97	2	1	—	57	47	80	10	165	
108	21	1	—	—	—	—	—	36	95	
73	107	—	—	—	4	35	—	10	10	
e) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
449	425	9	—	46	29	111	—	33	158	
358	44	—	—	—	2	—	—	—	—	
372	50	—	—	—	—	4	18	—	—	
51	363	—	—	—	—	120	100	135	300	
1,630	67	6	—	1	3	73	134	20	150	
1,500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
571	15	—	—	—	—	17	80	—	—	
11	552	—	—	—	—	17	—	2,112	2,112	
450	10	—	—	12	—	39	72	—	—	
262	86	—	—	—	—	—	—	110	198	
25	315	—	—	—	—	40	42	83	300	
727	148	59	2	1	30	60	84	112	560	

Sorszám	Könyvtár tulajdonos	Alapítási év	Van-e czédula-jegyzék	Könyv-vásárlási alap	A könyvtárra fordított összeg frtokban	A könyvtárban van darab
72	Homonnai polgári fiúiskola	1876	van	—	48	782
73	Husztai állami felső népiskola	1883	—	van	218	a) 152
74	Iglói állami tanítóképezde	1871	—	—	—	b) 1,299
75	» nép- és polgári iskola	1875	van	van	114	d) 2,035
76	Jánosi (Gömörmegye) szak- és népkönyvtár	1877	—	—	45	382
77	Jász-Árokszállási k. népiskola s tanítótestület	1858	van	—	175	2,421
78	Jászberényi elemi iskola tanítótestület	1862	van	—	216	973
79	» Riszner J. nőnevelő intézete	1864	—	—	36	595
80	Jász-Ladányi római katolikus népiskola	1870	—	—	41	1,164
81	» » iskola	—	—	—	—	618
82	Jolsvai ágostai hitvallású elemi iskola	1783	van	—	42	566
83	Karánsebesi keleti görög tanítóképezde	1876	—	—	35	63
84	Karczagi evang. reformatus iskola	—	—	—	95	g) 2,670
85	Kassai királyi katolikus tanítóképezde	1856	—	van	74	h) 2,480
86	» községi polgári iskola	1875	—	—	157	860
87	Kis-Mártoni állami polgári fiú- és leányiskola	1881	—	—	243	950
88	Kis-Ujszállási reformatus elemi iskola	—	—	—	—	1,025
89	Kis-Várdai állami elemi népiskola	1877	van	163	123	358
90	Kecskeméti állami polgári leányiskola és ifjúsági	1877	—	25	50	753
91	Keszthelyi polgári iskola	1872	—	—	122	609
92	Kleki (Torontálmegye) községi iskola	1875	van	—	64	545
93	Kolozsvári állami tanítónőképezde	1870	—	80	97	1,161
94	» » » önképzőkör	1874	—	—	90	625
95	» » » gyakorlóiskola	1870	—	—	—	321
96	» » » tanítóképezde	1871	—	—	110	1,507
97	» » » önképzőkör	1872	—	—	35	639
98	» polgári iskola	1870	van	—	58	812
99	Komáromi községi tanítótestület	1880	van	—	39	566
100	» községi iskola ifjúsági	1869	van	—	46	538
101	» ágostai hitvallású iskola ifjúsági	1832	—	—	—	374
102	Kóhalmi felső népiskola	1792	—	—	41	482

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben		Más adatok
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	
406	108	2	—	19	16	179	41	33	40	
84	2	—	—	—	—	89	200	4	19	a) 14 térkép.
c) 1,045	253	—	—	1	—	15	77	10	142	b) 46 térkép.
382	949	—	—	7	—	214	54	—	—	c) 666 mű nincs részle- tezve.
265	—	—	—	—	—	69	30	—	159	d) 41 térkép.
934	3	—	—	19	—	72	75	38	873	e) 618 mű nincs részle- tezve.
386	2	—	—	45	—	—	—	—	—	f) 566 mű nincs részle- tezve.
300	150	56	20	—	31	23	10	60	240	g) 24 térkép.
284	7	8	—	60	2	40	35	200	100	h) 187 térkép.
e) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	i) 402 mű nincs részle- tezve.
f) —	—	—	—	—	—	—	42	—	—	j) 142 mű nincs részle- tezve.
6	28	—	—	—	12	19	—	35	16	
1,899	113	12	—	123	38	115	—	21	101	
947	498	—	—	—	39	62	—	—	—	
612	5	—	—	—	—	120	157	260	5,720	
400	200	5	—	12	8	53	184	—	—	
792	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
240	—	—	—	—	—	15	108	40	160	
483	40	6	—	—	—	28	35	100	300	
463	13	3	—	3	14	78	97	—	—	
40	515	—	—	—	—	38	64	45	315	
228	152	5	2	—	5	21	53	—	—	
i) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
j) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
895	121	4	1	—	—	51	92	—	—	
454	—	—	—	—	—	11	15	—	—	
295	140	11	—	8	12	41	35	11	79	
274	49	4	—	32	6	101	20	27	81	
538	—	—	—	—	—	28	38	249	2,513	
191	90	1	—	25	—	—	—	—	—	
8	194	—	—	27	—	15	—	12	83	

Sorszám	Könyvtár tulajdonos	Alapítási év	Van-e cződula- jegyzék	Könyv- vásárlási alap	A könyv- tárra fordított összeg frtokban	A könyv- tárban van darab
103	Kőszegi polgári iskola	1876	—	—	120	765
104	» ág. hitv. népiskola	1878	—	—	25	435
105	» ág. hitv. gyülekezet elemi iskola	1860	—	—	25	450
106	Lévai állami tanítóképezde, tanári	—	—	—	140	540
107	» » » » ifjusági	—	—	—	65	404
108	Lippai állami polgári iskola	1874	—	—	102	713
109	Liptó-Szt.-Miklósi állami polgári iskola	1876	van	—	122	616
110	Losonczi állami tanítóképezde.	1869	—	van	131	4,615
111	Lugosi kath. gör. elem. isk. tanító s ifjusági.	1869	—	—	—	256
112	Makói polgári fiúiskola.	1875	van	—	156	1,100
113	» » leányiskola	1880	—	—	74	387
114	Mármarosszigeti állami tanítóképezde	1870	van	—	102	b) 941
115	Mártonvásári községi iskola	1880	—	—	8	246
116	Miskolczi polgári iskola	1875	van	—	246	1,780
117	Modori állami tanítóképezde	1870	—	—	90	c) 1,492
118	» » polgári iskola	1870	van	—	23	1,219
119	Munkácsi állami elemi iskola	1873	—	—	262	659
120	Nagyági állami népiskola	1879	—	van	60	779
121	Nagy-Becskereki községi népiskola	1876	van	—	177	921
122	Nagy-Disznódi evang. iskola tanítói	1870	—	—	87	473
123	» » » » ifjusági	1870	—	—	—	952
124	Nagy-Enyedi polgári iskola	1876	—	van	100	899
125	Nagy-Kanizsai polgári iskola	1872	van	—	176	2,943
126	» » községi népiskola	1870	—	—	100	510
127	» » izraelita iskola.	1872	van	—	131	873
128	Nagy-Kikindai izraelita népiskola	1884	van	—	150	761
129	Nagy-Kőrösi ref. tanítóképezde	1875	van	van	161	g) 17,687
130	Nagy-Mihályi állami elemi iskola	1873	—	—	111	631
131	Nagy-Rőczei állami polgári iskola	1876	—	—	245	1,040
132	Nagy-Szebeni ág. hitv. tanítóképezde	1879	van	—	134	h) 1,200
133	» » » » leányiskola	1873	—	—	68	504

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben		Más adatok
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	
441	49	1	1	—	—	80	120	—	—	
50	385	—	—	—	—	38	—	275	300	a) 350 mű nincs részle-
50	400	—	—	—	—	30	5	230	230	tezve.
311	33	—	—	—	—	11	13	—	—	b) 27 térkép.
a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	c) 32 térkép.
154	107	5	—	13	4	11	96	130	170	d) 37 □ méter olvasó te-
443	27	14	—	—	—	63	109	174	1,365	rem.
995	1,080	13	—	1,060	32	—	—	—	—	e) Ifjúsági is.
6	10	—	—	6	150	1	—	—	—	f) Ifjúsági is.
574	19	1	—	21	9	107	86	—	—	g) 44 térkép.
309	15	—	—	—	—	54	66	—	—	h) 22 térkép.
265	180	2	—	2	1	53	73	7	63	
86	40	8	2	1	—	2	8	60	40	
1,192	35	—	—	—	—	—	—	15	462	
599	190	—	—	—	—	37	80	10	110	
919	158	—	—	9	48	139	18	—	—	
510	2	—	—	3	4	181	238	201	201	
212	6	—	—	—	—	20	50	50	200	
372	134	—	—	—	—	92	177	d) 155	1,653	
—	473	—	—	—	—	127	—	127	1,695	
—	952	—	—	—	—	—	—	—	—	
358	10	3	—	3	—	120	42	—	—	
1,425	80	8	—	5	—	e) 106	176	104	3,120	
300	24	—	—	—	—	41	100	30	360	
392	373	12	8	—	15	f) 302	86	113	640	
257	112	—	—	—	44	—	—	—	—	
1,370	786	1	—	11	1	127	88	53	125	
401	—	—	—	—	—	55	100	69	346	
714	23	—	—	4	19	5	245	93	—	
80	700	—	—	18	2	80	20	14	300	
—	504	—	—	—	—	—	—	48	489	

Sorszám	Könyvtár tulajdonos	Alapítási év	Van-e cződula- jegyzék	Könyv- vásárlási alap	A könyv- tárra fordított összeg frtokban	A könyv- tárban van darab
134	Nagy-Szeben, Teréz árvaház	1879	—	van	10	437
135	Nagy-Szombati római kath. népiskola	—	—	20	30	967
136	» » polgári iskola	1871	van	—	71	1,607
137	» » tanítóképezde	1857	van	—	50	a) 1,622
138	Nagy-Váradi községi iskola	1862	—	—	267	1,165
139	» » római katolikus tanítóképezde	—	—	—	—	670
140	Német-Bogsáni (Krassóm.) iskola és népkönyvtár	—	—	—	—	b) 679
141	Orsovai állami polgári iskola	—	—	—	—	1,000
142	Ostfi-Asszonyfai népiskola	1880	—	—	—	100
143	Pálfalvai (Gömörmege) reformatus iskola	—	—	—	—	70
144	Pancsovai állami polgári iskola	—	—	—	—	908
145	Pápai evang. iskolai s népkönyvtár	1873	—	—	—	904
146	Pécsi bányatelepi iskola	1865	van	—	—	2,228
147	» izraelita iskola	1860	—	—	98	e) 734
148	Pelsőczyi reformatus iskola	1840	—	346	31	2,157
149	Petrozsényi állami népiskola	1872	van	—	20	f) 898
150	Piskii telep, népiskola	1877	van	—	—	417
151	Pozsonyi »Mi asszonyunkról« czimzett iskola	—	—	—	20	406
152	» »Szent-Orsolya« iskola	1875	részben	—	117	400
153	» római katolikus népiskola	1852	—	—	7	370
154	» állami tanítónőképezde	1871	részben	80	337	3,264
155	Puchói izraelita népiskola	1873	van	—	—	g) 790
156	Resiczabányai felső népiskola	1877	van	—	24	824
157	Rimaszombati polgári leányiskola	1868	van	—	23	h) 1,048
158	Rozsnyói községi elemi iskola s ifjusági	1868	—	—	50	524
159	Sajó-Gömöri polgári iskola	—	—	—	—	419
160	Sárbogárdi izraelita iskola tanító s ifjusági	—	—	—	—	251
161	Sárospataki állami tanítóképezde	1870	—	van	363	2,334
162	Segesvári polgári iskola	—	—	—	—	200
163	» leányiskola	—	—	—	—	323
164	Somorjai (Csallóköz) polgári iskola tanári	1872	van	—	—	501

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben		J e g y z e t e k
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	
180	81	—	—	—	—	53	23	4	20	
78	48	—	—	2	3	12	26	6	23	a) 98 térkép.
720	294	4	—	1	7	106	71	63	327	b) Néhány mult századi német mű.
460	420	—	—	—	548	65	50	40	300	c) 755 mű nincs részle- tezve.
464	67	—	—	6	—	28	—	17	43	d) 70 mű nincs részle- tezve.
392	—	—	—	—	—	—	—	—	—	e) 24 térkép.
—	398	—	—	—	—	—	—	—	—	f) 18 térkép
c) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	g) 10 térkép.
100	—	—	—	—	—	20	—	150	100	h) 78 térkép.
d) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
374	154	—	—	—	14	—	—	—	—	
677	2	—	—	—	—	16	—	—	—	
126	2,013	3	—	—	86	—	—	91	1,431	
200	387	8	—	—	—	99	75	70	100	
609	6	—	—	—	2	46	11	40	192	
336	216	—	—	—	—	—	—	—	—	
285	4	—	—	—	1	15	—	309	420	
40	330	36	—	—	—	—	20	—	—	
105	200	50	1	—	44	50	—	—	—	
30	150	13	—	4	12	—	7	—	—	
1,153	547	150	28	4	57	56	116	125	—	
50	640	—	—	—	—	—	—	60	400	
257	225	—	—	—	—	10	24	71	25	
605	234	69	—	—	—	51	—	—	1,200	
285	10	—	—	—	—	25	46	45	180	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
226	25	—	—	—	—	—	—	—	—	
878	215	30	4	28	5	83	108	49	243	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
337	32	7	4	4	—	—	—	6	86	

Sorszám	Könyvtár tulajdonos	Alapítási év	Van-e czédulajegyzék	Könyv-vásárlási alap	A könyvtárra fordított összeg frtokban	A könyvtárban van darab
165	Somorja (Csallóköz) polgári iskola ifjúsági	1872	van	—	—	398
166	Soproni ág. hitv. tanítóképezde	1858	—	—	154	3,383
167	» » » népiskola tanítói	1852	van	—	—	500
168	» » » » ifjúsági.	1852	van	—	84	763
169	» r. k. tanítóképezde	1871	van	—	1,725	b) 6,494
170	Szabadkai állami tanítónőképezde	1871	—	—	147	971
171	Szabadszállási reform. népiskola	1855	—	—	49	911
172	Szamosujvári gör. kath. tanítóképezde.	1869	—	—	—	54
173	Szarvasi községi iskolák d)	1882	—	—	100	450
174	Szászvárosi községi iskola	—	van	—	62	791
175	Szatmár-Németi r. k. tanítóképezde	1850	—	—	97	805
176	Szecsányi (Torontál) községi iskola.	1873	—	—	39	579
177	Szegedi polgári fiúiskola	1874	—	—	60	799
178	» » leányiskola	1882	—	—	—	e) 520
179	» r. kath. tanítóképezde	1844	—	50	50	926
180	Szegzárdi polgári iskola	1876	—	100	145	1,585
181	Székely-Kereszturi állami tanítóképezde.	1870	—	—	288	f) 1,866
182	Szentesi polgári iskola, tanítói	1871	—	—	449	3,325
183	Szepes-Bélai községi iskola	—	—	—	16	488
184	Tapolczai gazd. felsőbb iskola.	1872	—	—	57	g) 465
185	Temesvári belvárosi községi iskola ifjúsági s nép . . .	1870	—	40	42	526
186	» gyárvárosi községi iskola ifjúsági s nép . .	1869	—	40	40	536
187	» Józsefvárosi községi iskola	1861	—	—	40	868
188	» majoroki községi iskola ifjúsági és nép . .	1861	—	40	50	775
189	» községi iskola várban	1869	—	—	40	578
190	» Wiezner Ferencz magán polgári iskola . .	1863	van	—	20	386
191	Tótmegyeri r. k. népiskola	1879	van	—	144	480
192	Turkevei reform. iskola	—	—	—	—	500
193	Ujpesti állami népiskola, ifjúsági és tanítói	1875	van	—	163	1,952
194	» » polgári leányiskola	1883	—	—	275	165
195	Ujvidéki polgári iskola.	1876	—	—	105	1,053

Nyelvek szerint mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben		Más adatok
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	
373	a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	
1,116	1,518	6	10	44	30	151	93	52	320	a) a többi rovat közös a 164-ik számú könyvtár adataival.
430	70	—	—	—	—	—	—	—	—	
79	684	—	—	—	—	46	—	200	600	b) 116 térkép, 2600 rajz- minta.
1,670	1,630	127	—	40	18	—	—	68	912	c) 2,297 mű nincs részle- tezve.
448	70	—	—	—	—	23	147	11	62	d) Három iskolában.
523	—	—	—	—	—	23	31	41	656	e) Kizárólag ajándék.
29	2	—	—	—	20	7	—	6	7	f) 35 térkép, 8 földgömb.
150	—	—	—	—	—	20	20	100	150	g) 62 térkép.
2	556	1	—	10	2	11	—	—	—	
528	57	—	—	—	2	31	87	40	90	
85	486	—	—	8	—	63	39	210	381	
414	17	—	—	—	—	120	50	40	—	
246	78	—	—	—	—	—	—	—	—	
274	26	—	—	—	—	20	15	60	104	
1,371	72	8	—	10	10	91	120	130	552	
952	233	1	—	3	2	54	97	95	280	
858	110	8	—	55	26	178	304	20	115	
22	466	—	—	—	—	51	—	31	—	
210	62	—	—	—	1	37	57	—	—	
304	140	—	—	—	82	9	40	182	92	
138	359	—	—	—	—	19	20	350	380	
444	424	—	—	—	—	162	36	123	531	
405	351	—	—	—	10	178	186	138	439	
151	368	—	—	—	—	22	20	350	380	
136	247	—	—	—	3	10	15	—	—	
253	7	—	—	—	78	58	125	34	240	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1,266	217	—	—	—	—	143	161	429	968	
133	4	—	—	—	—	137	—	—	—	
670	157	15	—	—	3	201	104	—	—	

Sorszám	Könyvtár tulajdonos	Alapítási év	Van-e czédulajegyzék	Könyv-vásárlási alap	A könyvtárra fordított összeg frtokban	A könyvtárban van darab
196	Váczi siket-némák intézete	1858	—	—	100	472
197	Verseczi községi iskola és nép	1856	—	van	43	839
198	» Kutka Mária leánynevelő intézete	—	—	—	—	200
199	Zala-Egerszegi polgári iskola	1874	—	70	68	1,527
200	Zay-Ugróczyi állami iskola	1876	van	—	39	1,394
201	Zilahi állami tanítóképezde	1870	részben	—	80	1,091
202	Znió-Váraljai állami tanítóképezde	1870	részben	—	208	1,356
203	Zólyom-Lipcei Gizela-árvaház	1873	—	—	289	1,523
204	Zólyomi községi elemi iskola	1875	—	—	—	446
205	Zsiberki (Nagy-Küküllőm.) ág. hitvallásu népiskola	1871	van	—	16	168
206	Zsombolyai polgári iskola	1872	—	—	158	401
207	» községi elemi iskola	1870	—	—	73	839
	Összesen . . .	—	—	2,599	16,369	220,402
	Ezen kívül kötet . . .	—	—	—	—	—

Ö s s z e

Sorszám	Tanintézetek csoportja.	Könyvtárak száma	Czédulajegyzék	Könyv-vásárlási alap frtokban	A könyvtárra fordított összeg frtokban
1	Felsőbb tanintézetek	45	23	10,350	26,312
2	Szakiskolák	33	10	—	18,558
3	Középiszolák	263	93	14,404	54,338
4	Népoktatási tanintézetek	207	63	2,599	16,369
	Kimutatott összegek . . .	548	189	27,353	115,577

Nyelvek szerinti mű						Szaporodás 1884-ben	Magyar műre fordított összeg forintokban	Használat 1884-ben		Má s a d a t o k
magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek	
203	221	18	7	23	—	27	—	—	—	a) 20 térkép.
56	368	4	1	4	4	6	29	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
800	150	24	—	50	24	65	68	—	—	
358	107	—	—	—	2	47	40	—	—	
699	50	3	—	—	46	22	38	62	180	
358	150	—	—	3	6	91	108	40	653	
1,450	71	—	—	1	1	233	180	—	—	
217	43	—	—	9	11	32	15	60	60	
333	—	—	—	—	—	9	12	51	164	
297	104	—	—	—	—	238	158	90	307	
176	640	—	—	—	—	24	4	35	378	
83,035	35,197	1,565	360	3,502	2,545	9,980	9,779	14,650	57,175	
6,267	3,515	—	—	15	98	—	—	—	—	

s i t é s .

A könyv- tárban van darab	Nyelvek szerinti mű						Szaporodás 1884-ben művekben	Magyar műre fordított összeg frtokban	Használat 1884-ben	
	magyar	német	francia	angol	latin	más vagy több nyelvű			olvasó	olvasott művek
432,441	60,392	69,860	14,014	4,248	55,017	6,341	11,482	5,574	14,900	44,558
82,662	11,293	16,352	1,444	778	62	682	3,635	4,390	1,811	8,782
986,713	259,247	146,116	10,649	1,765	74,463	20,264	34,226	27,463	21,102	122,718
220,402	89,302	38,712	1,565	360	3,517	2,543	9,980	9,779	14,650	57,175
1,722,218	420,234	271,040	27,672	7,151	133,059	29,830	59,323	47,206	52,463	233,233

B) Részletes

B) tábla.

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Tudományszakok szerint									
		nyelvészet		bölcészlet		történelem		államtudomány		természet-tudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
I. Felsőbb tan-											
1	Bpesti tud. és műegyet. olvasókör	430	667	210	255	677	1,429	1,522	2,949	1,037	1,370
2	Bpesti tud. egyetem orvostani tanártestület	a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Bpesti egyetemi ásványtani int.	—	—	—	—	200	—	—	—	1,600	—
4	Bpesti egyetemi kórboncz- és kórszövettani int.	2	2	1	1	—	—	—	—	519	750
5	Bpesti egyet. I. sebészeti kórodai intézet	—	—	—	—	—	—	—	—	600	780
6	Bpesti egyet. szemészeti kóroda	—	—	—	—	—	—	—	—	442	703
7	Bpesti egyetemi törvényszéki orvostani intézet	—	—	—	—	—	—	31	38	234	306
8	Bpesti József-műegyetem nagyk.	222	435	270	507	568	4,877	624	1,553	5,919	23,848
9	Bpesti József-műegyet. növény-tani szertára	—	—	—	—	—	—	—	—	281	415
10	Bpesti József-műegyetemi köz-építészeti tanszék	—	—	—	—	—	—	—	—	148	471
11	Bpesti József-műegyetemi mű-építészeti szertár	1	10	—	—	2	52	—	—	128	593
12	Bpesti József-műegyetemi gép-szerkezettan	—	—	—	—	—	—	—	—	181	408
13	Bpesti József-műegyetemi mű-és díszépítési szertár	—	—	—	—	—	—	—	—	48	82
14	Debreczeni ref. főiskola	4,025	6,865	7,040	11,394	3,407	6,933	1,903	3,488	5,337	9,478
15	» » ifjus. olvasó-egy.	70	115	137	198	173	268	140	189	—	—
16	Egri joglyceum	16	20	23	53	123	207	698	1,900	8	49
17	Eperjesi ev. collegium nagyk. . .	a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	» » » magy. társaság	93	113	68	71	188	243	50	63	33	34
19	Győri kir. jogakadémia	—	—	138	222	419	1,178	1,864	3,640	—	—
20	Kassai kir. jogakadémia	950	1,111	1,796	2,329	1,585	3,453	2,715	6,671	947	1,584
21	Kecskeméti ref. főiskola nagyk.	957	1,458	3,619	5,634	1,197	2,531	310	399	673	1,447
22	» » » ifjusági	61	90	89	125	126	210	20	35	35	50

a d a t o k.

Tudományszakok szerint ^a										Összesen			Jegyzetek
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalmi		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				

intézetek.

—	—	—	—	882	1,513	—	—	10	48	4,768	8,231	—	a) a részletezés hiányzik. b) és 860 darab rajz.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13,000	12,700	1,000	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,800	1,800	—	
—	—	6	77	—	—	—	—	—	—	528	830	—	
—	—	—	—	—	—	327	366	227	623	1,154	1,154	615	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	442	703	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	265	292	52	
170	5,201	—	—	15	59	441	537	471	3,285	8,700	35,675	4,627	
4	6	—	—	—	—	—	—	—	—	285	348	73	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	148	147	324	
2	5	—	—	—	—	—	—	—	—	133	273	387	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	181	264	b) 144	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	57	25	
2,342	8,166	83	651	1,636	3,296	645	2,080	—	—	26,418	52,351	—	
45	227	—	—	562	767	—	—	373	436	1,500	2,200	—	
19	30	4	7	8	20	54	68	61	133	1,014	1,983	504	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15,000	—	
37	98	—	114	641	853	20	20	163	210	1,293	1,819	—	
132	792	4	24	—	—	—	—	182	298	2,739	3,941	2,213	
264	1,119	—	—	312	578	—	—	—	—	8,569	16,845	—	
55	474	12	—	391	948	1,663	2,309	2,124	2,596	11,501	13,693	4,103	
16	20	12	12	488	787	110	150	10	15	967	1,469	25	

Folyó szám	Könyvtartulajdonos	Tudományszakok szerint									
		nyelvészet		bölcészlet		történelem		államtudo- mány		természet- tudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
23	Kecskeméti jogakadémia	1	1	8	10	22	39	310	399	—	—
24	Kolozsvári tud. egyetem élet- s szövettani intézet	—	—	—	—	—	—	—	—	529	843
25	Kolozsvári tud. egyetem kór- és gyógyszertani intézet	—	—	—	—	—	—	—	—	244	331
26	Kolozsvári egy. orvost. hallgatók	—	—	—	—	—	—	—	—	633	995
27	Kolozsvári egyet. vegytani int.	—	—	—	—	—	—	—	—	382	1,527
28	Kolozsvári unitarius főiskola . .	2,237	3,051	6,135	7,596	2,094	2,575	1,091	1,585	1,258	2,077
29	» unit. főiskola ifjusági	66	255	50	85	166	318	58	86	39	58
30	M.-Szigeti helv. hitv. lyceum . .	a) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—
31	M.-Vásárhelyi ref. collegium . .	1,839	2,357	2,842	4,091	2,166	3,685	1,162	2,011	2,011	3,350
32	» » » ifjus.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
33	N.-Enyedi Bethlen főiskola . . .	—	3,484	—	4,950	—	3,800	—	900	—	1,626
34	» » » ifjus.	61	64	162	246	125	190	9	23	5	13
35	Nagy-Szebeni jogakadémia . . .	—	—	397	722	887	2,843	3,204	5,687	—	—
36	N.-Váradi jogakadémia nagykvt.	120	203	108	165	648	1,415	2,755	3,780	65	102
37	» » ifjusági	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38	Pápai ref. főiskola	1,007	1,508	3,453	5,290	1,163	2,660	811	1,355	882	1,583
39	Pécsi püspöki lyceum	168	264	277	438	184	337	866	1,800	375	485
40	Pozsonyi jogakadémia nagykvt.	138	637	245	1,000	491	2,599	1,671	4,267	45	765
41	» ág. hitv. lyceum	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
42	» » » » ifjus.	c) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—
43	Sárospataki főiskola nagykvt. . .	2,608	2,584	8,498	9,137	5,271	4,686	2,568	1,984	4,452	4,042
44	» » ifjusági	—	—	206	262	209	337	145	162	—	—
45	Soproni ág. hitv. főiskola	2,375	3,606	4,663	7,660	1,531	2,439	987	1,157	2,025	2,884
	Összesen	17,447	28,900	40,435	62,441	23,622	49,304	25,514	46,121	31,115	63,049

Tudományszakok szerint										Összesen			J e g y z e t e k
encyclopaedia		hirlapok		szépirodalmi		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
3	29	—	12	—	—	—	—	103	204	447	694	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	529	599	244	a) a részletezés hiányzik.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	244	276	55	b) 455 műről és 679 kötetről
7	14	—	—	—	—	—	—	—	—	640	710	299	részletes kim. hiányzik.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	382	1,242	285	c) a kimutatás a magyar-német önképzőkör, úgy a tót és szerb ifjúsági könyvtár műveit együttesen tünteti fel.
584	1,405	506	1,458	2,622	3,210	631	914	1,505	2,436	18,663	26,307	—	
32	148	60	362	199	480	43	90	97	263	810	2,145	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15,090	—	
795	2,337	571	—	658	1,556	626	860	1,968	2,332	14,638	18,190	4.389	
—	—	—	—	691	1,129	—	—	—	—	b)1,146	b)1,808	—	
—	1,800	—	—	—	200	—	300	—	800	—	17,860	—	
8	84	4	13	513	944	130	141	8	8	1,025	1,726	—	
103	721	—	—	—	—	—	—	233	1,099	4,824	8,114	2,958	
75	540	29	248	60	102	—	—	310	1,327	4,170	7,342	540	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	—	
773	1,654	12	56	344	985	335	707	1,227	1,458	10,007	16,141	1,115	
32	497	17	79	156	374	—	—	—	—	2,075	4,274	—	
10	408	15	186	29	122	—	—	—	1,553	2,644	9,476	2,061	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22,273	37,067	823	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5,958	—	
1,677	1,292	25	180	1,858	1,570	500	490	7,600	5,245	35,057	31,210	—	
—	—	—	—	1,132	2,325	—	—	173	338	1,865	3,424	—	
338	1,733	154	29	—	—	1,084	3,680	392	836	13,549	20,882	3,142	
7,523	28,800	1,514	3,508	13,197	21,818	6,609	12,712	17,237	25,543	219,941	402,438	30,003	

Folyó szám	Könyvtartulajdonos	Tudománysszakok szerint									
		nyelvészet		bölcselet		történet		államtudomány		természet-tudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
II. Szakiskolák											
1	Besztercezi ipariskola	50	50	50	50	200	300	511	600	500	500
2	Budapest, állatorvosi tanintézet	—	—	—	—	—	—	—	—	1,214	1,378
3	» keresk. akad. tanári .	195	324	—	—	101	235	225	273	416	650
4	» » » ifjúsági a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	» állami középipart. . .	—	—	—	—	44	64	23	37	280	603
6	» Ludovica Académia .	71	94	10	10	719	870	10	10	1,471	2,940
7	» orsz. m. k. zeneakad.	—	—	157	—	—	—	—	—	—	—
8	» » » mintarajzt.	—	—	129	—	122	—	185	—	719	—
9	» orsz. színi iskola . . .	133	299	95	177	34	68	—	—	—	—
10	» vinczellérképezde . .	—	—	—	—	—	—	525	1,085	—	—
11	Debreczen, gazd. tanintézet . . .	—	—	—	—	—	—	104	142	1,786	2,323
12	» m. k. földmivesisk.	—	—	—	—	4	85	144	186	60	77
13	» keresk. tanint. tanári	27	91	22	26	52	141	53	103	17	54
14	» » » ifjúsági	15	46	2	3	19	35	1	1	2	2
15	» » » önkkép.	13	14	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Érdiőszegi vinczellérképezde . .	—	—	—	—	20	21	321	283	124	136
17	Felsőbányai bányaiskola tanári .	—	—	—	—	—	—	—	—	40	68
18	» » ifjúsági	—	—	—	—	—	—	—	—	35	206
19	Fiumei keresk. akadémia. a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Fiumei m. k. tengerészeti isk. .	—	—	—	—	178	223	18	34	135	158
21	Jászberényi m. k. köz. honvédlóvas iskola	8	85	—	—	14	118	9	21 b)	234	1,816
22	Kassai áll. gépésziskola	3	3	3	3	16	44	16	19	157	309
23	» » gazdasági tanintézet	—	—	—	—	—	—	98	117	232	252
24	Keszthelyi gazdasági tanintézet	—	—	—	—	—	—	130	161	2,619	3,080
25	Kolozsvári kereskedelmi iskola .	76	108	31	36	212	299	137	160	170	226
26	Kolozs-Monostori gaz. tan. tanári	—	—	—	—	—	—	95	107	1,751	2,538
27	» » » ifjúsági	8	12	29	30	32	38	26	26	61	85
28	M. Óvári gazd. akad. tan.	—	—	—	—	—	—	2,358	2,904	1,193	1,493
29	» » » Kazinczy-kör	100	138	48	52	85	120	100	120	420	650

Tudományszakok szerint										Összesen			Jegyzetek
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				

könyvtárai.

—	—	—	100	100	100	300	300	2,200	2,217	3,911	2,400	1,817	
97	180	—	—	—	—	—	—	90	95	1,401	1,653	—	a) A részletes ki-
10	48	—	—	—	—	—	—	—	—	947	1,385	145	mutatás hiány-
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,650	2,054	—	zik.
—	—	—	—	63	109	99	136	44	73	553	1,022	—	b) 225 mű 1,711
99	930	—	—	215	285	92	11,062	211	329	2,898	15,159	1,371	kötetben, ka-
—	—	—	—	30	—	800	3,200	8	—	1,995	3,395	—	tonai könyv.
66	—	—	—	—	—	—	28	—	403	1,652	2,030	550	
4	43	—	—	380	666	—	—	73	186	719	1,379	60	
—	—	—	133	—	—	—	—	—	—	525	438	780	
—	—	69	353	—	—	—	—	108	419	2,067	2,904	333	
4	177	4	11	—	—	6	6	19	176	241	262	456	
3	15	3	4	5	7	91	110	6	20	279	532	39	
—	—	—	—	117	189	18	54	—	—	174	330	—	
—	—	3	4	139	213	—	—	—	—	155	231	—	
23	23	—	90	—	—	42	40	102	67	632	660	—	
—	—	—	—	—	—	—	22	36	—	62	104	—	
—	—	—	—	—	—	—	13	220	—	48	426	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	245	400	—	
18	30	—	—	—	—	—	—	275	367	624	812	—	
—	—	—	—	—	—	—	19	132	—	284	2,151	21	
10	114	8	36	2	2	48	83	3	20	266	521	112	
4	—	40	278	—	—	884	1,039	137	137	1,395	1,773	50	
30	38	27	—	—	—	—	—	153	210	2,959	3,264	225	
20	45	10	30	231	314	40	63	60	110	987	1,391	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	53	53	1,899	2,698	—	
2	18	10	46	177	402	—	—	218	275	563	821	111	
—	—	231	1,468	—	—	—	—	—	—	3,782	5,865	—	
—	—	20	130	800	1,500	50	—	100	—	1,723	2,710	—	

Folyó szám	Könyvtárlajdonos	Tudományszakok szerint									
		nyelvészet		bölcészlet		történet		államtudo- mány		természet- tudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
39	Ménesi vinczellér képezde	—	—	—	—	—	—	—	—	158	—
40	Pécsi kereskedelmi középiskola	161	—	—	—	—	—	75	—	162	—
41	Selmeczbányai m. k. bányász. és erd. akadémia	b) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—
42	Tarczali vinczellérképezde . . .	—	—	—	—	—	—	—	159	—	48
	Összesen . . .	860	1,264	576	387	1,852	2,661	5,154	6,538	13,966	19,602

III. Középiszkolák

1	Aradi kir. főgymnasium tanári .	1,223	2,385	662	942	1,260	2,862	1,525	2,454	760	1,296
2	» » » ifjúsági	58	71	52	69	225	404	—	—	44	76
3	Aradi állami főreáliskola tanári	33	140	21	28	72	213	—	—	87	173
4	» » » ifjúsági	16	33	13	17	35	66	—	—	14	50
5	Aszódi ev. algymsnasium tanári	—	130	—	83	—	194	—	—	—	76
6	» » » ifjúsági	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Bajai r. k. főgymnasium tanári	291	644	103	185	186	412	59	98	190	453
8	» » » ifjúsági	77	114	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Balázsfalvi g. k. főgymn. tanári	317	327	95	130	125	151	73	103	63	86
10	» » » ifjúsági	68	58	46	46	59	59	12	12	38	48
11	Bártfai róm. kath. gym. tanári	—	96	—	22	—	54	—	30	—	65
12	» » » ifjúsági	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Belényesi g. kath. főgymnasium	448	1,631	196	281	349	582	141	219	224	347
14	Besztercezi ev. gymnasium tan.	351	1,412	689	1,026	881	2,072	83	130	295	810
15	» » » ifjúsági	70	224	13	14	—	—	—	—	—	—
16	Besztercezbányai kir. főgymna- sium tanári	997	1,916	374	530	349	733	30	100	466	1,187
17	Besztercezbányai kir. főgymna- sium ifjúsági	—	—	—	—	166	272	—	—	—	—
18	Besztercezbányai ág. hitv. gym.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	Besztercezbányai ág. hitv. gym- nasium ifjúsági	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Besztercezbányai kir. állami fel- sőbb leányiskola	31	52	19	21	16	62	2	2	40	54

Tudományzakok szerint										Összesen			Jegyzetek
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
—	—	—	—	—	—	—	—	21	—	179	a) 246	—	a) A kötetek és füzetek nem részleteztettek. b) A részletes kimutatás hiányzik.
—	—	—	—	104	—	—	—	182	—	684	a) 684	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6,640	15,266	1,204	
—	—	—	146	—	—	—	—	—	69	—	422	—	
390	1,661	425	2,829	2,363	3,787	2,552	16,400	4,466	4,823	41,139	75,388	7,274	

könyvtári.

59	274	88	807	1,026	1,849	58	199	385	3,531	7,046	7,191	9,408	a) 200 kötetről nincs részletes kimutatás. b) 5705 kötetről nincs részletes kimutatás.
14	65	20	121	551	1,113	478	522	31	46	1,473	2,487	—	
4	8	—	—	—	—	—	—	12	17	229	428	151	
2	14	10	53	119	237	207	216	6	6	422	692	—	
—	—	—	—	—	—	—	200	—	37	—	720	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 200	—	
29	96	—	—	108	308	230	263	1,330	1,330	2,526	3,301	488	
—	—	—	—	539	687	—	—	—	—	616	801	—	
280	310	84	84	202	222	421	535	347	412	2,007	1,895	465	
60	60	—	—	902	922	407	392	15	10	1,607	1,100	507	
—	—	—	—	—	15	—	79	—	1,200	—	361	1,200	
—	—	—	—	—	21	—	251	—	—	—	272	—	
30	62	20	—	176	255	223	351	331	542	2,138	3,211	1,059	
15	116	51	405	891	1,971	599	633	6,000	6,000	9,855	8,068	6,507	
—	—	—	—	778	1,644	446	495	—	—	1,307	2,361	16	
60	500	—	—	50	150	700	1,500	484	3,084	3,510	8,500	1,200	
3	21	—	47	270	482	481	983	18	72	938	1,813	64	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b) 5,705	—	
—	—	—	—	—	—	—	899	—	—	—	899	—	
3	11	1	2	15	29	9	37	35	35	171	305	—	

Folyó szám	Könyvtartulajdonos	Tudományszakok szerint									
		nyelvészet		bölcészlet		történet		államtudomány		természet-tudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
21	Békési ev. ref. gymnasium. . . .	207	593	388	1,507	202	760	62	146	97	264
22	B.-Csabai ág. hitv. ev. algymn. .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	» » » » » ifj.	—	—	—	—	60	68	—	—	—	—
24	Bonyhádi ág. hitv. ev. gymnas.	106	160	368	562	179	373	95	157	56	83
25	Brassói r. kath. főgymnas. tanári	200	223	190	214	210	231	85	109	300	310
26	» ág. hitv. ev. gymnasium	1,256	1,847	3,675	5,261	4,303	6,927	719	1,046	1,224	2,313
27	» » » » » ifjus.	236	410	293	561	519	652	—	—	146	197
28	» kel. gör. gymnasium . . .	478	545	336	379	408	621	248	314	272	325
29	Bpesti II. ker. kir. kath. főgymn.	2,292	4,362	623	1,015	922	2,144	57	102	480	1,139
30	Bpesti II. ker. kir. kath. főgymnasium önképző köre	81	160	36	47	106	163	7	9	36	43
31	Bpesti II. ker. kir. kath. főgymnasium ifjusági	64	71	20	21	128	185	—	—	14	19
32	Bpesti IV. ker. kegyesr. főgymn.	853	1,567	382	644	391	745	27	34	339	696
33	Bpesti IV. ker. kegyesr. főgymnasium gyakorló iskola	49	70	17	97	113	167	4	4	17	30
34	Bpesti IV. ker. ág. hitv. ev. főgymnasium	2,703	5,694	983	1,511	916	1,917	131	243	623	888
35	Bpesti V. ker. kir. kath. főgymn.	405	721	89	235	221	841	—	—	306	661
36	Bpesti V. ker. kir. kath. főgymnasium ifjusági	101	152	—	—	248	345	—	—	34	44
37	Bpesti magy. kir. tanárképző és gyakorló iskola	856	1,367	208	240	354	540	—	—	699	838
38	Bpesti VII. ker. áll. gymnasium tanári	69	163	34	50	56	163	—	—	65	126
39	Bpesti IX. ker. reform. főgymn.	117	204	79	114	147	232	36	68	73	136
40	» II. » áll. főreáliskola	354	868	145	298	407	1,046	40	110	903	1,775
41	» IV. » közs. főreál. tan.	642	1,364	71	95	565	1,187	—	—	1,076	2,281
42	» IV. » » » ifjus.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
43	» V. » áll. főreáltanoda	100	206	100	152	300	758	60	150	200	610
44	» V. » » » ifjus.	50	85	10	20	90	156	10	10	120	154
45	» VIII. » közs. főreáliskola	443	732	110	158	238	349	—	—	538	708
46	» felsőbb leányiskola	43	105	64	75	93	270	26	60	204	351
47	Csiksomlyói kath. főgym. tanári	355	531	275	360	274	492	115	118	188	249

Tudományszakok szerint										Összesen			Jegyzetek
encyclopaedia		hirlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
75	535	—	—	28	114	535	1,209	988	2,015	2,582	3,113	4,030	a) 845 mű nincs részletezve. b) 1,996 kötetről nincs kimutató.
—	—	—	—	—	—	—	524	724	—	1,369	2,720	—	
—	—	91	117	363	476	—	82	—	—	514	743	—	
40	115	6	43	236	432	378	531	27	998	1,491	2,494	960	
20	30	—	59	80	87	400	458	68	1,378	1,553	1,824	1,275	
29	567	26	311	2,750	4,541	60	171	515	1,503	14,557	24,487	—	
6	50	—	—	898	1,814	—	—	99	125	2,197	3,809	—	
25	74	68	—	353	505	272	298	422	545	2,882	2,975	631	
222	1,129	4	12	—	—	—	—	4,469	4,762	9,069	9,080	5,585	
19	34	—	—	77	226	—	—	—	—	362	572	110	
13	23	5	—	200	243	139	171	—	—	583	729	4	
58	285	—	—	45	136	233	472	1,937	1,937	4,265	4,037	2,479	
15	213	14	42	335	454	54	87	59	126	677	924	366	
—	—	179	792	—	—	—	—	—	—	5,535	11,045	—	
8	118	20	—	—	—	—	—	2,035	2,501	3,084	1,931	3,146	
—	—	37	39	523	738	241	262	100	100	1,284	1,680	—	
85	795	—	—	—	—	—	—	—	—	2,202	2,490	1,290	
—	—	8	15	—	—	—	—	—	—	232	512	5	
2	36	17	95	29	93	236	262	98	148	384	1,388	—	
90	500	—	—	200	600	351	930	46	101	2,536	6,090	138	
83	277	—	—	387	827	—	46	496	2,728	3,320	6,692	2,113	
—	—	—	—	465	840	265	275	—	—	730	940	175	
20	150	—	—	200	500	600	1,000	420	700	2,000	4,200	26	
4	20	—	—	130	280	110	200	76	40	600	950	15	
—	—	—	—	—	—	602	721	—	327	1,931	2,995	—	
2	18	34	180	12	33	212	220	33	1,192	723	1,093	1,361	
12	74	145	328	67	84	285	332	130	177	1,846	1,795	950	

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Tudományszakok szerint									
		nyelvészet		bölcészlet		történet		államtudo- mány		természet- tudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
48	Csiksomlyói kath. főgymn. ifj.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
49	Csurgói ev. ref. nagygymsium	699	875	1,099	1,505	606	1,019	269	334	366	440
50	Debreczeni kath. algymnasium	243	288	258	296	115	141	2	2	116	130
51	» » » ifj.	—	—	—	—	13	37	—	—	—	—
52	» közs. főreálisk. tan.	47	96	31	115	86	233	48	58	241	454
53	» » » ifj.	20	30	7	8	69	84	—	—	6	12
54	Dévai áll. főreáliskola tan. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	» » » ifjus.	37	—	29	—	173	—	14	—	50	—
56	Egri cisterci kath. főgymn. tan.	348	522	58	92	152	652	36	57	99	196
57	» » » ifjus.	326	705	77	113	201	394	27	31	97	161
58	Eperjesi kir. kath. főgymn. tan.	312	551	164	270	229	517	123	189	174	218
59	» » » ifjus.	—	—	—	—	96	190	—	—	—	—
60	Érsekujvári kath. közs. algymn.	218	329	223	331	138	278	72	96	75	127
61	Erzsébetvárosi kath. algymnas.	112	246	64	138	52	114	26	48	43	62
62	Esztergomi sz. Benedek-rendű főgymsium ifjusági	—	—	—	—	272	392	—	—	—	—
63	Esztergomi közs. reáliskola tan.	43	192	—	—	53	53	—	—	36	37
64	» » » ifjus.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
65	Fehértemplomi áll. főgymn. tan.	297	496	90	229	151	356	40	144	220	436
66	» » » ifjus.	69	77	150	173	136	179	—	—	59	83
67	Felső-Lövői ev. reálgymn. tan.	698	1,115	454	1,232	288	798	30	136	180	329
68	Félegyházi közs. k. algymn. tan.	210	225	70	90	140	241	—	—	108	175
69	» » » ifj.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
70	Fiumei magy. kir. főgymsium	208	358	19	60	86	174	28	52	247	342
71	Gyöngyösi közs. kath. nagygy- nasium tanári	431	350	126	118	194	143	6	6	19	19
72	Gyöngyösi közs. kath. nagygy- nasium ifjusági	35	38	15	21	98	122	7	12	31	35
73	Gyönki reform. algymnasium . .	183	302	144	163	100	208	—	—	80	145
74	Győri kath. főgymsium ifjus.	—	—	230	480	222	538	—	—	—	—
75	» állami főreáliskola tanári	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
76	Gyulafehérvári kath. gymnasium	359	756	191	482	420	826	59	93	366	940

Tudományzakok szerint										Összesen			Jegyzetek
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
19	105	—	—	—	—	117	1,571	—	—	136	1,676	—	
599	168	—	—	—	—	746	1,129	—	—	4,384	5,470	—	a) 1,404 mű nincs részletezve.
4	19	—	—	20	28	179	179	1,255	1 752	2,192	851	1,984	b) 1,787 köt. nincs részletezve.
—	—	—	—	30	40	111	86	56	57	210	180	40	c) 982 kötet nincs részletezve.
26	63	—	—	39	145	249	284	13	17	780	1,342	123	d) 488 mű nincs részletezve.
—	—	—	—	209	309	252	266	—	—	563	600	109	e) 994 kötet nincs részletezve.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 1,404	b) 1,787	—	f) 240 mű nincs részletezve.
—	—	—	83	498	—	12	—	29	—	842	c) 982	—	g) 240 kötet nincs részletezve.
62	284	14	22	171	889	106	370	30	280	1,076	3,364	—	h) 2,199 köt. nincs részletezve.
46	204	2	3	546	1,419	90	516	46	111	1,458	3,657	—	
129	893	—	—	32	72	590	924	106	1,862	1,859	2,920	2,576	
2	195	—	—	327	485	610	1,178	33	62	1,068	1,279	831	
55	295	28	96	239	486	231	385	40	78	1,319	2,501	—	
2	2	2	40	—	—	27	59	—	—	328	709	—	
—	—	—	—	547	1,040	350	419	274	386	1,443	2,237	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	172	1,200	304	481	1,001	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	d) 488	e) 994	—	
—	—	—	—	73	166	—	—	50	62	921	1,612	277	
—	—	16	30	343	562	200	220	16	18	989	1,342	—	
36	242	94	274	543	1,249	431	1,118	892	1,228	3,646	5,634	2,087	
112	107	35	133	120	151	—	—	52	61	847	1,099	84	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f) 240	g) 240	—	
31	120	—	—	89	108	287	499	817	812	1,812	1,711	814	
2	25	8	8	274	421	614	789	2,343	2,343	4,017	1,718	2,504	
54	67	11	11	208	350	240	290	192	210	891	859	297	
17	26	—	—	—	—	—	—	740	834	1,264	613	1,065	
—	—	—	—	421	742	—	—	554	1,096	1,427	2,856	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	h) 1,507	692	
34	173	36	65	355	530	84	192	1,640	1,904	3,508	2,616	3,280	

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Tudományszakok szerint									
		nyelvészet		bölcészlet		történelem		államtudo- mány		természet- tudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
77	Halasi reform. főgymnasium . .	900	1,116	2,048	2,579	823	1,294	627	757	860	1,019
78	H.-Böszörményi ev. ref. gymnas.	126	316	267	416	114	263	67	99	101	262
79	H.-Nánási ev. ref. gymnasium	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
80	H.-M.-Vásárhelyi ref. főgymnas.	1,500	2,140	1,400	2,160	650	1,500	600	1,100	650	1,500
81	Iglói ág. hitv. ev. főgymn. . . .	560	685	945	1,316	706	1,274	457	548	318	545
82	» » » » » ifjus.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
83	Jászberényi kath. főgymn. tan.	111	325	24	441	198	572	80	126	87	143
84	» » » » ifjus.	62	121	35	59	194	295	15	18	24	35
85	Kalocsai érseki főgymnasium . .	958	1,312	713	934	898	1,343	265	462	432	908
86	» » » » ifjus.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
87	Kaposvári áll. gymnasium tan.	549	1,154	292	392	412	713	—	—	363	671
88	» » » » ifjus.	90	133	15	19	66	96	1	1	—	—
89	Karczagi ev. ref. gymnasium . .	46	91	83	109	134	217	64	65	166	133
90	Kassai prem. rendű főgymnasium	446	866	274	513	535	1,277	50	74	392	799
91	» » » » ifj.	12	16	25	32	53	100	—	—	15	40
92	» állami főreáliskola tan.	128	312	72	162	267	658	—	—	554	1,138
93	» » » » ifjus.	66	105	26	29	57	99	1	1	18	62
94	Kecskeméti kath. főgymnas. . .	209	537	63	125	156	460	24	74	87	154
95	» » » » ifj.	—	—	87	190	—	—	—	—	—	—
96	» áll. főreáliskola . .	126	233	25	76	143	350	3	3	126	441
97	» » » » ifj.	2	2	26	29	81	97	—	—	8	12
98	Keszthelyi kath. gymnasium ifj.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
99	Késmárki ág. hitv. ev. lyceum .	1,600	2,810	2,998	5,644	1,250	2,310	909	1,340	1,322	2,080
100	Kis-Martoni katonai alreáliskola	105	335	15	36	138	261	2	2	195	324
101	Kis-Szebeni kegyesr. gymn. tan.	46	68	20	24	85	177	8	9	51	56
102	» » » » ifj.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
103	Kisujzállási reform. gymnasium	52	83	70	79	105	199	46	80	71	110
104	Kolozsvári ref. collegium	2,484	3,119	5,380	6,943	2,737	4,657	1,528	2,000	3,232	4,763
105	» » szegények kv.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
106	» felsőbb leányiskola .	28	55	9	12	30	48	5	9	28	42
107	Komáromi kath. gymnasium ifj.	—	—	—	—	141	172	—	—	39	46

Tudományzakok szerint										Összesen			Jegyzetek
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalmi		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
1,470	1,783	265	272	2,057	4,566	1,054	1,207	2,104	2,105	12,208	16,698	—	
12	118	4	11	49	84	96	135	21	329	857	1,308	725	a) 451 mű nincs részletezve.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 451	b) 378	690	b) 1,068 darab nincs részletezve.
220	1,000	60	300	140	230	100	200	80	170	5,400	9,000	1,300	
139	392	18	74	521	820	481	512	265	1,353	4,410	6,083	1,362	c) 2,519 mű nincs részletezve.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	c) 2,519	2,519	—	
49	221	12	65	98	136	553	821	1,194	1,460	2,406	2,034	2,276	d) 342 mű nincs részletezve.
25	95	18	30	167	242	212	430	12	13	764	1,233	105	e) 697 köt. nincs részletezve.
213	466	4	67	332	514	342	697	203	214	4,360	6,108	809	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	d) 342	e) 697	—	
—	—	—	—	36	36	60	60	124	122	1,836	3,148	—	
—	—	—	—	47	104	47	50	153	153	419	556	—	
51	215	—	—	21	27	354	493	1,266	1,324	2,185	802	1,872	
86	196	9	30	186	407	746	1,115	1,693	1,901	4,417	4,504	2,674	
3	104	8	22	311	632	556	1,853	43	101	1,026	2,530	370	
4	4	—	—	105	213	23	29	50	489	1,203	2,629	376	
3	9	—	—	434	587	425	565	14	33	1,044	1,490	—	
41	182	—	—	—	—	592	850	2,233	2,340	3,405	2,400	2,322	
—	—	—	—	148	433	165	193	—	—	400	816	—	
13	177	—	—	10	39	200	288	36	954	682	1,227	1,334	
1	1	—	—	209	337	129	143	54	66	510	687	—	
—	—	—	—	141	176	211	187	—	—	352	363	—	
—	—	—	—	1,385	2,398	1,883	3,348	4,040	8,370	15,387	20,200	8,100	
—	—	—	—	15	56	538	559	126	270	1,134	1,777	66	
173	173	—	—	8	9	234	267	12	330	637	787	326	
—	—	—	—	—	—	213	234	—	105	213	234	105	
19	52	8	15	17	22	223	351	400	400	1,011	925	466	
251	943	386	—	1,548	2,841	525	545	1,142	1,521	19,213	24,846	2,486	
—	—	—	—	—	—	—	400	—	—	—	400	—	
10	54	—	—	42	60	180	200	68	68	400	389	159	
—	—	—	—	141	186	201	244	35	53	557	701	—	

Tudományszakok szerint										Összesen			J e g y z e t e k
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalmi		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
34	133	4	14	220	494	773	1,428	2,046	2,083	4,242	4,241	2,433	
60	468	—	—	160	230	148	276	49	84	2,000	3,000	500	a) 11,504 darab nincs részle- tezve.
10	59	—	—	550	1,014	375	570	200	220	1,571	2,086	663	b) 1,144 mű nincs részletezve.
—	—	—	—	60	—	610	—	—	—	1,435	1,119	510	c) 1,600 kötet nincs részle- tezve.
29	88	—	—	—	—	291	591	4	4	1,180	1,813	—	a)
82	—	56	—	589	—	1,141	—	1,149	—	7,156	10,154	1,350	nincs részle- tezve.
7	42	—	—	285	512	190	231	—	—	761	1,183	—	d) 600 mű nincs részletezve.
1	15	—	—	—	—	604	1,506	110	236	1,924	3,893	3,678	e) 1,000 kötet nincs részle- tezve.
15	34	—	—	—	—	350	350	440	934	1,442	2,286	372	f) 6,800 mű nincs részletezve.
2	10	9	—	47	48	185	185	30	30	505	717	11	g) 10,836 kötet nincs részle- tezve.
10	13	—	—	—	—	—	—	40	219	756	1,217	124	
—	—	—	—	20	28	266	310	270	569	666	763	275	
10	52	—	—	18	110	60	94	44	203	501	972	695	
8	24	—	—	132	191	198	225	22	47	515	730	—	
795	2,337	571	—	658	1,556	626	860	1,968	2,332	14,638	18,190	4,389	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b) 1,144	c) 1,600	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	d) 600	e) 1,000	—	
41	107	19	—	40	86	467	529	2,154	2,206	3,198	1,316	2,451	
—	—	9	—	—	—	286	368	—	—	295	368	—	
—	—	—	—	75	—	123	—	500	—	905	905	—	
55	369	15	71	361	939	150	209	5,271	6,223	8,979	7,110	6,038	
—	—	—	—	377	660	27	58	—	—	653	1,138	—	
50	50	—	—	170	400	150	225	12	251	1,442	1,775	681	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f) 6,800	g) 10,836	—	
—	—	—	—	—	328	—	87	—	—	—	507	—	
55	55	4	—	123	166	615	1,045	572	837	2,466	3,589	172	
2	12	—	—	15	30	—	—	85	141	300	400	100	
—	—	—	—	—	—	325	325	—	—	325	325	—	

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Tudományszakok szerint									
		nyelvészet		bölcselet		történelem		államtudo- mány		természet- tudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
136	Munkácsi kir. államgymnasium.	338	628	108	162	248	543	67	97	78	162
137	Nagybányai minorita r. főgymnasium tanári	639	656	172	152	440	515	2	2	250	284
138	Nagybányai minorita r. főgymnasium ifjúsági	20	31	62	69	82	94	—	—	20	20
139	Nagybecskereki közs. főgymnas. tanári	267	619	54	54	197	510	96	134	169	569
140	Nagy-Kanizsai kath. főgym. tan.	421	805	141	293	212	643	30	119	211	672
141	» » » » ifjus.	66	100	50	51	68	75	—	—	36	46
142	Nagykállói m. kir. állami főreáliskola tanári	155	309	65	289	72	372	14	51	87	302
143	Nagykállói m. kir. állami főreáliskola ifjúsági	20	21	11	17	35	81	14	371	—	—
144	Nagykárolyi kegyesr. gym. tan.	123	145	33	53	182	244	30	30	112	148
145	» » » ifjus.	21	41	13	13	99	97	—	—	15	17
146	Nagykikindai közs. gym. tanári	79	238	22	26	59	182	—	—	108	154
147	» » » ifjúsági	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
148	Nagykőrösi ev. ref. főgymnasium	—	2,500	—	3,600	—	2,000	—	1,000	—	1,500
149	» » » » önk. kör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
150	Nagyszalontai ev. ref. gymnas. .	316	421	161	282	197	327	45	83	184	298
151	Nagyszebeni m. k. áll. főgymn.	2,550	5,022	126	189	322	599	53	71	612	1,181
152	» » » » ifjus.	75	99	11	14	149	231	2	2	101	123
153	» ev. gymnasium tan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
154	» » » ifjúsági	58	247	70	214	205	372	9	49	49	123
155	Nagyszombati érseki k. főgymn.	526	1,259	1,919	3,933	1,198	2,473	578	866	462	901
156	Nagyváradai premontrei főgymnasium ifjúsági	142	266	50	114	94	210	—	—	40	88
157	Nagyváradai állami főreálisk. tan.	100	360	60	180	250	900	50	170	300	900
158	» » » ifjus.	50	150	—	—	100	285	—	—	50	182
159	Naszódi gör. kath. gymnasium.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
160	Nyíregyházi ág. ev. gymnasium	209	285	383	579	314	684	78	102	127	218
161	Nyitrai r. k. főgymnasium	2,976	3,664	763	910	1,187	1,589	35	56	800	1,210
162	Pancsovai állami reálgym. tanári	346	928	111	210	354	938	41	101	821	1,233
163	» » » ifjúsági	56	109	11	11	33	52	—	—	22	65

Tudománysszakok szerint										Összesen			J e g y z e t e k
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalmi		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
8	112	46	66	44	142	436	784	61	144	1,434	2,703	137	
4	62	—	—	500	722	44	166	410	1,066	2,461	2,438	1,187	a) 449 mű nincs részletezve.
58	63	—	—	250	300	—	—	18	26	510	603	—	b) 589 köt. nincs részletezve.
46	336	9	23	—	—	204	268	2,500	2,500	3,542	1,655	3,358	c) 9,550 mű nincs részletezve.
89	773	—	—	65	120	398	508	30	1,420	1,597	2,210	3,143	d) 676 köt. nincs részletezve.
36	35	22	35	269	458	556	596	—	—	1,103	1,396	—	e) 4,100 mű nincs részletezve.
10	204	—	—	42	112	240	416	36	72	721	1,023	1,104	f) 7,394 kötet nincs részle-
7	66	—	—	303	465	177	193	25	36	592	914	336	g) 1,210 mű nincs részletezve.
55	78	—	—	187	250	292	389	—	2,000	1,014	1,337	2,000	h) 1,635 kötet nincs részle-
6	9	—	—	309	488	59	76	54	67	576	751	57	tezve.
11	12	—	—	—	—	—	—	140	140	419	557	195	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 449	b) 589	—	
—	500	—	500	—	1,500	—	2,000	—	1,195	c) 9,550	16,295	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	d) 676	—	—	
22	133	—	—	—	—	192	376	105	167	1,222	1,503	584	
629	629	21	39	50	71	604	933	8,703	8,703	13,670	8,053	9,384	
13	19	—	—	96	134	730	1,265	12	38	1,189	1,925	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	e) 4,100	f) 7,394	—	
—	—	—	—	296	619	107	172	30	30	824	1,804	22	
91	278	35	5,981	441	1,147	765	765	2,100	2,110	8,113	16,546	3,167	
42	64	—	—	250	486	300	490	52	82	970	1,800	—	
60	180	—	—	—	—	100	200	600	1,200	1,520	1,890	2,200	
50	158	—	—	342	1,130	150	380	—	—	742	1,070	1,215	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	g) 1,210	h) 1,635	—	
8	44	19	51	280	459	130	150	153	233	1,701	2,647	158	
80	142	—	—	73	128	560	600	176	440	6,650	8,439	300	
37	126	—	—	30	189	272	339	83	184	2,095	2,760	1,488	
—	—	—	—	80	106	78	307	5	5	285	439	216	

Tudományszakok szerint										Összesen			Jegyzetek
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalmi		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
43	215	—	—	93	242	313	140	324	833	2,074	2,964	547	
—	—	—	—	3	7	343	378	73	76	419	461	—	a) 9,010 kötet
22	139	—	—	21	32	344	344	—	—	1,282	2,016	—	nincs részle-
17	365	—	—	653	928	49	58	7	11	1,061	1,840	—	tezve.
24	83	2	—	11	20	304	481	1,512	1,536	2,525	889	2,596	b) 1,081 mű nincs
8	44	4	5	160	167	78	78	—	—	400	479	—	részletezve.
31	46	—	—	45	52	98	253	10	14	431	657	279	c) 9,952 darab
4	14	—	—	97	110	39	59	—	—	165	237	—	nincs részle-
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 9,010	—	tezve.
—	—	—	—	—	—	—	—	283	1,246	1,698	4,157	18	e) 9,952 kötet
25	53	52	124	752	1,644	650	847	—	—	2,270	4,047	—	nincs részle-
650	4,188	—	—	—	—	1,066	1,757	—	—	4,649	11,207	—	tezve.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b) 1,081	c) 1,772	—	
1	6	1	—	22	81	72	94	38	44	279	574	155	
—	—	—	—	—	—	—	—	66	118	660	956	—	
149	213	29	—	324	786	227	451	310	686	1,400	2,737	294	
274	628	22	—	711	1,995	328	439	198	320	3,706	5,496	1,091	
77	255	5	25	83	159	340	754	58	158	1,984	3,403	373	
1	10	12	101	261	423	268	325	22	39	680	1,069	—	
25	123	—	—	60	97	209	231	312	320	1,083	975	590	
10	15	10	100	—	—	200	300	420	420	774	693	530	
45	474	—	—	67	216	646	646	842	842	2,283	2,788	2,681	
14	36	—	—	50	78	277	359	2	49	404	604	47	
121	230	144	272	—	—	—	—	1,600	8,652	7,711	9,579	7,657	
4	4	6	50	109	127	33	44	62	72	450	595	2	
42	257	3	6	115	470	763	1,657	494	3,461	2,171	3,505	4,407	
—	—	—	—	205	326	436	770	—	—	689	1,062	91	
—	—	—	—	—	—	412	445	188	305	4,880	5,350	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	d) 5,811	e) 9,753	199	

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Tudománysszakok szerint									
		nyelvészet		bölcshészet		történelem		államtudo- mány		természet- tudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
193	Soproni r. kath. főgymn. tanári	325	1,440	360	1,325	212	872	190	621	160	670
194	» » » » ifjúsági	40	49	46	58	164	329	—	—	16	129
195	» ev. lyceum ifjúsági . . .	165	263	290	321	—	—	372	505	175	211
196	» állami főreáliskola tan.	—	1,136	—	312	—	654	—	—	—	780
197	» m. k. áll. fels. leányisk.	197	283	58	77	92	145	—	—	57	79
198	Sümegei áll. segélyezett reáliskola	511	685	357	602	719	1,382	216	279	633	1,202
199	» » » » alreálisk. ifj.	—	—	—	—	27	30	—	—	—	—
200	Szabadkai községi főgymn. tan.	612	1,232	172	272	491	1,079	—	—	319	522
201	» » » » ifjus.	51	76	41	51	240	297	—	—	13	25
202	Szabolczai kir. kath. gymnasium	93	236	15	37	90	315	19	60	80	137
203	Szamosújvári örm. kath. gymmn.	136	196	49	76	406	836	40	108	143	411
204	Szarvasi ág. hitv. főgymnasium	1,070	1,585	960	3,239	1,000	2,500	464	684	497	924
205	Sz.-Németi kir. kath. főgymn. tan.	474	883	242	397	479	1,040	96	199	138	318
206	» » » » » ifj.	13	52	2	6	29	50	3	6	4	7
207	» » ev. ref. gymnasium	1,550	1,740	5,400	5,660	1,100	1,570	150	279	100	217
208	Szászrégeni ág. hitv. gymnasium	247	290	787	1,138	412	814	267	342	178	306
209	» » » » » ifj.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
210	Szászsebesi ág. hitv. gymnasium	—	1,198	—	2,057	—	2,383	—	260	—	427
211	» » » » » ifj.	—	—	—	—	68	112	—	—	15	22
212	Szászvárosi ev. ref. Kun-iskola	745	996	1,152	1,650	616	2,077	622	954	381	697
213	Szászvárosi ev. ref. Kun-iskola Arany János kör	218	365	—	—	132	228	—	—	45	60
214	Szegedi kegyesr. főgymn. tanári	432	705	74	125	258	672	13	30	225	370
215	» » » » ifjúsági	35	35	83	102	207	285	20	20	37	40
216	Szegedi állami főreáliskola tan.	186	267	127	192	179	275	42	62	341	528
217	» » » » ifjus.	—	—	—	—	60	123	—	—	—	—
218	Székely-Kereszturi unit. gymmn.	928	1,660	1,654	3,225	1,194	2,549	442	880	361	655
219	Szék.-Udvarhelyi ev. ref. főgymn.	1,070	1,574	1,890	2,424	—	—	1,500	2,473	480	623
220	Székely-Udvarhelyi ev. reform. gymnasium ifjúsági	32	47	32	37	84	167	29	35	17	44
221	Szék.-Udvarhelyi kath. főgymn.	506	1,030	263	366	366	600	—	—	214	400
222	» » áll. főreáliskola	276	655	77	145	178	407	—	—	331	514

Tudományzakok szerint										Összesen			Jegyzetek
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
35	331	—	—	130	598	221	389	83	1,805	1,716	4,190	3,861	
—	—	44	123	331	566	336	432	349	977	1,326	2,663	—	
231	780	—	—	1,271	1,600	159	217	—	—	2,663	3,897	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	234	—	2,728	388	
2	19	23	31	—	—	417	461	—	—	846	1,045	50	
29	164	6	31	216	499	243	433	514	983	3,444	2,331	3,929	
—	—	—	—	216	200	240	443	—	—	483	378	295	
—	—	—	—	145	234	—	—	142	203	1,881	3,542	—	
—	—	—	—	526	768	—	—	31	77	902	1,294	—	
56	215	4	10	13	39	492	1,209	74	1,937	936	1,635	2,560	
105	428	42	—	119	248	127	220	1,203	1,247	2,370	1,919	1,851	
150	1,000	—	—	459	1,468	—	—	1,800	—	6,400	9,600	1,800	
74	256	—	—	238	367	248	424	79	174	2,068	3,140	918	
11	24	—	—	93	171	455	1,425	—	—	610	1,446	295	
150	250	200	—	1,800	2,100	200	824	700	1,060	11,350	12,560	1,140	
29	184	20	51	400	769	608	740	—	3,894	2,948	3,363	5,165	
—	—	—	—	—	—	608	740	—	—	608	659	81	
—	185	—	84	—	901	—	1,082	—	2,080	—	4,337	6,320	
—	—	—	—	26	26	277	293	—	—	386	453	—	
13	238	66	437	248	489	—	—	760	1,209	4,603	6,226	2,521	
91	128	12	—	600	965	125	219	78	93	1,301	2,058	—	
59	262	—	—	78	149	118	225	70	109	1,327	2,329	318	
57	313	—	—	485	605	—	—	12	20	936	1,420	—	
26	40	—	—	41	74	30	31	43	1,702	1,015	1,481	1,660	
—	—	—	—	260	437	79	116	109	133	508	809	—	
219	717	50	2,680	485	1,308	240	461	682	1,020	6,255	12,150	3,005	
40	419	—	—	—	—	—	—	750	750	5,730	7,513	750	
7	100	—	—	205	536	—	—	—	—	406	966	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	88	66	1,437	2,462	—	
17	68	—	—	—	—	213	387	260	1,175	1,352	2,042	1,309	

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Tudományszakok szerint									
		nyelvészet		bölosészet		történelem		államtudo- mány		természet- tudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
223	Sz.-Fehérvári ciszt. rendi főgym.	388	524	388	691	864	1,175	—	—	424	546
224	» » » » tanári	662	795	648	835	348	624	133	176	514	630
225	» » m. k. áll. főreálisk. tan.	84	237	36	89	194	407	10	36	252	721
226	» » » » » ifjus.	48	59	30	54	168	230	2	2	44	77
227	Szentesi közs. gym. s polg. fiuisk.	128	185	62	94	89	443	58	119	45	107
228	» » » » » ifj.	22	57	—	—	11	36	—	—	5	5
229	Szentgyörgyi (Pozsony m.) kath. gymnasium	135	148	40	50	200	249	—	5	120	188
230	Szoboszlói ev. ref. algymnasium	103	121	18	23	98	191	11	11	100	132
231	Szolnoki kath. főgymnasium . .	441	546	83	151	220	380	37	49	41	72
232	Szombathelyi kir. kath. főgymn.	1,040	2,062	1,108	2,029	972	2,152	259	510	872	1,228
233	» » » » ifj.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
234	Tatai kegyesrendi algymnasium	148	195	66	76	166	290	14	28	83	88
235	» » » ifjus.	—	—	—	—	101	72	—	—	—	—
236	Temesvári kath. főgymn. tanári	212	343	147	209	268	790	24	77	157	207
237	» » » ifjus.	61	78	29	43	141	181	2	2	27	30
238	» állami főreáliskola . .	66	129	68	129	147	356	27	50	234	395
239	» » » ifjus.	261	384	39	53	247	345	11	12	116	147
240	Tordai unitarius középiskola . .	—	340	—	724	—	389	—	105	—	234
241	Trencsényi k. kath. főgym. tanári	444	731	100	157	226	443	—	—	203	386
242	» » » ifjusági	35	35	10	10	20	50	—	—	15	15
243	» áll. felsőbb leányiskola	125	214	12	18	84	131	1	1	72	110
244	Trsztenai kir. kath. algymnas.	297	495	121	138	200	381	80	133	102	336
245	Uj-Verbászi algymnasium tanári	53	178	144	343	70	182	37	51	53	67
246	Ujvidéki m. kir. főgymn. tanári	373	655	42	67	286	597	54	73	317	899
247	» » » ifjusági	100	154	18	26	135	272	5	8	22	49
248	» kel. gör. szerb főgymn.	404	653	503	743	700	1,298	283	388	621	977
249	» szerb felsőbb leányisk.	69	92	213	358	52	76	3	4	35	73
250	Ungvári kir. kath. főgym. tanári	712	1,546	157	220	401	972	—	—	346	637
251	» » » önk. kör	154	265	28	34	90	160	11	21	32	58
252	Váczi kegyesr. főgymnasium . .	157	216	40	75	85	142	—	—	35	57

Tudományszakok szerint										Összesen			Jegyzetek
encyclopaedia		hirlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
23	32	—	—	850	1,001	139	139	178	208	3,254	4,316	—	a) 2,884 kötet két harmada szépirodalmi.
99	145	9	—	—	—	—	—	1,699	1,699	4,112	3,205	1,699	
—	—	—	—	—	—	374	426	—	—	950	1,152	764	
5	53	—	—	272	491	103	115	23	38	695	1,003	116	
12	248	13	—	118	243	424	469	118	1,417	1,067	1,296	2,029	
1	1	—	—	—	—	428	471	—	—	467	570	—	
5	24	—	—	30	107	263	349	9	12	802	953	176	
19	57	—	—	—	—	226	257	118	118	693	130	780	
50	86	8	—	123	150	300	400	—	1,070	1,303	1,834	1,070	
409	468	—	—	957	2,638	—	—	93	189	5,710	10,362	914	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) 2,884	—	
3	12	—	—	24	100	—	—	31	11	535	800	—	
1	8	9	28	72	98	198	292	172	141	553	639	—	
43	177	5	—	76	196	534	643	78	269	1,544	2,808	108	
2	7	—	—	118	174	235	248	160	203	775	966	—	
9	79	—	—	—	—	220	288	1,526	1,530	2,297	1,466	1,490	
7	59	1	—	308	305	379	328	4	4	1,373	1,637	—	
—	21	—	36	—	492	—	440	—	102	—	2,883	—	
—	—	28	—	—	—	—	—	34	83	1,035	1,800	—	
130	180	—	—	95	144	340	420	140	180	785	970	64	
4	24	18	46	4	6	100	205	6	7	426	762	—	
3	20	8	37	62	136	369	369	79	242	1,321	1,792	495	
5	11	—	—	150	197	197	222	6	628	715	936	943	
—	—	31	832	—	—	—	—	39	179	1,142	1,942	1,360	
161	187	1	1	295	442	135	143	3	8	875	861	434	
132	749	13	41	485	883	173	428	238	257	3,552	6,396	21	
21	41	23	85	55	56	124	172	76	90	671	1,047	—	
9	112	12	229	—	—	—	—	131	563	1,768	2,787	1,634	
55	139	6	66	254	403	—	—	28	28	658	1,054	120	
29	43	—	—	—	—	88	55	18	18	452	606	—	

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Tudománysszakok szerint									
		nyelvészet		bölcsezet		történet		államtudo- mány		természet- tudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
253	Váczi kegyesrendi főgymn. ifjus.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
254	Vágújhelyi izr. reáliskola tanári	41	50	5	31	4	4	14	22	21	27
255	» » » ifjus.	—	—	—	—	6	6	—	—	2	2
256	Veszprémi kegyesr. gymn. tan.	320	368	104	124	259	274	29	39	298	332
257	» » » ifjus.	48	48	55	55	130	152	—	—	34	34
258	Zentai községi gymnasium tan.	220	283	109	182	194	360	48	52	154	204
259	» » » ifjus.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
260	Zilahi ev. ref. főgymnasium . .	—	651	—	1,942	—	1,202	—	461	—	502
261	Zombori állami főgymn. tanári	573	1,649	94	310	445	1,083	27	37	332	1,050
262	» » » ifjus.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
263	Zsolnai kir. kath. gymn. tanári- ifjusági	141	271	58	85	122	259	6	10	64	109
	Kimutatott összeg . . .	72,462	131,719	67,210	109,728	64,711	131,532	19,008	32,621	47,432	86,254

IV. Népoktatási tan-

1	Alsó lendvai polg. fiiskola . .	133	170	30	40	80	111	30	30	120	146
2	Apatini községi iskola	23	29	33	44	37	47	25	40	47	59
3	Aradi polgári iskola	106	106	128	140	156	283	34	36	179	228
4	» kel. gör. tanítóképezde és papnevelő intézet	81	100	240	396	162	279	35	48	41	63
5	Bábolnai községi iskola	4	10	26	54	8	44	10	16	4	5
6	Bajai állami tanítóképezde, tan.	258	294	313	351	176	207	31	41	254	274
7	Balassa-Gyarmati polgári iskola	126	184	48	102	73	136	7	9	119	119
8	» » elemi iskola	3	6	24	64	13	25	7	9	3	18
9	Balatonfüredi szeretetház	21	21	134	148	111	115	—	—	112	117
10	Balázsfalvai g. kath. tanító-kép.	45	45	25	25	11	11	6	8	30	30
11	Bánffy-Hunyadi áll. elemi iskola	18	25	34	38	23	36	18	19	23	34
12	Bártfai evangel. elemi iskola . .	38	42	62	82	47	67	4	4	24	41
13	Battonyai róm. kath. elemiiskola	10	15	3	3	6	6	12	12	4	42
14	Békés-Csabai polgári leányiskola	52	—	41	—	99	—	—	—	83	—
15	» » » fiiskola	—	—	30	43	70	103	—	—	36	55

Tudományzakok szerint										Összesen			Jegyzetek
encyclopaedia		hirlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
—	—	—	—	—	—	971	1,321	—	—	971	1,341	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	6	6	91	108	32	
—	—	—	—	34	37	—	—	—	—	42	45	—	
13	21	42	42	26	41	241	261	225	240	1,557	1,742	—	
12	12	—	—	710	838	95	95	46	46	1,130	1,280	—	
17	62	—	—	35	40	157	157	580	580	1,514	1,340	580	
—	—	—	—	—	—	563	1,046	—	—	563	1,046	—	
—	1,065	—	—	—	—	—	—	—	651	—	6,474	—	
4	42	—	—	—	—	—	—	2,316	2,321	3,791	6,492	—	
—	—	—	—	—	—	367	674	—	—	367	674	—	
38	170	—	—	43	82	917	1,212	38	1,114	1,427	2,123	1,189	
12,337	41,518	3,861	17,298	51,487	95,470	61,570	96,632	99,323	169,221	536,435	763,153	223,560	

intézetek könyvtárai.

—	—	—	—	—	—	526	499	43	51	962	1,047	—
5	5	10	10	8	17	482	505	27	35	697	777	14
4	39	10	10	201	254	59	65	—	—	877	924	237
11	54	—	—	—	—	82	104	36	76	688	1,120	—
1	14	13	13	129	344	145	177	10	25	350	654	48
—	—	—	—	—	—	—	—	92	104	1,124	1,010	261
8	40	—	—	16	36	538	1,096	78	411	1,013	1,800	333
19	19	—	—	26	28	230	243	20	95	345	395	112
—	—	—	—	91	94	135	1,038	57	77	661	1,545	65
—	—	4	—	—	—	—	—	40	40	163	121	38
1	5	12	54	20	42	134	404	20	20	303	395	282
12	19	—	—	28	159	200	200	39	72	454	686	—
—	—	—	—	63	114	300	300	8	8	406	446	54
—	—	—	—	30	—	—	—	12	—	317	317	—
2	34	—	—	120	262	387	786	42	43	687	1,326	—

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Tudománysszakok szerint									
		nyelvészet		bölcészlet		történet		államtudo- mány		természet- tudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
16	Beregszászi polgári fiúiskola . . .	201	302	86	92	105	130	21	52	60	74
17	Berethalmi népiskola	112	112	64	64	37	37	2	2	40	40
18	Besztercezi felső leányiskola . . .	—	—	—	—	9	12	—	—	6	6
19	Besztercebányai elemi iskola . .	—	97	—	55	—	38	—	18	—	29
20	» izraelita népisk.	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—
21	Brassói állami elemi polgári fiú- s leányiskola	7	13	41	53	28	56	—	—	30	51
22	Brassói izraelita iskola	—	a) —	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Bpest, I. ker. vár, polgári iskola	12	12	10	10	28	41	3	7	12	30
24	» I. ker. Tabán, népiskola .	69	124	106	245	59	128	37	44	52	84
25	» I. k. iskola-téri leányisk.	109	110	53	67	135	188	98	102	148	149
26	Bpest, I. ker. állami tanítóképző- intézet, tanári	327	596	295	539	216	354	—	—	355	446
27	Bpest, I. ker. állami tanítóképző- intézet, ifjúsági	—	—	276	290	170	176	41	42	181	205
28	Bpest, II. ker. polgári fiúiskola, tanítói s ifjúsági	95	119	22	22	58	102	39	40	97	171
29	Bpest, IV. k. evang. nép- és polg. iskola, tanító	—	—	—	150	—	—	—	—	—	—
30	Bpest, IV. k. evang. nép- és polg. iskola ifjúsági	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
31	Bpest, IV. k. orsz. nőképző tan- és nevelő-intézet	23	64	121	254	39	153	4	14	22	43
32	Bpest, IV. k. Röser Miklós ker. s polg. isk. ifjúsági	35	39	84	468	165	624	265	510	148	230
33	Bpest, V. ker. polg. leányiskola tanári és ifjúsági	173	213	58	86	74	106	4	4	109	138
34	Bpest, VI. ker. polgári tanítónő- képezde	588	761	415	739	725	1,340	66	72	398	604
35	Bpest, VI. k., vakok orsz. intéz.	21	21	49	68	106	146	—	—	40	59
36	» VII. k. kisdedovó képezde	43	b) —	36	—	62	—	—	—	30	—
37	» VII. k. izr. leányiskola . .	11	30	84	135	24	40	6	6	15	16
38	» VII. k. izr. hitközs. isk.	94	180	34	66	40	62	12	46	10	26
39	Bpest, VII. ker. m. gazdasszony orsz. egylete	16	16	23	23	93	93	—	—	29	29
40	Bpest, VIII. ker. stáció-utczai községi iskola	28	28	68	68	42	42	8	8	50	50

Tudományszakok szerint										Összesen			Jegyzetek
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
8	28	—	—	170	—	300	400	144	244	1,095	1,302	—	a) 957 köt. nincs részletezve. b) 580 köt. nincs részletezve.
—	—	2	1	1	1	32	34	43	41	333	272	60	
3	19	14	38	12	12	573	412	93	93	710	490	102	
—	10	—	17	—	—	—	161	—	63	—	488	—	
1	—	2	—	—	—	267	—	33	—	333	333	—	
9	31	10	9	3	8	412	521	23	34	563	721	55	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	957	—	
3	24	—	—	45	45	432	460	20	50	565	597	82	
33	61	—	—	342	500	670	670	65	66	1,433	1,922	—	
—	—	—	—	50	64	145	165	35	35	773	737	143	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,193	1,736	199	
8	14	—	77	350	408	506	510	51	84	1,583	1,782	24	
8	41	—	—	198	219	412	452	21	21	950	1,187	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	—	
—	—	—	—	—	—	—	256	—	—	—	256	—	
11	64	—	—	295	484	209	318	112	212	836	1,362	244	
23	168	—	—	97	212	57	16	127	147	1,001	1,945	519	
5	21	—	—	—	—	835	899	17	17	1,275	1,484	—	
7	20	—	—	1,215	2,534	600	645	692	721	4,706	7,004	432	
—	—	7	34	60	147	29	67	208	227	520	631	138	
—	—	20	—	80	—	100	—	124	—	495	580	—	
3	26	—	16	—	—	542	552	44	52	729	873	—	
40	180	6	20	90	234	630	978	280	533	1,236	1,885	440	
—	—	—	—	73	95	166	166	78	78	478	500	—	
55	55	2	2	30	30	270	270	35	35	588	303	285	

Tudományszakok szerint										Összesen			Jegyzetek
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
—	—	—	—	—	—	—	—	32	45	255	324	12	
—	—	—	—	—	—	109	179	—	—	109	179	—	a) 197 kötet
1	17	32	40	60	171	218	253	15	19	464	746	—	nincs részle-
3	11	—	—	114	169	130	250	12	23	510	542	203	tezve.
—	—	21	35	100	262	300	341	147	200	568	838	—	b) 317 mű nincs
49	119	40	38	55	119	105	155	61	80	597	758	112	részletezve.
—	—	—	—	—	50	—	100	—	19	—	172	—	c) 476 kötet
7	—	—	—	—	—	238	326	284	465	648	915	122	nincs részle-
—	—	9	37	—	—	239	269	4	12	292	370	—	tezve.
1	10	—	—	88	104	119	123	2	2	282	284	20	d) 958 mű nincs
—	—	—	—	—	—	—	—	249	356	249	356	—	részletezve.
41	95	16	26	28	40	333	248	22	35	1,475	1,010	918	e) 1,536 kötet
20	30	16	40	70	100	100	110	100	120	1,974	3,000	—	nincs részle-
26	68	—	—	60	65	35	41	142	217	584	808	—	tezve.
—	5	—	32	—	—	—	503	—	56	—	703	—	f) 1,500 darab
9	33	24	104	—	—	—	—	538	660	1,062	687	1,104	nincs részle-
—	—	—	—	77	121	—	—	22	39	130	199	—	tezve.
2	—	52	—	3	—	33	—	57	—	184	197	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	317	476	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	958	1, 536	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	404	—	
—	—	—	—	—	—	376	376	29	203	422	437	180	
7	40	12	12	—	—	214	214	—	—	414	780	—	
—	—	84	69	262	318	296	365	432	491	1,707	2,037	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600	900	
43	47	—	—	135	191	97	97	15	17	586	651	30	
—	—	—	—	—	—	563	—	—	—	563	563	—	
9	39	6	16	10	15	225	278	35	270	472	602	270	
—	—	—	—	237	243	63	91	48	71	348	405	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	340	400	—	

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Tudománysszakok szerint									
		nyelvészet		bölcészlet		történet		államtudo- mány		természet- tudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
71	Győri állami tanítónő-képezde .	129	270	184	237	216	343	19	46	175	355
72	Homonnai polgári fiúiskola . . .	10	11	45	62	40	80	17	19	75	99
73	Husztai állami felső népiskola . .	—	—	2	2	12	18	1	1	23	51
74	Iglói állami tanítóképezde	93	134	131	180	83	178	—	—	117	202
75	» nép- és polgári iskola	54	54	4	4	42	45	3	3	6	7
76	Jánosi (Gömörm.) szak- és nép- könyvtár	2	3	32	43	25	42	5	10	8	12
77	Jász-Árokszállási k. népiskola s tanítótestület	56	108	89	106	97	327	54	70	17	17
78	Jászberényi el. isk. tanítótest. .	—	—	—	—	a) 106	207	—	—	—	—
79	» Riszner J. nőnevelő int.	10	20	3	3	12	19	—	—	5	5
80	Jász-Ladányi r. kath. népiskola .	20	64	40	130	30	104	5	15	20	110
81	» » iskola könyvt. . .	—	—	150	—	—	—	—	—	—	—
82	Jolsvai ágostai hitvallású el. isk.	—	—	184	—	15	—	—	—	—	—
83	Karánsebesi keleti gör. tanítókép.	4	14	6	6	4	4	—	—	15	15
84	Karczagi evang. reform. iskola .	46	87	83	109	134	217	64	65	166	133
85	Kassai királyi kath. tanítókép. .	165	233	452	570	108	139	56	67	107	118
86	» községi polgári iskola . .	—	—	4	5	37	37	—	—	22	22
87	Kis-Mártoni állami polg. fiú- és leányiskola	10	—	14	40	87	230	6	—	94	120
88	Kis-Ujszállási reform. el. iskola .	—	—	169	208	104	190	—	—	153	199
89	Kis-Várdai állami elemi népisk.	35	47	16	32	40	59	9	15	23	37
90	Kecskeméti állami polg. leány- iskola és ifjúsági	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
91	Keszthelyi polgári iskola	72	95	5	5	63	92	15	15	70	83
92	Kleki (Torontálm.) községi isk.	7	15	10	10	22	22	2	2	3	3
93	Kolozsvári áll. tanítónőképezde.	106	369	107	289	78	174	2	3	55	160
94	» » » önk.-kör	b) —	c) —	—	—	—	—	—	—	—	—
95	» » » gyakorlóisk.	d) —	e) —	—	—	—	—	—	—	—	—
96	» » tanítóképezde. .	67	132	142	172	92	156	17	21	119	164
97	» » » önk.-kör	13	13	67	77	75	85	—	—	37	44
98	» polgári iskola	47	78	34	99	70	152	10	15	81	110
99	Komáromi községi tanítótestület	42	42	84	86	59	125	30	33	36	58

Tudományszakok szerint										Összesen			Jegyzetek
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
9	44	—	—	159	257	—	—	76	292	967	1,182	662	
37	50	7	—	31	52	287	403	2	6	551	530	252	a) Más tudomá-
—	—	—	—	9	33	38	46	1	1	86	115	37	nyos művek is.
1	10	8	12	5	42	138	188	90	353	666	939	360	b) 402 mű nincs
—	—	10	59	32	38	1,158	1,772	29	53	1,338	1,948	87	részletezve.
10	15	4	17	70	77	90	135	19	28	265	382	—	c) 625 köt. nincs
27	29	38	59	470	1,492	48	147	60	66	956	1,877	544	részletezve.
—	—	15	71	208	554	104	141	—	—	433	973	—	d) 142 mű nincs
3	18	—	10	200	200	300	280	24	40	557	570	25	részletezve.
1	15	—	5	150	450	80	196	15	75	361	715	449	e) 321 drb nincs
—	—	14	—	340	—	—	—	114	—	618	618	—	részletezve.
—	—	—	—	—	—	367	—	—	—	566	566	—	
—	—	—	—	—	—	17	17	—	7	46	63	—	
51	215	—	—	21	27	354	493	1,266	1,324	2,185	798	1,872	
—	—	—	—	220	321	27	505	349	527	1,484	2,480	—	
12	17	—	—	357	569	185	210	—	—	617	860	—	
98	—	—	—	4	13	190	300	122	247	625	950	—	
—	—	—	—	—	—	366	428	—	—	792	1,025	—	
8	23	4	16	28	39	42	55	35	35	240	358	—	
—	—	—	—	—	—	267	401	262	352	529	753	—	
37	56	—	—	5	20	203	208	26	35	496	609	—	
—	—	—	—	—	—	510	492	1	1	555	545	—	
3	118	1	11	—	—	—	—	40	37	392	745	416	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	402	625	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	142	241	80	
5	48	—	—	12	39	462	661	105	114	1,021	1,432	75	
7	19	—	—	212	355	—	—	43	46	454	639	—	
14	84	1	5	3	4	186	242	20	23	466	735	77	
10	69	44	44	12	40	18	18	30	51	365	396	170	

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Tudományszakok szerint									
		nyelvészet		bölcészlet		történelem		államtudo- mány		természet- tudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
100	Komáromi községi iskola ifjúsági	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
101	» ág. hitv. iskola ifjúsági	—	—	55	60	53	53	—	—	35	35
102	Kőhalmi felső népiskola	5	19	76	117	54	87	1	1	30	44
103	Kőszegi polgári iskola	34	66	43	51	20	103	—	—	31	83
104	» ág. hitv. népiskola . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
105	» ág. hitv. gyülekezet el. isk.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
106	Lévai állami tanítóképezde, tan.	98	150	44	80	80	115	13	25	83	120
107	» » » » ifjus.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
108	Lippai állami polgári iskola . . .	29	36	14	44	62	295	36	42	51	76
109	Liptó-Szt.-Miklósi áll. polg. isk.	9	15	30	63	24	32	8	9	15	22
110	Losonczy állami tanítóképezde .	402	926	904	1,147	808	1,328	12	12	458	484
111	Lugosi kath. gör. el. isk. tan.-s ifj.	20	21	28	43	13	19	3	3	16	16
112	Makói polgári fiúiskola.	45	62	21	24	25	47	8	8	18	30
113	» » leányiskola	9	18	19	20	9	14	1	1	25	36
114	Mármaroszigeti áll. tanítókép.	70	134	90	179	95	175	46	79	114	221
115	Mártonvásári községi iskola . . .	29	47	4	4	4	25	—	—	2	2
116	Miskolczi polgári iskola	15	66	29	145	57	135	1	4	73	174
117	Modori állami tanítóképezde . .	19	23	141	185	149	210	1	1	166	197
118	» » polgári iskola . . .	—	—	—	—	—	—	219	278	—	—
119	Munkácsi állami elemi iskola . .	17	39	25	40	10	16	14	18	7	13
120	Nagyági állami népiskola	—	—	14	14	—	—	—	—	—	—
121	Nagy-Becskeréki közs. népiskola	19	40	43	103	23	179	11	18	19	22
122	Nagy-Disznódi ev. iskola tanítói	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
123	» » » » ifjúsági	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
124	Nagy-Enyedi polgári iskola . . .	9	23	26	78	16	167	9	32	25	31
125	Nagy-Kanizsai polgári iskola . .	6	167	45	111	102	254	27	27	33	53
126	» » községi népiskola	7	12	37	42	44	65	4	4	4	40
127	» » izraelita iskola. .	9	11	8	19	13	37	9	11	60	75
128	Nagy-Kikindai izrael. népiskola	23	34	38	45	57	95	6	11	11	25
129	Nagy-Kőrösi ref. tanítóképezde .	271	858	641	5,399	214	1,103	3	14	238	1,287
130	Nagy-Mihályi áll. elemi iskola .	19	24	47	64	54	55	4	4	10	110

Tudományszakok szerint										Összesen			Jegyzetek
encyclopaedia		hirlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
—	—	—	—	127	127	337	337	74	74	538	538	—	
—	—	—	—	39	45	125	181	—	—	307	348	26	
3	38	12	37	2	11	4	7	42	121	229	341	141	
—	—	—	—	—	—	364	462	—	—	492	644	121	
—	—	—	—	—	—	—	435	—	—	—	435	—	
—	—	—	—	—	—	—	450	—	—	—	450	—	
—	—	8	—	—	—	—	—	18	50	344	540	—	
—	—	—	—	204	244	—	—	146	160	350	404	—	
8	38	16	—	30	66	28	107	9	9	283	713	—	
—	—	—	—	61	78	306	358	31	39	484	587	29	
—	—	19	24	360	443	—	—	217	251	3,180	3,918	697	
11	66	—	—	9	12	41	44	31	32	172	226	30	
—	—	21	47	221	610	245	250	20	22	624	1,100	—	
1	5	—	—	9	20	196	218	55	55	324	387	—	
12	38	15	90	8	25	—	—	—	—	450	643	298	
—	—	—	—	1	1	75	87	22	80	137	180	66	
8	45	—	—	19	80	625	731	400	400	1,227	1,002	778	
4	51	21	21	65	87	23	23	—	694	589	620	872	
—	—	49	49	—	—	202	228	664	664	1,134	555	664	
1	5	1	12	4	24	357	385	83	107	519	635	24	
—	—	—	—	204	765	—	—	—	—	218	779	—	
4	44	12	19	37	129	332	338	6	29	506	699	222	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	473	—	473	—	
—	—	—	—	—	—	—	952	—	—	—	952	—	
6	47	—	—	33	67	232	314	18	140	374	380	519	
21	306	—	—	535	916	714	714	35	395	1,518	1,885	1,058	
2	33	5	5	9	82	199	199	13	28	324	425	85	
18	21	7	—	10	13	548	559	118	127	800	873	—	
4	33	—	—	216	435	48	48	10	35	413	761	—	
146	1,059	76	76	267	7,205	75	150	238	536	2,169	3,353	14,334	
3	3	17	17	74	120	105	137	68	97	401	479	152	

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Tudománysszakok szerint									
		nyelvészet		bölcészlet		történet		államtudo- mány		természet- tudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
131	Nagy-Róczyei állami polg. iskola	111	207	18	20	47	100	5	5	93	127
132	Nagy-Szebeni ág. hitv. tanítókép.	80	120	160	280	60	120	20	30	15	20
133	» » » » leányisk.	2	—	—	—	2	—	—	—	1	—
134	» » Teréz árvaház . .	5	6	26	40	55	61	—	—	6	8
135	Nagy-Szombati r. kath. népisk.	21	51	22	36	16	18	14	16	18	32
136	» » polgári iskola. .	77	136	35	44	86	200	15	36	81	161
137	» » tanítóképzede. .	406	406	229	235	256	446	20	20	210	210
138	Nagy-Váradi községi iskola . . .	112	174	56	136	84	110	18	50	87	286
139	» » róm. kath. tanítók.	a) —	b) —	—	—	—	—	—	—	—	—
140	Német-Bogsáni (Krassóm.) isk. népkönyvtár	c) —	d) —	—	—	—	—	—	—	—	—
141	Orsovai állami polgári iskola . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
142	Ostfi-Asszonyfai népiskola	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
143	Pálfalvai (Gömörm.) reform. isk.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
144	Pancsovai állami polgári iskola	52	57	51	65	57	71	20	82	56	70
145	Pápai evang. isk. s népkönyvtár	—	—	—	—	94	106	—	—	—	—
146	Pécsi bányatelepi iskola	86	—	109	—	124	—	41	—	105	—
147	» izraelita iskola	72	91	159	201	62	70	—	—	45	45
148	Pelsőczyi reformatus iskola	19	78	62	164	58	158	20	70	60	143
149	Petrozsényi állami népiskola . .	15	18	52	68	35	51	7	10	24	61
150	Piskii telep, népiskola	2	4	35	40	20	32	—	—	5	6
151	Pozsonyi »Mi asszonyunkról« czimzett iskola	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
152	» »Szent-Orsolya« iskola	e) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—
153	» római kath. népiskola	14	51	19	49	34	61	15	39	20	23
154	» állami tanítónőképzede	478	742	215	660	207	377	—	—	192	395
155	Puchói izraelita népiskola	5	5	10	10	25	25	12	12	1	5
156	Resicza-bányai felső népiskola . .	38	77	14	128	36	161	8	19	65	102
157	Rimaszombati polg. leányiskola	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
158	Rozsnyói közs. el. isk. s ifjuság	—	—	24	44	11	47	21	28	17	27
159	Sajó-Gömöri polgári iskola . . .	—	—	—	—	—	80	—	—	—	—
160	Sárbogárdi új r. isk. tanító s ifjus.	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—

Tudományzakok szerint										Összesen			J e g y z e t e k
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
1	25	—	—	—	—	215	286	270	270	760	745	295	
10	40	—	—	150	200	230	310	75	80	800	1,100	100	a) 392 mű nincs részletezve.
—	—	4	—	—	—	495	—	—	—	504	504	—	b) 670 köt. nincs részletezve.
—	—	8	8	69	187	78	113	14	14	261	437	—	c) 398 mű nincs részletezve.
31	115	—	—	9	15	—	436	—	248	131	608	359	d) 679 drb nincs részletezve.
34	73	1	2	79	80	354	569	264	306	1,026	916	691	e) 400 mű nincs részletezve.
—	—	8	—	99	105	200	200	—	—	1,428	1,176	446	
3	19	9	30	71	157	81	135	16	68	537	539	626	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	392	670	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	398	237	442	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	755	1,000	—	
—	—	—	—	—	—	90	90	10	10	100	100	—	
—	—	—	—	70	—	—	—	—	—	70	70	—	
6	22	20	55	148	254	122	201	10	31	542	632	276	
—	—	—	—	262	369	213	274	110	155	679	904	—	
741	—	4	—	364	—	552	—	102	—	2,228	2,228	—	
18	51	20	20	35	35	143	150	41	71	595	734	—	
15	66	17	—	166	686	104	617	96	175	617	744	1,413	
49	78	—	—	236	440	107	145	27	27	552	806	92	
—	—	—	—	40	56	50	59	138	220	290	417	—	
—	—	—	—	—	—	406	—	—	—	406	406	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	400	—	
1	12	30	—	—	—	62	90	14	45	209	271	99	
13	49	4	13	—	—	270	448	560	580	1,939	1,377	1,887	
3	3	9	9	25	25	600	680	—	16	690	750	40	
—	—	1	8	—	—	310	319	10	10	482	118	706	
—	—	—	—	—	—	536	644	372	404	908	1,048	—	
2	14	—	—	1	1	213	321	6	42	295	342	182	
—	—	—	—	—	—	—	120	—	219	—	419	—	
—	—	—	—	—	—	231	—	—	—	251	251	—	

Tudományszakok szerint										Összesen			Jegyzetek
encyclopaedia		hirlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
—	—	—	—	—	—	—	—	155	1,042	1,160	2,334	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	a) 200 kötet
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	233	—	nincs részle-
14	21	12	—	51	71	101	100	31	64	384	323	268	b) 323 kötet
—	—	—	—	—	—	373	398	—	—	373	398	—	nincs részle-
33	79	—	—	74	123	483	512	357	357	2,724	2,983	400	c) 488 darab
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500	500	—	nincs részle-
—	—	—	—	—	—	763	763	—	—	763	763	—	tezve.
48	48	16	87	660	660	460	460	2,940	3,532	5,782	6,494	—	
—	—	—	—	—	—	311	311	—	154	518	667	304	
—	—	—	—	385	607	—	—	—	—	523	911	—	
—	—	2	—	—	—	—	—	34	34	51	21	33	
—	—	—	—	—	—	150	450	—	—	150	450	—	
2	9	—	—	26	98	185	207	—	—	571	791	—	
17	71	—	—	7	18	153	176	208	240	587	391	414	
—	—	—	—	56	56	414	414	36	36	579	579	—	
2	56	2	—	112	140	96	150	78	183	431	438	361	
24	50	—	—	42	108	—	—	12	15	324	520	—	
7	20	3	3	15	240	45	140	104	208	300	406	520	
11	25	30	30	162	184	552	552	562	562	1,471	1,024	561	
9	60	—	—	30	69	194	375	427	460	1,191	1,457	409	
12	248	3	—	118	243	424	469	118	1,417	1,057	1,296	2,029	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	472	16	
—	—	—	—	46	94	18	36	69	108	273	465	—	
2	2	19	19	16	16	382	382	2	2	526	526	—	
4	13	1	14	21	29	387	390	—	—	497	526	10	
—	—	—	—	481	—	387	—	—	—	868	868	—	
6	6	2	10	11	11	674	674	—	—	766	775	—	
4	16	1	14	24	46	399	405	—	—	519	565	13	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	386	—	386	—	

Folyó szám	Könyvtár tulajdonos	Tudománysszakok szerint									
		nyelvészet		bölcészlet		történelem		államtudomány		természet-tudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
191	Tótmegyeri r. k. népiskola . . .	8	9	28	36	85	98	4	4	19	30
192	Turkevei reform. iskola	—	a) —	—	—	—	—	—	—	—	—
193	Ujpesti áll. népisk., ifj. és tanítói	123	159	36	47	149	169	107	143	137	162
194	» » polg. leányiskola	2	9	10	11	1	2	—	—	8	13
195	Ujvidéki polgári iskola.	16	16	36	120	41	97	—	—	97	124
196	Váczi siket-némák intézete . . .	23	—	81	—	—	—	—	—	—	—
197	Verseczi községi iskola és nép. .	59	130	36	32	127	201	7	13	176	337
198	» Kutka Mária leányn. int.	—	b) —	—	—	—	—	—	—	—	—
199	Zala-Egerszegi polgári iskola . .	60	96	18	24	38	104	18	40	63	104
200	Zay-Ugróczy állami iskola	3	9	17	365	3	6	7	14	11	28
201	Zilahi állami tanítóképezde . . .	47	60	56	121	51	126	25	26	59	92
202	Znió-Váraljai áll. tanítóképezde	16	19	62	139	54	96	15	42	52	103
203	Zólyom-Lipcei Gizela-árvaház .	—	4	—	20	—	16	—	21	—	15
204	Zólyomi községi elemi iskola . .	1	2	13	28	61	79	17	24	24	43
205	Zsiberki ág. hitv. népiskola . . .	58	20	—	—	2	2	—	—	—	—
206	Zsombolyai polgári iskola	—	—	4	4	16	16	4	4	2	2
207	» községi elemi iskola	12	12	48	52	22	22	6	6	5	5
	Kimutatott összeg . . .	9,670	15,132	13,561	24,293	12,240	21,511	3,750	5,144	9,992	15,013

Ö s s z e -

Folyó szám	Tanintézetek csoportja	Tudománysszakok szerint									
		nyelvészet		bölcészlet		történelem		államtudomány		természet-tudomány	
		mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab
1	Felsőbb tanintézetek	17,447	28,900	40,435	62,441	23,622	49,304	25,514	46,121	31,115	63,049
2	Szakiskolák.	860	1,264	576	387	1,852	2,661	5,154	6,538	13,966	19,602
3	Középkolák.	72,462	131,719	67,210	109,728	64,711	131,532	19,008	32,621	47,432	86,254
4	Népoktatási tanintézetek . . .	9,670	15,132	13,561	24,293	12,240	21,511	3,750	5,144	9,992	15,013
	Kimutatott összegek . . .	100,439	177,015	121,782	196,849	102,425	205,008	53,426	90,424	102,505	183,918

Tudományszakok szerint										Összesen			J e g y z e t e k
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalom		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet	
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab				
—	—	43	—	108	131	35	160	8	12	338	480	—	a) 500 köt. nincs részletezve. b) 200 köt. nincs részletezve.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—	
12	18	83	83	162	169	289	289	385	713	1,483	1,952	—	
2	4	—	—	9	21	75	75	30	30	137	165	—	
5	7	20	—	46	78	417	441	167	170	845	721	332	
64	—	—	—	41	—	166	—	97	—	472	472	—	
2	4	21	83	9	23	—	16	—	—	437	839	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	
17	32	24	24	82	116	711	945	17	42	1,048	1,527	—	
5	126	—	—	1	2	415	830	5	14	467	470	924	
7	35	8	32	48	82	113	123	384	394	798	733	358	
24	65	—	—	139	271	120	152	35	469	517	817	539	
—	—	—	32	—	35	—	1,350	—	30	—	1,523	—	
19	103	—	—	28	38	62	70	55	59	280	199	247	
—	—	3	4	10	20	150	75	110	47	333	168	—	
—	—	—	—	18	18	310	310	47	47	401	251	150	
8	10	3	12	2	4	654	654	56	62	816	838	—	
2,370	5,868	1,279	2,046	15,098	30,969	40,946	51,851	18,727	29,423	131,738	171,600	48,802	

s i t é s .

Tudományszakok szerint										Összesen		
encyclopaedia		hírlapok		szépirodalmi		tankönyv		vegyes		mű	kötet	füzet
mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab	mű	darab			
7,523	28,800	1,514	3,508	13,197	21,818	6,609	12,712	17,237	25,543	219,914	402,438	30,003
390	1,661	425	2,829	2,363	3,787	2,552	16,400	4,466	4,823	41,139	75,388	7,274
12,337	41,518	3,861	17,298	51,487	95,470	61,570	96,632	99,323	169,221	536,435	763,153	223,560
2,370	5,868	1,279	2,046	15,098	30,969	40,946	51,851	18,727	29,423	131,738	171,600	48,802
22,620	77,847	7,079	25,681	82,145	152,044	111,677	177,595	139,753	229,010	929,226	1,412,579	309,639